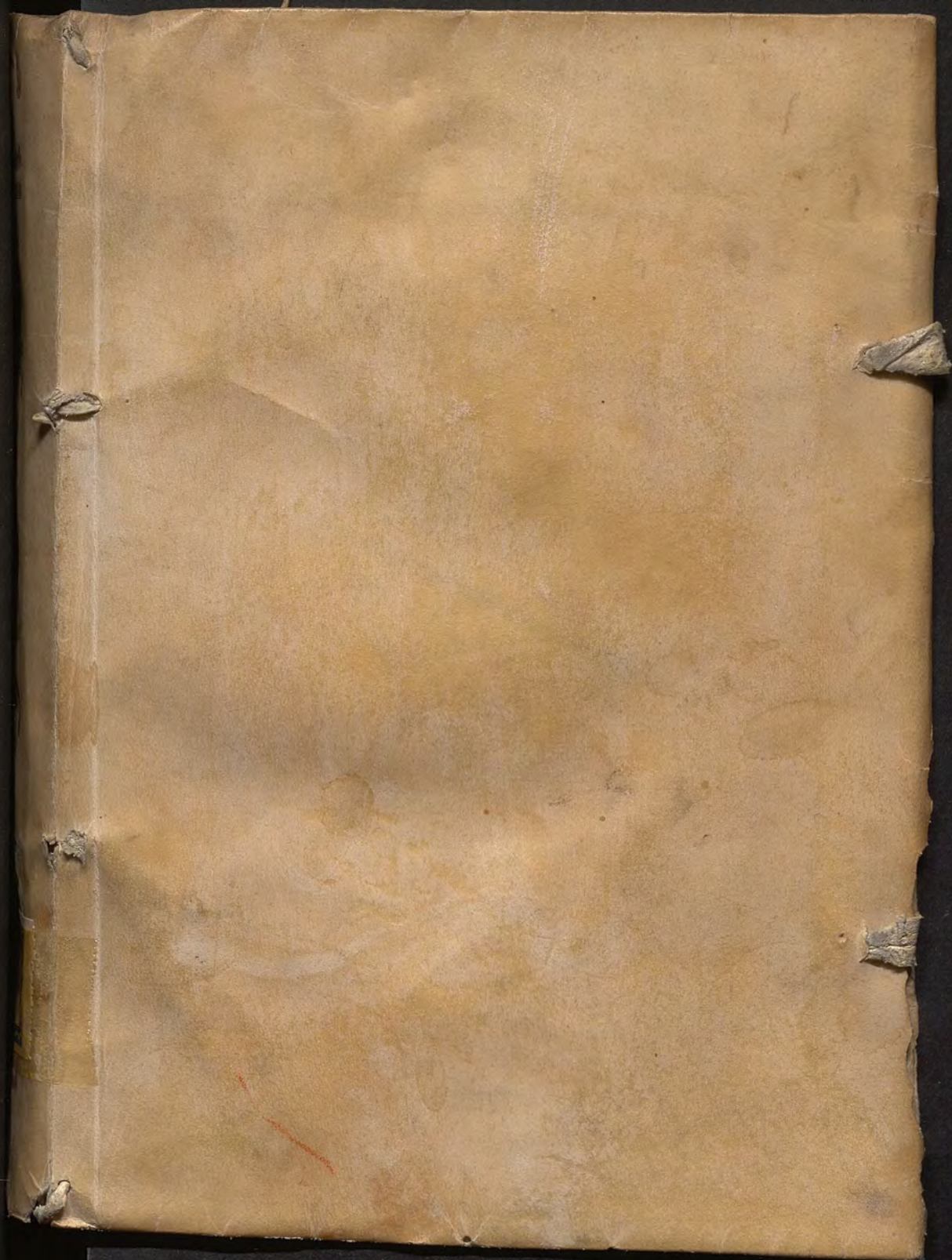

சுருதி
சுருதி
சுருதி
சுருதி

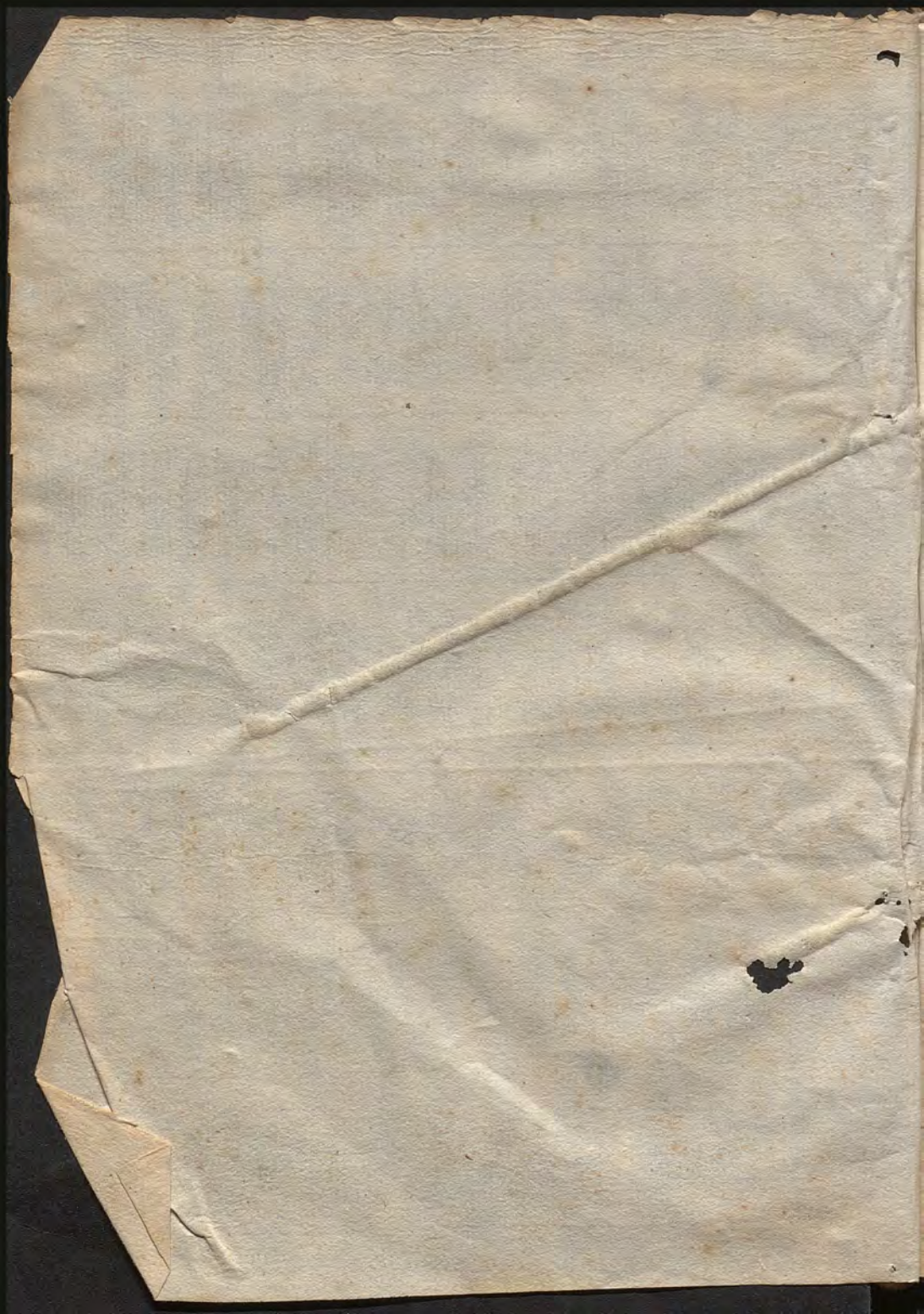
D-83-74

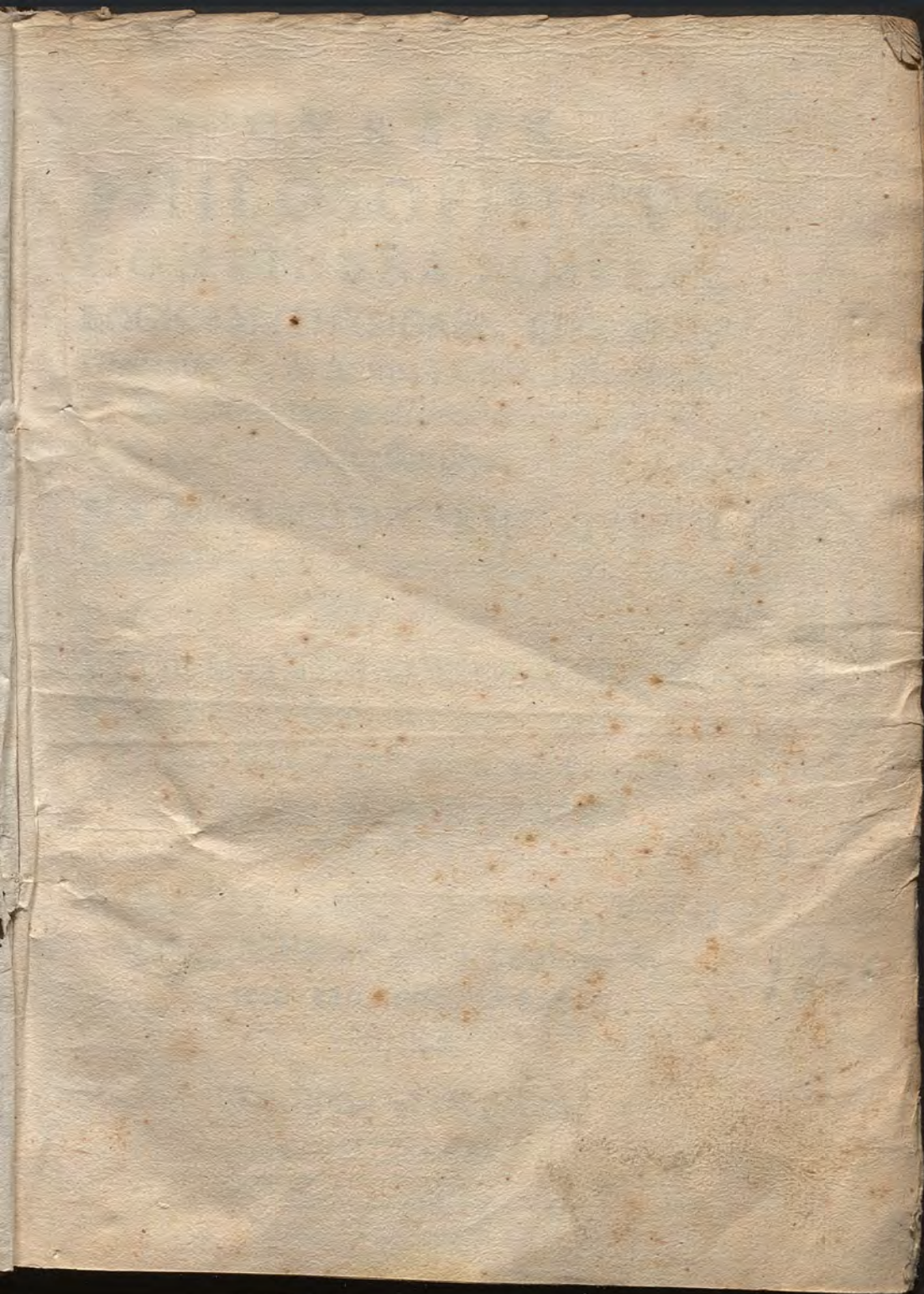

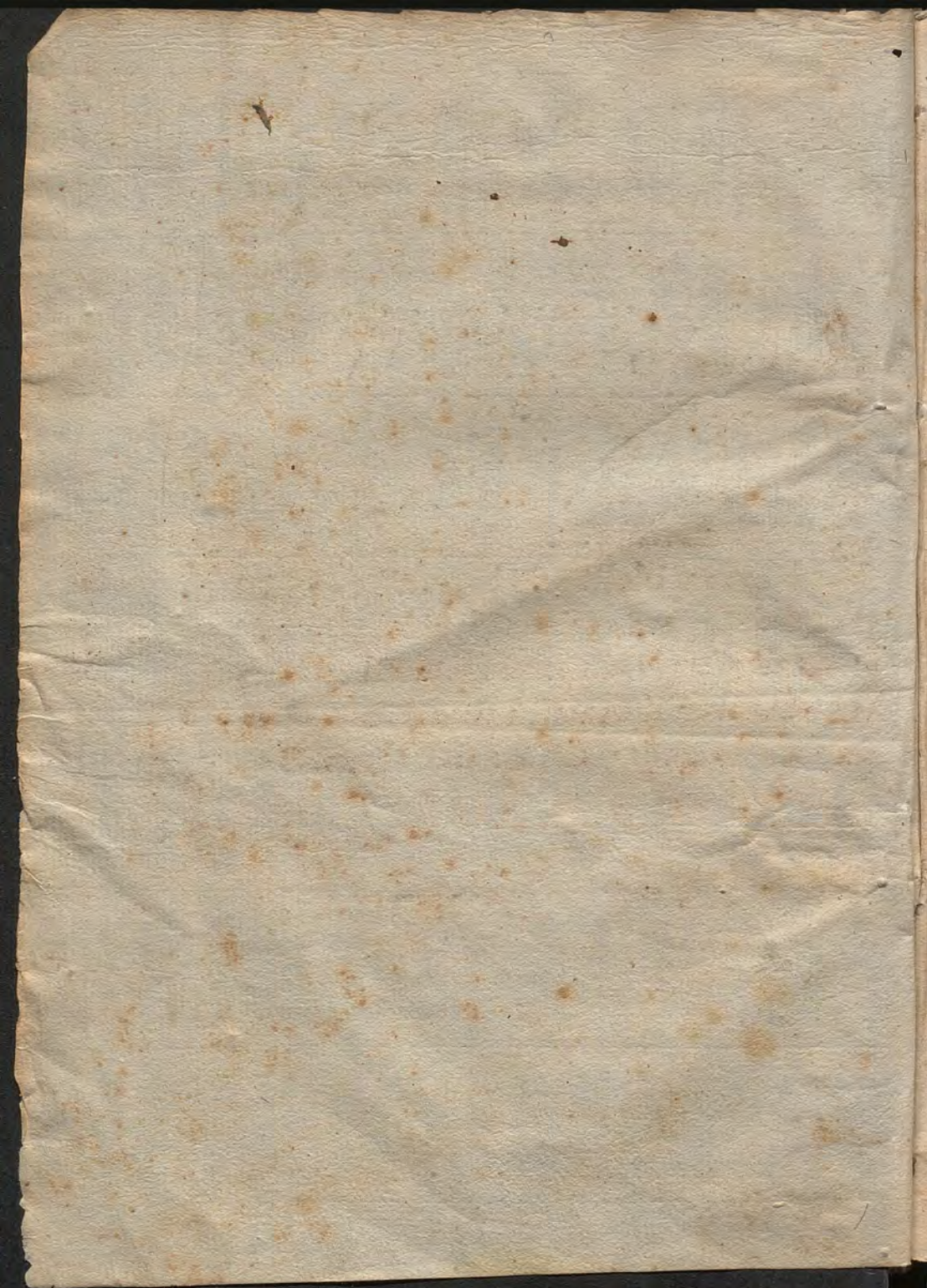
24-7e

D-83-74

~~28-6~~

206a
C V R S V S

PHILOSOPHICVS

CONTINENS SVMVLAS

LOGICAM, PHYSICAM, LIBROS DE

Generatione, & Anima, Cœlo, Mundo, &

Metheoris pro perficiendis Tyronibus

excurfantibus.

PER COLLEGAM CARMELITANVM

Sancti IOSEPH Cæsaraugustani, adaptatus,

& breuiatus.

EIDEMQVE GLORIOSISSIMO PA-

triarchæ totius Ordinis Carmelitarum, Sacra

Rituum Congregationis approbatione.

Patrono designato, pro votis

dicatus.

CVM DVPLICI INDICE, VNO

Quæst. & Rerum in fine Logicæ. Al-

tero earundem in fine

Physicæ.

[+](**)[+]

CVM LICENTIA:

Cæsaraugustæ: Apud Augustinum Verges, Typ.
Anno MDC LXXV.

1675

L I C E N C I A O R D I N I S.

A Vditis Vtriusque Universitatis Ca-
sar-Augusta, & Oscensis, Sacra
Theologia, Cathedrarijs Nostri Or-
dinis, Reverendissimis scilicet M. M. Ray-
mundo, & Dionysio Primarijs M. Abadia
Sancti Thomae, & M. Gutierrez Durandi.
Circa utilitatem huius libelli pro reficiendis
in Philosophia Tyronibus excursantibus, li-
centiam libenter impartimur, ut typis man-
dari possit. Dattis in nostro Regali Valenti-
no Carmelo, Die 29. Iunij 1675.

Magister Frater Gaspar Navarrus,
Provincialis Aragoniæ.

CENSURA R. P. JOSEPHI ANDRES,
Societatis Iesu, Sacra Theologia Primarij in suo Collegio Casaraugust. Cathedralrij, & S. Inquisitionis Qualificatoris.

EX commissione Perillusttris Domini D. Lazari Romeo, Vicarij Generalis Sedevacante. Vidi brevis has totius Philosophici Cursus dissertationes, per Collegam D. Ioseph in Compendium redactas, & de nervosa eius styli brevitare, quod laudans Simmachum Urbis Praefectum sub Theodosio Imperatore protulit Alanus in Anti Claudiano, censeo, nos quoque posse proferre: *Simmachus in verbis parens, sed mente profundus, prodigus in sensu, verbis angustus, abundans mente, sed ore minor: fructu, non fronde, beatus, sensus, divitias verbi brevitare coarctat.* Eminent namque in minimis maximus esse Collega, dum non solum his, qui parum in Philosophico Cursu profecerunt, ut ipse profert, sed & maximè doctis documenta, quæ discant, & quam observent, methodum scribendi speriosissimam præbeat. Id præstant quoque tanti Collegæ præclarissimi Duces, & Antesignani in Academijs Casaraugustana, & Oscensi Primas Theologiæ Cathedras Regentis, quibus adde gemina quique ex Carmelo exurgunt lumina, in eisdem Academijs ad se cundas eiusdem facultatis Cathedras Ingenij præclari radijs illustrandas evicta, in quorum scriptis, *tam mira, & tam grandia sunt, quæ feruntur, ut nescias, utrum brevitatem sermonum in illis de mirari debeas, an magnitudinem sensum.* Ita D. Hieronym. prooemio in Epist. ad Philem. Sic sentio, salvo, &c. Casaraugustæ in Collegio Societatis Iesu, die 26. mensis Maij, anno 1675.

Josephus Andres.

IMPRIMATUR.

D. Lazarus Romeo, V. G.

*Approbatio P. Valentini Claverè Societate
Iesu in eiusdem Collegio Casaraugustano
Theologia Professoris.*

EX mandato per Illustris Domini D. Gregorij Xulve Regiæ
Cancellariam Regentis, non sine magna liquidissimæ ille-
cebra voluptatis Cursum hunc Carmelitanum evolui, in eo-
que vidi in Scholasticorum porrigi manus Protoparentis Eliæ
flammatum ensen, eo sine vtriusque acutissimè elaboratum,
vt facili, & felici ictu Philosophiæ nodi refecentur, laquei ref-
cindantur. Vtinam, & Tyroneo qui ignaviter, & qui gnauiter
strenueque scientiæ Proceres in litteraria gladiatura insuda-
runt, hunc Philosophiæ gladiū, ne vnquam ingeniorum acies
hebescerent, dextra, laevæque manu versarent. Ad nullos in acri-
bus Physiologici pulveris initis conflictibus dubios exitus for-
midandos, sed certos triumphos sperandos: ergo censeo tan-
tum præsidij in hoc Eliano gladio esse collocatum, vt qui dex-
terè expediteque eo vtantur, nunquam possint, vel premi decer-
tando, vel opprimi disputando. Supprimitur præ modestia Au-
ctoris nomen: exprimitur tamen maxima præclarissimi ingenij
dexteritas, qua hoc vsus gladio Auctor optimè de Philosophia
benemeritus strenuè in litteraria palestra diu cum plausu est
digladiatus. Nolin fiat qui hunc Cursum accusent, intempesti-
vi consilij susceptum laborem appellent, inanem, vacuum, &
abs re in tam abundanti sæculo, inproperet conatum: tot enim
inter eximios Physiologicarum sphingum ædipos indignus
erat hoc vno labore orbis ad quosq; plenè plane, facile omni,
& exacta Philosophicarū questionum notitia inuendos, & in-
formandos. Opus ergo adeò vtile, & fidei consonum dignum
est quod typis, & cedro mandetur. Cesar-Augusta in prædicta
Societatis Iesu Collegio, die 28. Iunij, anno 1675.

Valentinus Claver.

IMPRIMATUR

Xulve Reg. Cancellar.

SVMVLÆ.

DISPV. I. DE TERMINO.

SECTIO I. ALIQUA NOTANTVR.

OTA 1. quod Logica est quasi quædam Magistra sapiens, docens filios suos argumentari, & veritatem investigare. Sed quia argumentationes fiunt ex quibusdam orationibus, & istæ ex terminis, ideo prius agit de terminis.

2. Nota 2. terminum multipliciter summi. 1. summitur pro fine intento, vt gloria dicitur terminus hominis iusti. 2. summitur pro initio, vel fine, aut signo divisionis alicuius rei, v. g. lapis in extremo campi dividit vnum terminum ab alio. 3. summitur pro modo loquendi, vt dum dicimus de aliquo, quod procedit rustico termino. Hinc sequitur in hoc tractatu terminos vocari voces illas, vel dictiones, quibus in suis orationibus logica vtitur. Orationes vero sunt loquutiones compositæ ex multis dictionibus congruè se habentibus.

3. Nota 3. has orationes logicas esse propositionem, definitionem, divisionem, & argumentationem. Propositio est, in qua vnum affirmatur, vel negatur de alio, v. g. *Petrus est homo*, ly *Petrus* est subiectum, quia subiicitur homini; homo vero qui dicitur de Petro vocatur prædicatum. Est est nexus vnies subiectum cum prædicato. Hæc propositio *Petrus currit*, idem est ac *Petrus est currens*, & hoc est prædicatum.

4. Definitio est oratio explicans esse rei, id est primum, & medium, atque naturam rei per genus, & differentiam. V. g. *homo est animal rationale*; homo vocatur definitum, & *animal rationale* definitio. *Animal* est genus, quia per illud convenit homo cum alijs animalibus. *Rationale* est differentia, quia per illud differt. Divisio autem est oratio explicans rem partiendo illam in suas partes, vt *hominis alia pars corpus, alia anima*.

5. Nota 4. præcipuam orationem logicam esse argumentationem, quæ est oratio constans propositionibus, quarum una infertur ex alia. Quando propositiones sunt tres, vocatur syllogismus; & prima propositio.

sitio maior, 2. minor, 3: consequentia: *Vt omnis homo est animal; Petrus est homo: ergo Petrus est animal.* Quando vero sunt duæ, vocatur eni-
mema; & prima propositio vocatur *antecedens*, secunda autem conse-
quentia.

SECTIO II. *VARIAE DEFINITIONES TERMINI.*

6 **P**rima definitio termini est: *Id in quod resolvitur propositio tā-
quam in subiectum & prædicatum*: hoc enim est quod manet
destructa propositione. Contra: nam hic non est conceptus qui prius
concipitur: ergo definitio hæc non ex bonâ. Prob. antecedens, nā prius
est terminum componere propositionem, quam quod propositio re-
solvatur: ergo definitur per conceptum subsequutum. Confirmatur, nā
prius est parietes componere domum, quam quod domus resolvatur
in parietes: ergo non est primarius conceptus termini resolutio pro-
positionis.

7 Arriaga definit sic terminum: *Extrema propositionis*. Cōtra, quia
non convenit extremo definitionis. Respondet in definitione non da-
ri terminum, nam solum datur terminus ubi datur medium. Contra,
quia hoc verbum *ante verbum*, apud Grammaticos habet partes, nempe
ante & *verbum*: ergo & terminos; sed in eo non datur medium: ergo & in
definitione, dabitur terminus, licet non detur medium.

Tertia definitio est: *Signum ponibile in propositione*. Contra, nam cō-
venit vnioni, & vnio non est terminus. Deinde etiā adverbia sunt sig-
na ponibilia in propositione, & non sunt terminus vt infra proba-
bimus.

8 Quarta definitio est: *Signum compositivum propositionis Cathe-
goricæ*. Nota propositionem Categoricalam esse, quæ componitur ex
subiecto, & prædicato simplici vt *Petrus est homo*: hypothetica est, quæ
pro subiecto habet vnā propositionem integram, vt hæc: *omnis homo
est animal est propositio*. Hoc posito, impugnatur prædicta definitio,
quia non convenit terminis propositionis hypotheticæ: ergo est dimi-
nuta. Deinde non explicat terminos syllogismi, definitionis, & divisio-
nis: ergo est mala.

Quinta definitio est: *Pars per se orationis*. Contra, nam convenit ter-
minis, orationis Grammaticæ, Retoricæ, &c. ergo convenit alijs à de-
finito. Prob. nam termini Grammatici sunt partes per se orationis:
ergo.

9 Sexta definitio est cuiusdam recentioris definiens terminum
sic:

fic: *Extremum artificij logici*: Contra, nam hæc definitio non est clarior suo definito, siquidem magis dubitari potest, quid sit extremum artificij logici, quam quid sit terminus: ergo est mala.

Septima definitio est: *pars per se syllogismi compositiva*. Contra, nam per hanc definitionem non explicantur termini propositionis, & definitionis &c. Sed sunt veri termini: ergo non est bona. Probatur maior: nam termini divisionis non sunt syllogismi partes compositivæ: ergo &c.

10 Sit conclusio: *Terminus definiendus est: pars per se orationis logica*. Probatur per partes: particula *pars* est verum genus siquidem per illam convenit, cum terminis physicis, grâmaticis, & alijs qui sunt partes per se *orationis logica* differt ab illis: ergo habet verum genus, & differentiam. Particula *per se* ponitur, ut terminus logicus differat ab adverbijis, quæ non sunt termini, quia nunquam per se ingrediuntur orationem, sed ratione subiecti & prædicati. Probatur conclusio: nullus est terminus physicus, qui non sit pars per se totius physici: ergo nullus est terminus logicus, qui non sit pars per se totius logici.

11 Obijcies 1. propositio mentalis habet terminos logicos: sed non sunt partes, siquidem est indivisibilis, & non ex partibus coalescit, aliàs esset in eas divisibilis: ergo ruit nostra definitio. Resp. distinguendo: termini propositionis mentalis non sunt partes realiter, & physicè distinctæ concedo: formaliter, & mente distinctæ nego, & hoc sufficit ut illis conveniat, tanquam partibus ratio termini.

Obijcies 2. simplicissima apprehensio est terminus, & non est pars: nullam enim componit orationem logicam: ergo &c. Resp. negando min. quia licet non componat, potest tamen componere, in quo partis consistit essentia.

SECTIO III.

ALIQUÆ DIVISIONES TERMINI DECLARANTVR.

12 **D**ividitur terminus in mentalem & vocalem: mentalis est actus intellectus, vocalis est vox componens. Dividitur 2. in ultimum & non ultimum: ultimus est perfecta noticia signi & rei significata per signum: non ultimus est imperfecta cognitio rei significata. V.g. hic terminus *Petrus* est ultimus scienti essentiam Petri, & non ultimus illam ignorantem. Dividitur 3. terminus in directum & reflexum: directus est cognitio obiecti tantum, ut cognitio Petri re-

flexus est quando vna cognitio supra semetipsam reflectit, vt cognitio cognoscens se cognoscere.

13 Dividitur 4. terminus in concretum & abstractum: primus est terminus significans formam & materiam in composito, vt album: secundus, significans unam ex partibus, vt abstractam à subiecto, vt: albedo: Dividitur etiam terminus in significativum, & non significativum. Primus est qui significat aliquid distinctum ab ipsa voce, vt homo significat hominem distinctum à suo nomine. Secundus est qui nihil significat distinctum à voce, vt: blithiri: qui nullam habet significationem.

14 Dividitur 5. terminus in singularem & universalem. Primus est qui significat rem particularem, vt Ioannes. Secundus est, qui in se plura cum confusione comprehendit, vt ens. Dividitur etiam in positivum, privativum, & negativum. Primus est qui significat entitatem positivam, vt albus. Secundus est, qui significat carentiam alicuius forme in subiecto apto, vt cæcitas in Petro. Tertius est, qui significat carentiam forme in subiecto incapaci illam habendi, vt carentia visus in lapide.

15 Dividitur terminus in cathegorematicum, qui est ille, qui per se ingreditur in oratione, aut per se potest esse subiectum, aut predicatum, vt Paulus est homo: sine cathegorematicus est, qui solum ad latus alterius, vel titulo alieno occupat propositionem, vt nullus leo est Deus; ubi ly nullus ita ingreditur in propositione, vt si deficeret substantivus leo innanem & vacuum sensum redderet.

16 Dividitur etiam in transcendentem & non transcendentem. Primus est, qui significat rem que imbibitur in inferioribus, ita vt non possint concipi absque illa, vt ratio entis: non transcendens est, qui hoc non habet. Dividitur ulterius in finitum, & infinitum: finitus est, qui significat aliquid determinatè finitum, vt mensa, Petrus: infinitus est, qui significat res omnes præter illam quam negat, vt: non homo: qui solum hominem excludit à significato. Dividitur denique in complexum & in incomplexum: complexus est, qui copulatur cum alijs vt Petrus, & Franciscus: incomplexus est significans unam tantum entitatem, vt Ioannes.

Dubitabis: an divisio termini in mentalem, & vocalem sit adæquata, & immediata? Non est adæquata, quia datur terminus scriptus non comprehensus tali divisione. Neque est immediata, quia immediatius divideretur in terminum internum, & externum, & postea externus in vocalem, & scriptum.

DISPUTATIO II.

DE PROPRIETATIBVS TERMINI LOGICI.

SECTIO I. DE SUPPOSITIONE.

17 **N**Oto: supponere pro alio idem esse, ac poni loco alterius, vt Prorex pro Rege supponit, quia ponitur loco illius, & prestat munera Regis. Noto etiam, voces supponere pro conceptibus, & pro rebus. Probatur, nam voces prestant, quod res, & conceptus debebant prestare, siquidem excitant & movent, quod est, quod res & conceptus efficerent, si presentes essent: ergo supponunt, &c.

18 Arriaga sic definit suppositionem; positio vocis loco conceptus ad ipsos conceptus manifestandos. Contra: nam hæc definitio non convenit suppositioni, quam habent conceptus loco rerum: ergo cum non conveniat omni suppositioni, non rectè explicat essentiam suppositionis vt sic. Probatur, nam solum definit suppositionem vocum loco rerum, &c.

19 Alter Recentior sic definit suppositionem: exercitium termini logici pro alio. Cōtra, nā suppositio est proprietas termini, sed essentia termini non consistit in exercitio, ergo nec esse suæ proprietatis. Probatur etiam in homine qui non stat in exercitio discurrendi, sed in ipsa potentia: ergo nec suppositio. Alias similes definitiones omitto, quia impugnantur prædictis impugnationibus factis contra præcedentes duas definitiones.

SECTIO II. QUID SIT SUPPOSITIO, ET QVOTVPLEX.

20 **D**Efinienda ergo est suppositio: positio obiecti logici pro alio. Cuius rectitudo probatur ex eo, quod convenit omni suppositioni, & soli: nam differt ab eo quod nō est suppositio: & deinde constat rigoroso genere proximo, & differentia, ergo est bona.

21 Dividitur suppositio in materialem formalem, & mixtam. Materialis est cum aliqua vox significat se ipsam, vt vox blāti, quæ nihil ad placitum significat: suppositio formalis est, quæ significat aliquid à se distinctum, vt vox Petrus, quæ significat naturam humanam distinctam ab ipsa voce: mixta est, quæ significat semetipsam, & aliquid distinctum habens aliquid de formali, & aliquid de materiali: v.g. homo est ens, quæ locutio partim est materialiter supponens, prope

vox *ens* significat semetipsam, nam ipsamet est ens, & de formali habet provt hominē significat distinctum à se. Sed impugnatur sic suppositio materialis: nam essentia suppositionis est poni loco alterius: sed nulla res est altera à se: ergo nec potest poni loco sui & sic nequit esse suppositio sui.

SECTIO III. DE ASCENSU, ET DESCENSU.

22 **T**Olerus sic definit ascensum: progressio à singularibus: vt cum dicimus: hic ignis calefacit, & ille calefacit: ergo omnis ignis calefacit. Descensus definitur, è contra: progressio ab vniversali ad particularia, vt quando dicimus: omnis ignis calefacit: ergo hic, & ille ignis calefaciunt.

23 Ascensus & descensus sunt in quadruplici differentia: copulativus, copulatus, disiunctivus, & disiunctus. Copulativus est progressio à singularibus copulative, vt in exemplo supraposito: hic vel ille ignis calefacit: ergo omnis ignis calefacit. Huic ascensui correspondet descensus copulativus, v.g. omnis ignis calefacit: ergo hic ignis, ille, & ille ignis calefacit. Ascensus copulatus est, progressio à singularibus, nullo dempto de collectione, v.g. hic Apostolus Dei, & alter, & alter sunt duodecim: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Huic ascensui correspondet descensus copulatus, vt cum fit progressio ab vniversali ad omnia particularia, collectivè enumerata, v.g. omnes Apostoli Dei sunt duodecim: ergo Petrus, Andreas, & reliqui sunt duodecim. Ad veritatem huius ascensus & descensus debent numerari omnia inferiora: aliter enim falsificaretur.

24 Ascensus disiunctivus est progressio à singularibus disiunctivè sumptis, v.g. hic equus, vel alter equus currit: ergo aliquis equus currit, & hæc cōseq. potest inferri, licet solū sit vnus equus qui currat. Huic ascensui correspondet descensus disiunctivus, v.g. aliquis equus currit: ergo vel hic equus vel alter equus currit: quæ conseq. rectè infertur, licet solus sit vnus equus, qui currat.

25 Ascensus disiunctus est: progressio à singularibus disiunctivè enumeratis, v.g. hic equus, vel alter equus requiritur ad equitandum: ergo equus requiritur ad equitandum. Cui ascensui correspondet similis descensus, v.g. equus requiritur ad equitandum: ergo hic vel ille equus requiritur ad equitandum.

S E C T I O I I I .

DE ALIIS PROPRIETATIBVS TERMINI LOGICI.

26 **H**ic investigatur quid sit status, quid sit restrictio, ampliatio alienatio. Status communiter definitur: acceptio termini pro tempore significato per Verbum, vt in hac propositione: Petrus sedens quiescit, vbi Verbum: sedens: ponitur pro presenti.

27 Ampliatio est extensio termini pro diverso tempore ab illo, quod significat Verbum, vt in hac propositione: Petrus dormiens scribit, vbi terminus dormiens patitur ampliationem, nam accipitur pro præterito, & scribit pro præsentis, & facit hunc sensum: Petrus qui antea erat dormiens, nunc scribit.

28 Restrictio est coarctatio maioris ad minorem significatione, vt in hac propositione: omnis homo qui currit mobetur: vbi licet ly: omnis homo: significet omnes homines absolutè, per ly, qui currit: coarctatur ad significandum currentes solum.

29 Alienatio est transitus, vel progressio à propria significatione ad impropiam: vt homo pictus: vbi terminus: homo: propriè loquendo solum significat verum hominem, tamen addita particula: pictus: significat hominem impropium.

30 Diminutio definitur: positio dictionis minuentis significationem termini, v.g. omnis homo doctus scribit, vbi terminus: doctus: minuit sensum quem absque eo redderet ly omnis homo, qui cum illa particula significat solum homines doctos.

31 Appellatio est denominatio, qua vna dictio aliam denominat, v.g. Petrus est dialecticus, vbi dialecticus appellat Petrum scientem in logica.

DISPVATIO III. ET SECTIO I.

D E N O M I N E .

32 **A**ristoteles sic illud definivit: vox significatiua ad placitum sine tempore: sed hæc potius est explicatio nominis, vt sic, quam definitio nominis logici. Qua propter sic illud definim⁹. Dictio logica per se significans ad placitum sine tempore. Probatur nam per particulam dictio convenit cū notis, verbis, & adverbis, quæ nō sunt nomina: per particulam logica differt à nomine grāmatico &c. per particulam: sine tempore: differt à Verbo.

Obij-

33 Obijcies:hæc nomina dies, mensis, annus, &c. non comprehenduntur sub hac definitione: nam significant, cum tempore: ergo nostra definitio est diminuta. Resp. prædicta nomina solum significare tempus, non vero cum tempore.

34 Dices:hæc alia prandium, cena &c. significant aliquam actionē in tempore determinatam: ergo significant cum tempore, & sunt nomina. Resp. non significare cum tempore præsentis præterito, aut futuro, quod requirebatur, ut non essent nomina & essent verba.

35 Obijcies 2. nostra definitio non convenit nominibus mentalibus: ergo est mala. Quod dantur nomina mentalia patet, nā datur oratio mentalis constans partibus: ergo dantur nomina. Resp. non dari nomina in intellectu Patet; tum quia non dantur voces; tum quia nomina non debent significare per se, sed ad placitum, quod repugnat actibus intellectus; tum quia multoties concipimus aliquam rem, & ignoramus illius nomen: ergo quia in mente non dantur nomina.

SECTIO II. DE VERBO.

36 **A** Ristoteles sic definit illud: vox significativa ad placitum cum tempore: sed hæc est potius explicatio quam definitio propria; nam verba scripta non sunt vox, & sunt vera verba logica: ergo sic male definitur omne verbum.

37 Verbum ergo sic debet definiri: dictio logica per se significans cum tempore; per particulam *dictio* convenit cum notis, & adverbis, per *ly*: logica: differt ab omni illo, quod non est verbum logicum: ergo est recta definitio.

38 Obijcies 1. si Deus diceret: ego sum ab æterno: *ly sum* non significaret cum tempore, & esset verum Verbum: ergo non est de essentia Verbi significare cum tempore. Resp. distinguendo: non significabat tunc cum tempore reali, concedo: non significabat tunc cum tempore imaginario, nego: & cum sit hoc tempus, iam significabat cum tempore. Resp. 2. in sententia negante tempus imaginarium, concedens non significare, cum tempore: hoc tamen provenire non ex defectu Verbi, sed ex defectu temporis quod deficiebat, nam ab æterno non dabatur tempus, & sic quoad sufficientiam tunc cum tempore iam significabat. Quælibet responsio est elligibilis.

39 Obijcies 2. participium: amans est nomen: sed huic convenit significare cum tempore: ergo non est de essentia Verbi significare cum tempore. Resp. quod participia sunt quasi integræ propositiones. nam

hoc

hoc participium:amans:idem significat,ac ille qui amat,& amabat,& sic est virtualiter oratio composita ex nomine & verbo,& quatenus est nomen significat sine tempore,& quatenus est verbum significat cum tempore ex vi æquivalentiæ: ergo cum utrumque habeat,debet utriusque constitutivo gaudere.

SECTIO III. DE ORATIONE LOGICA.

40 **A**ristoteles sic definit eam:vox significativa ad placitum cuius partes separatæ significant ut dictiones, non autem ut affirmationes,vel negationes.Sed est potius explicatio orationis hæc quam definitio.Quod probatur.1.quia non convenit orationi mentali & scriptæ,quæ non sunt voces. 2. quia non convenit syllogismo,siquidem illius partes separatæ iam significant ut affirmationes,vel negationes: sed hæ sunt orationes:ergo &c.

41 Arriaga sic explicat orationem:congruentia nominis cum Verbo.Et alij sic definiunt: dictio constans partibus congruè se habentibus.Sed contra,nam istæ definitiones non potius explicant orationes logicas, quam grammaticas: sed est vitium in definitione transgredi mætas definiti:ergo hæ sunt viciose.Deinde prima definitio non explicat orationem intellectualem,nam in intellectu non dantur nomina,& datur oratio.Tandem etiam secunda definitio convenit huic nomini grammatico *respublica*,in quo sunt plures dictiones congruæ se habentes,nempè *res*,& *publica*:quæ sunt duæ distinctæ dictiones, sed non sunt oratio logica:ergo &c.

42 Definienda ergo est oratio logica: dictiones logicæ congruæ.Per particulam dictiones conveniunt omnes orationes grammaticæ, rethoricæ, &c. Per particulam logicæ differunt ab oratione grammatica,nam illæ non sunt logicæ congruæ, sed grammaticæ congruæ.

43 Diuiditur oratio in perfectam, & in imperfectam:perfecta est, quæ generat perfectum sensum,ut *Petrus est homo*:imperfecta est, quæ non generat perfectum sensum, ut istæ orationes:*an Petrus sit homo*, *an Paulus legerit*.

DISPUTATIO III. ET SECTIO I.

DE MODO SCIENDI, ET DE EIVS SPECIEBUS.

44 **C**ommuniter definitur modus sciendi; oratio ignoti manifestativa.Sed contra, nam hic debet definiri modus sciendi

di logicus, propterea differt à grammatico; sed nulla est particula, per quam comprehendatur modus sciendi logicus ut distinctus à grammatico: ergo malè definitur.

45. Definitur ergo modus sciendi ut sic: Manifestatio ignoti. Unde modus sciendi logicus erit: manifestatio logica ignoti. Probat; nam nullus est modus sciendi, qui non sit manifestatio ignoti, nec nulla est manifestatio ignoti, quæ non sit modus sciendi: ergo benè ita definitur. Advertè tamen quod illa particula: manifestatio: non debet sumi pro actuali manifestatione, sed pro potentia & virtute ad manifestandum.

46. Omnis conclusio, omnis definitio, divisio, & syllogismus sunt in nobis modus sciendi. Probat, nam sunt orationes, quæ nobis manifestant ignotum, & per conclusionem patet nobis, quod per præmissas non tam notè noscebamus: per divisionem, definitionem & syllogismum sine dubio intellectui objecta notius representantur quam antequam illis uteretur: ergo sunt modus sciendi.

47. Hic dubitatur, utrum in Deo detur modus sciendi? Resp. sub distinctione, vel intelligitur pro modo sciendi, quod tollit ignorantiam, vel quod potest tollere illam, si esset. Primò modo est impossibile, quod in Deo detur modus sciendi, quia est impossibile, quod in Deo detur aliqua ignorantia, vel cognitio confusa. In secundo sensu, si modus sciendi sumatur pro cognitione clara, nullam tollens obscuritatem vel ignorantiam, siue talis ignorantia sit possibilis, vel impossibilis, tunc cognitio Dei est modus sciendi, quia est tam perfecta & clara expressio objecti, ut si per possibile, vel impossibile posset dari ignorantia in Deo, fugaretur ab illa cognitione, quo modo sic explicato iam datur in Deo modus sciendi.

48. Obijcies primo: in Deo non potest dari ignotum: ergo cognitio Dei nequit esse manifestatio ignoti, & sic nec modus sciendi. Resp. cognitionem Dei esse manifestationem ignoti quoad sufficientiam, licet non quoad efficaciam. Explico distinctionem. Tollere ignorantiam quoad efficaciam est evellere aliquem errorem, qui in re est in subiecto, per aliam notitiam expressiorem, qua pœnitus expellitur: hoc repugnat Deo, nam est incapax talis erroris, vel confusionis.

49. Quoad sufficientiam est, quando datur in aliquo unica cognitio tam clara, ut ex se habeat eminentem virtutem ad expellendum, & vitandum quemcumque dubitationis scrupulum, non vero actu expellitur, nec actu vitatur, nam repugnat, quod actu detur: Vires tamen & virtutem habet in se ad illud expellendum, si daretur, quæ igitur parte non supponit in Deo errorem, est habilis talis modus sciendi. SE-

SECTIO II. DE DEFINITIONE.

50. **A**ristoteles definivit definitionem : oratio explicans naturam, & essentiam rei. Et alter Rec. sic: modus sciendi explicans naturam & essentiam rei, quæ duæ definitiones levissima hac impugnatio-
ne evanescent; nempe quod constant particula superflua, qua parte natura & essentia sunt sinonoma, & sic vel superfluit natura dicendo: essentia, vel essentia, si ponitur natura, quia sunt idem.

51. Definitio ergo optimè definitur : modus sciendi logicus essentia. Quæ definitio est recta quia convenit omni, & soli definitioni. Dices, quod hæc definitio convenit demonstrationi: ergo alijs à definito. Respondeo convenire illis demonstrationibus, quæ sunt definitiones, non vero reliquis; hinc autem perperam infertur, quod conveniat alijs à definito. Cum etiam demonstrationes illæ comprehendi debeant sub illo.

52. Obijcies: hæc vox *homo* explicat essentiam hominis, & non est definitio: ergo &c. Resp. non explicare essentiam hominis clarè, & per prædicata constitutiva in ordine ad connotata infallibilia: cum ergo hoc requiratur ut explicetur per definitionem, hinc est, quod vox *homo*, non erit definitio hominis, nec illi conveniet ratio definitionis.

SECTIO III. QUOTVPLEX SIT DEFINITIO.

53. **D**ividitur definitio in definitionem nominis, & definitionem rei. Prima est quæ explicat essentiam nominis. Secunda, quæ explicat essentiam rei. Dividitur etiam in essentialē, quæ est quæ explicat essentiam. Et in proprietativam, quæ est, quæ explicat essentiam per proprietates, ut animal risibile. Et in accidentalem ut quæ explicat essentiam per accidentia, ut animal vipes implume.

54. Dico primò: definitiones proprietativas & accidentales nō esse propriè definitiones, nam non explicant essentiam; quia accidentia & proprietates sunt extra essentiam; vnde solum erunt definitiones descriptivæ.

55. Dividitur etiam definitio in physicam, & metaphisicam. Prima est, quæ explicat essentiam per partes, quæ realitèr, & physicè distinguuntur, ut hominem per materiam, & formam: metaphisica est, quæ explicat essentiam per partes indistinctas, licet formalitèr distinctas, ut animal rationale.

56. Obijcies: una res solum habet unam essentiam: ergo unam de-

finitionem. Concesso anteced. distingo cōseq. ergo vnam definitionem obiectivam, concedo; formalem, nego: Nam respectu vnius indivisibilis essentiae benè possunt dari plures exemplificationes formales, ac per consequens, & plures definitiones, nempe Physica, & metaphysica.

SECTIO III. DE REGVLIS BONAE DEFINITIONIS.

57 **P**rima regula est, quod constet genere & differentia. 2. est quod definitum convertatur cum definitione & definitio cum definito, vt homo est animal rationale, & animal rationale est homo.

58 3. Regula est, quod definitio sit clarior definito, quia eius essentia stat in eo quod sit oratio explicans essentiam definiti. Sed si definitio non esset clarior, vel si esset æque confusa, ac definitum, hoc non verificaretur: ergo essentialiter definitio petit, & debet esse clarior definito. 4. Regula est, vt nihil deficiat, vel sit superfluum in definitione, quia solum debet constare particulis sufficientibus, & tantum necessarijs, vt essentia manifestetur. 5. Regula est, vt sit brevis, sed non tam brevis vt confussionem parturiat. 6. Regula est, vt definitio tradatur per genus proximum: Ratio est, quia genus remotum, qua parte habet nimiam indifferentiam, explicat minus definitum intentum, sicut animal licet se extendat ad aliud præter hominem aptius est ad explicandum hominem, vt genus illius, quam sit ens, hoc enim valde indifferens est.

DISP. V. ET SECT. I. DE DIVISIONE.

59 **D**ivisio rectè definitur: *Modus sciendi logicus totum in suas partes distribuens*: per particulas: modus sciendi logicus convenit cū definitione, propositione, &c. per aliàs particulas difert ab illis, & ab omni alio, quod non est divisio logica: ergo.

60 Duplex divisio datur, physica nempe & metaphysica: physica est, quando aliquod totum in partes, realiter distinctas desmembratur, vt quando homo dividitur in corpus, & animam. Metaphysica est, quando vna & indivisibilis entitas realis intentionali acumine partitur in formalitates metaphysicè distinctas, vt Deus in ens, & in: à se.

Divisio vna est integralis, quæ fit per separationē partiū extra essentiam perficientium totum, vt divisio hominis in manus, pedes, brachia, &c. Divisio essentialis est quæ fit in partes essentielles, vt divisio hominis in corpus, & animam.

Quæ-

61 Quæres: quæ sint regulæ bonæ divisionis? Resp. esse sequentes. 1. est, quod membra dividenda sint inter se distincta, quia homo nequit dividi in unam partem, quæ est corpus, & in aliam, quæ est corpus, nam non distinguuntur.

Secunda est, quod unum membrum dividens excludat aliud, aut non contineatur in alio, ut anima non continetur in corpore, nec corpus in anima. Tertia est, quod membra dividenda exhauriant totum divisum, ita ut divisum nullam aliam partem comprehendat, quàm non secaverit dividens. Quarta est, ut singula membra divisionis non contineant tantum, quantum continet divisum, & quod simul sumpta divisâ contineant magis, quam ea disiuncta.

SECTIO II. An divisio distinguatur à definitione.

62 **V**trum nempe hæc definitio Animal rationale distinguatur ab hac divisione: hominis alia pars est animal, & alia rationale; & in eodem sensu procedit quæstio de physica.

63 Resp. distinguere definitionem metaphisicam à divisione physica prædicta. Probatum nam divisio non attingit totam essentiam sicut definitio, nam essentia hominis non stat solum in animali, & rationali, siquidem si animal bruti uniretur cum Angelo daretur animal rationale, & non daretur homo: stat ergo in animali, & rationali cum identitate: quomodo ergo definitio illa ita attingit, & divisio non (sed immo cum distinctione dividente inter se animal, & rationale) hinc est, quod distinguuntur. Et idem eadem ratione defendo de physica definitione, & divisione.

64 Obijcies: qui explicat essentiam partium explicat essentiam totius: sed divisio partium essentialium hominis explicat essentiam partium: ergo totius: & sic erit tam definiens divisio, ac definitio. Resp. distinguendo: qui explicat essentiam partium explicat essentiam totius, si essentia totius solum sistat in partibus concedo: si consistat non solum in illis, sed in illis cum aliqua alia modificatione essentiali, quæ non explicatur, nego: cum ergo essentia hominis stet in animali & rationali prope sunt idem inter se, & non explicetur hæc identitas in divisione, sed explicetur distinctio: hinc est, quod divisio non sit definitio.

(*)

DISPUTATIO VI. ET SECTIO I.

DE PROPOSITIONE.

65. **P**ropositio idem est ac enuntiatio, & definitur ab Aristotele: *oratio verum, vel falsum significans*: Hæc tamen definitio communiter deferitur, quia traditur per disiunctionem, quæ in rerum essentij explicandis vitanda est.

66. Hurtado, & Arriaga sic definiunt propositionem: *actus indicativus*. Contra, nam propositio vocalis & scripta sunt verè propositiones: sed non sunt actus, nam isti solum in intellectu dantur, ergo, &c.

67. Definitur ergo, propositio sic: *modus sciendi logicus indicativus* per particulam *modus sciendi logicus*, convenit cum reliquis orationibus logicis, quæ non sunt propositio: per *ly indicativus* differt ab illis, & ab omnibus reliquis, quæ non sunt propositio.

68. Quæres, an in propositione negativa detur copula? Resp. sub distinctione: nam si copula intelligatur pro determinatione intellectus in affirmatione vel negatione, datur vera copula in propositione negativa: si vero sumatur pro nexu extremorum, qui ea idètificat aut unit, non datur, immo datur contrarium.

SECTIO II. QUOTVPLEX SIT PROPOSITIO.

69. **I**n propositione dantur tria: datur materia, quæ est obiectum circa quod propositio tendit: datur quantitas, quæ est maior, vel minor extensio propositionis, universalitas, aut singularitas illius: datur qualitas, quæ est veritas vel falsitas propositionis: aut, ut alij volunt, affirmatio, aut negatio propositionis.

70. Propositio ratione materiae dividitur in necessariam, impossibilem, & contingentem. Tunc propositio est necessaria, aut in materia necessaria, quando prædicatum necessario convenit subiecto, ut homo est animal. Propositio in materia impossibili est, quando prædicatum adhuc divinitus nequit covenire subiecto, ut hæc. Petrus est lapis. Propositio contingens, aut in materia contingenti est, quando prædicatum est indifferens, ut conveniat, vel non conveniat subiecto, ut homo est albus.

71. Propositio ratione quantitatis dividitur in universalem, particularem, singularem, indefinitam: Universalis propositio est, cuius subiectum afficitur nota universali, ut in hac propositione: *omnis homo est*

est animal. Propositio particularis est, cuius subiectum afficitur nota particulari, vt aliquis homo est albus. Singularis est, quæ constat subiecto singulari, vt hæc: Petrus est homo. Indefinita est, quæ constat subiecto vniversali, carente tamen nota, vt homo est animal.

72 Propositio indefinita in materia necessaria est vniversalis, at vero in materia cōtingenti est particularis. Ratio est, quia in materia necessaria prædicatum conuenit omnibus singularibus aut inferioribus, nam idem est: homo est animal, ac sit, omnis homo est animal; at vero in materia cōtingenti idem est ac particularis, vt in hac propositione: homo est albus, quæ reddit hunc sensum: aliquis homo est albus.

73 Datur propositio secundi adiacentis: & est illa in qua prædicatum est Verbum, vt: Petrus currit, & tertij adiacentis, in qua Verbum non est prædicatum, vt Petrus est animal.

74 Dividitur propositio in absolutam, & modalem: absoluta est, quæ solum denotat prædicatum conuenire absolutè subiecto, idest absque aliquo modo, vt Petrus est animal. Modalis propositio est, quæ non solum dicit prædicatum conuenire subiecto, sed dicit etiam modum quo conuenit, vt Petrus cōtingenter currit, vbi non solum dicit cursum conuenire Petro, sed dicit modum quo illi conuenit, nempe cum cōtingentia.

75 Dividitur propositio in formalem & identicam: formalis est quando subiectum & prædicatum saltim formalitèr distinguuntur, vt rationale est animal: propositio identica est, quæ constat subiecto, & prædicato omnimodè identificatis, vt Petrus est Petrus, vbi nulla distinctionis umbra apparet.

SECTIO III. De oppositione propositionum absolutarum.

76 **C**ommniter definitur oppositio logica: *repugnantia duarum propositionum*. Dividitur oppositio logica in contrariam, cōtradictoriam, subalternam, & subcontrariam: oppositio contraria reperitur inter duas propositiones vniversales, vna affirmativa, & alia negativa: vt omnis homo est animal: nullus homo est animal.

77 Cōtradictoria est, quæ reperitur inter duas propositiones, quarum vna est vniversalis, & alia particularis: vt omnis homo est animal aliquis homo non est animal. Vbi vna est vniversalis, alia particularis; vna affirmativa, alia negativa; vna vera, alia falsa.

78 Oppositio subcontraria reperitur inter duas propositiones
par-

particulares, quarum una est affirmativa, alia negativa, ut aliquis homo est animal, aliquis homo non est animal.

79. Oppositio subalterna datur inter duas propositiones, unam universalem, & aliam particularem, vel affirmativas, vel negativas ambas: ut omnis homo est animal, aliquis homo est animal. Possui exempla iuxta cuiuslibet oppositionis explicationem, ut lapidis contradictor. figuram vitens, quæ tantum deservit ad monstranda prædicta exempla.

SECTIO III. *An istæ propositiones sint propriè oppositæ?*

80. **N**Ota, quod ad hoc ut propositiones sint verè oppositæ debent constare eisdem terminis, cum eisdem circumstantijs, aliter enim non opponuntur: Circumstantiæ sunt eiusdem loci, eiusdem temporis, v.g. Petrus currit, Petrus non currit; si non intelligitur de eodem termino, de eodem subiecto, de eodem prædicato, de eodem loco, de eodem tempore, de eodem in reliquis circumstantijs, iam non est oppositio, nec contradictio.

81. Sit prima conclusio: Propositiones contradictoriæ sunt verè oppositæ. Probatur nam una affirmat, quod altera negat, sive una est vera, & altera falsa; una universalis, alia particularis, una affirmativa, & alia negativa, &c. ergo sunt verè oppositæ.

82. Sit secunda conclusio. Propositiones contrariæ opponuntur in veritate, non vero in falsitate; id est, ambæ non possunt simul esse veræ; possunt tamen simul esse falsæ. Fundamentum primæ partis est, quia si hæc propositio: Omnis homo est albus est vera, etiam est vera hæc alia, Petrus est albus: & si hæc alia propositio, nullus homo est albus: est vera, similiter est vera hæc singularis, Petrus non est albus: sed impossibile est, has propositiones simul esse veras, ergo etiam est impossibile, quod illæ propositiones contrariæ, nempe: omnis homo est albus; nullus homo est albus: simul sint veræ.

83. Item, si hæc propositio: omnis homo est albus: est vera, etiam est vera: aliquis homo est albus: quod enim convenit omni, convenit cuilibet particulari sub illo contêto; atqui hæc propositio: aliquis homo est albus: opponitur contradictoriè cum ista: nullus homo est albus: ergo si hæ propositiones contrariæ: omnis homo est albus: Nullus homo est albus: sunt veræ, etiam sunt veræ hæ contradictoriæ: aliquis homo est albus, nullus homo est albus: hoc implicat; ergo & propositiones contrarias esse simul veras.

84. Quod autem possint esse simul falsæ, manifestum est, quia, si
ynus

vnus homo non sit albus, propositio illa vaiversalis: omnis homo est: albus est falsa; & si alius homo sit albus, etiam hæc propositio vniversalis: nullus homo est albus, est falsa; atqui possunt dari, immo de facto dantur, aliquis homo, qui sit albus, & alius qui albus non sit; ergo de facto vtraque hæc propositio contraria: omnis est homo est albus; nullus homo est albus, est falsa: ergo non opponuntur in falsitate, immo in ea conueniunt.

85 Sit tertia conclusio: etiam verè opponuntur propositiones sub cōtraria, si sunt de eodem subiecto. Prob. nam vna affirmat quod altera negat. Deinde in materia necessaria vna est vera & alia falsa: v.g. aliquis homo est animal: aliquis homo non est animal: non tamen erunt oppositæ, si carent eodem subiecto; nam in eo casu nec erunt sub contrariæ. De subalternis constat, non esse oppositas.

86 Obijcies 1. dantur istæ propositiones contradictoriæ, quæ ambæ sunt falsæ, nempe: chimera distat à me, chimera non distat à me; ergo contradictoria non pugnant in veritate & falsitate. Quod sint falsæ ambæ probatur; nam quod non est, non potest distare, nec non distare à me: ergo ambæ sunt falsæ. Resp. has propositiones non esse cōtradictorias, nam ambæ efficiunt sensum hunc, qui est falsus: nempe chimera existit, & existit longè à me; & alia chimera existit, & existit prope me. Vndè ambæ sunt affirmatiuæ.

87 Obijcies 2. demus quod ego semper mentior, in me esset vera hæc propositio: ego semper mentior, nam semper mentiebar. Etiam esset vera hæc alia: ego semper non mentior: nam dum dicit, se semper mentiri, non mentitur: ergo essent simul veræ. Resp. non esse simul veras, siquidem esset falsa illa prima: ego semper mentior, & ratio est, quia iam non mentitur tunc quando dicit, quod semper mentitur, quoniam est verum, quod semper mentitur, quam ob rem iam est vera illa propositio.

SECTIO V.

De equipolentia propositionum absolutarum.

88 **E**quipolentia definiri solet, *similis sensus duarum propositionum eisdem terminis constantium, ex diversa positione particulae, non, quod declaratur in hoc versu.*

Pra contradic: post contra: prapostque subalter.

89 **Pra** contradic significat, quod propositiones contradictoriae sunt

sunt equipolentes, addendo illis negationem non ante subiectum. Post contra significat, propositiones contrarias fieri æquipolentes, posita negatione non post subiectum. Præ postque subalter significat, quod subalternæ sunt æquipolentes, posita negatione non ante, & post subiectum, ut patet in his carminibus.

*Non omnis quidam non, omnis non quasi nullus,
non nullus quidam, sed nullus non valet omnis,
non aliquis nullus, quidam non sonat omnis,
non alter neuter, neuter non præstat uterque.*

SECTIO VI.

De conversione propositionum absolutarum.

90 **C**onversio definitur: mutatio vnius propositionis in aliam, mutando subiectum in prædicatum, vel è contra, servando tamen eandem affirmationem vel negationem, falsitatem, vel veritatem, qui modus declaratur in hoc versu.

*Simpliciter feci, convertitur, Eva per acci
asto per contra & sic fit conversio tota.*

91 In quibus carminibus reperiuntur tres dictiones, nempe *feci Eva*, & *asto*, in quibus sunt istæ vocales, A, E, I, O: A significat propositionem universalem affirmativam. E, universalem negativam. I, particularem affirmativam. O, particularem negativam, ut indicant hæc carmina.

Afferit, A, negat, E, sunt universaliter amba,

Afferit, I, negat, O, sunt particulariter amba.

92 Sensus prioris carminis est; propositionem universalem negativam, & particularem affirmativam, quæ significantur dictione *feci* converti simpliciter: propositiones universales significatas dictione *Eva*, converti per acci, & propositionem universalem affirmativam, & particularem negativam, significatas per dictionem *asto*, converti per contrapositionem.

93 Nota, triplicem dari conversionem: prima est simplex, quæ est mutatio terminorum, servata quantitate, & qualitate, ut ista: aliquis homo est animal: ergo aliquod animal est homo. Secunda est per acci, quæ est mutatio terminorum, servata qualitate, & non quantitate, ut ista: omnis homo est animal: ergo aliquod animal est homo. Tertia conversio est per contrapositionem, quæ est mutatio terminorum

de finitis, in infinitos, servata quantitate, & qualitate, ut ista: omnis homo est animal: ergo omne non animal est non homo.

94 Nota etiam, nec æquipolentiam, nec conversionem posse reperiri in propositione mentali, nam essentialiter & per se actus significant, quæ propter sunt incapaces mutationis, vel superadditionis notæ vel particulæ.

SECTIO VII. *De oppositione propositionum modalium.*

95 **I**am diximus, propositionem modale, præter subiectum & prædicatum, dicere modum quo prædicatum convenit subiecto: modus est una ex his particulis: *neceſſe, impossibile, contingens, & contingens non.* Quæ obrem ut videatur, an propositio sit universalis, aut particularis, affirmativa, aut negativa, potius attenditur ad modum quam ad rem.

96 Adverte etiam, propositiones modales opponi quadrupliciter, eo modo, quo absolutæ; nempe contrariè, contradictoriè, subcontrariè, & subalterne, ut consideranti patebit.

SECTIO VIII. *De Argumentatione.*

97 **A**rgumentatio est duplex, formalis, & materialis; formalis est quæ concludit ex vi formæ, sive artificij quod habet, & propterea concludit in omni materia etiam impossibili: ut, omnis homo est leo: sed Ioannes est homo: ergo Ioannes est leo.

98 Materialis argumentatio est, quæ concludit, non vero id habet à forma, sed habet à materia, quæ ita se habet, & haberet, independenter ab artificio; v.g. hic homo est Philosophus: ergo est rex. Vnde vi formæ nihil concludit; in ea tamen materia, in qua ponitur, concludit, ut si arguas: Deus est possibilis: ergo est existens, quæ illatio in hac materia optima est, secus in alijs: Nam etiam mons aureus est possibilis, & non est existens: Quia ergo illius illationis valor provenit à materia, dicitur materialis, & quia valor alterius provenit à forma, dicitur formalis.

99 In syllogismo formali dantur tres termini: maior extremitas, quæ est quæ datur in maiori propositione: minor extremitas quæ est, quæ datur in minori, & medium Verbum, quod est quod mediat inter eas, & vis repetitur, & non ingreditur conclusionem.

SECTIO IX. De figura, & modo.

100 **A**rtificium syllogismi formalis est figura & modus: figura est dispositio medij verbi cum extremis. Triplex figura datur, quia tripliciter potest medium Verbum inverti: in prima figura est subiectum in maiori, & prædicatum in minori: in secunda est prædicatum in vtraque: in tertia est subiectum in vtraque, vt patet in præfenti versiculo.

Prima sub præ. secunda vis præ. tertia vis sub.

101 Definitur modus: dispositio propositionum secundum quantitatem, & qualitatem, ad quarum varietatem variatur modus. Modi sunt decem, & nobem, quorum quatuor primi sunt perfecti, qui non solum certè concludunt, sed convincendo patenter quemlibet intellectum. Reliqui sunt imperfecti, qui licet concludant, non ita clarè; in his versibus explicantur.

*Barbara, Celarem, Dari, Ferio, Baralipon
Celantes, Dabit, Fapesmo, Frisesomorum
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.*

102 In quibus omnibus quatuor tantum vocales literæ inveniuntur, nempe A, E, I, O. Et sic vbi est, A, ponenda est propositio vniuersalis affirmativa; vbi, E, vniuersalis negativa; vbi, I, particularis affirmativa; vbi, O, particularis negativa.

103 Ad primam figuram pertinent nobem priores: ad secundam quatuor sequentes: ad tertiam sex vltimi.

104 Reductiones horum syllogismorum omitto, aut ad alios curfus vberiores remitto; eius enim intelligentia est difficilis, eius vsus in frequens, eius utilitas parva; quapropter eius omissio erit iusta, dum substantiæ genuinæ solum studemus.

SECTIO VLTIMA.

Aliquæ voces pro distinguendis propositionibus explicantur.

105 **M**aterialiter, est, cum prædicatum convenit subiecto, aut materie, v. g. album est dulce materialiter, id est, nõ quod albedo sit dulcedo, sed subiectum albedinis, v. g. paries est subiectum dulcedinis.

106 *Formaliter cum prædicatum convenit ratione formæ, v. g. album*

bum disgregat visum, idest, paries, v. g. disgregat visum ratione albedinis.

107 *Reduplicativè* idem est ac formalitèr, & abstractè, v. g. albedo reduplicativè disgregat visum, idest albedo est disgregativa visus.

108 *Specificativè*, seu identicè, idem est ac materialitèr, v. g. album specificativè est dulce, non reduplicativè; idest subiectum albedinis est subiectum dulcedinis, non albedo est dulcedo.

109 *In communi*, & *ut sic*, idest conceptus rei in communi, & confusè cognitæ, v. g. homo *ut sic* est risibilis, idest homini confusè cognito convenit risibilitas *ut sic*. Aliquando idem est ac reduplicativè, v. g. Petrus *ut sic* est homo, idest Petrus, *ut* Petrus est homo. *Formalitèr*, & *efficientèr*. Formalitèr dicitur, cum prædicatum convenit subiecto ratione propriæ entitatis, seu formæ, v. g. materia prima formalitèr est receptiva formarum, idest per suam entitatem.

110 *Efficientèr* est, cum dat aliquid efficiendo aliud, v. g. ignis calefacit manum efficientèr, idest introducendo calorem in manu, qui calor manus formalitèr, idest per suam entitatem, calefacit. Item *formalitèr*, *virtualitèr*, & *eminentèr*. Formalitèr est, dum res secundum proprium suum esse est in alia. V. g. albedo in pariete, calor in igne est formalitèr. Virtualitèr, quando causa habet virtutem producendi effectum, *ut* sol est virtualitèr calidus, quia habet virtutem producendi calorem.

111 *Eminentèr* latè coincidit cum *virtualitèr*; & strictè significat, effectum contineri in virtute causæ perfectioris, sic creaturæ in Deo.

112 *Actu*, & *potentia*. *Actu*, quando iam existit res, seu est producta. *In potentia*, cum non est producta, sed potest produci. *Impotentia*, cum nec est, nec potest produci. V. g. chimera.

113 *Simplicitèr*, seu *absolutè*, tunc dicitur, cum res in se expectata habet tale prædicatum. V. g. homo dicitur simpliciter magnus, cum habet sufficientem magnitudinem.

114 *Respectivè*, seu *comparativè*, cum in se illud non habet, sed solum si alteri comparatur. V. g. pusillus solum respectu minoris dicitur magnus. *Secundum quid* est, quando solum secundum aliquam partem habet tale prædicatum, v. g. Etiops non dicitur simpliciter, sed secundum quid albus, quia solum secundum dentes, & non in reliquo corpore est albus.

115 *Per se*, cum ex ordine naturæ, & eius principiis convenit rei. V. g. homini esse bipedem. *Per accidens*, cum sorte, fortuna, & accidentario convenit, v. g. homini esse monstrum. *Causa per se* dicitur illa sine qua nequit esse effectus. V. g. Domus sine edificatore nequit fieri. *Causa per accidens*, sine qua potest fieri. V. g. sine musico potest construi domus. *Ut quo*, & *ut quod*.

Ut quod, idest res, quæ ab alio denominatur. V.g. paries dicitur *ut quod* albus, quia non à se, sed ab albedine denominatur albus. *Ut quo*, idest res, aut forma talem dans denominationem. V.g. albedo.

116 *Possitivè, & negativè*. *Possitivè* cum in re ponitur forma, a qua sic denominatur, ut albus ab albedine, videns à visione. *Negativè*, cū potius auferitur, quam in re ponatur forma, V.g. Cæcus à carentia visus.

117 *In recto, & obliquo*. *In recto*, cum concretum significat unum nomen in nominativo, & in *obliquo*, dum ipsum significat in alio casu. V.g. album, idest subiectum habens albedinem, subiectum dicitur in recto, & albedo in obliquo.

118 *Directè, & indirectè*. *Directè*, cum in se habet tale prædicatum, v.g. color in se videtur. *Indirectè*, cum est terminus alicuius respectus, in quo dicitur habere tale prædicatum. V.g. cum cognosco causam, cognoscitur effectus, quia cum eo habet connexionem causa.

119 *Univocè, æquivocè, & analogicè*. *Univocè* est ut *animal* respectu inferiorum, quia res significatur per nomen, provt significatur per nomen animalis, est omnino eadem (licet detur diversitas in illis differentiis, quæ non significantur, nec exprimuntur per nomen *animal*.) *Æquivocè* est ut *gallus* homo, & *gallus* avis, quæ ut significantur per nomen *gallus*, sunt tam diversa, ut non convenient, nec in re significata, nec in significatione, sed solum in dici per illum sonitum vocis.

120 *Analogicè* est ut *sanum*, quod ut significatur per nomen est idem in animali, & vrina; sed est idem solum partim: & qua parte sanitas ab animali possessa, & ab vrina significata est eadem; sed sunt etiam partim diversa, ut significatur per nomen, quia *animal est sanum* à sanitate possessa, vrina ab illa ut solum significata.

121 Et enim tam in hac propositione *animal est sanum*, quam in hac *vrina est sana*, ly *sanum* summitur in concreto, id est pro subiecto habente sanitatem: totum enim hoc expressatur per nomen *sanum*. Si ergo significatum per nomen non est sola sanitas, sed *sanum*, id est subiectum habens sanitatem, & pro animali est, ut verè & physice, & propriè, & inherenter habens, pro vrina verò, ut impropriè & solum in signo habens, tale significatum sani, provt significatum voce sani, est partim idem, & partim diversum, partim idem, quia sanitas est significatum partiale, & hæc est eadem: partim diversum, quia modus habendi est etiam significatum partiale, & hic est omnino diversus.

122 *Simpliciter, & personaliter*. Terminus summitur, & supponit personaliter, quando res significata summitur pro natura, vel re ut est: ut v.g. homo pro homine ut est. Sumitur autem simpliciter quando non summitur pro

ipsa re ut est, sed pro illa ut cognita, sive secundum statum quem habet per intellectum, ut in hac propositione: *homo est species*. Unde syllogismus non bene concludit, si terminus varietur de suppositione una in aliam sic: *homo est species, sed Petrus est homo: ergo Petrus est species*. In maiori enim innuitur homo simpliciter, sive secundò intentionaliter, & pro statu, quem habet intra intellectum. At in minori summitur personaliter. Et primò intentionaliter, sive pro statu à parte rei.

123. In actu signato, & in actu exercito, sive *signatè, & exercitè*. V. g. in hac propositione: *Petrus currit*, si falsa vel probabilis solum sit, cursus Petri specificat essentialiter propositionem *signatè*, quia solum specificat ut significatus per illam; non autem *exercitè*, quia quod verè exercitus & in re cursus Petri sit, vel non, est contingens tali propositioni.

124. *Identificativè, vel inclusivè*. Quando prædicatum convenit alicui per identitatem dicitur de illo identificativè, ut rationale de homine. Quando convenit ut pars inclusa convenit inclusivè, ut anima rationalis homini. Quando dicitur: *Que sunt eadem univertio esse idem inter se*, solum intelligitur de identificatis, non vero de inclusis. Unde licet homo partialiter sit materia 1. & partialiter anima rationalis; istæ non sunt idem inter se, sicut sunt animal, & rationale, quæ quia sunt idem cum homine, sunt idem inter se.

125. *Intra essentiam, & extra essentiam*. Intra essentiam rei sunt genus, differentia, species. Genus est ut animal, quod prædicatur de pluribus specie differentibus ut pars materialis. Differentia ut rationale, quod prædicatur de pluribus, ut pars formalis. V. g. de Petro, & Paulo. Species quod prædicatur ut tota essentia, v. g. homo de eisdem. Genus est triplex, supremum, ut ens vel substantia, infimum ut animal, medium sive inreriectum, ut vivens. Extra essentiam est, quod convenit subiecto extra illam. Si convenit necessario est proprium, ut risibile. Si contingenter est accidens, ut albedo parietis.

126. *Essentialiter dividitur in constitutivè, & connotativè*. Illud est quod prædicatur, vel intrat in recto in essentiam rei, ut in essentiam hominis intrat in recto rationale, sive principium discursus. Connotativè essentialiter est, quod intrat in dispositionem de connotato, ut discursus respectu rationalis. Et est quid essentialè, quia nequit essentia rationalis sumpta secundum primarium, & primarissimum ipsius, esse, aut intelligi sine possibilitate discursus, quem respiciat.

127. In distinguendis propositionibus dici solet, concedo. Vel nego antecedens, vel conseq. Quando autem propositio, importat, & supponit ali-

TOTIVS LOGICÆ SVMMMA.

DISPVTTATIO VII. ET SECTIO I. *De obiecto.*

128 **O**biectum est quod obijcitur potentia, vt per illius actus attingatur. Patet in pariete qui est obiectum visus dum obijcitur oculo. Licet obiectum, & subiectum fere semper in re distinguantur (nam vnā rem esse subiectum stat præcisè in subiecto, vt de ea aliquid prædicetur; esse verò obiectum stat in obijci potentia, vt attingatur) eo non obstanti, hic pro eodem summitur.

129 Dividitur obiectum, in formale, & materiale: istud est quod attingitur ratione formalis à scientia; illud quod ratione sui, & est ratio qua scientia attingit materiale. Hæc obiecta se habent in metaphysicis, quasi materia, & forma in physicis: sicut enim materia est indifferens ex se ad quamlibet formam, & cum qualibet forma ad compositionem cuiuslibet compositi, ita qualibet res, quæ est obiectum materiale, ex se est indifferens vt pertineat ad hanc, vel illam formam & cum obiecto formali sive metaphysicæ, sive logicæ, ad metaphysicam vel logicam pertineat.

130 Dividitur 2. obiectum in totale, & partiale: illud est cumulus omnium obiectorum, quæ à tota scientia attinguntur, vt in Medicina corpus sanabile secundum omnes suas partes: manus autem, caput, aut qualibet alia pars dicitur obiectum partiale. Dividitur 3. in magis præcipuum obiectum, & in minus præcipuum: illud est pars magis perfecta, & angustior inter reliqua obiecta, vt Deus in Theologia; & quodlibet aliud, de quo agit Theologia, dicitur obiectum minus præcipuum.

131 Dividitur obiectum materiale, in proximum & remotum: proximum est quod in se attingitur, vt color à visu: remotum est, quod attingitur mediante alio, v.g. substantia parietis, quæ attingitur à visu, non in se ipsa, sed mediante colore existente in ipso pariete.

132 Dividitur 4. obiectum in motivum, & purè terminativum. Motivum est obiectum quod attingitur à potentia movendo, adiuvando, influendo, aut habendo partem in efficientia, vt patet in pariete mitrente nuntium speciei impressæ, quæ movet potèntiam. Obiectum purè terminativum est quod attingitur à potèntia absq; suo adiutorio, aut diligentia distincta ab ea quam ingerunt potentia vires, vt nos respectu Dei intellectus aut voluntatis.

133 Dividitur obiectum formale, in rationem formalem *qua*, & *sub qua*. Ratio *qua* est illa ratio *qua* attingitur, vt color, & lux *qua* videntur. Ratio *sub qua* est, *qua* non attingitur, facit tamen, quod ratio formalis, *qua* attingatur, v.g. visibilitas, *qua* non videtur, sed tamē *sub illa* videtur color.

SECTIO II. De conceptibus obiectivis.

134 **C**onceptus formalis est ipse actus representans obiectum: conceptus obiectivus est ipsum obiectum representatum, vt definitio hominis, est conceptus formalis; homo definitus est obiectivus. Dupliciter possunt conceptus obiectivi perpendi. Primò vt sunt in se, absque illa alia extrinseca additione denominationis subiecti, v.g. &c. Secundò, vt induuntur aliqua attingentia formali artificiosa cadente supra esse, quod in se habent. Primò modo non ad logicam attinent; secundò modo est lis, nempe, an vt taliter cogniti, & taliter representari.

135 Sit conclusio contra omnes Thomistas, & plures Suarezistas. Conceptus obiectivi nullo modo sunt obiectum materiale proximum logicæ, & omitto authoritatum ingentem copiam id probantem. Probatur ratione sic: logica primario immediate per se præcipue, & proximè agit de formalibus: ergo si postea agit de obiectivis, obiectivi erunt obiectum remotum logicæ, & formales proximum. Probatur antec. nam agit de definitione, propositione &c. Que sunt conceptus formales; ergo, &c.

136 Confirmatur: nam Cæsar pictus non est obiectum per se primum artis, sed imago Cæsaris picta representans Cæsarem: ergo definitio erit obiectum per se artis logicæ, & non homo definitus à definitione. Confirmatur: nam sicut in imagine reperitur totum artificium artis pingendi, ita in definitione: & sicut homo dicitur extrinsecè definitus, ita Cæsar extrinsecè pictus: ergo actus est obiectum proximum logicæ, & non obiectum: sicut Cæsaris imago artis pingendi, & con Cæsar.

137 Probatur 2. illud est obiectum materiale primum alicuius scientiæ supra quod propriè cadit obiectum formale talis scientiæ; sed forma logica propriè cadit supra actus intellectus: nam in syllogismo mentali, v.g. verè & propriè reperitur artificiosa dispositio in modo, & figura iuxta regulas logicas: ergo erunt obiectum materiale primum. Prob. 3. logica non docet facere conceptus obiectivos, sed for-

formales:ergo istos dirigit& non illos.Confirm.in Animastica;quæ in actibus habet suum obiectum materiale &formale:ergo etiam logica.

SECTIO III. Argumenta solvuntur.

138 **O**BJicies primò:Hæc est regula logica : *definitio debet converti cum diffinito*;sed hæc non regular definitio nem mentalem,sed obiectivam,nam sola hæc est,quæ convertitur cum diffinito,cum solum ab ista valeat consequentia ad diffinitum : ergo logica dirigit conceptus obiectivos.

139 Resp.hanc regulam(idem de alijs similibus) ita intelligi,nepè:definitio formalis talitèr debet disponi, vt habeat pro obiecto definitionem obiectivam talem,vt convertatur cum diffinito. Vnde licèt prima facie talis regula videatur dirigere definitionem obiectivam; tamen benè intellecta non dirigit primario, nisi mentalem, & solum per resultantiam obiectivam.Sicut ista regula:Caesar debet depingi,hac vel illa dispositione colorum:solum primario dirigit imaginem Caesaris;secundario vero,& indirectè attingit Caesarem.

140 OBJicies secundò:spes quæ est virtus Theologica non solum habet pro obiecto materiali visionem beatificam per quam est videndus Deus, sed etiam habet pro obiecto ipsum Deum videndum: ergo logica non solum habebit pro obiecto materiali definitionem, sed obiectum diffinitum.Resp.concedo anteced.& nego conseq. nam æque gaudent ratione formali spei Deus ac visio,siquidem eque sunt bona arduè,& difficultèr consequibilia;conceptus vero obiectivi nō æque gaudent ratione formali ac formales:illi enim medijs istis dispositionem logicam impetrant.Adde ly *Theologica*, esse de Deo.

SECTIO IV.

Quomodo conceptus formales sint obiectum logica.

141 **N**Oto dari triplicem conceptum formalem. Primus est apprehensio,quæ est expressio unius tantum termini.Secundus est iudicium, quod constat alligatione subiecti, & prædicati cum affirmatione aut negatione.Tertius est discursus,qui est oratio constans tribus propositionibus cum legitima illatione. Sic prima conclusio:apprehensio non est obiectum materiale logicæ vt apprehensio est. Probatur, nam sic est tantum pura representatio vitalis

vnus tantum termini, absque vlla denominatione logica: ergo erit potius animastica quam logica obiectum.

142 Dices: actus simplicissimus amoris Dei pertinet ad prudentiam: ergo simplex apprehensio ad logicam. Resp. illum esse capacem admittendi in sua simplicitate honestatem moralem, quæ est ratio formalis prudentiæ: apprehensio verò vt ralis solum est capax admittendi vitalitatem, quæ est forma animastica.

143 Dices: logicam vt apprehensionibus: ergo sunt eius obiecta. Contra, nam etiam Architectura vtitur lignis aut lapidibus, & hæc non sunt illius obiectum secundum se: ergo neque apprehensio secundum se.

144 Obijcies: logica agit de genere, de differentia, de subiecto, &c. sed hæc sunt apprehensiones: ergo agit de apprehensionibus. Distinguo. consequ. agit de apprehensionibus in quantum sunt purè apprehensiones nego; in quantum sunt vestitæ cum denominationibus generis, differentia, &c. Concedo. Sed hoc propriè loquendo nō est agere de apprehensionibus, sed de genere, differentia, &c.

145 Sit secunda conclusio: propositio, definitio, & divisio sunt obiectum materiale logicæ. Probat, nam supra illas immediatè descendit directio de regulis: ergo. Probat, nam logica docet modum quo debent construi, aut fieri, aut aptari ad concludendum: ergo pertinent ad illam vt obiectum. Idem dicendum est de syllogismo facto in modo, & figura, quia etiam est obiectum logicæ immediatum.

SECTIO V. *An voces sint obiectum logicæ.*

146 **N**ON est quæstio de vocibus secundum se sumptis, vel vt grammaticè, aut rethoricè significantibus, sed vt sunt genus, aut differentia, aut constituunt orationem vocalem logicam.

Sit conclusio affirmativa. Probat, primo, nam voces possunt disponi, ita vt sint definitiones, propositiones, &c. Sed hæc sunt obiecta materiale logicæ: ergo & voces. Probat, secundò, nam si oratio vocalis prout disposita sine solecismo pertinet ad grammaticam; prout persuasiva ad rethoricam, cur prout definiens, & diuidens non debet pertinere ad logicam?

147 Dices: grammaticam tradere voces logicæ, vt logicæ definiat & diuidat, & sic ad grammaticam pertinebunt semper, & nunquam ad logicam. Contra, licet animastica tradat actus vitales logicæ, vt cum illis definiat, & diuidat, hoc non obstanti, non solum pertinent ad illam,

iam, sed ad logicam: ergo licet grammatica det voces, non solum pertinebunt ad illam, sed ad logicam. Confirmatur, nam habent diversum artificium. Patet, nam aliqua oratio vocalis potest esse conformis logicae, & diformis grammaticae: ergo sunt formae diversae. Probat. anteced. in hac definitione *animal rationalis*, quae est iuxta logicam, & disonat grammaticae: ergo ut est iuxta praecepta logicae pertinebit oratio vocalis ad logicam, & ut est iuxta grammaticam ad grammaticam. Confirmatur etiam in prudentia, quae non solum dirigit operationes internas, sed externas: ergo pariformiter logica non solum dirigit orationem internam, seu mentalem, sed etiam externam, seu vocalem.

148 Obijcies primo, nulla scientia dirigit signa, & imagines sui obiecti, patet in medicina, quae non dirigit corpus pictum: sed voces sunt signa, & imagines conceptuum: ergo non diriguntur à logica. Respond. distingo: nulla scientia agit de signo, & imagine sui obiecti si illic inuenit suam rationem formalem, nego: si non, concedo: cum ergo logica habeat suam formam in vocibus, & Medicina non inueniat sanabilitatem in homine picto, non de illo ager, bene verò logica de vocibus.

149 Obijcies secundò: logica est Philosophia rationalis: ergo solum agit de operibus rationis, nempe de actibus internis, & non de vocibus. Resp. distingo anteced. est philosophia rationalis pro famosiore, & principaliter, concedo: Secundum omne quod includit, nego: sicut Theologia dicitur scientia disputans de Deo, & non tollit quod habeat pro obiecto alia, minus tamen præcipue.

150 Obijcies tertio: deficiente obiecto scientiae, vel artis deficit scientia, vel ars: sed licet deficient voces non deficit logica: ergo non sunt illius obiectum. Minor probatur: nam in anima separata datur tanta logica, ac quando erat in corpore, & in Angelo tanta ac in homine, & tamen in illis non datur voces: ergo voces non sunt obiectum materiale logicae, siquidem destructis vocibus manet logica. Respond. distingo. Tanta logica datur in Angelo, & anima, ac in homine, tanta intensivè, concedo: extensivè nego. Distinguo etiam primam maiorem: deficiente obiecto artis deficit ars, si deficiat in esse actuali, & possibili, concedo: si in esse exercito, aut actuali tantum nego: sicut licet nulla daretur imago actu existens daretur ars pingendi.

151 Obijcies quarto: licet aliae scientiae utantur vocibus non habent illas pro obiecto: ergo nec logica. Resp. anteced. esse falsum, nam grammatica & rethorica habent illas pro obiecto materiali. Respond. deo

deo etiam, quod aliæ scientiæ non inuenient in eis suum obiectum formale, benè verò logica.

SECTIO VI. *Andetur obiectum Attributionis.*

152 **S**it prima conclusio: demonstratio est obiectum perfectius, & nobilius logicæ, maximè ex parte modi tendendi. Probatur: nam demonstratio attingit suum obiectum scientifico modo: sed hic est perfectior modus, quam modus quo definitio, propositio, & reliqua attingunt sua obiecta: ergo demonstratio est perfectior ex parte modi. Probatur, nam attingit demonstratio rem per suam causam: ergo scientifico modo. Deinde propositio definitio, &c. continentur in demonstratione: propositiones vt materia proxima, definitio vt medium demonstrandi, ergo erunt minus perfectæ.

153 Antequam de obiecto attributionis loquamur, nota esse, illud obiectum quod nulli subiicitur, & omnia cætera illi subiiciuntur, vt attributa, & est obiectum in quod primario tendit scientia. Quidam dixerunt demonstrationem esse obiectum logicæ, nã est finis totius logicæ. Contra nam demonstratio facta in secunda, vel tertia figura ordinatur ad syllogismum perfectum, & directum primæ figuræ: ergo demonstratio vt sic non est obiectum attributionis.

154 Dices: quod demonstratio est vltima perfectio, & vltimus finis, ac scopus totius logicæ. Contra, quia intra domum logicæ non est perfectior demonstratio, quam syllogismus probabilis factus in eodem modo, v. g. in *Barbara*: ergo non est ratio, cur à logica debeat demonstratio omnibus alijs anteponi. Probat. anteced. quia demonstratio non excederet illum syllogismum probabilem in forma, & artificio, cum sint facti in eodem modo, sed solum in materia, quia nempe materia demonstrationis est necessaria, & syllogismi probabilis est contingens, sed excessus in materia non consideratur ab arte, vt patet in vase aureo, & argenteo: ergo à logica æquales reputantur.

155 Sit secunda conclusio: obiectum attributionis logicæ consistit in syllogismo perfecto, & directo, siue sit probabilis, siue demonstrativus. Probatur primò: nam omnia quæ tractantur in logica reducuntur ad syllogismum perfectum, & directum: ergo est obiectum attributionis logicæ. Probatur, nam nihil datur in logica, quod non sit pars, vel effectus, syllogismi perfecti, vel quod non conducatur ad eum, vel quod non possit reduci ad eum: ergo syllogismus perfectus est ob-

iectum attributionis logica. Ita Obiedo, & alij recentiores. Probatur secundò, nam syllogismi indirecti ordinantur ad syllogismum directum: ergo, &c. Probatur etiam de definitione, quæ ut pars, & ut medium conducens ad illius intelligentiam subordinatur: idem de reliquis instrumentis logicis: ergo &c.

156 Obijcies primò: ars edificatoria non habet obiectum attributionis, nec potentia visiva: ergo nec logica. Respond. permittens anteced. nego consequ. nam in logica datur unicum obiectum cui cetera deserviunt ut inferiora relata, aut attributa, quod se habet quasi centrum in quod ultimo reliqua obiecta tanquam linea prospiciunt; nõ vero in arte fabrilis, aut potentia visiva. Item, nam non valerent exempla posita ad negandum obiectum attributionis Theologia: ergo nec logica.

157 Obijcies secundò: postquam res est probata syllogismo probabili, potest probari syllogismo demonstrativo: ergo probabilis, nõ est obiectum attributionis, siquidem reducitur ad demonstrativum. Resp. quod non est legitima sequela, siquidem etiam postquam res est probata syllogismo demonstrativo, potest probari probabili, & non obstanti demonstrativus non refertur ad syllogismum probabilem: ergo nec è converso.

158 Ex his inferitur, quod omnia obiecta præter syllogismum perfectum, & directum sunt obiecta secundaria, patet ex fundamentis probantibus syllogismum esse primum.

159 Obijcies tertio: definitio habet specialem regulam, quæ per se agit de illa: ergo est obiectum primum. Probatur, nam regula est logica: ergo si regula agit de illa, logica de illa agit. Concedo autem, quod solum probat definitionem pertinere ad logicam, non verò primum & ut obiectum attributionis, ad hoc enim ulterius requirebatur, ut ad nullum referretur, & ut reliqua ad illam referrentur; cum ergo hoc non habeat, neque habebit esse obiectum materiale primum, & attributionis.

DISPUTATIO II. De obiecto formali logica.

SECTIO I. *Varia sententia.*

160 **N**Ota quod directio est duplex, una extrinseca seu activa, & hæc est ipsa regula dirigens. Alia intrinseca, seu passiva, & hæc est illa dispositio, quam ponit regula in actibus directis, v.g. in syllo-

logismo, definitione. Similiter dirigibilitas vna est extrinseca, seu acti-
va, & hæc est capacitas quam habet regula, vt dirigat actus. Alia est
intrinseca, seu passiva, & hæc est capacitas, quam habent actus, vt di-
rigantur per regulam.

161 Quidam aiunt: obiectum formale logicæ esse ens rationis.
Contra primò nam eo ipso, quod isti actus: animal rationale: explicet
essentiam hominis, est definitio, et habent formam logicam. Sed id
competit his actibus absque vilo ente rationis: ergo obiectum forma-
le logicæ non est ens rationis. Contra 2. nam oratio grammatica, &
rethorica habent sua obiecta formalia absq; vilo ente rationis: ergo
etiam logica. Cõtra 3. nã directio actuum est forma logica: sed hæc di-
rectio est quid reale, et non est quid fictum: ergo obiectum formale
logicæ non est ens rationis.

162 Arguunt: contrariorum eadem est ratio: sed logica agit de
ente reali: ergo debet agere de ente rationis. Retorqueo argumentũ:
contrariorum eadem est ratio: ergo si Theologia agit de Deo vero, de-
bet agere de Deo ficto. Id ergo axioma explicandũ est sic: *contrario-
rum eadem est ratio*: idest scientia agens de vno extremo debet agere
de alio contrario, quando illi est contrarium in ratione in qua agi-
tur ab illa scientia, concedo: quando est contrarium solum in alia ra-
tione distantis, & distincta, nego. Logica quidem quia agit de syllogis-
mo benè disposito, etiam debet agere de malè disposito, nã hæc ma-
la dispositio est contraria rationi sub qua logica agit de syllogismo
benè disposito: ens verò rationis non est contrarium rationi sub qua
logica agit de suis obiectis materialibus, & ideo non comprehendi-
tur sub axioma, &c.

163 Alij dicunt: obiectum formale logicæ stare in conformitate
actus cum obiecto, vt obiectum est à parte rei. Contra, nam hæc pro-
positio: Deus est lapis: habet obiectum formale logicæ, & non habet
talem conformitatem cum obiecto: ergo, &c.

164 Alij dicunt: formam logicam stare in representatione obie-
cti ad concludendum de illo in modo, & in figura. Contra: nam id nõ
conuenit formæ logicæ quam habent definitio propositio, &c. ergo
non comprehendit omnem formam logicam.

Alia sententia ait: stare obiectum formale logicæ in debita coniu-
ctione partium apta ad modum differendi. Contra: nam in apprehen-
sione, vt est subiectum, predicatum &c. datur obiectum formale.

& non debita partium coniunctio, cum careat
partibus: ergo &c.

SECTIO II. *Nostre sententia proponitur.*

165 **S**it prima conclusio: obiectum formale logicæ in cōmuni præcīsum ab obiecto formali cuiuslibet actus logici, stat in directione intrinseca passiva, quam habent actus iuxta regulas logicas. Probatur: nam eo præcīse, quod actus habeant talem directionem, statim habent rationem formalem propter quam tractantur à logica, ergo directio est obiectum formale logicæ. Ex hoc inferitur, quod actus generis & differentię habent pro forma effici iuxta regulas logicas, sicut actus indivisibilis prudentię habet obiectum formale pertinens ad talem virtutem, & stat in eo, quod fiat iuxta regulas prudentię: ergo etiam genus &c.

166 Dices: intellectus non potest errare circa effectiōnem generis, vel differentię, siquidem eo ipso quod producat hos actus: *animal rationale*; omni alio secluso, facit genus & differentiam: ergo absque regulis & arte. Resp. quod licet Deus non possit errare in productione Angeli, producit illum secundum suam scientiam: ergo etiam intellectus licet nequeat errare in efformatione generis, & differentię, efficiet illa iuxta regulas logicas.

167 Sit secunda cōclusio: obiectum formale propositionis vel definitionis intellectualis addit supra artificium formale generis, vel differentię subiecti vel prædicati aliquam coniunctionem formalitatum secundum regulas logicæ, & debitam illarum partium dispositionem, quæ est illarum essentia ut tales sunt. Hæc conclusio probatur eisdem rationibus, ac probanda est quæ sequitur.

168 Sit tertia conclusio: formale obiectum syllogismi intellectualis præter artificium propositionum dicit aliquā consecutionem minoris à maiori, sive conclusionis à præmissis. Probatur, quia hæc propositionum dispositio, illatio, & coexistentia est formalitas pertinens ad logicam, & ratione illius agit logica de syllogismo: ergo hæc dispositio, & consecutio propositionum, quæ datur in syllogismo erit obiectum formale actus syllogismi.

169 Sit quarta conclusio: in quolibet artificio logico externo distinguitur realiter forma logica ab ipsa materia. Probatur, nā quælibet vox, aut scriptura habet significare ad placitum, & est illis accidentalis dispositio quam habent: ergo potest illis deficere significatio & dispositio logica: sed hoc est forma: ergo distinguitur realiter.

170 Deinde quilibet syllogismus vocalis, & scriptus potest variari, ita ut maior fiat minor, & minor conclusio, & medium verbum

minor extremitas &c. Idem probatur in syllogismo intellectuali: nam si hæc propositio; *homo est animal* sit in vno intellectu, & hæc alia; *sed Petrus est homo* sit in alio intellectu, & hæc alia: *ergo Petrus est animal* sit in alio, non coalescit ex his syllogismus; sicut nõ resultat imago ex eo quod dentur omnes illius partes si dantur cum variatione, aut separatione: ergo sicut partes imaginis aut domus requirunt vnionem debitam inter se ad constituendam imaginem, etiam partes syllogismi ad syllogismum.

171 Dices: hanc coniunctionem, aut dispositionem esse conditionem, & non formam. Contra: nam in arte pingendi, & domificandi dispositio, & coniunctio partium non est conditio, sed forma; ergo nec in logica erit conditio, sed forma.

DISPUTATIO III. Quid sit logica.

SECTIO I. Definitiones logica proponuntur.

172 **Q**uidam definiunt logicam sic: ars operum rationis directiva. Contra, nam speculativa logica non convenit, siquidẽ hæc non est ars, cum non sit rerum factibilium, sed factarum.

173 Alij sic: entitas specialitèr versans circa modum differendi. Contra nam omnis hæc definitio convenit intellectui Angeli: sed nõ est logica: ergo convenit alijs à definito. Respondent non esse entitatem specialitèr versantem circa modum differendi, nam est entitas potens versari circa hanc & illam scientiam vniversalitèr. Contra, nam licet cognitio divina vniversalitèr ad tot se extendat scientias, hoc non obstanti etiam specialitèr versatur circa modum differendi, & ideo est logica: ergo etiam intellectus Angeli, &c. Secundò, quia species impressa syllogismi specialitèr versatur circa modum differendi, & tamen non est logica; ergo &c.

174 Sit conclusio: logica sic rectè definitur: *Recta ratio modi differendi*. Probatur, nam per ly *recta ratio* convenit cum logica actuali, habituali, practica, & speculativa, & cum omni arte. Deinde distinguitur per ly *modi differendi*: ergo est recta definitio.

SECTIO II. Proponuntur divisiones logica.

175 **D**ividitur primò in naturalem, & artificialem: naturalis est, quæ acquiritur sine regulis Magistriv. g. dum quis in se in-

invenit impressam hanc regulam: propositio debet, &c. Logica artificialis est quam acquirit aliquis dependentèr ab instructione Magistri, ut quando ab alio scit, quod definitio debet explicare essentiam. Dubitabis; quomodo distinguantur ista logica? Resp. solum accidentalitèr. Probatur: nã vna & in divisibilis regula potest consequi dependentèr, vel independentèr à Magistro: Si primò modo erit artificialis, si secundò naturalis; ergo eadem logica, & indivisibilitèr vna erit indifferens ut sit naturalis, & artificialis: ergo solum accidentalitèr distinguuntur.

176 Dividitur secundò logica in naturalem, & supernaturalem. Illa est quæ viribus naturæ consequitur; ista quæ superat vires naturæ. Supernaturalis dividitur in supernaturalem quoad modum, & supernaturalem quoad substantiam: supernaturalis quoad modum est illa, quæ licet in se non sit superna, modus tamen communicationis in subiecto est supernus, ut logica quam habuit Christus in primò instanti suæ incarnationis. Quoad substantiam est quando in se, & in entitate excedit humanas vires, & nequit illis assequi.

177 Dubium est: an ad dirigendos actus logicos supernos sufficiat logica naturalis? Resp. affirmativè & probatur, nam regula dirigens syllogismum abstrahit à naturali, & superno, & tantum syllogismum ut talem comprehendit: ergo nihil impedit supernaturalitatem.

178 Obijcies primò: scientia specificatur à suo obiecto; ergo si syllogismus supernus est obiectum logicæ, logica erit superna. Resp. distingo: specificatur à suo obiecto in ratione in qua est obiectum concedendum qua non est, nego; cum ergo supernaturalitas ut talis non sit obiectum logicæ, non specificabitur ab illa; logica enim solum attingit syllogismum ut dirigibilem, & sic solum specificabitur ab eo, non ut supernaturali, sed ut directo.

179 Obijcies secundò: ad actus supernos prudentiæ datur prudentia superna: ergo ad actus supernaturales logicos, dabitur logica supernaturalis. Resp. disparitatem stare in eo, quod voluntas est potentia cæca, & sic indiget illuminatione intellectus ad suos actus, ita ut quatenus cæca petat solum illuminationem, quatenus tamen cæca, & producat actus supernos petet illuminationem, & supernam. At logica præscindit ab eo, quod sint actus naturales, aut superni, & sic materialiter se habet supernaturalitas.

180 Obijcies tertio: inter actum & obiectum debet dari proportio: ergo logica naturalis nequit dirigere obiectum supernum. Resp.

dislingo: debet dari proportio entitativa, nego: actus, & obiecti, vt v.g. proportio scibilis, & scientis concedo; hæc ergo iam datur in logica naturali, & obiecto superno.

181 Dividitur tandem logica: in vtentem, & docentem: docens est quæ instruit intellectum ad efficiendum aut contemplandum aliquod artificium logicum: at vero logica vtens est illa, quæ vtitur aliqua cognitione vt instrumento ad aliquod totum logicum formandum.

SECTIO III.

Dividitur logica in divinam, angelicam, & humanam.

182 **N**Ota non dari logicam divinam habitualement, nam hæc est ad reddendum intellectum promptum, & expeditum ad actus logicos tollendo difficultatem quam ad illos habebat, & cum Deus careat hac difficultate, caret etiam logica habituali. Difficultas est vtum istæ logicæ differant in specie formali per differentias metaphysicas essentialiter diuersas, vt homo, & leo, vel solum in specie materiali, nempe ratione subiecti in quo sunt, vt albedo quæ est in homine ab albedine quæ est in æquo.

183 Sit secunda conclusio: logica divina, angelica, & humana non solum materialiter, & ratione subiecti, sed etiam ratione formali distinguuntur. Probat: nam istæ logicæ habent diversum modum attingendi suum obiectum: sed diversus modus attingendi obiectum sufficit ad distinctionem formalem specificam: ergo tales logicæ formaliter in specie distinguuntur. Maior ex se patet; perfectiori enim modo Deus attingit suum obiectum, quam homo & Angelus. Minor probatur, nam scientia infusa supernaturalis Christi, & scientia naturalis Christi specie distinguuntur propter diversum modum attingendi obiectum formale.

183 Patet, nam obiectum formale est vnum, nempe cognoscibilitas rerum naturalium: ergo si distinguuntur, erit solum per diversum modum attingendi obiectum formale: ergo diversus modus attingendi dignit distinctionem specificam, & sic specie distinguuntur logica Dei, hominis, & Angeli. Patet etiam, nam apprehensio, & iudicium distinguuntur specie, sed non propter obiectum materiale, nam eadem formalitas entis potest attingi per apprehensionem, & iudicium, nec per formale, nam etiam possunt habere idem obiectum formale: ergo solum per modum tendendi. Confirmatur, nam possunt dari duo iudi-

dificia circa idem obiectum, distincta tamen specie propter diversum modum tendendi, vnus etiam Angelus potest specie distingui per modum tendendi perfectiorem ab alio Angelo: ergo etiam logica.

184 Dices: diversum modum tendendi logicarum se habere materialiter, & extra rationem logicæ, quamobrem non erit sufficiens ad distinguendum eas. Contra, nam etiam diversitas modi apprehensionis & iudicii est extra rationem cognitionis, & diversitas modi scientiæ naturalis, & supernæ Christi est extra rationem scientiæ, & hoc non obstanti hæc omnia distinguuntur specie propter modum tendendi diversum, vt probavi: ergo etiam logicæ.

185 Probatur conclusio ultimo, nam licet ens vt sic, vt ens non dicat creatum, nec increatum, & materialiter se habeant istæ differentiæ entium: hoc non obstanti quando cum eis contrahitur, contrahitur per differentias metaphysicè specie differentes: ergo etiam ratio logicæ vt sic, licet non dicat intra rationem logicæ rationem creatæ, & increatæ, quando per has rationes contrahitur, contrahetur per eas, tanquam per differentias metaphysicè specie differentes.

SECTIO IV. *Ad argumenta contraria respondetur.*

186 **O**biicies primò: differentia specifica contrahens debet constituere speciem cum ratione contracta: sed hanc non constituit differentia logicæ divinæ: ergo &c. Prob. min. nā non constituit rationem prædicabilem de multis, logica enim diuina de nullo alio prædicatur, nisi de Deo: ergo non &c.

187 Resp. distingo: differentia contrahens debet constituere speciem cum ratione contracta, speciem physicam, vel logicam concedo, speciem logicam semper, nego: & sic sufficit quod differentia logicæ divinæ constituat speciem physicam, quæ non requirit prædicabilitatem.

188 Obiicies secundò: istæ logicæ debent summere distinctionem ab obiecto formali: sed non habent diversum obiectum formale: ergo nec diversitatem specificam. Resp. distingo anteced. debent summere distinctionem ab obiecto formali semper, nego: aliquando concedo: id comprobant exempla proposita in conclusione, & etiam actus practicus, & speculativus qui possunt tendere in idem obiectum, & formaliter in specie distinguuntur, non alia ratione, nisi propter modum tendendi diversum: ergo non semper per obiectum.

189 Obiicies tertio: licet fides Angeli, & hominis habeant diversum modum tendendi, tamen quia habent idem obiectum formale, nempe di-

Disputatio IV.

vinam revelationem non distinguuntur in specie: sed etiam logica habent idem obiectum formale: ergo non distinguuntur specie. Resp. quod fides Angel, & hominis non habent modum sufficientem ad distinctionem specificam, nam est eiusdē speciei habitus vnus, ac alterius; si enim Angelus credit vt elevatus per habitum supernum, sic credit homo. Resp. 2. specie logica distingui, licet non specie Theologica.

DISPUTATIO IV. *Qualis sit logica.*

SECTIO I. *An sit virtus mentis?*

190 **S**uppono virtutem habitualement sic rectè definiiri: habitus inclinans potentiam ad actus perfectos: virtus intellectus est: habitus qui residet in intellectu, & inclinat in illius actus veros: virtus voluntatis, quæ residet in voluntate & inclinat in actus bonos. Virtus mentis dividitur à D. Thoma, & Aristotele, &c. in sapientiam, intelligentiam, artem, scientiam, & prudentiam. His positis.

191 Sit prima conclusio: logica partialiter, & secundum quid est virtus mentis. Ita D. Thomas. Probat, nam logica inclinat ad plures actus qui sunt veri, v.g. iudicium constat subiecto copula, & prædicato. Non tamē est simpliciter, & secundum omnes partes virtus mentis, nam inclinat aliquando in actus opinativos, & falaces, & sic solum secundum quid erit virtus mentis.

192 Sit secunda conclusio: logica non est sapientia, nec prudentia. Probat, nam sapientia est habitus rerum altissimarum difficiliorum, & quæ vix possunt percipi, nisi per altissimas causas, sed vt latet patet id nō competit logicæ: ergo neque esse sapientiam. Probat, secunda pars, nam prudentia est habitus inclinans in operationes honestas; sed de hoc non curat logica, siquidem disponit suos actus præsciudendo à materia vtrum sit in materia honesta, vel inhonesta: ergo logica non est prudentia.

193 Sit tertia conclusio: logica est intelligentia secundum aliquā partem. Probat, nam intelligentia est habitus primorum principiorum, illorum nempe quæ clarè percipiuntur penetratis terminis absque alia probatione, & discursu, vt patet in hoc principio, syllogismus in Barbara concludit: definitio explicat essentiam, &c. ergo logica est intelligentia.

194 Sit quarta conclusio: logica secundum aliquam partem est scientia. Probat, nam apud Aristotelem scientia est habitus per demonstrationem acquisitus, vel ad demonstrationem inclinans; sed in logica dantur isti habitus: ergo secundum hanc partem erit scientia.

195 Sit quinta conclusio: logica etiam est ars, nam apud Aristotelem: ar. sedit recta ratio rerum factibilium, & hæc definitio convenit logicæ tam actuali, quam habituali.

196 Obijcies primò: scientia debet habere obiectum determinatum; sed logica non habet, nam Aristoteles ait, logicam vagari per omnes res: ergo non est scientia. Resp. distingo: non habet obiectum determinatum remotum, & indirectum, concedo; proximum, proprium, & immediatum logicæ, nego; id enim stat in actibus, & dispositione illorum in formam definitionis, &c. remotum vero in re quæ definitur, aut dividitur, &c. & id est obiectum vagum; omnia enim possunt definiri à logica, & de hoc loquitur Aristoteles.

197 Obijcies secundò: scientia debet versari circa res æternas ingenerabiles, & incorruptibiles: sed logica versatur circa syllogismos, quibus id non convenit: ergo non est scientia. Resp. ingenerabiles, & incorruptibiles esse secundum essentiam, licet non secundum existentiam, & hoc non requiritur ad hoc ut possit dari scientia de illis.

198 Obijcies tertio: Aristoteles ait absurdum esse querere scientiam simul & modum sciendi; sed logica est modus sciendi: ergo non est scientia, alias esset absurdum dictum Aristotelis. Resp. Aristotelem intellexisse pro modo sciendi logicam, licet etiam sit scientia, in quo non est repugantia, & sic voluit dicere, impossibile esse simul amplexari logicam, & comprehendere aliarum scientiarum difficultates.

SECTIO II. *An detur praxis in intellectu.*

199 **P** Praxis definitur à Scoto ut refert Suarez: actus alterius potentie ab intellectu. sed contra, quia in intellectu dantur definitiones, quæ regulantur per notitiam practicam, nempe per regulam docentem, definitionem debere explicare essentiam per genus, & differentiam: ergo in intellectu datur opus directum per notitiam practicam; ergo & datur praxis, & sic ruit Scoti definitio. Respondent ad praxim requiri quod sit opus existens extra intellectum. Contra, nam hoc est respondere per questionem, siquidem questio est utrum requiratur hoc, vel non: ergo nulla est responsio. Deinde: ideo aliæ virtutes sunt praxis, quia sunt opus directum per notitiam practicam: ergo si intra ambitum potentie intellectivæ datur opus directum per notitiam practicam, cur deneganda est praxis in intellectu?

200 Arguunt auctoritate Aristotelis sic: intellectus extensione fit practicus: ergo intellectus non est practicus, nisi quando extenditur ad actus
alia;

allarum scientiarum. Permissio, quod hæc verba sint Aristotelis, de quo dubitant quam plures Doctores, respondeo idem esse intellectum extensione fieri practicum, ac non sistere in mera contemplatione obiecti, sed regulare etiam actus ab ipso, vel ab alia potentia producendos: vnde.

201 Quæres quid sit scientia practica, & speculativa? Resp. practicam esse quæ dicat, & dirigat modum producendi aliquod obiectum, v. g. Architectura prout dirigit modum quo est construenda domus: speculativa est quæ contemplatur rem directam aut constructam, quin sub ratione qua contemplatur illam dicat, vt metaphisica quando ens contemplatur.

202 Quæres secundo, an vt aliqua cognitio sit practica debeat reperiri in illo, qui potest facere opus quod dicat? Resp. negativè, nam si aliquis haberet cognitionem modi quo efformatur rossa à rosseto, & ab omnipotentia, hæc cognitio esset practica, & reperta in subiecto omnimodè incapaci producendi rossam.

203 Obijcies: cognitio practica dicat illam habenti modum quo fieri debet opus: ergo semper reperitur in subiecto habente simul potentiam efficiendi tale opus. Distinguo anteced. dicat modum quo debet fieri opus à potente illud facere, concedo; à non potente nego. Vnde aliud est dicere ali cui opus, aliud fieri ab eo.

SECTIO III. An idem actus possit esse simul practicus & speculativus?

204 **S**It prima conclusio: respectu diversorum obiectorum non implicat. Prob. 1. nam iste actus: *Deus summe bonus est amandus*, respectu Dei; quam contemplatur vt summe bonum, est speculativus, & respectu amoris divini, quem dicat producendum, est practicus. Prob. 2. nam iam datur actus, qui simul sit affirmatio, & negatio respectu diversorum: vt *Petrus est homo & non leo*; & actus voluntatis, qui simul sit amor Dei, & odium peccati, vt contritio: ergo, &c.

205 Obijcies: repugnat actus simul verus, & falsus, bonus & malus, naturalis, & supernus, adhuc respectu diversorum: ergo & simul practicus, & speculativus. Nego consequ. nam actus verus, & falsus conformaretur totaliter cum suo obiecto vtpote verus; & non conformaretur totaliter vtpote falsus. Similiter actus bonus, & malus esset totaliter bonus, nam bonum ex integra causa; & non esset totaliter bonus, vtpote malus. Et etiam actus naturalis, & supernus superaret totas vires naturales, vtpote supernus; & non superaret, vtpote naturalis, quod totum est contradictio, quæ non sequitur in actu simul practico, & speculativo.

206 Sit secunda conclusio contra aliquos: implicat actus simul practicus, & speculativus circa idem obiectum. Probatur: nam actus speculativus ita debet contemplari obiectum respectu cuius est speculativus, ut nequeat dictare modum efficiendi illud: ergo nequit esse practicus respectu illius. Probatur anteced. ex communi axiomate omnium Philosophorum asserentium actum speculativum esse, qui consistit in mera contemplatione obiecti: sed merè contemplari obiectum est nullo modo dictare, nam si dictat, iam non merè contemplatur: ergo actus speculativus essentialiter negat esse practicum.

SECTIO III. *Respondetur argumentis.*

207 **O**bjicies primò: obiectum est simul speculabile, & regulabile: ergo actus erit simul speculativus, & regulativus, aut practicus. Retorqueo: obiectum est simul affirmabile, & negabile, nam ad utrumque habet potentiam intrinsecam: ergo actus erit simul affirmativus, & negativus illius. Resp. ergo distingo anteced. idem obiectum est simul regulabile, & speculabile per eundem actum: nego; per diversos concedo. Sicut idem obiectum potest simul esse amabile, & odibile, non per eundem actum, sed per diversos.

208 Objicies secundò: unus actus potest noscere amorem Dei ut est ens reale, & ut factibilem à voluntate: sed ut noscit illum ut ens reale est speculativus, & ut illum ut factibilem noscit, est practicus: ergo &c. Resp. concessa mai. nego min. nam talis actus solum esset practicus, nam non consistit in mera contemplatione amoris, ut ens reale, sed transit ad eius factibilitatem.

SECTIO V. *An logica sit practica, vel speculativa.*

209 **S**IT conclusio: logica partim est practica, & partim speculativa. Ex cuius probationibus manebunt impugnate sententia contraria. Probatur logicam esse partim practicam ex D. Thoma dicente quod ars, quæ dirigit opera rationis, est logica: ergo logica est practica. Probatur ratione, nam in logica dantur regulæ dictantes effectum syllogismi, propositionis, definitionis, &c. sed hoc est practicare: ergo logica est practica.

210 Probatur esse partim speculativam: nam in logica dantur isti actus: syllogismus factus in Barbara constat Tribus propositionibus affirmativis &c. Sed iste actus est speculativus: ergo logica est partim

speculativa. Confirmatur, nam hic actus: homo constat corpore, & anima: est speculativus: ergo etiam hic alter: syllogismus factus in Barbara habet medium Verbum pro subiecto: sed ad nullam aliam scientiam potest pertinere, nisi ad logicam: ergo, &c.

211 Dicunt contrarij: per supradictum actum tendentem in syllogismum factum, instrui intellectum sufficienter ad modum quo efficiendus est, & sic est practicus. Contra, nā licet hic actus per accidens conducat ad effectiōem syllogismi, tamen per se non est ordinatus ad illum efficiendum: ergo si per se contemplatur, per se erit speculativus. Pater, nam licet cognitio, qua quis contemplatur infernum moveat ad effectiōem virtutum, cognitio contemplans infernum nō est practica: ergo licet cognitio syllogismi facti moveat, & ducat ad effectiōem syllogismi non erit practica, sed speculativa.

212 Item, quia non instruitur immediatē, & directē intellectus à visione syllogismi facti, sed à regula quadam resultante ex ipsa visione in hunc modum: *Video syllogismum his constare: ergo ut ego efficiā alium, his constaturus est*: hunc secundum actum intentionaliter inferre dimanatum à speculatione, & hic actus est practicus, & regulans immediatē, proximē, & directē; non speculatio illa à qua ortum habuit.

213 Obijcies primò: intellectus ex se nec est practicus, nec speculativus: ergo nec logica. Retorqueo: intellectus ex se nec est affirmatio, nec negatio: ergo nec in eo datur actus affirmās, nec negans. Falsa conseq. ergo licet, &c. Resp. tamen intellectui non convenire practicum & speculativum, nisi virtualitēr, nam id solum competit actibus, non potentijs.

214 Obijcies secundò: nullus datur actus in logica, qui non attingat factibilitatem obiecti; nam omne obiectum identificatur cum sua factibilitate: ergo si attingit illud, etiam illam. Resp. omnes actus attingere factibilitatem obiecti materialitēr, non verò formalitēr, quia nō omnes attingunt obiectum factibile sub formalitate factibilis; quod requirebatur ad actum practicum: sic peierans attingit Deum bonum & amabilem, & hoc non obstanti, non est actus bonus, quia non ut tale, nec sub tali formalitate attingit.

215 Obijcies tertio: ad experientiam atinet attingere syllogismos existentes: ergo non ad logicam. Resp. distingo: ad experientiam atinet attingere syllogismos existentes cum directione logica, nego: existentes siltendo solum in existentia physica, concedo.

SECTIO VI. *An logica sit simplex qualitas.*

216 **N**ON est difficultas, an in logica sint plures actus distincti, hoc enim est indubitabile, sed an sint plures habitus realiter distincti in specie.

217 Sit conclusio: in logica dantur plures habitus realiter in specie distincti, & sic non est vna simplex qualitas. Est cōtra Thomistas. Prob. in logica dantur plures actus specie distincti: ergo isti generabunt habitus specie distinctos. Probo conseq. habitus est semen relictum ex actibus repetitis: ergo sicut plāta specie distincta relinquūt femina specie distincta, ita actus specie distincti relinquent habitus specie distinctos. Confirm. experientia constat, quod potest esse quis facilis ad definiendum, & difficilis ad syllogizandum: ergo non sufficit vnica facilitas. Confirm. 2. species impressa procedens à lapide non potest deservire ad cognoscendum leonem: ergo nec facilitas procedens ab actibus definiendi poterit deservire ad actus syllogizandi.

218 Sit secunda conclusio: logica est vna vnitate ordinis, seu aggregationis, sicut respublica, aut exercitus. Probatur: nam ideo in his invenitur hæc vnitas, quia aliquis splendet dux, vel princeps, cui reliqui omnes obediunt, referuntur, & subordinantur: sed in logica etiā datur vnum caput respectu cuius omnia sunt inferiora, vt patet in obiecto attributionis: ergo in logica datur vnitas ordinis aut aggregationis.

219 Obijcies primò contra primam conclusionem: idem intellectus, idem lumen gloriæ, & idem habitus fidei producunt effectus specie distinctos: ergo idem habitus logicæ poterit producere distinctos actus. Resp. negando conseq. Disparitas est, quia lumen, & fides sunt habitus infusi, & intellectus est potentia congenita cum ipsa natura; at verò habitus logici sunt acquisiti per actus logicos, specie diversos, & sic solum inclinant ad actus similes illis à quibus sunt geniti. Cumque habitus definiendi, v.g. solum sit genitus ex actibus definiendi, & non ex actibus syllogizandi, talis habitus solum inclinabit, & deserviet ad definiendum, & non ad syllogizandum. Si enim apud Thomistas, vt habitus definiendi faciliat ad syllogizandum, requiruntur nova. extensio ad syllogisinos, cur non requiretur etiam novus habitus?

220 Obijcies secundo: licet detur maior difficultas ad amandum inimicum, quam ad amandum amicum, hoc non obstanti vno habitu

charitatis amantur amicus, & inimicus: ergo licet maior difficultas detur ad definitionem, quam ad propositionem, eodem habitu fient. Resp. quod habitus charitatis, quia supernaturalis, datur per modum potentiae, & non per modum facilitatis, & sic sufficit ad diversa objecta: at habitus logici producantur ab actibus, & solum faciunt in intellectum ad actus similes illis per quos sunt geniti. Insuper respond. quod habitus charitatis nequit conservari cum odio inimici; at habitus logicus facilitans ad definitionem, potest conservari cum errore entimematis.

SECTIO VII. De necessitate logica.

221 **N**Oto: dupliciter vnam rem posse esse necessariam: vel simpliciter vel secundum quid. Tunc simpliciter vna res est necessaria, quando non potest assequi alia sine ista, vt vita sine respiratione, & ideo respiratio est simpliciter necessaria ad vitam. Secundum quid necessaria dicitur res, quæ non requiritur præcisè ad absolute rem faciendam, sed ad commodius, vt equus ad iter faciendum.

222 Sit conclusio: logica habitualis non est simpliciter necessaria ad alias scientias. Probatur: nam habitus non est ad simpliciter operandum, sed ad facilius operandum. Deinde nam prima demonstratio facta fuit sine habitu: ergo non fuit necessaria ad illam scientiam.

223 Sit secunda conclusio: logica actualis non est necessaria simpliciter, sed solum secundum quid. Probatur in hac demonstratione, cuius conclusio est scientia, & potest fieri absque logica actuali, nempe: omnis homo est rationalis: sed omne rationale est risibile: ergo omnis homo est risibilis. Quod sit scientia patet, nam competit illi definitio scientiæ.

224 Dices istam conclusionem esse certam veram, & evidentem per quandam cognitionem reflexam, quæ noscitur ipsa demonstratione. Contra nam ante cognitionem reflexam iam est illa conclusio talis, & ex talibus præmissis deducta: ergo ante cognitionem reflexam iam est scientia; aliter illa reflexio, quæ est extrinseca scientiæ daret illi certitudinem, & evidentiam intrinsecam, quod est intolerabile absurdum. Contra secundò, nam vt actus fidei sit certus non requiritur quod sit reflexus, nec à reflexione provenit illius certitudo: ergo nec in demonstratione.

225 Sit tertia conclusio: logica est secundum quid necessaria ad alias scientias, hæc conclusio est communis: nam licet possint consequi plures demonstrationes sine logica, non tamen cum tanta facilitate, & melioritate, quam cum illa, & sic logica est secundum quid necessaria ad scientias acquirendas.

226 Obijcies primo: scientia est cognitio rei per causam: ergo conclusio per præmissas: nam istæ sunt causæ conclusionis: sed nequit dari cognitio conclusionis per præmissas absq; logica: ergo nec scientia. Resp. distingo consequens: ergo conclusionis per præmissas, conclusionis obiectivæ per præmissas obiectivas concedo: conclusionis per præmissas secundum artificium formale quod habent nego: cum autem hæc cognitio non requiratur ad habendam demonstrationem non requiritur logica.

227 Obijcies secundo: ut quis habeat logicam debet scire se scire: ergo logica requiritur ad acquirendas scientias. Nego maiorem, nam ut quis videat obiectum, non requiritur quod videat se videre, nec ut noscat obiectum requiritur, quod noscat se noscere: ergo neque ad scire: Aliter erit de scire, sive scientijs, in statu perfecto.

SECTIO VIII.

Quomodo concurrat logica ad actus aliarum scientiarum.

228 **D**Vplex datur concursus: efficiens, & directivus: efficiens est qui habet partem in opere, ut species cum potentia viva producit concurrente efficienter: directivus est, quando non physice influit, sed suadendo aut movendo, ut magister docens discipulū, quem instruit per verba.

229 Sit prima conclusio: logica actualis non concurrat effective ad actus aliarum scientiarum. Probatur: nam logica actualis solum concurrat dictando, & instruendo intellectum ad hoc ut producat actus conformes regulis logicis: sed hoc est dirigere: ergo &c.

230 Sit secunda conclusio: logica habitualis genita per repetitionem plurium syllogismorum aliarum scientiarum, concurrat effective ad illas scientias. Probatur: nam talis logica habitualis concurrat ad similes actus per quos fuit genita: sed fuit genita per actus aliarum scientiarum: ergo concurrat effective ad actus illarum.

231 Obijcies: aliæ scientiæ sunt sub sphaera logicæ actualis: ergo producuntur effective à logica actuali. Resp. distinguendo antecedens: aliæ scientiæ sunt sub sphaera logicæ directivæ, concedo, nam logica

dirigit intellectum ad omnes scientias : sunt sub sphaera productiva, nego. Nam regulæ logicæ non efficiunt alias scientias. Sic regula architecturæ dirigit domum, sed non efficit, nec edificat domum.

DISPUTATIO V. *De ente rationis.*

SECTIO I. *An detur.*

232 **SIT** conclusio: datur ens rationis. Probatur : supponendo esse in quadruplici differentia ens rationis, subiectivum, effectivum, obiectivum tantum, & obiectivum non tantum.

233 Ens rationis subiectivum sunt omnes actus habitus, & species intellectus prout in illo subiectantur, seu recipiuntur. Ens rationis effectivum sunt eadem entia prout efficiuntur ab intellectu : Eas rationis obiectivum tantum, est quod non habet alterum esse præter esse obiectum, ut alter Deus: obiectivum non tantum, est quodlibet obiectum quod in se habet, aut potest habere aliud esse, præter quod illi dat intellectus, ut homo cognitus. His suppositis. Probatur conclusio sic; nam hic actus dicens: datur alter Deus: habet obiectum, quod tantum habet esse ab intellectu: ergo hoc est ens rationis.

234 Obijcies primò: cognitio fingens est actus realis: ergo debet habere terminum realem: ergo non potest formare ens rationis. Resp. distingo consequens: ergo debet habere terminum realem, si illum producat realiter concedo: si tantum illud producat metaphoricè, & fictè nego.

235 Obijcies secundò: esse vnum, verum, & bonum sunt proprietates entis realis: sed omne ens est vnum, verum, & bonum: ergo omne ens est ens reale, & non rationis aut fictum, & sic non datur ens rationis. Resp. vnum, verum, & bonum sunt proprietates entis realis: si sunt talia radicaliter verè, & physicè, concedo: si solum metaphoricè fictè, & intentionaliter, nego: cum ergo hoc modo ens rationis sit vnum, verum & bonum non erit ens reale.

236 Obijcies tertio: solum potest esse obiectum cognitionis illud quod est ante cognitionem; ergo nequit ens rationis esse obiectum cognitionis. Resp. negando antecedens: nam cognitio se ipsam attingens, attingit obiectum, quod non est ante cognitionem: etenim ipsamet cognitio est obiectum sui, & ipsa non est prior se ipsa: quod si altera obiecta solent præcedere cognitionem, ideo est, quia cognitio nõ dat illis esse (imò accipit): sed indepèdeter ab illa habet illud. Verũtamen

ens rationi, si habiturum est esse, debet esse à cognitione, & consequenter eam nō potest præcedere, sicut nec terminus productus præcedere potest actionem, per quam accipit esse.

237. Instā: nulla res potest nosci, quin mittat speciem impressam sui: sed ens rationis non mittit speciem impressam: ergo nequit nosci. Resp. distingo maiore, quin mittat speciem impressam propriam, vel extremorum, concedo: propriam semper nego. Licet ergo ens rationis, in se, & de se non mittat speciem propriam potest cognosci per alienam entis realis.

238. Obijcis quartò: nihil est in intellectu, quin prius fuerit in aliquo sensu: sed ens rationis non præcessit in aliquo sensu: ergo non est in intellectu. Resp. distingo antec. quin prius fuerit in aliquo sensu in se, & formalitèr semper, nego: occasionalitèr concedo: non enim requiritur quod prius sit factum ens rationis ab alio sensu: sed quod species reales ex quibus miscetur ens rationis, ingrediantur per aliquem sensum, qui det occasionem intellectui ut illud efficiat, quin inveniat factum ab alio sensu, & sic elaborato ente rationis ab intellectu, erit fundamentum contrariorum: sic Deus cognoscitur à nobis per species alienas creaturarum, & substantia per species accidentiū.

SECTIO II. Quid sit ens rationis.

239. **P**rima definitio est: quod nihil intrinsecum ponit in re. Impugnatur, nam cum oculus videt parietem, nihil intrinsecum ponit in re visa, & tamen visio non est ens rationis. Secunda sententia ait stare in repugnantia formali ad existendum à parte rei. Impugnatur: nam repugnantia formalis alterius Dei nihil est aliud quam carentia necessaria alterius Dei: sed hæc non est ens rationis, sed ens tam reale ac Deus verus: ergo est mala definitio entis rationis. Tertia sententia ait, esse ens rationis, quod tantum habet esse obiectivè in intellectu. Impugnatur, nam sequeretur quod Deus ab æterno efformasset omnia entia rationis, quæ nunc in tempore sunt. Probatur, nam omnia hæc entia rationis, quæ facimus, præcesserunt ab æterno in Dei intellectu, nullum habentia aliud esse præter esse obiectum sui intellectus: ergo Deus ea fecisset, quod est falsum.

240. Sit conclusio: ens rationis definitur: *quid factum ab intellectu cum repugnantia absoluta existendi à parte*, quæ definitio per partes explicatur: nam per particulam, *quid factum ab intellectu* convenit cū entibus, quæ sunt facta, & non sunt entia rationis: huius generis est;

Petrus est albus (si est niger): obiectum enim huius actus non est ens rationis, quia licet sit quid fictum in re, nihilominus non repugnat absolute, quod requirimus ad ens rationis. Per particulari; cum repugnantia absoluta existendi a parte rei, differt ab his ensibus fictis, quæ non sunt ens rationis, & ab omni illo, quod non est ens rationis, & sic maneat, quod ad hoc ut una res sit ens rationis, non sufficit, quod sit ficta, sed ficta cum repugnantia absoluta existendi. Quamobrem, mons aureus non erit ens rationis, nam licet existat sub fictione obiectiva, non habet ex se intrinsecam repugnantiam ad existendum, ergo est ens reale.

SECTIO III.

De existentia entis rationis, & de predicatis quibus potest constare.

241 SIT prima conclusio: ens rationis potest constare existentia secundum se reali, quæ sit inadæquata re. spectu entis rationis. Probatur, nam hoc est ens rationis: Deus existit identificatus cum lapide eadem existentia qua existit identificatus cum divinis personis: sed in hoc datur existentia realis inadæquata, a, siquid datur existentia Dei veri, quæ est realis: ergo potest dari ens rationis, existens existentia reali inadæquata. Dixi quod talis existentia est inadæquata, nam non est illa existentia sola, quæ reddit ens rationis existens, sed illa cum predicato quod fingit intellectus.

242 Obijciens: ens rationis nequit habere essentiam realem: ergo nec existentiam realem. Resp. distinguendo, anteced. non potest habere essentiam realem adæquatam concedo: inadæquatam nego, & sic etiam poterit habere existentiam inadæquatam realem.

243 Sit secunda conclusio: potest dari ens rationis constans extremis realibus. Probatur in hoc ente rationis: Petrus realis identificatur cum Paulo reali: hoc ens rationis, constat Petro, & Paulo realibus, tanquam extremis sub formalitate, qua sunt reales: ergo &c.

244 Obijciens: si Deus a parte rei identificaretur cum lapide, iste esset Deus fictus, nam esset Deus lapideus; atqui intellectus quando dicit: Deus est lapis, attingit quendam Deum identificatum cum lapide: ergo non attingit Deum verum, quem habemus, sed alterum fictum. Resp. distingo min. attingit quendam Deum identificatum cum lapide ex parte subiecti, nego. Ex parte complexi concedo, solum autem istud est fictum: nam Deus, qui verè sit lapis, nec datur, nec dabilis est.

SECTIO IV. Per quos actus efformetur ens rationis.

245 **SIT** prima conclusio: per apprehensionem non efformatur ens rationis. Probat, nam intellectus per apprehensionem nequit affirmare de aliquo subiecto prædicatum quod repugnet, nec negare aliud quod essentialiter illi conveniat: ergo nec poterit facere ens rationis.

246 Sit secunda conclusio: per iudicium & discursum potest fieri ens rationis. Probat in hoc iudicio: Petrus est lapis. Deinde probatur in discursu, nam discursus componitur iudicijs: ergo si ista efformant entia rationis etiam discursus: patet in hoc syllogismo: omnis homo est lapis: sed omnis lapis est leo: ergo omnis homo est leo.

247 Obijcies primò: per hanc apprehensionem alter Deus habet alter Deus esse obiectivè tantum in intellectu: ergo ens rationis. Resp. alterum Deum per apprehensionem habere esse obiectivè tantum in intellectu, non verò esse ens rationis: nam esse obiectivè in intellectu solum dicit denominationem extrinsecam provenientem à cognitione, sicut esse obiectivè in voluntate solum est denominatio extrinseca amati proveniens ab amore, & hoc nihil dicit de ente rationis quamobrem apprehensio non illud efformabit. Nota alterum Deum cognitum per apprehensionem, neque esse ens rationis, neque reale, sed quid impossibile medium inter utrumque. Non reale, ut ex se patet. Non rationis, quando per apprehensionem non cōfingitur alter Deus, sed solum quod est impossibile representatur, quin esse, vel non esse, per illam decernatur.

248 Obijcies secundò: apprehensio facit universale: ergo etiā ens rationis. Concedo antec. & nego conseq. nam universale resultat ex actu intellectus præscindentis, & ex obiectis præcis, & cum hoc possit fieri sine figmento, nam abstrahentium, & præscindentium non est mendatum nec figmentum, hinc est, quod facit universale, non verò ens rationis, id enim requirit quod prædicatio det per determinationem aliquid quod repugnat, vel quod auferat quod convenit: cum ergo id non præstet apprehensio, inde est, &c.

SECTIO V. Quæ potentia efforment ens rationis.

249 **SIT** prima conclusio: intellectus divinus nequit efficere ens rationis, nam ut vidimus ens rationis, est quid fictum ab intellectu, &c. sed Deo repugnat fingere: ergo & efficere ens rationis.

250 Sit secunda conclusio: voluntas nequit facere ens rationis. Probat, nam licet voluntas amet alterum Deum, nunquam potest illi tribuere prædicatum disconueniens, nec auferre conueniens, semper enim fertur in obiecta representata ab intellectu, & sic feretur etiam in entia rationis facta ab intellectu.

251 Dices: licet vnus intellectus producat vnum ens rationis, hoc idem potest reproducere alter intellectus, & efficiet ens rationis: ergo licet intellectus faciat ens rationis, voluntas poterit reproducere illud, & sic faciet ens rationis. Resp. esse longam disparitatem, valde enim per accidens est quod præcesserit factum ab alio intellectu ens rationis, quod meus intellectus facit, ob essentialem independentiam quæ mediat. At non est de per accidens, sed de per se, quod ens rationis supponatur fictum ab intellectu ad hoc vt voluntas feratur in illud. Secundò, quando voluntas nec dat, nec aufert rebus prædicata repugnantia, sed solum extrinsecè denominat illas odio, vel amore affectas, quod non est quid rationis, sed reale, vt de apprehensione diximus.

252 Sit tertia conclusio: nulla potentia materialis interna, vel externa potest facere ens rationis. Probat, quia nulla potentia potest si est materialis, percipere ens rationis; nam solum possunt percipere quod in re physicè est: ergo cum ens rationis in re physicè non sit, nõ poterunt illud percipere & consequenter nec facere. Probat, secundò, nam licet imaginativa possit percipere aliquod compositum, quod sit homo, vel leo, solum percipit illud cum coloribus aut figura hominis aut leonis: sed id compositum nõ repugnat à parte rei, nam est possibile & producibile à Deo: ergo non faciet ens rationis. Deinde nunquam potest concipere, nec miscere substantias hominis, & leonis, in quo invenitur repugnantia, nam substantiæ solum percipiuntur ab intellectu, non à sensu: hic enim solum tangit accidentia sensibilia: ergo nequit facere ens rationis.

253 Obijcies: potest canis fugere ab aliquâ columna existimans esse hominem, à quo fuit percussus: sed repugnat quod illa columna sit homo: ergo tunc facit ens rationis. Resp. non existimat illam columnam esse hominem, sed visa columna excitatur illi species hominis, qui eum percussit, & sic imaginatur, illic esse hominem, à quo fuit percussus, quod non repugnat absolute, immo est valde possibile.

254 Sit quarta conclusio: Deus noscit ens rationis mediatè. Probat, nam Deus noscit omnes actus humanos efformantes ens rationis: ergo Deus noscit mediatè quodlibet ens rationis. Prob. consequens
nam

nam est impossibile quod quis infinita claritate noscat rem dicentē ordinem ad aliam, quin noscat illā aliam, cui refertur; sed nostrę cognitiones facientes ens rationis dicunt ordinem essentialem ad ens rationis, quod est obiectum earum: ergo Deus noscendo cognitiones noscit earum obiectum, quod est ens rationis: ergo Deus mediātē noscit ens rationis.

255 Sit quinta conclusio: Deus noscit ens rationis in sua impossibilitate, & absque eo, quod mediet cognitio nostra. Probatur nā nihil latet divinam mentem; deinde quia Deus noscit non dari illud cognitionis obiectum, quia est fictum: ergo noscit ens rationis, licet illi negando existentiam. Probatur deinde: nā Deus noscit omne ens omni modo quo est noscibile sine imperfectione, sed ens rationis im mediātē, & in se ipso est noscibile ut impossibile, sine imperfectione: ergo Deus noscit illud im mediātē.

SECTIO VI. Quotuplex sit ens rationis.

256 **D**ividitur ens rationis primò in chimericum inutile, & sine fundamento; & in logicum utile, & cum fundamento. Primum est, quod fabricatur ab intellectu sine fundamento, ut si quis pro libito apprehendat quod aër est terra. Secundum est quod fabricatur cum aliquo fundamento: v.g. quando paries visus concipitur tāquam si visio denominans illum visum, sit forma intrinseca ipsi parieri sicut ei est intrinseca albedo. Duplex est fundamentum. Aliud est ex ignorantia, ut quando concipitur quantitas in Deo ob immensitatem, & diffusionem, sicut in homine: aliud ex necessitate intellectus, qui ex proprio, & imperfecto modo cognoscendi habet unire dispersa, vel separare identificata. Sic sæpè ob connotata communia dat obiectis distinctionē unitatem per actum ea confundentem, vel identificatis distinctionē per connotata diversa, & huiusmodi ens rationis est, quod admiscetur in obiectis logicis. Nec obest dictis quod quælibet res dat fundamentum ut cognoscatur ut est; nam etiam dat fundamentum, tum ut alia cognoscantur aliter ac sunt; (homo enim, & si exigit cognosci ut est dat etiam fundamentum ut Angelus ad modum eius cognoscatur aliter ac est.) Tum ut ipse homo etiam sæpè cognoscatur aliter ac est.

257 Ens rationis cum fundamento adhuc est triplex: negativum, privativum, & relativum. Primum est carentia formæ in subiecto inepto, ut carentia visus in lapide, concepta tamen ut forma positiva. Se-

cundam carentia formæ in subiecto apto: v. g. carentia lucis in aëre. Tertium relatio aliqua concepta in forma in qua non est ac si esset, v.g. in cognitione, quæ est de genere qualitatis, relatio ad obiectum, quam physicè non dicit. Explicatur sic ens rationis, per analogiam ad ens reale: nam hoc, vel est negativum, & sic privatio, aut negatio; vel est positivum, & sic, si cognoscitur ut est, est ens reale; si aliter ac est, per identitatem, aut unionem, est ens rationis relativum.

258 Obijcies primò, à parte rei dantur negationes. Secundò denominationes sunt ipsi actus reales. Tertiò repugnat identificari positivum cum negativo. Ad primum fateor negationes esse à parte rei, sed ut sic non sunt ens, sed non ens: dum autem concipiuntur ad modum entis, sunt ens, sed rationis. Ad secundum, denominationes extrinsecæ ut potentiam denominantes, actus reales sunt, quia verè insunt; at ut denominantes obiectum, entia rationis sunt, quia concipiuntur in ordine ad obiectum cum verò respectu quem non habent. Ad tertium, positivum, & negativum, si clarè cognoscantur, non possunt identificari; benè verò si negativum confusè cognoscatur, nam sic potest attingi ut positivum; sicut etiam viride à longè visum, attingitur ut fuscum. De hoc latius N. Dionysius hic *lib. 3. distinctione 9. ar. 2.*

259 Sed nota valde aliud esse præscindere sive abstrahere, & aliud fingere sive facere ens rationis. Præscindere, nescit ynam formalitatem sine aliis est, quin talis cognitio sit cognitio alterius formalitatis, & sic carentia quæ datur in præscindendo, non est carentia cognita sive in obiecto, sed in actu, quia actus nesciens animal non nescit rationale.

260 Fingere autem est, in ipso obiecto cognito ponere quod non habet, vel tollere quod habet. Sic cognitio quæ cum rationali hominis coniungit rugibile, vel quæ à rationali hominis tollit animal, concipiendo in eo carentiam animalis, vel distinctionem ab animali, ista cognitio fingit, quia coniungit cum ipso obiecto quod ei repugnat, propterea ergo sunt ens rationis, quæ nuper assignavimus.

SECTIO VII. Notabilia pro dictis.

261 **N**ota 1. quod quando dixi num. 241. Existentiam, & essentiam inadæquatas entis rationis esse reales, intelligendum est, non de existentia illa specialissima formali entis rationis sive complexi, quæ illud actualiter constituit extra causas in ratione fidei, sed de materiali propria extremorum. Nota secundò, dum dixi nu. 243.

Extrema esse realia, intelligi de illis materialiter sumptis, quatenus entitas illa subiecti, v.g. Verbi Divini, de quo prædicatur entitas prædicati repugnantis; v.g. creaturæ, verissime sunt à parte rei, nam Arrius dum dixit: Verbum Divinum est creatura: de vero Verbo Divino affirmabat. Patet, quia istæ sunt contradictoriæ: Verbum Divinum est creatura, Verbum Divinum non est creatura: ergo sunt eiusdem de eodem, &c. Atqui negativa utpote definitio Ecclesiæ, negabat de vero Verbo Divino; ergo Arrius affirmabat etiam de vero Verbo Divino.

262 Obijcies primò: ergo etiam affirmabat veram identitatem, ac per cōsequens, totū erit obiectū existens realiter. Cōsequētia probatur, quia illam identitatem affirmavit, quam Ecclesiā negabat, & ista negabat realem ergo. Respondetur distinguendo consequens ergo etiam affirmabat idētitatē realem, ita ut unio realis affirmata verè, & exercitè esset à parte rei inter illa extrema, nego: quæ verè non esse inter illa extrema, licet intelligibiliter, & signatè vera conciperetur ab Arrio, concedo consequentiam. Nego autem obiectum fore verum, & reale, quia cum illa identitas verè, & exercitè non esset, fingebatur ibi esse.

263 Obijcies secūdò: ergo intellectus Arrij affirmabat esse, quod expressè cognoscebat repugnare. Verbū enim Divinum, & increatū, quivis intellectus iudicat impossibile ut sit creatum. Nego consequentiam, quia aliud est, quod Arrius affirmet creaturam de Verbo Divino, quod à parte rei est increatum; aliud de Verbo Divino quod concipiebat increatum. Admitto 1. nego 2. quia ad fictionem sufficit quod prædicatum affirmatum de subiecto, repugnet subiecto, propterea inadæquatè concepto.

264 Nota 3. pro dictis num. 235. non omne unum, verum, bonum, esse proprietatem solius entis realis, sed unum verum, & bonū à parte rei; etenim hyrcocercus etiam est unus hyrcocercus, & est unum figmentum, & verum figmentum, & etiam bonum figmentum, ut sit exemplum fingibilium. Differentia ergo proprietatum realium, & rationis, non stat in formali ipsarum, sed in radicali sive in recto, quatenus realia radican- tur verè in ente à parte rei, rationis vero radican- tur etiam verè (nam de entibus fictis dables sunt propositiones verè de quo noster M. Lumbier à num. 764. de Visione) in ente ficto post quam fictum est.

DISPUTATIO VI. De vniversali.

SECTIO I. Quid & quomplex sit.

265 **Q**uadruplex est vniversale. Primum in causando & est illud, quod plures producit effectus, vt Deus aut Sol. Secundum est in significando, & est illud quod plura significat, vt vox *leo*, quæ significat plures leones. Tertium in prædicando, & est illud quod de pluribus potest prædicari vt homo. Quartum vniversale est in essendo, & est illud quod existit in pluribus, vt patet in ipso homine, qui est in omnibus hominibus.

266 In hoc tractatu solum est quæstio de vniversali in tertia, & quarta acceptione, quæ vniversalia requirunt quandam naturam vnā communem multis, in quibus multiplicatur. Quamobrem licet natura diuina sit vna, & idem cum tribus diuinis Personis, non est vniversalis, nam non est vna extrinsecè, sed intrinsecè, & munerice vna & ad vniversale requiritur vnitas extrinseca, & multiplicitas intrinseca naturæ, quod deficit naturæ diuinæ. Etiam licet vna anima rationalis existeret in pluribus corporibus, non esset vniversalis, nam non posset prædicari per identitatem de illis, quod requiritur ad vniversale.

267 Suppono: vniversale esse quoddam cōcretum sive compositum ex actu attingente obiectum, tanquam ex forma, & ex ipso obiecto tanquam ex materia.

268 Aliqui definiunt vniversum: totum intentionale existens in pluribus. Contra, nam ex natura diuina, & cognitione resultat totum intentionale in multis existens, nempe in tribus personis, sed non est vniversum ergo &c. Alij sic, vnum intentionale in multis multiplicabile. Contra, nam ex eo quod sit multiplicabilis: debet à fortiori esse in multis: ergo super vacaneum est ly: in multis.

269 Sit conclusio: vniversum rectè definitur: vnum existens in multis de quibus potest prædicari cum multiplicitate intrinseca sui. Probatur: nam per ly cum multiplicitate intrinseca: differt ab omni illo, quod non est vniversale, sed singulare, vt à natura diuina, &c. per reliquas particulas convenit cum illo, quod non est vniversale. Deinde nullum est vniversale cui non conueniat: ergo hæc erit optima definitio.

270 Obijcies 1. vnitas est proprietas entis; ergo nō definitur bene per illam vniversale. Nego conseq. quia quod est proprietas alicuius vno modo, potest esse de essentia alio modo, & sic de essentia na-

curæ ut *universalis*, debet explicari clare, & explicitè vnitas in definitione *universalis*.

271 Obijcies 2. ab animali, & rationali potest abstrahi ratio partis metaphysicæ, & de illis potest prædicari ut *universale*; sed non est intrinsicè multiplicabilis, nam ad hoc requiritur prædicari de pluribus intrinsicè distinctis: ergo &c. Resp. tale *universum* iam esse intrinsicè multiplicabile, id est, ex parte obiecti propter distinctionem obiectivam, quam dicunt inter se animal, & rationale. Vnde saltem fundamentalitèr erunt intrinsicè multa.

SECTIO II. De unitate à parte rei.

272 **V**nitatis solet definiri: *indivisio in se, & divisio à quolibet alio*. Vnitatis dividitur in *unitatem formalem, & materialem*. Vnitatis *materialis* est ipsa singularitas, & differentia individualis, per quæ unum individuum est indiuisum in se numericè, id est non multiplex in se, & distinctum in numero à quolibet alio individuo; v. g. Petreitas. Vnitatis *formalis* est, qua aliqua sunt unum, & idem (vel saltim non distincta) in ratione specifica, quia hæc est quæ vocatur ratio formalis, ut plures homines in ratione specifica hominis, per quam formalitèr differunt à qualibet alia specie, v. g. leonis.

273 Affero ergo: dari à parte rei utramque unitatem. Probatur, nam Petrus independentèr ab actu intellectus participat speciem hominis prout distinctam à qualibet alia specie animalis: sed hæc species est unitas formalis: ergo independentèr ab intellectu datur unitas formalis: Deinde datur etiam unitas materialis, nam independentèr ab intellectu quodlibet individuum est indiuisum in se, & distinctum à quolibet alio individuo, sed hæc est unitas materialis: ergo.

274 Nota, nos non dicere à parte rei dari unitatem formalem unitatis, illam nempe quam actus intellectus præcise format in hoc enim sensu tantum dicimus esse fundamentalem: dicitur formalis, nam cadit supra prædicata metaphysica specifica hominis, supra quæ postea fundatur unitas formalis abstractiva. A parte rei autem potius diceretur una specificè negativè, id est non divisa, nec multiplex specificè.

SECTIO III. *Alique sententia circa unitatem à parte rei.*

275 **N**Ora illam naturam esse vniversalem, quæ habet unitatem, & deinde proximam capacitatem ad prædicandum de pluribus; in quibus intrinsicè multiplicetur, vnde cum natura humana habeat iam hoc quod est multiplicari, si habet à parte rei unitatem hanc, à parte rei erit vniversalis. Audiamus nunc Autores.

276 Prima sententia est Platonis asserentis species rerum (quæ dicuntur ideæ in sua sententia) existere per se, & esse naturas vniversales, & veluti exemplaria singularium. Ponebat enim essentiam hominis in communi, quam essentiam appellabat hominem æternum, & incorruptibilem, ex cuius participatione constituebatur quilibet alter homo, & ad ipsius similitudinē producebatur, ita vt ab illa ideâ habeat distinctionem formalem realem.

277 Contra: nam illæ ideæ sunt realitèr separatæ à singularibus: ergo nequeunt prædicari de illis per actum verum; ergo non sunt vniversales, quod cū inferioribus debet identificari. Deinde qualibet ex illis ideis debet esse producta: ergo per aliquam actionem singularem: sed actio singularis exigit terminum singularem: ergo illæ ideæ sunt singulares: ergo nequeunt habere vniversalitatem formalem.

278 Secunda sententia ait, à parte rei dari vnā indivisibilem naturam humanam, & plures differentias hanc naturam contrahentes, v.g. in Petro, & Paulo solum dari vnā naturam humanam, quæ ante differentias erat indifferens ad hoc vt contraheretur cum hac vel illa differentia, & propter hanc indifferentiam dicunt esse vniversalem.

279 Cōtra: nullum prædicatum singulare quod est in Petro, datur in Paulo, nam realiter omnimoda distinctione numerica differunt: ergo etiam in natura. Deinde, hoc esset secundum mysterium Trinitatis. Probat, nam in omnibus indiuiduis esse vnā naturam intrinsicè identificatam cum quolibet indiuiduo, & ista indiuidua intrinsicè distingui est quod in Trinitate superat omnem captum humanum, immo, & angelicum ob ingentem arduitate, quam claudit hic in terminabilis nodus. Unitatis & distinctionis realis: ergo indignum & intollerabile absurdum erit in creatis tantum mysterium concedere.

280 Tertia sententia est Patris Fonscæ habentis naturā esse vniversalem non vt productam: sed vt producibilis est. Quia vt producibilis inferens est, vt eam Deus in hoc, vel in illo indiuiduo imprimat;

mat;secus vero vt producta,nam sic iam est determinata ad hoc,& illud individuum.

281 Contra 1.quia natura Petri;v.g.antequam per productionem illi appropriaretur,licet esset indifferens ad essendum in hoc vel illo individuo *disiunctiue*;non tamen ad essendum in hoc & illo individuo *copulatiue*,quod requirebatur vt esset vniuersalis. Contra 2. quia illa natura nunc est identificata cum Petreitate: ergo & etiam antequam produceretur,nam quæ semel identificantur, semper identificantur:ergo in nullo statu fuit indifferens, vt esset natura Petri, vel Pauli &c. sed semper fuit,est,& erit natura Petri determinate.

SECTIO IV. De distinctione Scotica,& vnitae negativa reali.

282 **S**COTUS cum suis ponit à parte rei in naturis quandam vnitatem communem,quæ non est positiva,nam hæc solum conuenit per positionem actus præscidentis;est tamen negativa,quia stat in eo quod natura hominis,quæ est in quolibet individuo,non petat ex se esse in illo,sed ex se habeat quandam non repugnantiam (si à differentia non impediretur)ad esse in Petro,vel in Paulo &c.& ideo est negativa:nam non est vna,quia excludit singularitates, sed quia eas ex se non includit.

283 Sed impugnatur hæc sententia;nam est impossibile, quod aliquid conueniat physicè,& realitèr alicui,quin etiam conueniat omni illi,cum quo identificatur: ergo si hæc vnitae non conuenit Petreitati,neque naturæ,siquidem mutuo identificantur physicè.Secundo impugnatur,quia nequit verificari de natura,quod careat realiter prædicato cum quo identificatur;sed identificatur cum differentiis; ergo nequit verificari quod careat realiter illis:sed aliter nequit esse vna: ergo nequit verificari,quod sit vna realiter.

284 Sed ad 1. respondetur,benè posse conuenire naturæ,quin conueniat differentiæ,nam in statu,in quo conuenit naturæ non esse singularis,non est idè cum singularitate;& sic infringitur huius argumenti,& aliorū vis:nā in sphaera reali dātur duo status: status nempe realis absolutus,& status realis ex natura rei;in hoc statu 2.distinguntur;in 1.identificātur. Quid ergo mirū quod in hoc 2.cōueniat naturæ aliquid,quin conueniat differentiæ,à qua distinguitur,neatiquam vero in 1.nempe in reali absoluto,quia in hoc identificantur.

285 Ad secundum argumentum respondetur etiam sic: non potest verificari de natura humana,quod realiter careat illo, cum quo

identificatur, distinguitur in statu in quo identificatur est verissimum: in statu in quo rō identificatur, est falsum: cum ergo in statu in quo ponitur hæc vnitas, distinguantur ex natura rei, in illo erit vna, sed for- n aliter, & negative. Dices: natura humana, adhuc prout distincta ex natura rei à differentia, est producta per actionem physicam; sed omne quod producitur à parte rei per actionem physicam est singulare: ergo est quid singulare illa natura.

286 Respondet distinguendo: sed omne quod producitur per actionem physicam est singulare, singularitate sumpta à differentia cū qua nascitur contracta, concedo: est singulare singularitate sumpta à se, nego; nam semper est vna cum alijs, prout distincta ex natura rei à differentia individuali. Sed instabis; si daretur hæc vnitas, natura Petri, prout distincta à Petreitate, esset vna & eadem cum natura Pauli, prout distincta à Pauleitate; si esset eadem realiter, Petrus & Paulus haberent vnā & eādem naturam, & illi inter se distinguerentur, sed tunc sequeretur alia Trinitas, vel æqualis difficultas: ergo &c.

287 Respondetur, verum esse naturam Petri prout distinctam à petreitate esse vnā ex natura rei cum natura Pauli, non vero hæc vnitas pariformis currit cum vnitatem Trinitatis, hæc enim est vna positiue & immultiplicabilis in differentijs individualibus distinctis; vnitas vero ex natura rei nec est positiua sed negatiua; nec immultiplicabilis, sed multiplicabilis in plura indiuidua: ergo &c.

288 Arguitur 3. sic ab absurdis: ex hac sententia sequeretur quod destructo Petro destruerentur omnes homines, nam destrueretur natura, quæ erat identificata realiter cum omnibus hominibus; & quod non destruerentur, nam manerent: ergo &c. Deinde sequeretur, si esset vna natura in omnibus, quod eadem natura constarent Iudas, & Christus, & quod eadem natura esset in Cælo, & in inferno.

289 Respondetur ad primū, negando quod destruerentur omnes homines, nam licet ex se & negative non distingueretur natura Petri à natura Pauli & reliquorum, distingueretur tamen realiter absolute, quæ est robustior distinctio, & sufficiens, vt licet Petrus destrueretur, non ceteri destruerentur. Ad secundū respondetur quod eadem esset natura Christi & Iudæ negative ex natura rei, non vero positiue realiter absolute, & hæc est ratio quare eadem non est in

Cælo, & in inferno, sed distincta distinctione absoluta positiua.

* *

SECTIO V.

Proponuntur alie rationes in favorem predictæ sententiæ.

290 **P**Robatur insuper vnitas à parte rei negativa: nam si Petrus à parte rei non haberet vnitatem specificam ex parte naturæ cum natura Pauli, non distingueretur à bruto magis quam à Paulo, siquidē numericè à Paulo, & solū numericè à bruto distingueretur: ergo necesse est vt realiter ex natura rei natura Petri, & Pauli vnitate specifica negativa concilientur, ne æqualiter excludatur Petrus à Paulo, ac à bruto. Confirmatur, nam id per quod Petrus est homo, est idem cū prædicato per quod Paulus est homo; sed non potest Petrus esse homo per idem prædicatum per quod Paulus est homo, quin habeant vnitatem à parte rei ad minus negativam: ergo habent illam. Probat, nam Petrus non distinguitur à Paulo, quia est homo: ergo conveniunt in hoc per vnā naturam humanam, saltim vnitate negativa: & sic danda est talis vnitas.

291 **R**esp. Petrū esse hominē per prædicatum simile prædicato, per quod Paulus est homo, nō per idē prædicatū reale, sed per idē fundamētaliter, & nō idē ex natura rei: nā in illo priori natura, quo natura præcedit suā singularitatē, non habet aliquid per quod determinetur ad hanc, vel illam singularitatem: ergo pro illo priori est indifferens, vt contrahatur ad hanc, vel illam singularitatem: ergo habet vnitatem negativam. Probat, nam ad quamlibet entitatem in suo conceptu consideratam sequitur sua vnitas: ergo ad illam naturam, prout est prior natura ipsa singularitate, etiam debet sequi sua vnitas; sed non alia nisi negativa: ergo independenter ab intellectu habet vnitatē negativam. Confirmatur, nam licet materia prima sit coniuncta cū forma, secundum se appetit reliquas: ergo etiam licet sit contracta natura cum differentia, secundum se erit indifferens ad reliquas.

292 **R**esp. naturam non esse vnā adhuc vt distinctā à differentia individuali, nam in hoc statu adhuc est individualis natura, siquidem petit suam differentiam individualement, quam non petit alterius hominis natura: quamobrem talis natura saltim incompleta erit individualis ob ordinem quem dicit ad tale individuum distinctum ab individuo, ad quod dicit ordinem altera natura. Ad exēplum de materia prima dico, non esse ad rem, nam materia prima distinguitur à forma & potest habere duas, & potest amittere propriam &c. quæ

omnia repugnant naturæ respectu differentiarum : ergo non est ad rem. Combinatis utriusque partis rationibus allegatis, quodlibet contradictionis extremum amplexabile declaro, & problematicè defendo.

SECTIO VI.

De distinctione graduum superiorum, & inferiorum.

293 **V**T cum distinctione loquamur : Nota, distinctionem ut sic, sic definitur id per quod unum non est aliud.

294 Datur distinctio realis, quæ facit à parte rei unum non esse aliud : & distinctio rationis & est, quæ intellectus ponit inter ea, quæ independentè ab eo nullatenus distinguuntur. Distinctio enim una est adequata, seu excludentis ab excluso, alia inadæquata, seu includentis ab incluso. Prima datur inter extrema ad invicem se excludentia, secundum totum quod dicunt, ut corpus & anima. Secunda inter extrema, quorum unum includit aliud, ut homo, & corpus, & generaliter omne totum respectu partis.

295 Datur etiam distinctio rationis ratiocinantis, quæ est quam ponit intellectus absque fundamento in obiecto ; ut si intellectus distingueret Petrum à Petro, dicēs : *Petrus non est Petrus*. Distinctio rationis ratiocinatæ est, quam ponit intellectus in una tantum entitate reali, cum fundamento tamen, ut ab actu mentali dividatur in formalitates ; v.g. hæc entitas hominis secundum esse metaphysicum secari solet ab intellectu in unam formalitatem, quæ est animal ob similitudinem cum bruto, & in aliam, quæ est rationalis.

296 Hæc distinctio rationis ratiocinatæ est duplex : una obiectiva & alia formalis : obiectiva est quæ reperitur inter duas formalitates realiter identificatas, quarum una est obiectum cognitionis, quin illo modo alia noscatur, ut in sententia communi, animal est obiectum cognitionis, quin sit rationale obiectum talis cognitionis, licet realiter identificentur.

297 Nota, à Patronis huius sententiæ non dici nullo modo attingi rationale, quando cognoscitur animal ; nam hoc est impossibile, si quidem materialiter entitative, & identice si attingit animal, attingit etiam rationale, licet non attingat illud ex vi formalis representationis, sicut qui noscit herbam aliquam, ignoratam virtutem continentem, materialiter noscit virtutem. Distinctio formalis est quæ ponit intellectus, noscendo clare unam formalitatem, & confusè aliam

aliam, vt apud aliquos animal perfectè & clare noscitur, & rationale valde confusse.

SECTIO VII. De distinctione virtuali.

298 **D**istinctio adhuc dividitur in distinctionem realem virtuale, & in distinctionem realem actualem: distinctio realis actualis repetitur inter res quarum vna à parte rei absolute, & actualiter non est alia, vt musca & arbor.

299 Distinctio virtualis reperitur inter formalitates realiter actualiter identificatas, & ita se habentes ac si realiter, & à parte rei distinguerentur, vt distinctio quæ datur inter divinam essentiam, & Paternitatem, quia licet essentia divina sit realiter identificata cum Paternitate, tamen inter divinam essentiam, & Paternitatem mediat, Paternitatem non communicari, & essentiam communicari, filium generari, & non essentiam. Hoc distinctionis genus fere ab omnibus admittitur in diuinis: in creatis est quæstio.

300 Sit conclusio: hæc distinctio fiat in præstare munus distinctionis realis, constituendo res identificatas distinctas virtualiter maxime, & inducendo prædicata, quæ repugnarent si ipsa non intercederet. Probatur: nam si daretur distinctio realis actualis inter essentiam, & Paternitatem, rectè fundaret formam, & carerem inter eas: sed hoc idem fundat distinctio virtualis maxima: nam verificatur de vno generare, & de eodem carentia generandi: ergo distinctio virtualis facit vices distinctionis realis.

301 Sit secunda conclusio: non datur in creatis. Probatur: nã alias posset dici, animal produci, & rationale non produci, quod est manifestum absurdum. Probatur deinde, nam deficeret in creatis vis syllogistica. Probatur: nam ideo deficit in diuinis, quia in illis datur talis distinctio: ergo si hic daretur, deficeret hic, quod est contra rationem. Deinde, non valeret: quæ sunt eadem vniteritio, sunt eadem inter se; & quod admittitur in diuinis ob necessitatem, & ob perfectionem infinitam Trinitatis, deberet admitti in creatis, quod est indecens, & indignum. Maior difficultas est, an in creatis deur distinctio virtualis alia, quæ dicitur obiectiva.

SECTIO VIII. An detur distinctio obiectiva.

302 Sit conclusio: gradus superiores, & inferiores distinguuntur
for.

formaliter obiective. Probatur : nam si non medieret talis distinctio, quando concipitur animal, deberet concipi homo, & deinde omnes species animalis. Probatur, nam animal æque identificatur, & prædicatur de his, ac de homine: ergo æque nosceretur cum his ac cum homine: sed hoc est falsum: ergo & quod non detur talis distinctio. Probatur amplius: nā potest nosci animal à longè, ita vt nullo modo possit indicari esse rationale: ergo si potest dari in eodem certitudo animalis, & non certitudo rationalis, poterit dari etiam cognitio animalis, & non cognitio rationalis: æque enim implicat vnum ac aliud.

303 Respondent, verum esse non nosci rationale, hoc tamen provenire ex defectu connotati rationalis, quod non apparet; non ex parte cognitionis. Contra: sensatio solum est connotatum animalis, & non est connotatum rationalis: ergo cognitio solum erit expressio animalis, & non expressio rationalis. Deinde: tantum implicat eandem rem nosci, & non nosci, ac indicari, & non indicari: sed tunc potest indicari esse animal, & non indicari esse rationale: ergo potest tunc nosci esse animal, & non nosci esse rationale.

304 Obijcies 1. quando obiectum est indivisibile nequit attingi aliquid illius, quin totum illius attingatur, nam indivisibile aut totum aut nihil: sed animal, & rationale sunt obiectum indivisibile: ergo &c. Resp. distingo minorem: sed animal & rationale sunt quid indivisibile, realiter & entitative concedo: formaliter obiective nego.

305 Obijcies 2. quando duo sunt identificata nequit produci vnum, quin aliud producat: ergo nec nosci vnum, quin aliud noscant. Resp. negando consequ. Disparitas est, quia cognitio est præcisiva & sic ex duobus identificatis potest attingere vnum, relinquendo aliud: in quo stat præcisio; at vero actio physica non est præcisiva, & sic terminatur ad rem prout illam reperit à parte rei, & secundum totum quod à parte rei habet.

306 Instant: ergo iam verificantur contradictoria, nosci, & non nosci. Resp. non esse contradictoria: quia sunt respectu diversorum non pro libito, sed reali fundamento movente, & occasionante præcisionem: unde produci, & non produci sunt de linea physica, & nequeunt dici de physice vno: nosci & non nosci sunt de linea rationis in qua animal, & rationale non sunt vnum.

307 Obijcies 3. vt sit distinctio obiectiva, debet esse distinctio in obiecto: ergo non debet esse ex parte actus. Resp. debet esse in obiecto

Ad fundamentaliter concedo, formaliter nego: & sic diligenter est advertendum non dici obiectivam hanc distinctionem, quia intellectus habeat valorem distinguendi physicè obiecta inter se; sed quia fundamentum ad hanc distinctionem residet in obiecto, & quia animal est, quod dicitur obiectum cognitionis, & non rationale.

SECTIO IX. De distinctione ex natura rei.

308 **D**icitur ex natura rei, quia est distinctio in essentijs & naturis rerum; dicitur distinctio media, nam est media inter realem, & rationis, non enim est tam magna ac distinctio realis absoluta, nec tam levis, aut tenuis, ac distinctio rationis, & hanc sententiam problematice etiam defendimus.

309 Impugnatur hæc species distinctionis, nam eo modo quo datur esse, datur distinguere: sed non aliud datur esse præter esse reale, & rationis: ergo nec alia distinctio præter istas. Resp. distinguendo: sed non datur aliud esse præter reale, & rationis, præter reale ex natura rei, & reale absolutum concedo: præter reale absolutum tantum, nego. Quod argumentum etiam destruit distinctionem virtualem, quæ non est realis absoluta, nec formalis, sed est virtualis & realis, sic nostra distinctio est ex natura rei, & realis.

310 Impugnatur deinde: nam ex eo quod animal distinguatur à rationali ante intellectum, animal ante intellectum non est rationale: ergo ante intellectum animal habet à parte rei carentiam identitatis cum rationali: sed carentiâ identitatis à parte rei nequit dari, nisi inter res realiter distinctas: ergo vel animal, & rationale non sunt idem realiter, vel non datur talis distinctio.

311 Resp. hoc argumētū & carentiâ inclusionis, nō vero idētitatis absolutæ, solū probare, animal dicere carentiâ idētitatis realis ex natura rei à rationali, & per cōsequens dicere distinctionem realem ex natura rei, & dum non probent distinctionem realem absolutam aut carentiam identitatis absolutæ inter animal, & rationale, non periclitabitur conclusio.

312 Defenditur sic distinctio Scotica: in primis homo convenit cum leone per esse animal, & disconvenit per esse rationale: ergo animal & rationale distinguuntur ex natura rei. Respondetur tamen, homo convenit cum leone per esse animal distingo: convenit realiter æqualiter, nego. Realiter fundamentaliter, concedo: & sic solum habebit fundamentum ut conveniat, cum veniat intellectus, qui abstrahat

& distinguat illud à rationali: non vero ex natura rei distinguetur ab eo: unde realiter non convenit, nisi cum illis, qui sunt rationales, nam sunt formaliter idem animal & rationale.

313 Defenditur animal ex natura rei habet diversam essentiam: ergo distinguitur ex natura rei à rationali. Probatur antecedens, nam habet distinctam definitionem: ergo & distinctam essentiam. Distinguo antecedens. Animal habet distinctam essentiam à rationali, propterea distinctum ex natura rei ab illo, nego antecedens, & etiam suppositum, nempe quod ex natura rei à rationali distinguitur: propterea formaliter, aut virtualiter minime distinguitur, concedo. Realiter enim tam principium discussus est animal, ac rationale. Et hæc sunt problema. In sequentibus communem sententiam sequemur.

DISPUTATIO VII. De Vniverso.

SECTIO I. Quæ sit forma, & materia universi.

314 **SIT** prima conclusio: forma constitutiva nature universalis est cognitio attingens rationem hominis, quæ est in omnibus inferioribus una, unitate extrinseca proveniēte ab intellectu, & multiplex multiplicitate intrinseca individuali. Probatur, nam natura humana: v.g. per actum præscindētē fit una, sive communis pluribus, & per multipliciter individuum gaudet multiplicitate à parte rei, quæ essentialis est universo: ergo &c.

315 Sit secunda conclusio: actus qui efformat universale terminatur ad omnem collectionem inferiorum, ita quod omnia inferiora, quæ conveniunt in ratione communi, noscantur per modum unius in ordine ad connotata, aut effectus convenientes omnibus naturis. Probatur, nam actus efformans universale est, qui habet pro obiecto aliquid, quod à parte rei est multiplex, & fit unum per ipsum actum, sed hoc nihil est aliud, quam singularia, vel collectio singularium: ergo in his stat materia. Hæc intellige iuxta dicta n. 298.

316 Obijcies 1. collectio individuum non potest prædicari de quolibet individuo contento sub universali: ergo universale non dicitur pro materia collectionem omnium individuum. Probatur, nam si universale debet prædicari de quolibet individuo contento sub illo, & collectio nequit de quolibet prædicari, non erit universalis. R. sp. distinguo: collectio individuum nequit prædicari de quolibet individuo secundum se totum concedo; secundum partem nego: &

nego conseq. Et distingo eodem modo probationem, nam vniversale non debet prædicari secundum omne, quod includit de quolibet individuo, sed de quolibet individuo secundum naturam, quam includebat illius individuum in illo confusso aggregato, quod fit vnum ex trìnsece per cognitionem confundentem: sola enim hæc est vnitas, quia sola hæc vnit plura in illo confusso aggregato.

317 Obijcies 2. in hac prædicatione: Petrus est homo: solum prædicatur natura singularis Petri: ergo non est prædicatio vniversalis. Resp. concesso anteced. negando conseq. quia prædicatio dicitur vniversalis, quando talis natura continebatur antea in collectione vniversalis, & sic si prædicatur, erit vniversaliter.

318 Instant: ergo pariformiter dicemus esse vniversalem prædicationem hanc: Petrus est hic homo. Resp. negan. conseq. nam prædicatum: hic homo: limitatum cum illa nota particulari *hic* non includebatur in ratione vniversalis, qua parte erat vniversale, ideo non efficit prædicationem vniversalem, bene vero absque nota illa particulari. Vide infra n. 331.

319 Obijcies tandem: datur obiectiva præcisio inter hominem, & Petrum ex nu. 297. ergo cognitio *homo* faciens vniversale præcisat à Petro, & à collectione. Distinguo anteced. obiectiva idest fundata in obiecto concedo; obiectiva, idest noscens vnum, omnino non noto, & tacto alio, nego antec. & conseq. Vide supra nu. 307.

SECTIO II. Per quas potentias fiat vniversale.

320 **S**IT prima conclusio: intellectus potest facere vniversale per apprehensionem. Satis patet hoc, nam sæpè omnes rationes vniversales fiunt per illam.

321 Sit secunda conclusio: etiam per iudicium & discursum. Probatur in hoc iudicio: homo est animal rationale: in quo noscitur natura humana cõmunis omnibus, de quibus potest prædicari. Per discursum etiam. Probatur in hoc: omnis homo est animal rationale, sed omne risibile est homo: ergo omne risibile est animal rationale; sed per hunc discursum fit vniversale, nam representatur natura communis multis capax prædicari de illis: ergo &c.

322 Sit tertia conclusio: per sensus internos, & externos nequit fieri. Probatur ex D. Thoma asserente: omnis potentia sensitiva est noscitiua singularium tantum: sed hoc non est efficere vniversale nam cognitio singularium, vt postea dicemus, potius est distractio, quam

constructio vniversalis: ergo per sensus internos, & externos non potest fieri. Ratione probatur, nam sensus externi, & interni attingunt obiectum media specie producta, sed hæc repræsentat obiectum singulare, siquidem species repræsentat illud obiectum à quo est producta, & semper producit ab obiecto singulari: ergo.

323 Probatur 2. nam potentia visiva quando videt à longè multos colores, quin discernat eorum differentias, non facit vniversale: ergo nulla potentia. Probatur antec. nam licet videat tres qualitates, tria entia, vel tres colores, non videt illos in ratione alicuius effectus, vel connotari communis, nec facit vnum quid, commune prædicabile de illis: ergo nequit tribuere illis communitatem, vel vnitatem extrinsecam: ergo nec efficiet vniuersale.

324 Sit quarta conclusio: voluntas facere potest vniversale. Probatur, potest præscindere: ergo & facere vniversale. Probat. antec. potest attingere naturam sine differentiis; sed hoc est præscindere: ergo potest præscindere. Prob. maior. voluntas solum potest attingere illud, quod intellectus ei proponit, cum sit potètia cæca; sed intellectus potest illi proponere naturam sine differentiis, vt v.g. hominem vt sic: ergo potest attingere naturam sine differentiis: Tunc autem illa dat eis vnitatem per actum confundentem.

325 Dices: licet Deus attingat naturā à me præcisam, non præscindit: ergo idem de voluntate respectu intellectus. Nego cōseq. Disparitas est, quia Deus quando cognoscit naturam verè præcisam, etiā cognoscit simul differentias identificatas cum tali naturā; quas tamen voluntas nec attingit, nec potest attingere, cum illi non repræsententur ab intellectu. Vnde voluntas præscindit, cum attingat naturam sine differentiis, secus Deus.

SECTIO III.

An per prædicationem destruaturn vniversale.

326 **S**IT prima conclusio: per actuale prædicationem generis de specie destruitur vniversalitas, quæ erat in genere respectu specierum, non vero vniversalitas, quæ erat in specie respectu individuorum. Probatur in hac prædicatione: homo est animal: leo est animal, vbi licet noscatur animal in ordine ad differentias hominis, & leonis, non tamen noscitur homo, vel leo in ordine ad differentias huius, vel alterius hominis, vel leonis: ergo destruitur vnitas & tollitur

tur confusio, quæ animal reddebat vniversale. Licet autem destruat-
tur vniversalitas animalis, non tamen destruitur vniversalitas, quæ
est in homine & leone respectu individuorum.

327 Sic secunda conclusio: Per hunc actum: Petrus est homo: de-
struitur vniversale, nam per talem actum noscitur natura humana cū
differentia indiuiduali clarè cognita: sed per actum, per quem clarè
noscitur indiuidualitas plurificativa, destruitur vniversalitas: ergo &c.
Dices: licet per talem actum clarè appareat differentia Petri, non ta-
men patent differentia aliorum hominum, quamobrem respectu il-
lorum erit vniversalis. Contra, nam si hoc esset verum, nunquam esset
vera hæc prædicatio: Petrus est homo: siquidem si homini correspon-
derent naturæ omnium hominum, redderet hunc sensum, Petrus est
omnis homo: ergo ex parte prædicati solum correspondet natura hu-
mana Petri, & hac ratione iterum manet roborata prima pars conclu-
sionis antecedentis.

328 Sic tertia conclusio: Prædicabilitas est de essentia vniversalis.
Probat, supponendo dari prædicabilitatem proximam, quæ datur
in natura postquam est præcisa, & aliã, quæ est remota, quæ datur in
naturis singularium prout habent fundamentum ad hoc vt actus
præscindens eleuet illas ad statum abstractionis, vnde proximè præ-
dicantur.

329 Probat, quia vniversale est totum intentionale in multis
multiplicabile: ergo prædicabilitas est illi essentialis. Anteced. con-
stat. Conseq. patet: quia esse totum intentionale multiplicabile, nihil
aliud est, quam esse prædicabile: ergo &c.

330 Obijcies: vniversale est indifferens vt sit prædicabile, vel præ-
dicatum: ergo non est essentialiter prædicabile. Anteced. patet in hac
prædicatione: *homo est animal rationale*, in qua ly *animal rationale* in-
differens est, vt de suis inferioribus prædicetur, vel vt prædicetur de
homine: ergo &c. Resp. quod licet vniversale possit esse prædicatum
alterius vniversalis: tamen vt vniversale, quale est respectu superiorum in-
feriorum, semper est prædicabile radicaliter: nam semper est totum
intentionale in multis multiplicabile, quod, licet fiat prædicatum, ta-
men non ideo deperdit essentiam vniversalis. Vnde licet sit indiffe-
rens vt sit actualiter prædicatum, vel non, quia hoc est contingens il-
li: non tamen vt possit, vel non possit prædicari.

331 Pro maiori intelligentia nota: duplex esse vniversale, nempe
meraphysicum, & logicum. Illud est: *unum in multis*, nam multa sunt
vnum extrinsecè per unitatè cognitionis confudentis. Istud est: *unum*

comparabile ad multa, vel prædicabile de multis, in quibus multiplicetur: prædicabilitas ergo, quæ est de definitione vniversalis logici, prout distincta à metaphysico, est proprietas metaphysici, illi radicaliter conueniens. Sic intellige quæ dicta sunt.

Nota 2. aduersarios obicere posse, quod modus prædicationis aduersus num. 316. potius sit divisio, & partitio vniversalis, dans vnique partes suas, quàm prædicatio vniversalis. Sed noto: vniversum, licet ex parte obiecti dicat differentias includendo eas, tamen ita cõfusse, vt solum exprimat prædicata metaphysica; v.g. animalis; quæ sumpta præcisse secundum, quod exprimunt, sunt vnũ, & conuenire potest tale vnũ expressatum secundum totum expressatum homini, & similiter leoni per identitatem; licet ergo attenta inclusione ex parte obiecti, sit divisio, secundum expressatum tamen est identificativa prædicatio, vniversalis propria.

SECTIO IV. De potentia Naturæ ad essendum in multis.

332 **S**ermo potest esse de potentia naturæ vniversalis abstractæ à multis indiuiduis, vel naturæ abstractæ ab vno indiuiduo. Itẽ, de potentia essendi realiter in multis, vel de potentia essendi per rationem, prædicandique de illis iuxta tales potentias. Dico 1. in natura vniversalis non datur potentia vt realiter sit, & prædicetur de indiuiduis tota de quolibet, sed quævis natura de suo indiuiduo. Probat, quia prædicatio vniversalis debet esse vera: ergo de vera identitate; atqui solum habet veram identitatẽ cum quouis indiuiduo natura propria ipsius: ergo sola illa potest de illo prædicari. De hoc latius supra nu. 327.

333 Secundò, quia iuxta illud principium: dici de omni, & dici de nullo: quidquid affirmatur de Petro, negatur de omnibus distinctis ab illo. Tertiò, qui hic syllogismus concludit: omnis homo est animal, omne rationale est animal: ergo omne rationale est homo: iste vero non: omnis homo est animal, omnis leo est animal: ergo omnis leo est homo: cuius ratio est, quia in primo vere datur vnũ tertium, scilicet in secundo, quia in 1. idem animal prædicatur de homine, & rationali: non vero in 2. de homine, & leone.

334 Dico 2. Natura vna præcisa ab vnico indiuiduo solum potest prædicari de illo positive, & non de alijs. Probat, quia solum cum illo vno habet veram identitatẽ: ergo solum de illo poterit prædicari. Dices: illa natura sic præcisa nullum habet impedimentum, vt identificetur, & sit in Paulo, quia impedimentum erat Petreitas, &

hæc metaphysicè, & per rationem est sublata : ergo potest prædicari de Paulo. Distinguo antecedens, nullum impedimentum stans in positivo, permitto; stans in carentia, nego. Nam non datur in tali natura vera identitas, sed carentia identitatis cum Paulo : ergo si affirmatur identitas cum Paulo, falso affirmatur, quia affirmatur quod non est.

335 Dico 3. nec in illis datur potentia identitatis per rationem. Probat, quia ratio, & cognitio affirmans positivam identitatem illius naturæ cū Paulo, vel debet esse vera, vel falsa? non falsa, quia prædicatio falsa non est prædicatio vniuersalis; vera autem nequit esse, cum affirmet identitatem illius naturæ cum Paulo, quæ tamen non est: ergo.

336 Dico 4. in natura vniuersali vere datur potentia ex parte modi ad essendum vel predicandum de multis. Ratio est, quia potentia ex parte modi est potentia ad habendam cognitionem prædicantem vel comparantem; sed posita cognitione præciciente, iam in intellectu datur talis potentia, & non ante: ergo. Hæc autem potentia non est per modum exigentiæ, sed per modum non repugnantia, & est illa quam habet quævis natura, & conservat post abstractionem, vt prædicetur de suo individuo.

337 Maior est difficultas, an talis natura sic præcissa ab vno, sit prædicabilis quoad sufficientiam de multis. Thomistæ affirmant de natura Michaelis præcissa à Michaelitate. Recentiores negant, quia cum apud Thomistas repugnet illi naturæ plura individua, repugnat illi multiplicitas, quæ est de essentia vniuersalis.

338 Dico 5. si sermo sit quoad solam sufficientiam, illa natura secundū quod exprimit, prout præcissa, potest esse prædicabilis de multis quoad puram sufficientiam. Probat, quia quod exprimit præcise non dicit repugnantiam vt sit in multis si dentur; natura enim Petri sumpta secundum quod exprimit, præcissa Petreitate, solum dicit animal rationale, hoc autem quia tale potest esse Paulus. Idem dic de natura Michaelis, præcisse secundum quod exprimit vt natura. Dixi: secundum quod exprimit: nam si summatur secundum quod confusse dicit, nequit, quia ex parte obiecti semper imbibit Petreitatem, quam tamen non exprimit.

339 Dices 1. adhuc sic non habet identitatem cum Paulo. Fateor, sed dicit non repugnantiam ad illam, & vt adueniat illa, & tunc prædicaretur, licet non possit nunc. Dices 2. ergo Deitas vt præcissa à Personis erit vniuersa quoad sufficientiam. Nego, quia per essentiam est
in:

in multiplicabilis in preſcindibiliter à ſingularitate, adhuc ſecundum quod exprimit; ſecus animal rationale Petri, & natura Michaelis.

340 Ex dictis infero: non dari naturam ſecundum ſe, ſive ſtatum medium inter naturam vniuerſalem, & ſingularem, niſi ſummatum naturam præciſſe ſecundum quod exprimit, .i. pars probatur, quia vel illa natura eſt abſtracta à multis, vel ab vno? Si à multis: ergo eſt vniuerſalis, cum ſit vna prædicabilis de multis. Si ab vno, eſt ſingularis, cum imbibat ſingularitatem, & ſolum poſit vere de ſingulari prædicari. 2. pars etiam patet, quia ſumpta præciſſe ſecundum quod exprimit, neque exprimit vniuerſale, nec ſingulare, & purè ſumpta in illa linea neutrum importat.

Infero ex dictis: multipliciter intrinſecam inferiorum in vniuerſali abſoluto, & quoad efficaciam, ſolum ſalvari in indiuiduis veris, non in fictis, quia iſta carent identitate vera cum totali natura. Sufficiunt tamen ficta pro vniuerſo quoad ſufficientiam, ſub conditione tamen, quod eſſent vera, & adveniret eis identitas vera. Infero 2. etiã ſufficere pro vniuerſali abſoluto inferiora diſtincta ſolum fundamentaliter à parte rei: nam ab animalitate & rationalitate benè poteſt abſtrahi ratio formalitatis, metaphyſicè ſe excludentis, & ratio virtutis ad operationem vitalem, & ab attributis Dei ratio entis divini.

DISPUTATIO VIII. De Genere primo prædicabili.

Voces prædicabiles ſunt quinque, Genus, Differètia, Species, Proprium, & Accidens. Duæ priores conveniunt ſubiecto eſſentialiter; duæ vero poſteriores extra eſſentiam.

SECTIO I. Quid ſit Genus.

341 **O**mitto acceptiones quibus genus ſolet ſummi; ſunt enim ad præſens inſtitutum impertinentes, nam acceptio qua lo- gici agunt de genere, eſt ſolum prout eſt ratio communis pluribus ſpeciebus.

342 Nota, multipliciter prædicari rationem communem de ſuis inferioribus, *in quid, in quale, & in quale quid*: In quid prædicatur illud, quod dicitur abſolutè de ſubiecto tanquam pars eſſentialis & in- trinſeca, & ad modum per ſe ſtantis, vt animal de homine, & leone: in quale prædicatur, quando aliqua ratio eſt accidentalis ſubiecto, de quo prædicatur, & prædicatur de illo per modum forme alteri adia-
cen-

centis, vt album quando prædicatur de pariete. Tunc ratio aliqua prædicatur in quale quid, quando est essentialis subiecto, & dicitur de illo per modum formæ adiacentis, vt rationale quando prædicatur de homine. Adiacet enim animali.

343 Hoc supposito, Porfirius sic definit genus logicum. Quod de pluribus specie differentibus hoc ipso, quod quid est prædicatur: quæ definitio potest admitti, supposita prædicta explicatione. Sed breuius potest definiri genus in hunc modum: vniversum vt pars materialis essentiæ communis: per particulam *vniversum* convenit cum differentiis, & reliquis; per particulam vt *pars* differt à specie, quæ est tota essentia, per particulam *materialis* differt à differentia, quæ est pars formalis: per particulam *essentiæ communis* differt à differentis individuorum, quæ sunt partes formales essentiæ particularis.

344 Obijcies: genus nequit definiri: ergo. A nteced. probatur, nam illud per quod genus definiretur esset genus, vt supponimus, & non esset, siquidem conveniret cum reliquis prædicabilibus, & reliqua prædicabilia non sunt genus: ergo esset, & non esset genus. Resp. sequi esse genus, nam reliqua prædicabilia conveniunt cum illo in aliqua ratione communi, & vniversali illis, & inclusa in illis; non vero convenirent in suo proprio, & formali prædicato, partis materialis respectu partis formalis; & sic licet includant *vniversum*, quod est genus, ipsa non sunt genus, sicut homo, & leo in suo esse formali nō sunt genus, sed sunt, & conveniunt in ratione animalis. Non autem est idē includere genus, & esse genus.

345 Instant, si genus definiretur, constaret genere, & differentia, & esset species: ergo &c. Resp. distinguendo, esset species respectu vniversi, vt sic concedo. Respectu inferiorum, ad quæ se habet vt pars materialis, nego.

SECTIO II. *Aliqua dubia declarantur.*

346 **P**rimum dubium est, quid sit definitum in definitione generis? Resp. esse naturam in recto, connotando actum intellectus in obliquo. Probatur; nam illud definitur per talem definitionem quod prædicatur de multis vt pars materialis; sed hoc est natura animalis; v.g. non secundum se sumpta, sed vt terminans cognitionem: ergo quod definitur in recto est natura, &c. Confirmatur à paritate omnis concreti accidentalis in recto dicentis subiectum, & in obliquo formam: ergo si actus est forma, & materia sunt naturæ coadunata, istæ definiuntur in recto, & actus in obliquo. Se.

347 Secundum dubium est, an definitum sit genus abstractum à generibus realibus, & rationis? Resp. affirmative, nam omnia conveniunt in esse partis materialis essentiae. Confirmatur, tam definiuntur genera, quorum subiecta seu inferiora sunt substantia, quam quorum subiecta sunt accidentia, quia omnia conveniunt in esse partis materialis, sed etiam realia, & rationis conveniunt in hoc: ergo.

348 Tertium dubium est, quomodo genus prædicetur. Nota 1. genus posse summi ut totum multipliciter. 1. ut totum actuale. 2. ut totum potestativum. Summitur ut totum actuale quando summitur secundum id quod actu habet & includit. Ut sic autem adhuc potest summi dupliciter. Vno modo ut totum actuale in ratione universi, & sic claudit actu naturam & cognitionem, sive naturam prout identificatam, & affectam cognitione confundente. Alio modo summitur prout totum actuale naturæ, idest, secundum quod dicit de natura confusse cognita.

349 Summitur autem ut totum potestativum, quando summitur non in ordine ad se, & ad actum, nec secundum, quod habet in se, sed in ordine ad inferiora, à quibus præcissum est, quæ quidem in illo præcisionis statu non habet actu, sed potestate quatenus est potens esse, & prædicari de illis.

350 Nota 2. animal abstractum, licet sit simul totum actuale, & potentiale (actuale in ordine ad se, potentiale comparative ad inferiora) sortiri tamen denominationes, & munera valde diversa. Primo in ordine ad se est unum simplex individuum generis, nam sicut Petrus est unus homo, animal abstractum est unum numero genus, & non duplex. Secundo, ut totum actuale universi nequit de villo inferiori prædicari, licet possit ut totum actuale naturæ, quia homo vere est animal pro natura, sed non est animal genus.

351 Nota 3. genus ut totum actuale sumptum dupliciter posse esse obiectum alicuius scientiæ. Primò ut totum actuale in ratione universi, & prout sub notione generis. Secundò, prout totum actuale in ratione naturæ, sive secundum quod actu dicit de prædicatis naturæ, cognitum in cōfusso, & in abstracto per talem scientiam: Primò modo est obiectum formale logicæ animal ut genus. Secundò modo est obiectum formale metaphysicæ ens ut ens, sive sub ratione præcisa entis. Nam ens, ut est totum potestativum, non est obiectum Metaphysicæ, quia non est unum obiectum unius scientiæ, sed potius est obiectum commune communitate universalitatis, abstractum ab omnibus obiectis omnium scientiarum, contrahibileque per singula obiecta singularium scientiarum.

352 Vnde non sic se habet respectu Metaphysicæ, nam hæc cum sit vna scientia singularis actualis, habet actualiter vnum obiectum, sub vnica attingibilitate, & hoc est ens vt totū actuale, sive vt actū dicitur prædicata in esse naturæ entis: at vt contrahibile ad singula obiecta omnium scientiarum, non ad Metaphysicam sed ad cumulum pertinet scientiarum, quarum quælibet summat partem illius obiecti, (sed sub diuersa, & propria attingibilitate) quæ ad eam pertinet, & erat inclusa in toto potestativo.

353 Tertium: ergo dubiū est: quomodo genus prædicetur? Resp. 1. animal non prædicari vt totū actuale vniuersi de inferioribus: bene vero vt totum actuale naturæ respectu eorum. Probatur, nam non vt vniuersum, sed vt vivens, & sentiens convenit cuilibet inferiorum: ergo secundum solam hanc rationem potest de illis prædicari.

354 Arguunt: ergo de illis prædicatur vt species. Probatur, nam prædicatur vt includens vivens, quæ est ratio generica, & vt includens sentiens, quæ est ratio differentia. Resp. non prædicari vt specie, nam vivens sentiens non est tota essentia communis inferiorum, v.g. hominis, siquidem deficeret rationalis: quamobrem solam vt genus prædicaretur, nam prædicaretur, vt pars materialis essentiæ communis, & non vt tota essentia.

355 Dico 2. etiam prædicatur vt totum potestativum, nam prædicari potest de inferioribus speciebus, vt est abstractum ab illis; sed hoc est prædicari vt totum potestativum: ergo &c.

356 Dico 3. potest genus prædicari vt pars: nam dum prædicatur de homine, vel leone, non prædicatur vt tota essentia: ergo vt pars. Sed adverte quod quando prædicatur genus de inferioribus dictis modis, non manet genus, nam vt diximus prædicatio privat vniuersalitate.

357 Dico 4. prædicatur etiam vt totum actuale naturæ respectu æqualium. Prob. quia vivens sentiens est animal, & animal est æquale viventi, & sentienti: ergo prædicatur vt totum de æquali.

358 Obijcies 1. implicat quod animal prædicetur vt pars, & vt totum: ergo ruit conclusio. Resp. implicat, quod prædicetur vt pars, & vt totum, si prædicetur vt pars respectu hominis, & leonis, & vt totum respectu viventium sentientium, nego: aliter concedo. Vel 2. resp. implicat quod prædicetur vt totum actuale naturæ, idest, quod in statu in quo est totum actuale, habeat prædicabilitatem respectu inferiorum, vel quod tota illa prædicata expressa prædicentur, nego. Quod prædicetur vt totum, idest, quod sit totum, quod reperitur in inferiori-

ribus, concedo implicare, quia in hoc sensu solum est pars inferiorum, cum habeant alia predicata, licet sit totum equalium.

359 Obijciens 2. nulla pars potest predicari de toto: ergo nec animal de homine sicut materia nequit de homine predicari, quia est pars. Resp. distinguendo: nulla pars metaphysica, nego; physica concedo, & cum materia sit pars physica, & animal metaphysica, istud poterit, & illud non, nam pars metaphysica dicit identitatem cum toto: physica dicit distinctionem.

360 In fine nota, quod quando dixi animal predicari ut totum naturę de inferioribus, intelligitur, non de toto ex parte obiecti (nam sic quodvis inferius solum assumit partem illius totius, quę ad illum attinet) sed de toto secundum predicata expressata. Hęc enim sumpta metaphysicę secundum totum expressatum, de quovis predicantur inferiori. Vide n. 331.

SECTIO III. De quibus predicetur genus.

361 SIT 1. conclusio: genus predicatur immediatę de speciebus. Prob. quia nihil mediat inter genus, & ipsas, ergo.

362 Sit 2. conclusio: etiam potest predicari de individuis immediatę. Probatur, supponendo dari individua completa, quę dicuntur completa, quia continent omnes eccitates, & individualitates, ut Petrus continet esse hoc ens, hęc substantia &c. Individuum incompletum est quęlibet ex his individualitatibus incompletis. Probatur ergo nunc, quod predicetur genus de his individuis incompletis immediatę. Nam animal potest immediatę abstrahi ab hoc, & illo animali, siquidem hoc, & illud animal immediatę & per se ipsa conveniunt in ratione animalis: ergo est ratio abstracta communis & conveniens illis, sed nihil aliud requiritur ut predicetur immediatę de illis: ergo. Secundo, nam predicari nihil est aliud, quam iudicari identificatum hoc individuum cum animali, sed hoc possum noscere, quin recorder esse hominem: ergo immediatę poterit predicari animal de individuis incompletis.

363 Dubium nunc est, quando predicatur, an sit ut genus an ut species? Resp. ut species. Nam in hac predicatione, hoc animal est animal, predicatum dicit totum, quod dicit subiectum, excepta illa differentia individuali: ergo ut tota essentia. Probatur, nam vivens & sentiens dicit predicatum, & vivens & sentiens dicit subiectum: ergo. Dices: predicatum non dicere rationale. Resp. non debere dicere, quia nec

nec subiectum dicit illud: ergo respectu individui incompleti nō erit genus animal, sed species: sicut risibile respectu omnis risibilis non est proprietas, sed species.

364 Dices: animal ut sic prædicatur de hoc, & illo animali, quæ specie distinguuntur: ergo non prædicatur ut species, sed ut genus. Resp. prædicari ut speciem, nam prædicatur ut tota essentia communis, quod requiritur ut sit species, & sufficit ut non prædicetur ut genus. Nec differunt specie ut expressatē sunt hoc & illud animal.

365 Obijcies: genus supremum potest prædicari de individuo incompleto, dicendo: hæc substantia est substantia: ergo prædicaretur tunc species sine genere, siquidem nulla esset ratio superior ad talem speciem, & sic nec genus. Resp. concedendo totum, nam species solū dicit ordinem ad genus, in esse subijcibilis, non vero in esse prædicabilis.

366 Sit tertia conclusio: genus potest immediatē prædicari ut genus de individuis completis. Probat, nam vna potest dividi immediatē in quatuor palmos, licet immediata divisio illius sit in dimidias vlnas: ergo & animal in individua, licet immediata divisio illius sit in species. Probat, etiam eadem ratione qua probavimus de individuis incompletis similem conclusionem.

SECTIO IV. *An requirat plures species.*

367 **D**Vbium est, an impossibilibus omnibus speciebus, excepta specie hominis, animal esset genus.

368 Sit conclusio negativa cum Suarez, Obiedo &c. Probat, quia tunc animal tam determinatum esset ad constituendum hominem, ac nunc est rationale: ergo non esset genus, nam non esset pars materialis essentiæ communis, siquidem non haberet indifferentiam, à qua habet hunc conceptum. Vide n. 395.

369 Dices: tunc esse animal partem materiale, quia esset quid prius, & imperfectius rationali. Contra, nam licet apprehensivum sit quid prius, & imperfectius indicativo, & indicativum discursivo, tamē nec apprehensivum est genus respectu indicativi, nec indicativum respectu discursivi: ergo nec animal, licet hoc haberet, esset genus &c. Deinde, genus non esset universale respectu speciei, nam non esset superius, siquidem ad tantas species extenderetur, ac genus. Deinde genus non multiplicaretur in species: ergo non esset universale, generica universalitate.

370 Obijcies 1. materia prima est pars materialis, licet esset determinata ad vnā formā: ergo etiam animal tunc ad vnā speciē. Retorquendo: materia potest esse determinata ad vnā formā; ergo, & genus potest esse determinatum ad vnum individuum. Resp. quod materia prima est subiectum essentialiter, & id conserbat cum vna formā; genus autem cum vna specie non conseruaret esse partem materialē specierum, vt dictum est de apprehensiuo, & indicatiuo, quę non alia ratione non sunt genus, licet sint priora, & minus perfecta, quam discursiuum, nisi quia non sunt indifferentia ad plures species, quę indifferentia tolleretur ab animali, in casu supposito.

371 Obijcies 2. homo haberet idem animal, ac nunc habet: ergo esset genus. Resp. idem animal secundum prædicata realia, & primo intentionaliter sumpta, concedo: secundum formalia, & secundo intentionaliter sumpta, nego. Dubium est, quid esset tūc animal? Resp. esse mixtum prædicabile ex genere, & differentia partiali. Probat, nam tunc conueniret per formalitatem viventis cum plantis (si forte vivant) per sentiens differret à plantis: ergo esset mixtum ex genere, & differentia.

372 Dices: ergo esset species. Resp. quod tunc sentiens non esset differentia completa, & adæquata, quia adhuc dabatur rationale ultimo adæquatum, sicut non esset species animal apprehensiuum, quia talis differentia non esset adæquata.

373 Dices: ergo rationale tunc non esset de essentia hominis, si quidem illi adveniret iam ultimo constituto per sentiens. Probat, nam illud constituit, quod distinguit; sed tunc homo satis distinguebatur per sentiens ab omni, quod non est homo: ergo &c. Resp. quod adhuc esset de essentia metaphysica hominis, secundum quod est vera ipsius essentia primo intentionaliter: quia ad hoc vt prædicatum aliquod sit plena differentia alicuius rei ultimo constitutiva, non sufficit vt per tale prædicatum distinguatur illa res ab alijs, sed requiritur præter hoc, quod illud prædicatum habeat nobilitatem principalitatis inter reliqua, quod haberet rationale, & non sentiens.

DISPUTATIO IX. De Specie.

SECTIO I. De vtraque Specie.

374

TRiplex est prædicatum vniuersale. Supremum, interiectum, & infimum. 1. Respicit tantum inferiora. 2. & 3. ref.

respicit inferiora, & superiora. Quatenus inferiora respicit, prædicabile vocatur; subijcibile quatenus superiora. Species ergo, & subijcibilis est & prædicabilis.

375 Porfirius explicat sic speciem subijcibilem: *quæ subijcitur generi*, vel quæ sub assignato genere collocatur. Sed contra, nam hæc omnia conveniunt cuilibet individuo, sed non sunt species subijcibiles: ergo &c.

376 Definienda ergo est species subijcibilis: universale ut tota essentia sub ratione superiori collocatum. Probatur nam distinctivum subijcibilis speciei à prædicabili, est quod hæc respicit inferiora, & illa superiora: ergo sic est definienda.

377 Obijcies: species potest subijci differentię pro ut constituit feriem prædicamenti, in hac propositione: homo est rationalis; ergo non semper subijcitur superiori. Resp. disting. mai. species potest subijci differentię, subiectione ad feriem prædicamenti aut prædicabilis speciei nego: subiectione subiecti ad prædicatum concedo: hic autem loquimur de specie pro ut constituit prædicamentum, quod resultat ex genere supremo, & alijs inferioribus, non vero de specie pro ut absolute potest subijci prædicato prædicationis.

378 Dubium est an species subijcibilis sit prædicabilis vel universalis?

379 Sit 1. conclusio: species subijcibilis ut subijcibilis non est formaliter universalis, nec prædicabilis. Probatur: nam ut sit universalis, debet respicere inferiora: ut subijcibilis nullo modo respicit formaliter inferiora, sed superiora: ergo ut subijcibilis non est prædicabilis, nec universalis.

380 Obijcies 1. ut subijcibilis non est singularis: ergo universalis. Resp. quod ut talis nec dicit unum, nec aliud, nam quod subijcitur, tamen potest esse universale, quam particulare, siquidem individuum etiam subijcitur, & sic ex præcisa ratione subijcibilis, nihil dicit de universalis, & particulari, sed præscindit: solum enim dicit in tali conceptu respicere superius.

381 Obijcies 2. talis species est prædicabilis, sed ratio universalis est conveniens omni prædicabili: ergo speciei. Resp. distinguendo: species est prædicabilis, in quantum est species prædicabilis, concedo: aliter nego. Vel distinguo: est prædicabilis, & universalis materialiter concedo: in quantum subijcibilis, nego.

382 Obijcies 3. quod est inferius participat rationem superioris: sed species est inferior universalis logico: ergo est universalis. Resp.

distinguo: participat rationem superioris quoad prædicata essentialia, concedo, quoad extrinseca ut est universalitas nego. Materialiter enim est universalis, sed non formaliter, nec sub formalitate subijcibilis, nisi solum præsuppositive.

383 Sit alia conclusio: datur aliqua species prædicabilis, quæ non sit species subijcibilis strictè. Probatur in ratione substantiæ, quæ est species, & non subijcitur strictè generi; deficit enim genus superius cui subijciatur.

384 Sit 2. conclusio: optimè definitur species prædicabilis: *universale ut tota essentia communis*. Probatur, nam sola species inter reliqua prædicabilia prædicatur ut tota essentia communis, & licet hæc definitio conveniat animali rationali, nihil mirum, quia sic sunt tota essentia hominis.

385 Obijcies: ergo homo & Deus sunt eiusdem speciei, nam ratio totius essentiæ, est prædicabilis de illis. Resp. distingo consequ. sunt eiusdem speciei logicè concedo; physicè nego, nã species physica petit inferiora solum physicè, & numero distincta, ut homo respectu Petri, & Pauli. Deus autem, & creatura plusquam numero differunt per esse creatum, & increatum, &c.

SECTIO II. *Utrum natura immultiplicabilis sit universalis.*

386 **C**VM Thomistæ defendant, naturas Angelicas essentialiter esse immultiplicabiles numericè, quia multiplicabilitas provenit à materia, quæ eis essentialiter repugnat, defendunt nihilominus naturam cuiuslibet Angeli, præcissa singularitate, esse speciem prædicabilem.

387 Sit conclusio 1. Nulla species prædicabilis, vel universalis potest conservari in unico individuo. Probatur ex D. Thoma dicenti: *Ideo Deus non est species universalis, quia non est multiplicabilis secundum rem, sed secundum opinionem fingentem plures Deos*: Sed eodem formalissimo modo dicendum est, naturam Angeli esse immultiplicabilem: ergo non est universalis.

388 Confirmatur: nam ut natura sit in re universalis, requirit, quod in re sit multiplicabilis; per vos non est in re multiplicabilis, nam per vos in re desunt individua: ergo in re non est universalis. Respondet, dari multos Michaelés fictos, respectu quorum est multiplicabilis. Contra, nam ratio universalis debet esse univoca ad inferiora, & æque participari ab illis: Sed natura Michaelis non est univoca ad

ad verum, & fidum: ergo neque est vniversalis.

389 Respondent alij Thomistæ: absolute repugnare plura inferiora, non vero repugnare ex parte naturæ Michaelis. Contra: ergo si absolute repugnant inferiora, repugnat quod absolute sit vniversalis; & si est vniversalis ex parte naturæ, est idem ac dicere, quod esset vniversalis natura, si poneretur essentialia requisitū: ergo est dicere, quod non est nec potest esse, siquidem nec ponitur, nec potest poni tale requisitum essentialia. Deinde, nam in sententia Thomistarum, eo ipso quod repugnet pluralitas specierum, repugnat genus, ergo eo ipso quod repugnet pluralitas individuorum, repugnabit species, nam sicut genus petit esse vniversale ad species, ita species ad individua: ergo &c. Nec est facilis disparitas.

390 Obijcies 1. potest natura Michaelis nosci sine differentia individuali, quæ est impedimentum vniversalitatis: ergo potest nosci vt vniversalis. Resp. non esse impedimentum solam differentiam, nam vniversalitas impeditur à differentia, & à carentia identitatis cum inferioribus, & ab incapacitate ad inferiora, & sic, licet deficiat impedimentum differentiæ, dum non deficiant hæc alia inmultiplicabilitatis, &c. non erit vniversalis.

391 Obijcies 2. concepta sine differentia non esset singularis: ergo vniversalis. Resp. distinguendo: non esset singularis complete, & vltimate concedo; incomplete nego. Nam adhuc concipitur cum singularitate incompleta naturæ particularis. Vel resp. 2. quod erit singularis identice, & sic non erit prædicabilis de multis vere, & realiter.

392 Obijcies 3. licet individua sint multa, possunt concipi ad modum vnius sine fictione: ergo licet individuum sit vnum, potest concipi vt multiplex sine fictione. Resp. Disparitatem esse, quod ad primum datur fundamentum, non vero ad secundū: illa enim plura conveniunt in vno effectu connotato, vel respectu; vnum vero individuum nullum præbet fundamentum, vt fiat multiplex. Immo & si per intellectum natura Michaelis fieret multiplex, nequaquam fieret vniversalis; quia per intellectum vniversale de multiplici debet fieri vnum: ergo ruunt adversantia.

393 Vel 2. resp. concesso antec. nego conseq. Disparitas est, quia vt plura fiant vnum per actum confundentem, sufficit sola præcisio à singularitatibus. Vt autem vnum fiat multiplex, non sufficit præcisio, sed requiritur positiva identificatio, quæ quidem est impossibilis, & ens rationis.

394 Dicta in hac Sectione intellige de vniversali absoluto, & prædicabili quoad efficientiam; nam de vniversali conditionato, & prædicabili quoad sufficientiam, siue quantum est ex parte ipsius naturæ, iam diximus supra num. 338. reperiri posse absque vera, & absoluta multiplicitate, dummodo natura vnus individui præcindatur à singularitate, & vt sic dicat metaphysicam nõ repugnantiã ex parte sua, vt possit esse in multis, eo quod multiplicitas, & identitas cum multis, quam non habet, sit prædicatum non ei repugnans.

395 Sed cur datur species quoad sufficientiam, & non genus? Quia genus est imperfectum in se, & solum per speciem fit perfectum. Solius autem perfecti est, esse communicabile quantum est ex se.

DISPUTATIO X. De individuo.

SECTIO I. De eo primò, & secundò intentionaliter sumpto.

396 **I**ndividuum 1. intentionaliter sumptum, est secundum prædicata, quæ à parte rei continet. 2. intentionaliter sumptum, est secundum prædicata, quæ ab intellectu derivantur illi. Porfirius sic definit individuum: cuius collectio proprietatum alteri convenire nõ potest. Proprietates quas assignat Porfirius sunt sequentes.

Forma, figura, locus, tempus, cum nomine, sanguis.

Patria; sunt septem, quæ non habet vnus & alter.

Sed hæc definitio est accidentalis, nam per accidentia tradidit, vt patet ex illa. D. Thomas sic explicat illud: quid in se indistinctum, ab alijs vero distinctum: quæ est optima definitio, quam Obiedo, & alij Suarezistæ libenter amplexantur. Alij tamen definiunt: ens ultimo terminatum.

397 Obijcies: Aristoteles ait, quod individuum nequit definiri: ergo malè definitur. Resp. Aristotelem dixisse, non posse definiri, non ob defectum intrinsecum proponentem à propria incapacitate eorum, sed ob extrinsecum, nempe à defectu notitiæ in nobis: si enim sciremus eorum essentias, facillime definiremus ea, & sic nollit dicere, ea non posse definiri, sed nos non posse ea definire, & hoc secundum penuliares rationes; non autem secundum rationem communem individui.

398 Individuum secundo intentionaliter est duplex. Prædicabile, & subieibile. Subieibile, cum subiiciatur generi, differentiæ, &c. non benè definitur: quod subiicitur speciei, nec quod subiicitur vni. Sed:

ultimus terminus potentialitatis universalis. Prædicabile solet defini-
ri: quod de vno tantum prædicatur, vt Petrus: Displicet aliquibus, quia
Petrus prædicatur de hoc homine, & de individuis incompletis, v. g.
hoc animali, hoc rationali. Sed ruit hoc argumentum si addatur: quod
prædicatur de vno vt immultiplicabili à parte rei.

SECTIO II. De individuo vago.

399 Dividitur individuum in vagum, & certum. Istud est triplex.
Certum, absolutè significans determinate vt *Petrus*. Ex hypotesi, sig-
nificans ex suppositione, vt filius virginis Christum, supposito, quod
alius non est natus ex virgine. Ex demonstratione, significans medio
pronomine demonstrativo, vt *hic homo*. Illud, nempe vagum est ob-
iectum indeterminatum actus vitalis, v. g. & tale est, quod certè, & de-
terminatè non demonstratur per cognitionem illud attingentem, vt
cum dicimus: aliquis homo currit. Vnde non datur à parte rei, vbi
omnia sunt determinata, sed fit medio actu vitali intellectus, cuius est
aringere sub disiunctione.

400 Voluntas autè fortè non potest illud facere, quia fertur in il-
lud prout ab intellectu sub disiunctione propositum. Sed si velis di-
cere, facere, quia fertur volendo indeterminate, sicut aliqui dicunt fa-
cere vniuersale, quia etiam fertur actu confusso, non multum cara-
bo. Sicut nec de eo, quod Deus illud faciat, quando natura rei ita po-
stulat. vt v. g. quādo dicit: *aliquis equus requiritur ad equitandum*; quæ
indeterminatio provenit ex natura obiecti, & non ex confusione a-
ctus. Item potest decernere vt Petrus convertatur aliqua conversione
sufficiente, quin determinet specialem actum pro tunc. Sed hæc Theo-
logis relinquamus, & disputemus modo, an individuum vagum sit
vniuersale.

Difficultas ergo est an individuū vagū sit vniuersale? Conclusio est
negativa cum sentent. communiori. Probatur, quia non est vniuersa-
le illud, cui ita convenit singularitas, vt repugnet multiplicitas realis,
atqui dum dico: *aliquis homo currit*: ita exprimitur singularitas, licet
vage vt illi significato repugnet simul multiplicitas realis: ergo non
est vniuersale. Deinde probatur; nam istæ opponuntur contradicto-
riè: *aliquis homo currit*: nullus homo currit: sed nullus homo est su-
biectum vniuersale: ergo aliquis homo, debet esse subiectum parti-
culare. 3. quia *ly aliquis* disiungit singulare ab alijs: ergo.

401 Dices: individuum vagum est vnū potens prædicari de plu-

ribus:ergo vniversale. Resp. negando anteced. nam significatur differentia individualis, licet indeterminatè, & non est ratio multiplicabilis, & vnivoca multis, de quibus potest prædicari:ergo non est vniversale, nec prædicabile de multis. Deinde ad vniversale requiritur, quod determinatè abstrahatur, & dicatur de pluribus cum quibus in re identificetur: sed hoc non competit individuo vago:ergo non est vniversale.

SECTIO III.

An possit abstrahi ratio communis vnivoca individui.

402 **M**Aius dubium est: an possit abstrahi ratio individui ab omnibus individuis, ita vt illa ratio abstracta sit vniversalis? Probatur sententiâ affirmans. Primo ex D. Thoma aiente, quod licet hoc singulare, vel illud definiri non possit; tamen id quod pertinet ad rationem communem singularitatis potest definiri; sed ratio communis singularitatis est ratio individui, & posse definiri est habere rationem vniversalis: ergo. Secundo, nam omnia individua strictissimè cōveniunt in ratione individui: ergo est ratio vniversalis, quia vna & multiplicabilis in illis.

403 Dices 1. individuationes esse disconvenientias: ergo nequit surgere ex illis vniversalis convenientia. Contra, licet homo sit dissimilis bruto, & è contra, conveniunt in esse dissimiles, & ipsæ differentię essentielles reddentes dissimile conveniunt vnivocè in ratione vniversali differentię: ergo etiam &c.

404 Dices 2. quod ratio vltima dissimilis nequit esse convenientia, & talis est ratio individui. Contra, nam quādo definitur indiuiduum, comprehenditur omnis individualitas, sicut cum definitur homo, omnis homo comprehenditur: sed definitio est ratio vniversalis: ergo si de omnibus individuationibus datur definitio, de omnibus vltimis, & non vltimis dabitur ratio vniversalis.

405 Hęc sententia est valde probabilis, præcipuè si non admitatur transcendentia entis; sed cum nos amplexemur istam in metaphysica, probabilior videtur contraria. Quamobrem contrarijs fundamentis defendam illam, & propugnabo, vt quam malueris contradictionis partem, pro libito eligere valeas.

406 Resp. ergo pro negante sent. quod nequeunt convenire individua in ratione significata, quin aliquo modo exprimantur differentię ipsorū, sicut nec ratio Petri potest convenire, nec potest præ-

cindi à pluribus, qui vocantur Petrus, quin Petreitates differentiales significantur. Ad reliqua eodem modo resp. insitens semper in paritate entis & Petri, cuius paritatis vis ingētem parturiet difficultatem intelligentibus.

407 Pro negante ergo sententia arguitur primo: individuatio nequit esse ratio conveniendi, & disconveniendi simul: ergo nequit dari ratio universalis. Resp. pro 1. sentent. sub eadem ratione concedo: sub diversa nego; nam ut talis individuatio est ratio disconveniendi, ut individuatio præcisse est ratio conveniendi, & hoc non implicat.

408 Obijcies 2. ratio individui est essentialiter incommunicabilis: ergo nequit concipi ut univoca, quia ex hoc sequitur, quod esset, & nō esset ratio individua. Resp. distinguendo si sumatur ut tale individuum, concedo: si præcisse ut individuum, nego. Vel aliter distinguo anteced. ratio individui est essentialiter incommunicabilis. Si ratio individui summatur pro natura, idest pro ratione individua, concedo. Si summatur 2. intentionaliter, & pro ratione individui abstracta, & sumpta, ut est totum potestativum nego. Etenim tunc licet sit ratio individui, sed non est ratio individua, & potest cōvenire multis. Ecce utriusque partis rationes, prorrige manum ad quamcumque volueris.

DISPUTATIO XI. De differentia.

SECTIO I. Quid sit.

409 **D**upliciter summitur differentia nempe 1. intentionaliter, si ve ut à parte rei reddit vnum alteri dissimile: & 2. intentionaliter, si ve secundum statum quem habet per intellectum.

410 Dividit autem Porfirius: differentiam in communem, propriam, & maximè propriam. differentia communis est quam habet res ab accidenti, ut differentia quam habet Etiops per nigredinē, differentia propria est quam habet quis per proprietatem ut homo per risibile: differentia maxima, vel maxime propria est differentia essentialis, ut homo per rationale.

411 Dividitur differentia in vnam quæ facit alterum, & aliam, quæ facit aliud: Prima est quæ constituit diversam speciem ut rationalis. Secunda est, quæ res relinquit in eadem specie, ut Petreitas. Istarum ergo differentiarum. 1. est metaphysicè diversificativa. 2. vero solum est physicè, & entitativè distinctiva, sequiturque proprietatē entis faciendo distinctum, & aliquid si ve aliud quid.

412 Datur differentia separabilis, v.g. sanum, & inseparabilis, v.g. rationale. Datur etiam differentia inseparabilis essentialiter, vt rationale, & inseparabilis accidentaliter, vt cæcitas, & de hac ait Porfirius posse magis & minus suscipere, nā potest vnus esse cæcior alio. Dein de datur differentia diuisiva generis, quæ est rationale, dum dividit animal, & datur etiam differentia constructiva speciei, vt idem rationale, dum constituit hominem.

SECTIO II. *Aliqua dubia.*

413 **D**ubium 1. quid dividatur vel definiatur in hoc prædicabili? Resp. idem quod in genere, naturam nempe in recto, & cognitionem in obliquo.

414 Dices non dari differentias proprietativas, & accidentales, nam supponunt rem iam distinctam essentialiter. Resp. non supponere rem distinctam in genere aut ratione, in qua illæ eam novo modo diuersificant.

415 Nota, quod vt vna res differat ab alia, non requiritur, quod alia existat, sic Deus differt à Deo ficto. Quinque munera assignat Porfirius differentia essentialis: afficere genus; illud dividere; illud contrahere; speciem constituere; & distinguere speciem ab alijs: quæ munera solum secundo intentionaliter competunt differentia, nam petunt distinctionem formalem à genere, & hoc deest à parte rei.

416 2. Dubium est: an detur differentia composita ex duplici partiali differentia, quarum quælibet constituat disiunctim suam speciem distinctam?

417 Conclusio est affirmativa, & probatur in actu, qui simul est practicus, & speculativus, qui differt à mere speculativo per esse practicum, & à mere practico per esse speculativum: ergo ex duplici partiali differentia potest vna integra consurgere. Deinde, nam potest quis ieiunare propter obedientiam, & ad puniendâ peccata: sed talis actus haberet differentiam compositam ex formalitate obedientia, & pœnitentia, quæ faceret differre hunc actum ab alio actu, qui fieret solum per obedientiam: ergo &c.

418 Obijcies 1. formalitates practici, & speculativi sunt differentia opposita dividentes rationem actus: ergo non possunt componi in vno actu, nec vnâ integrare differentiam. Probat: nam ideo nō constituunt vnâ totalem differentiam rationale, & irrationale, quia sunt differentia oppositæ dividentes rationem animalis; sed id etiam sunt practicum, & speculativum: ergo.

Resp.

419 Resp. distinguendo, differentia practici, & speculativi sunt differentia opposita dividentes rationem actus, quando taliter se habent, ut quaelibet constituat suum actum distinctum adaequate concedo: quando coniunguntur in unico actu, distincto à quolibet nego.

420 Ad aliud resp. rationale, & irrationale non coniungi, nam sunt semper differentia adaequata oppositionem mutuam dicentes ad simultaneum concursum, vel ad constituendam unam tertiam speciem distinctam, quia important essentialem oppositionem: at practicum, & speculativum respectu diversorum solum important disparitatem. Unde non semper sunt differentia adaequata practicum, & speculativum, nec obedientia, & punitio.

421 Obijcies 2. duplex differentia debet constituere duplicem speciem: ergo ruit conclusio. Resp. distinguendo, duplex differentia adaequata concedo: inadaequata nego.

422 3. Dubium est, an differentia recipiat magis & minus: non est dubium de differentiis physicis, nam id est certum, patet in calore iam intenso, iam remisso. De differentiis metaphysicis essentialibus est dubium. Cui negativè resp. nam stant in indivisibili: ergo repugnat magis, & minus; aliter enim divisibiles essent. Deinde essentia variarentur, nam differentia est essentialis: ergo si adderetur magis variaretur.

423 Obijcies: differentia Metaphysica sumuntur ab essentia physica: hæc potest magis, & minus suscipere: ergo & etiam differentia Metaphysica: distingo mai. sumuntur ab essentia physica idest à parte physica secundum id, quod talis pars importat de essentiali concedo. Secundum quod importat de graduali, vel materiali, nego. Eodem modo disting. min. & nego consequ. Assigno ergo disparitatem: nam essentia physica si accipit magis, est per adventum unionis, si perdit, per defectum unionis, quæ sunt quid contingens differentiis. Tamen hoc proveniret per identitatem, vel defectum illius. En ergo absurdum, quod esset identificari cum aliquo gradu rationalis, & amittere illum durante rationali, cum quo identificabatur: hoc ergo sequeretur, si acciperent magis, & minus.

424 4. Dubium est, an differentia sit perfectior genere? Resp. formaliter esse perfectiorem. Probat, nam rationale est perfectius animal, sed illud est differentia, & istud est genus: ergo. Deinde, genus se habet ut materia perfectibilis per differentiam, quæ se habet ut forma perfectiva: ergo, &c.

SECTIO III. *Quid sit differentia, & alia dubia?*

425 Sit conclusio: differentia definitur: universale vt pars formalis essentia communis.

426 Dico 1. differentia infima, nempe rationale, non est universalis respectu generis, nec speciei. Probat, quia non est superior respectu eorum: ergo nec universalis. Dices: Potest prædicari de specie, v.g. homo est rationalis: ergo est universalis respectu speciei. Respond. distinguendo: prædicatur de specie cum multiplicitate intrinseca illius subiecti, & vt ratio superior respectu eius, nego, vt æ qualis, concedo. Dices: differentia vt talis est, contrahit speciem: ergo est de illa prædicabilis vt superior. Resp. negando anteced. quia non contrahit speciem, sed ad speciem. 2. Respond. negando conseq. nam etiam contrahit genus, & non est de illo prædicabilis vt superior.

427 Sit alia conclusio: genus summitur à tota entitate essentie physice, & differentia etiam summitur à tota entitate essentie physice; nam si animal summeretur à materia, & rationale à forma, animal & rationale distinguerentur, sicut distinguuntur forma, & materia: ergo genus non summitur à sola materia, & differentia à sola forma. Vnde animal summitur à materia, & ab anima vt sensitiva. Rationale à materia, & anima, vt per conversionem ad phantasmata intellectiva; verum enim est quod genus habet, quandam metaphoricam similitudinem cum materia, & differentia cum forma in indifferentia, & determinatione, &c. non vero in esse rei.

DISPUTATIO XII. *De Proprio.*

428 **P**roprium potest summi, & 1. intentionaliter, & 2. intentionaliter vt dictum est de differentia. Datur quadruplex proprium. Primum est quod convenit speciei, vel est proprium speciei, sed non convenit omni individuo eius, vt esse Medicum convenit homini, sed non omni. 2. est, quod convenit omni homini, non tamen soli, vt esse bipedem. 3. quod convenit omni, & soli, non tamen semper vt ridere actu in homine. 4. est, quod convenit omni, soli, & semper, vt risibile homini. Solum 4. est in rigore proprium, nam primū, & 3. possunt adesse, & abesse absque subiecti destructione: ergo ad accidens spectant. 2. vero est commune.

429 Nota etiam, proprium pro natura esse, quod convenit subiecto extra essentiam necessario; propria vero vt prædicabile generali.

rice sumptum, vt volitivum respectu hominis, & Angeli, definitur strictè, & rigorosè: vniversum prædicabile extra essentiam necessario. Per vniversum convenit cum reliquis, quæ proprium non sunt. Per reliquas particulas differt ab illis, & præcipue per ly *necessario* differt ab accidenti.

430 Dividitur, in proprium physicum, & metaphysicum, quæ duo conveniunt in derivari ab essentia; differunt tamen, in eo quod physicum derivatur, vel convenit essentia cum distinctione reali ab ea, vt calor vt octo igni: metaphysicum cum formali aut metaphysica distinctione. De physico non est quaestio, nam vt notat Suarez, non est proprie prædicabile de essentia, vt patet in hoc actu: ignis est calor vt octo.

431 Dubium est, respectu quorum proprium sit vniversum? Resp. esse vniversum respectu individuorum, à quibus abstrahitur, ita vt sit proprium vniversale respectu subiectorum, v.g. risibile prædicatur de Petro, & Paulo vt vniversale, quia de multis, vt proprium, quia est extra essentiam. Vnde terminus talis prædicationis sunt sola subiecta; at respectu huius risibilis, & illius risibilis, vt talium risibilium, etiam prædicatur vt vniversale, sed vt species, quia est tota essentia eorum vt talium.

DISPUTATIO XIII. De Accidenti.

432 SIC definit Porphyrius accidens: *quod potest adesse, & abesse absque destructione subiecti*. Sed impugnant hanc definitionem sic, nam mors est accidens; sed non potest adesse absque destructione subiecti viventis: ergo non convenit omni accidenti. Sed responderi potest, mortem non destruere essentiam respectu cuius est accidens, sed existentiam physicam.

433 Definitur ego accidens pro natura, quod convenit contingenter; prædicabile vero: vniversum extra essentiam contingenter. Probatu à paritate aliorum. Dividit Porphyrius accidens in separabile vt albedo, & in inseparabile vt nigredo corvi, advertens nõ esse inseparabilem per intellectum, sed separabilem, licet in re sit ab eo immobilis: si tamen est verè accidens, inseparabilitas non proveniet ex exigentia subiecti, sed ex alio capite. Nota duplex accidens, physicum & logicum, illud est quod inhæret, vt albedo parieti. Logicum est, quod in se est substantia, vel ens alterius prædicamenti, in modo tamen denomidandi se habet vt accidens, vt videri potest in hac prædi-

dicatione: *homo est vestitus*, ubi licet vestes sint in se substantia, accidentaliter de homine predicantur.

434 Dico 1. quod accidens respectu inferiorum non predicatur, ut accidens, v.g. coloratum de albo, nam essentialiter dicitur de illis, & sic tantum respectu subiecti nude sumpti, sive essentia, est accidens ut dictum est de Proprio disput. præterita.

435 Obijcies 1. quod est universale, debet essentialiter esse unum in multis; sed album non est essentialiter unum in multis respectu subiecti de quo est accidens, nam accidentaliter de illo dicitur: ergo. Resp. quod si ly *essentialiter* cadat supra esse unum in multis, est verum, non vero si cadat supra convenientiam ad inferiora, sive ad subiecta. Nam essentialiter est in illis qua parte est universale, non vero essentialiter convenit subiectis, quorum est accidens.

436 Obijcies 2. hoc universale non identificatur cum subiectis: ergo non est universale. Distinguo antecedens, secundum rectum nego antecedens; secundum obliquum, & formam denominantem concedo antecedens, & nego consequentiam, quia concretum dicitur de multis, licet dicatur contingenter.

437 Dubium est, an accidentia requirant subiecta existentia ut predicentur? Resp. non omnia id requirere: calor, nigredo, humiditas & alia similia requirunt existentiam, & adiacentiam in subiecto, ut verificetur predicatio; amor vero vel cognitio sunt accidentia rei amata, & possunt amatam aut cognitam rem non existentem reddere.

DISPUTATIO XIV.

De his quæ sunt communia quinque Prædicabilibus.

SECTIO I. De Numero eorum.

438 **D**ico 1. non esse immediatam hanc divisionem prædicabilium in genus, differentiam, speciem, Proprium, & accidens. Nam immediatius divideretur in prædicabile intra essentiam, & extra essentiam; & postea prædicabile extra essentiam in proprium, & accidens; & intra essentiam in genus, speciem, & differentiam.

439 Dico 2. dari alia prædicabilia præter quinque assignata. Probatur, nam tot sunt prædicabilia, quot sunt modi prædicandi; dantur alij modi prædicandi præter quinque ut patet in hoc, nempe homo est animal risibile, quod est mixtum de genere, & proprietate: ergo, &c.

&c. Confirmatur, nam mixtio ex genere, & differentia, nempe species, est prædicabile distinctum à genere solo, & differentia solat ergo mixtio generis, & proprietatis, erit etiam distinctum prædicabile à genere solo, & proprietate sola. Dices, quod Philosophi solum assignarunt quinque: ergo quia non dantur plura. Resp. quod ex eo quod non assignaverint nisi quinque, non sequitur, quod negaverint plura. Dices omnes prædicationes vel esse intra essentiam, vel extra: ergo præter hæc non aliæ dantur. Resp. posse esse mixtum de intra, & extra, ut mixtum ex genere, & proprietate.

440 Obijcies pro afferentibus solum dari quatuor prædicabilia: prædicari extra essentiam ut totum non distinguitur à prædicari extra essentiam ut pars: ergo nec prædicari intra essentiam ut tota essentia non distinguitur à prædicari intra essentiam ut pars essentia: ergo genus quod prædicatur ut pars essentia non distinguitur à specie quæ prædicatur ut tota essentia: ergo genus & species non sunt duo prædicabilia distincta: ergo solum dantur quatuor. Probatur primum anteced. in his prædicationibus: Verbum Divinum est homo. Verbum Divinum est animal; quæ prædicationes pertinent ad quantum prædicabile, licet in vna prædicetur totus homo, & in alia prædicetur pars hominis.

441 Resp. negando totum entimema: nam in prædicationibus accidentalibus non datur prædicari ut totum, sed omnia quæ prædicantur accidentaliter prædicantur ut pars, nam aliud est quod illud, quod prædicatur sit totum: aliud, quod prædicetur ut totum, primum est verum, & secundum falsum: nam licet homo in se sit tota essentia ipsius hominis respectu Petri, & Pauli, non prædicatur ut tota essentia in hac prædicatione: Verbum Divinum est homo: quia non est tota essentia Verbi, sed aliquid illi superadditum.

SECTIO II. *An univrsus sit genus ad prædicabilia.*

442 Sit conclusio affirmativa. Probatur quia univrsale est pars materialis essentia communis in omnibus prædicabilibus, siquidem est, in eorū definitionibus id, quod contrahitur per differentias proprias, speciei &c. ergo est pars materialis.

443 Obijcies: sequeretur quod genus contineretur sub genere, & reliqua prædicabilia essent species generis. Resp. distingo: sequeretur quod genus contineretur sub genere sub eadem ratione, nego: sub diversa. Concedo. (idest ut totum actuale sub toto potestativo.) Dices:

lequeretur, quod genus & alia prædicabilia essent species generis distinguo generis id est. Vniuersi quod est genus concedo. Generis id est, vt i. vocis vel vt vniuersi tanquam pars materialis, nego. Pro quo.

444 Nota 1. sicut supra distinximus animal genericum quatenus totum potestativum sive secundum naturam confusam; & vt totum actuale, sive secundum aggregatum ex ipsa & cognitione confundente, sic etiam modo dicimus, quod genus prædicabile summi potest vel vt totum potestativum, sive secundum naturam generis abstractam ab omni individuo generis, prædicabilemque de illis: Et vt totum actuale, sive pro aggregato ex natura generis, & actu confundente omne genus. Hoc secundo modo, est genus quodam individuum, & individuum generis, comparaturq; vt individuum ad genus vt est pars materialis, potestative sumptum sive ad naturam generis prædicabilem de multis: Vnde simul est individuum generis & species vniuersi, diversa ab alijs speciebus: sed diversimode, nam vt totum actuale est in individuum; sumptum vero vt totum potestativum est species vniuersi vt sic.

445 Nota 2. quodlibet ex quinque prædicabilibus habere pro natura sua characterica specialem modum prædicandi de suo inferiori, v.g. vt pars materialis, vel vt pars formalis, vel vt tota essentia, & pro his omnibus datur ratio communis prædicandi de multis. Ista secunda ratio facit vniuersalitatem vt talem, prima vero contrahit illam ad diversam vocem prædicabilem, sive ad diversam speciem. Quando ergo inquiritur, an ratio communis vniuersi sit genus ad quinque prædicabilia, idem est ac querere: an prædicetur de quinque modo proprio generis, sive vt pars materialis de illis tanquam de multis specie diversis?

446 Et ad hoc respondemus affirmativè. Vnde si vniuersum sumatur vt totum actuale aggregatum ex natura vniuersi, & ex actu confundente omnia vniuersa est individuum generis, id est individuum primæ vocis prædicabilis. Ratio est quia licet vt individuum nequeat prædicari de multis, quia tamen illud individuum importat in recto naturam vniuersi potestative prædicabilem de multis vt pars materialis, convenit illi ratio specifica propria primæ vocis, & sic est genus respectu omnium quinque vocum, quibus convenit & de quibus dicitur vt totum potestativum.

447 Nec obest quod hoc pacto erit superius quinque vocibus, & simul inferius, cum sit individuum primæ vocis. Distinguo: sub vna, & eadem consideratione nego: sub diversis concedo. Nam vt totum
actua-

actuale est inferius, vt totum potestativum sive secundum naturam, quam importat in recto, erit superius: in quo nullum est inconueniens.

448 Obijcies: vniversale vt sic includitur in differentijs generis, speciei, &c. ergo non est genus. Probatur antec. nam tales differentia sunt vniversales: ergo. Nego antec. nam differentia generis, speciei &c. formaliter non sunt vniversales, in hoc enim munere solum continet facere differre, præciudendo ab esse vniversali, & particulari sicut rugibile in munere differentia facit solum differre leonem, licet possit esse vniversale. Hæc intellige asserendo differentias omnino excludere à se genus.

DISPUTATIO XV. De Prædicationibus.

449 **P**rædicationis est actus iudicativus, quo aliquod prædicatum tribuitur subiecto. Duplex datur prædicationis identica. Vna formalis quæ sonat & explicat identitatem ex parte rei significatæ, sed per voces expressivas formalitatum, v.g. vt *rationale est animal*. Alia quæ ita sonat identitatem, etiam formalem, vt ex parte vocum significantiũ, nihil explicet, sed dicat idem per idem, vt *homo est homo*.

450 Nota 1. Concretum duo dicere, subiectum, & formam; daturque duplex concretum. Vnum adiectivum, vt *album*, quod semper sumitur vt adiacens alteri, v.g. parieti. Aliud substantivum, quod exprimitur per modum per se stantis, vt *homo, leo, Persona*.

451 Nota 2. concretum substantiale dicere vtramque partem in recto, vt *homo*, qui non solum dicit in recto naturam humanam, sed etiam ipsam substantiam, licet pro formaliori dicat illam partem, quæ exprimit, vt vox *homo* significat. V.g. *homo* naturam humanam, *leo* naturam leoninam; *persona* vero dicit formalius personalitatem. Concretum ergo substantivum est vnum vel multiplex, iuxta vnitatem vel multipliciter formæ, formalius, & expressius significatæ. Adiectivum vero iuxta vnitatem, vel multipliciter subiecti, quod solum significatur in recto.

452 Dico 1. potest vnum concretum accidentale prædicari de alio concreto accidentali. Prob. in hac prædicatione: *album est dulce*.

453 Dico 2. concretum accidentale potest prædicari de abstracto substantiali vt in hac prædicatione *materia prima est alba, sive humanitas est alba*, vbi materia 1. est abstractum, & alba est concretum; & quod sit vera hæc prædicationis probatur, nam facit hunc sensum *mate-*

ria 1. est subiectum albedinis, sicut hæc est vera, *Petrus est albus*, quia sensum similem facit.

454 Dico 3. aliquod concretum accidentale potest prædicari de abstracto accidentali ut in hac prædicatione, *color est visus*, in qua prædicatione color est abstractum accidentale, & visus est concretum accidentale.

455 Dico 4. vnum concretum substantiale potest prædicari de alio concreto substantiali ut patet in hac prædicatione, *homo est Persona*, ubi subiectum & prædicatum sunt concreta substantia.

456 Dico 5. aliquod concretum substantiale potest prædicari de abstracto substantiali Patet in hac prædicatione, *humanitas est subsistens*, ubi humanitas est abstractum substantiale, & prædicatur de illa subsistens, quod est concretum substantiale. Sed forte tunc concretum hoc summitur adiectivè, & more concreti adiectivi. Secus si sumatur substantivè. V.g. humanitas est homo.

457 Dico 6. concretum substantiale potest prædicari de concreto accidentali, quia hæc est vera prædicatio: *hoc calidum est ignis*, qui est concretum substantiale, & prædicatur de hoc calido, quod est concretum accidentale.

458 Dico 7. quando concretum substantiale dicit formam distinctam realiter ab abstracto substantiali, non potest concretum prædicari de tali abstracto, ut patet in hac prædicatione *humanitas est homo* in qua prædicatum homo includit Personalitatem distinctam ab ipsa humanitate: bene tamen potest fieri prædicatio, quando totum, quod includit concretum realiter est idem cum abstracto, ut in hac prædicatione. *Paternitas est Deus*, in qua Deus non dicit aliquid realiter distinctum à Paternitate.

459 Dico 8. vnum abstractum substantiale potest prædicari de alio abstracto substantiali. Probatum nam hæc est vera prædicatio *humanitas est animalitas*, sed hæc sunt abstracta substantia: ergo, &c.

Dico ultimo, non potest prædicari abstractum accidentale de concreto substantiali, probatur nam hæc prædicatio est falsa; *homo est albedo*: ergo &c. Adverte tamen has prædicationes propositarum conclusionum, solum esse veras, quando saltem rectum prædicati identificatur cum subiecto. Falsas vero quando non identificatur, Et hæc de **Logica.**

F I N I S.

DISPUTATIONES METAPHYSICÆ.

460. **M**etaphysicam aggredimur scientiarum omnium universalissimam. Est enim facultas sub communissimis formatibus res omnes attingens. Eius obiectum ens in communi, attributa, & prædicamenta. Scientia est inter naturales prima: immo & Intelligentia; quippe quæ principiis rationis lumine notis nititur: dignitate & certitudine, si Theologiam excipis, nulli secunda. Reliqua de eius natura, & perfectionibus, quæ hic non permittit brevitas, sub similibus terminis in Logicæ Proemialibus dedimus.

DISPUTATIO XVI.

SECTIO. I. De univocis, æquivocis, & Analogis.

461. **S**cientia universalis universalibus utitur notionibus, quarum notitia ad obiectum scientiæ speculandum iuvat: ideo in Metaphysica de univocis, æquivocis, &c. disputatio præmittitur, quia huiusmodi notiones sunt entis, prout universalissimè sumpti, & quia earum notitia valdè ad tractatum de Prædicamentis proficit.

462. Æquivoca definiuntur ab Aristotele: quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ nomini accommodata est omnino diversa. Nota 1. dari æquivoca æquivocantia, & æquivocata: æquivocantia sunt nomina, quæ de pluribus dicuntur: æquivocata sunt illa plura de quibus nomina dicuntur: ut nomen *canis* est æquivocans, & *sydus* & *piscis* est æquivocatum.

463. Nota 2. per *ly substantiæ* in definitione non intelligi substantiam ut distinctam ab accidenti, sed summitur pro essentia rei significatæ, sive sit substantia vel accidens. Sic conclusio: æquivoca æquivocantia definiuntur sic: Nomina quæ de pluribus dicuntur secundum diversam rationem essentiæ, ut hoc nomen *Gallus*. Nota 3. quod licet nomen habeat plures significationes, semper est unum; ut homo habens multas artes dicitur unus artifex; & ex D. Thoma unitas concreti accidentalis, in quo plurimæ sunt formæ, summitur à subiecto, quod semper est unum.

464 Dices 1. nomen habet multas significationes: ergo est multa signa; nam inde oritur esse signum. Resp. nomen semper supponere pro voce; & cum vox sit una, est vnum nomen, licet, si res formaliter distinctas significet, erit multiplex in significatione, sed non in concreto signi.

465 Obijcies 2. ex Aristotele constare, equivocam non posse definiri, nam definitio debet esse univoca in inferioribus. Resp. non possunt definiri prout significantur per nomen equivoca conveniens illis, concedo; prout significantur per nomen equivocum, in quo univoca conveniunt, nego. Pater in differentia, quæ licet nequeat definiri prout una est diversa ab alia, nam sub hoc non conveniunt una & alia; tamen potest definiri cum alia, prout cum illa convenit in ratione differentia. Idem de equivocis.

466 Dices 3. equivocum semper equivoca convenit: ergo nunquam univoca: ergo nequeunt definiri. Distinguo antec. semper convenit equivoca sumptum in ratione equivocam, concedo. In ratione equivocam, nego, quia conveniunt in equivocari.

467 Dices: ut equivocam, sunt omnino diversa: ergo ut equivocam non conveniunt. Distinguo antec. Sunt omnino diversa in omnibus particularibus, in quibus vnum distat ab alio concedo; in ratione habendi vnum nomen commune, & quod sicut vnum omnino differt ab alio, etiam aliud differat ab isto, nego; siquidem in hoc conveniunt, & in hac ratione definiuntur. Sicut bonitas divina, & peccatum disconveniunt in esse bonitatis divinæ, & in esse peccati; in hoc autem quod est disconvenire, conveniunt; siquidem sicut bonitas disconvenit cum peccato, ita peccatum disconvenit cum bonitate: ergo ambæ participant rationem disconveniendi; Quid igitur aliud est convenire duo in una ratione, nisi illam pariter participare?

468 Dubium est, an in intellectu dentur equivocam. Resp. affirmative; nam dantur actus quorum substantia obiectiva significata per aliquem actum, sit omnino diversa: ergo dantur equivocam in intellectu.

469 Dices: actus intellectus significant semper determinate: ergo non possunt esse equivocam, nam nomen, hæc significat indeterminate. Resp. distinguendo: actus intellectus significant determinate, id est non possunt variare significationem, concedo; id est non significant taliter, quod non possint sumi nunc pro vno significato, & postea pro alio, nego. Cum ergo illud non requiratur, & istud sufficiat

ciat ad essentiam equivoci, dabuntur in intellectu. Quod sufficiat probat. ex D. Thoma aiente, non requiri ut indifferenter equivocu significet, sed quod natura significata sit omnino diversa, quod iam admittitur in actu intellectus. Qui velit tenere oppositū, dicat in intellectu non verificari nomen commune entitative & saltem in recto, sicut eadem entitas vocis est communis equivocatis, licet non significatio importata in obliquo.

470 Dantur equivoca à casu, & à consilio. A casu sunt quando non habent respectum ad alium significatum propter quod imponentur, ut canis. A consilio sunt quando cum aliqua intentione, aut cum aliquo fine est impositus voci ille respectus, ut quando imponitur Regi Hispaniæ nomen Philippus, ea intentione, ut imitetur antecessores Philippos.

SECTIO II. *De univocis.*

471 Univoca definiuntur: quorum nomen est commune, ratio vero substantiæ significata per nomen est omnino eadem. Per hanc definitionem solum definiuntur univoca univocata. Quamobrem, univocantia sic definiri poterunt: nomen significans plura ut omnino eadem: quæ definitiones sunt tenendæ.

472 Obijcies: Animal est univocum Petro, & Paulo, & ratio animalis non est omnino eadem, nam restat rationale & alia prædicata. Resp. non dici esse omnino eadem, id est quod talis ratio sit omnia prædicata. in quo sunt idem; sed quod illud prædicatum quod significatur, sit pœnitus, & omnino idem in inferioribus, prout significatur per tale nomen. Quod iam habet animal in ordine ad sua inferiora.

473 Dubitabis: An ut aliquod nomen sit univocum, requiratur, quod ratio significata per tale nomen sit abstracta, & proprie universalis? Resp. negative. 1. nam non constat ex aliqua particula definitionis: ergo essentialiter non requiritur. 2. nam nomen Deus univocè dicitur de tribus Personis: sed deitas non est ratio abstracta, nam est unica, indivisibilis, & immultiplicabilis essentialiter in alias naturas: ergo non requiritur universalitas.

DISP. XVII. ET SECT. *De Analogis.*

474 Sic communiter analogia definiuntur: quorum nomen est

commune, ratio vero substantiæ significata per nomen, partim est eadem, & partim diversa.

475 Analoga dividuntur in attributionis: in proportionalitatis, & transcendentiæ. Analoga attributionis sunt partim eadem, & partim diversa propter aliquem ordinem, vel attributionem unius ad aliud, ita ut ratio significata conveniat uni intrinsece, & alijs extrinsece. V.g. sanum, quod est analogum respectu animalis, cui intrinsece convenit, nam sanitas in eo subiectatur, & extrinsece urinae, cui tribuitur sanitas, quia eam significat & indicat.

476 Sit conclusio: non dantur talia analoga. Probo, nam non distinguuntur ab equivocis: ergo sunt equivoca & non sunt analoga. Probatur antecedens: nam nomen significat substantias omnino diversas: ergo est equivocum. Probatur antecedens, nam urina dicitur sana propter ordinem ad sanitatem: ergo distinguitur realiter ab illa, siquidem nulla res dicit ordinem ad se ipsam: ergo si significat sanitatem & urinam sanam, significat res ut realiter distinctas, & relatas.

477 Confirmatur, nam licet homo significet intrinsece hominē verum, & extrinsece hominem pictum, tamen non est analogum, sed apud Aristotelem est equivocum: ergo etiam sanum. Sed est advertendum nos non negare, quod nomen sanum significet unam sanitatem singularem, & diversos modos participandi illam, sed dicimus, quod si analoga sunt quid medium inter univocum, & equivocum, non dantur, quia sunt equivoca, siquidem significant naturas omnimode diversas. Dicuntur autem ab Aristotele & communi (cum quibus loquendum.) Analoga, quia vis nominis sonat illam rem unam, nempe sanitatem; sed quia illam significat in concreto, & ut sic datur plena diversitas, ideo sunt potius equivoca in re.

478 Analoga proportionalitatis sunt, quorum ratio significata partim est eadem & partim diversa per comparisonem unius rei ad aliam, v.g. unius quantitatis ad aliam, aut unius numeri ad alium ut cum dicitur, sicut se habent duo ad quatuor, ita se habent quatuor ad octo.

479 Sit 2. conclusio: non dantur talia analoga proportionalitatis. Probatur: nam si darentur, ex his aliquod esset Rissus: Rissus non: ergo non dantur. Min. probatur: nam rissus hominis & rissus prati, nempe amenitas, omnimode distinguuntur; nam titulus quem habet ut sit partim idem, est similitudo metaphorica: sed hæc est argumentum infallibile distinctionis realis: ergo significat res realiter, & om

nimode distinctas: ergo est equivocum, & non analogum.

480 Confirmatur; nam licet nomen *canis* significet canem terrestrem, & marinum cum aliqua similitudine, saltem in constare sensibus similibus, &c. non est analogum hoc nomen, canis, sed equivocum: ergo nec rissus; & sic analogia omnia reducuntur ad equivocum & non dabitur in rigore tertia species distincta ab univocis, & equivocis. Confirm. in homine, qui significat hominem verum & pisum cum aliqua proportionem inter illos, siquidem similibus partibus constant, & hoc non obstanti, quia sunt naturæ omnino diversæ, non est analogum, sed equivocum: ergo similiter rissus, & sanum.

481 Analogia transcendentia sunt ens & eius attributa: quæ analogia stant in eo, quod concepta qualibet differentia entis, concipiatur & ens, aut aliquid, & aliunde differant inter se per diversum modum participandi talem rationem, & hæc est analogia transcendentia.

482 Sit 3. conclusio: hæc analogia etiam reducuntur ad equivocum: Nam etiam significant naturas omnimode distinctas. Probatur: nam licet substantia & accidens sint ens, & ens ea comprehendat, comprehendit tamen, non solam rationem entis nudam à differentiis, sed cum suis distinctivis; quamobrem non habet ratio significata esse partim eadem, nam est omnimode diversa, siquidem ratio significata ab hoc nomine *ens*, non solū est: potens existere: sed potens existere per se, & existere ab alio, cum suis differentiis propriis: nam hæc omnia formaliter sunt ens.

483 Confirm. nam si hoc nomen *animal* significaret essentiam adæquatam hominis & bruti, animal non esset analogum, nec univocum, sed equivocum, licet homo & brutum convenirent in animali; ergo si etiam hoc nomen, ens, significat essentias adæquatas omnium entium, nequaquam erit analogum nec univocum, sed equivocum.

484 Alij dividunt analogia physica, & logica in metaphorica & propria; quæ quidem analogia eisdem rationibus, ac prædicta refutantur. Quamobrem eas omitto, ne bis repetam, quod satis semel probavi.

485 Qui nollit discedere à sententia communi, dicat analogē, & equivoca convenire in eo, quod significantur per unam entitativocis: unam, inquam, entitativam, & in recto, differre vero in significatione importata in obliquo, in eo quod in equivocis significatio

tio sit omnino, & totaliter diversa sine ullo sapore unitatis & convenientiæ; qui sapor significatur per nomen: nam significatio stellæ in voce, canis, nihil habet de significatione piscis. Dixi de significatione, nam convenientia in aliquo non significato per nomen non attenditur in his. At in significatione sani in animali & vrina nō est tanta diversitas, vt non detur aliquis sapor similitudinis in ratione sani, licet detur plus de diversitate: idem & potiori iure de ente, nā in existere datur sapor cōvenientiæ in omni ente, vt significatur per nomen.

DISPUTATIO XVIII. *De Ente.*SECTIO I. *An transcendat differentias,*

486 **E**NS est quod potest existere absque contradictione. Transcendere ens differentias est, conceptū entis formaliter includi in conceptu cuiuscumque differentiæ.

487 Sit conclusio contra Scotum & suos: ens formaliter transcendit differentias. Ita D. Thomas, Aristoteles, Suarez, Bazquez, & innumeri Recētiore. Probatur, rationale formaliter non est nihil, sed aliquid constituens hominem: ergo formaliter est ens, quia esse aliquid & esse nihil opponuntur contradiCTORIE: ergo si rationale formaliter non est nihil, est formaliter aliquid: sed si est aliquid est ens: ergo transcendit.

488 Respondent: rationale formaliter solum esse quid differentiale, & sic nec dicit esse ens, nec dicit esse nihil, sed esse quid præcisiue se habens ab ente, & non ente. Contra: nam rationale formaliter est principium discursus: ergo non præscindit formaliter ab esse ens. Probatur consequ. nam si est principium discursus, est potens dare esse discursui: ergo est potens habere esse: si est potens, est ens: ergo non præscindit ab ente. Confirm. quia conceptus includens prædicata specialia, que non includit alter conceptus, est distinctus ab illo: sed conceptus rationalis includit esse principium discursus, quæ prædicata non includuntur in illo ente, quod est purum nihil, vel in ente, quod præscindit ab esse ens reale: ergo distinguitur à non ente, & sic est ens.

489 Contra 2. quia rationali, vt tali, repugnat esse nil: ergo vt tale habet oppositionem cum nil, sed conceptus oppositionis cum nil est formalissime ens: ergo rationale vt tale est ens.

490 Obijcies primo: rationale habet pro connotato discursum: ens

ens existentiam:ergo formaliter distinguuntur. Prob.conseq.in animali,& rationali, quæ non alia ratione distinguuntur metaphysice. Resp.non habere distincta connotata;nā rationale connotat discursum,& existentiam,licet verum sit,quod rationale clare & expressive solum connotat discursum,& ens rationalis clare solum connotat existentiam,tamen rationale inclusive etiam connotat existentiam.Vnde,non quod non connotat clare existentiam,non est ens; siquidem homo apud vos, est ens formaliter & clare non connotat existentiam, sed sensationem & discursum.

491 Obijcies secundo:animal est formaliter ens:sed animal non est formaliter rationale: ergo neque rationale est formaliter ens. Resp.distingo conseq.ergo nec rationale est formaliter ens:ens animalis concedo: ens rationalis distinctum ab animali, nego.Semper enim salvatur,quod ens nunquam deficit in illo rationali.

492 Obijcies tertio:si formaliter omnis differentia esset ens, sequeretur,quod differentia substantiæ diceret tantum,quantum diceret tota species substantiæ;nā differentia est,per se: atqui hæc dicit ens:ergo hæc differentia dicit *ens per se*:ergo dicit totam speciem substantiæ.Quod hoc sit absurdū,patet in rationali,quod non dicit tantum ac homo.Resp.quod non repugnat differentiam dicere confusse tantum quantum species,vel in conceptu implicito, sicut dicit differentia substantiæ.Ad illud de rationali. Resp. quod non dicit tantum,quantum homo, quia rationale non transcendit animal, ens vero transcendit differentias.

SECTIO II.

An ens sit genus ad substantiam, & accidens, ad Deum & creaturas.

493 **S**IT conclusio:ens non est genus nec univocum.Ita D. Thomas,& Aristoteles cum alijs, & ambo fundantur in hac firma ratione:nullum transcendens in quantum transcendens potest esse genus:sed ens communissime sumptum est transcendens: ergo non potest esse genus.

494 Confirm:nā vt esset genus,debebat esse abstractum à differentijs: sed implicat quod transcendens differentias abstrahat à differentijs:ergo implicat quod ens sit genus.Prob.mi.nā abstractio à differentis est formalis exclusio differentiarum:sed transcen-

dentia differentiarum est formalis inclusio differentiarum: ergo implicat quod transcendat & abstrahat: sed hoc requirebatur ut esset genus: ergo implicat quod sit genus.

495 Respondent aliqui, quod ex eo quod ens transcendat differentias, solum sequitur, quod ens formaliter includatur in differentiis; non vero sequi, quod differentia formaliter includantur in ente, & sic bene potest esse genus. Confirmant hoc in animali, quod licet transcendat hominem, solum sequitur, quod animal imbibatur in homine formaliter, non vero quod homo imbibatur in animali.

496 Contra; quia ideo potest concipi animal sine homine, quia animal metaphysice constituit hominem, ut predicatum distinctum ab alio predicato hominis, nempe rationali: sed ens non constituit substantiam ut predicatum distinctum ab alio predicato substantia; siquidem nullum est predicatum in substantia, quod metaphysice non sit ens, & sic hæc erit disparitas. Ad illud, nempe quod ens imboluebatur in differentiis, & differentia non in ente, dico quod est contra vim identitatis; siquidem est impossibile quod ego identificer cum alio, & aliud distinguatur a me: ergo est impossibile quod si per identitatem differentia nectantur cum ente, ens non nectatur cum differentiis: patet in vnione, quæ est laqueus fragilior identitate, & non obstanti nequit materia vniri cum quantitate, quin quantitas maneat vnita cum materia.

497 Obijcies primo: si idem esset ens ac differentia, esset falsa hæc propositio: substantia est ens; nam esset idem ac, substantia, & accidens, &c. nã accidens imbiberetur in ente: ergo ruit conclusio. Resp. in illa propositione non reperiri ens secundum conceptum adequatum, sed solum secundum inadæquatum, nempe ens substantia, sicut modo predicatur vere *Petrus est homo*, nam in *ly homo* solum includitur homo Petri.

498 Obijcies secundo: ens est univocum, ut pars materialis essentia: ergo genus. Prob. antec. nam ens non est tota essentia substantia, nec accidentis: ergo est pars. Deinde est materialis, nam est perfectibilis per differentias: ergo est genus. Resp. nego antec. Ad probat. distingo: ens non est tota essentia substantia & accidentis explicite, & clare, seu expresse concedo: implicite in eo imbibita & inclusa, nego; licet enim ens non aperte significet illas differentias, eas intra se continet, quod sufficit ut non sit ab eis abstractum.

499 Obijcies tertio: omnia entia conveniunt essentialiter in ratione entis, & differunt per suas differentias: ergo potest abstrahi ratio entis ab omnibus convenientibus in illa. Resp. distinguendo: omnia entia conveniunt essentialiter in ratione entis, simpliciter & absolute sine vlla differentia signata in illa, nego: Conveniunt secundum quid in nomine cum diversitate inclusa in re significata, concedo.

DISPUTATIO XIX.

ET SECTIO I. De Attributis entis.

500 **A**lia sunt attributa physica, alia metaphisica. Physica sunt, quæ oriuntur ab essentia physica cum distinctione reali ab illa, ut calor ab igne. Metaphisica sunt, quæ manant ab essentia, cum distinctione tamen ab illa, obiectiva & formali, aut quæ secundum explicitum & implicitum.

501 Sit conclusio: ab ente fluunt proprietates. Probatur: Nam ubicunque detur conceptus primario constitutivus, datur conceptus secundario subsecutus, qui est proprietas: sed datur primarius dum conceptus in ente: ergo & secundarius: ergo proprietates.

502 Nota, quod licet Verum & Bonum dicant implicite potentiam ad existendum, ac per consequens sint imbibite, & formaliter ens (ut iam diximus) tamen clare solum dicit Verum potentiam ut noscatur, & Bonum ut ametur: ergo nihil deficit his conceptibus ad esse proprietates. Nam iam habent hanc distinctionis umbram, ob quam aliquo modo indicatur, verum & bonum subsequi, & dimanare ab essentia entis; siquidem ab illa distinguuntur, non formaliter (ita quod attingatur unum intacto alio, nam ita non transcederet) sed distinguuntur secundum clarum & minus clarum: quæ distinctio sufficit inter essentiam & proprietates.

503 Sit secunda conclusio. Istæ proprietates non realiter distinguuntur ab ente, nec consistunt in prædicato obiective distincto ab ente. Probatur, nam si starent in prædicato obiectivo distincto ab ente, istæ proprietates distinguerentur ab ente, & non essent ens: sed hoc nequit dici in nostra sententia: ergo. Probatur min. nam in primis sunt proprietates metaphisicæ: ergo repugnat quod realiter distinguantur ab ente. Nec stare possunt in prædicato obiectivo distincto ab ente; nam ut obiective distinctum ab ente, illud prædicatum est ens: ergo repugnat quod stet in distincto ab eo, & id patet

in transcendētia: ergo sicut non datur distinctio obiectiva interiens & differentias, nec inter ens & eius proprietates; siquidem vt distincta ab ente debent à fortiori esse ens.

504 In fine nota, quod si nomine proprietatis intelligitur conceptus secundarius excludens essentiam & formaliter ab ea distinctus, non dantur propriè proprietates entis: nam ens importat rationem veri & boni formaliter: ergo non erunt propriè proprietates entis: diximus tamē esse, quia saltem in cōceptu claro eas nō includit. Si hæc quasi negativa exclusio sufficit ad propriè esse proprietates, erunt propriè proprietates; si non, non erunt; sicut tamen lato modo distinguntur ab essentia, etiam lato modo saltem sunt proprietates.

SECTIO II. *Explicatur attributum vnum.*

505 Vnum definitur à D. Thoma: indivisum in se, & divisum à quolibet alio. Auctores quidam constituunt unitatem in negatione plurium unitatum. Alij in positivo, nempe in ipsa entitate rei, connotantis carentiam illam, quam prima sententia vt essentiam Vnius ponebat.

506 Sit conclusio cum secunda sententia: unitas entis positivi non stat formaliter in carentia multitudinis, sed in ipsa entitate positiva connotante prædictam carentiam. Probatur ex D. Thoma aiente, quod quælibet res est vna per suam substantiam. Et in alia parte ait, quod licet Deus non stet, vt in corporeus, in carentia corporis, nec vt infinitus consistat in carentia limitationis, tamen à nobis concipitur per modum carentiæ; & ait quod eodem modo se habet unitas entium: ergo non stat in carentia, licet concipiatur à nobis per modum carentiæ negantis pluralitatem. Probatur 2. Nam omnis carentia, quæ fundatur in aliquo ente, supponit aliquam prioritate ens in quo fundatur: sed talis carentia non fundatur in ente, prout est multiplex: ergo fundatur in eo, vt est vnum. Sed ipsum ens quatenus est fundamentum carentiæ, supponitur ante illam: ergo etiam unitas dabitur ante carentiam: ergo non stat in ea.

507 Probatur 3. Nam identitas non est carentia distinctionis: sed prædicatum præsuppositum ad illam carentiam: ergo nec unitas erit carentia multitudinis, sed prædicatum præsuppositum ad eam. Confirmatur, nam quodlibet ens independenter ab ipsa carentia est vnum, & etiam ipsa carentia multitudinis prout distincta ab ente: ergo si carentia est vna, independenter ab alia carentia multi-

indinis, etiam ens independenter à carentia vt constitutivo.

508 Probatur tandem; nam vnitas Dei est perfectio intrinseca, & simpliciter simplex: sed hoc non esset, si primario staret in carentia: ergo si datur vnitas que non stat in carentia, nulla stabit.

509 Explico nunc definitionem vnitatis sic. *Indivisum in se* est idem ac esse idem secum. Quæ identitas secum, vel potest reperiri in entitate simplici, vt est Angelus; & in hoc stat in sua identitate indivisibili secum identificata. Vel potest reperiri etiam in alia entitate coalescente ex varijs partibus, cuius vnitas stat in illo aggregato omnium partium cum vnione constituentium vnum totum. Quod totum idètificatur etiam secum; nam licet possit destrui vnio aut partes, non lædit hoc identitatem cum toto, siquidem etiam tunc totum destruitur: Lex enim identificatorum non est vt non possit vnum destrui, sed quod non possit vnum destrui absque alio, & tunc iam destruitur aliud.

510 *Indivisum in se* aliter solet explicari; nempe quod vna res, non possit dividi in aliam, sicuti ipsa est; v.g. vnus homo est indivisus in se; quia vnus homo non potest dividi in duos homines, ideo enim est vnus; aliter enim, si posset dividi in se modo dicto, nõ vnus esset, sed duplex homo. Vnde licet homo dividatur in partes, non tamen in homines, & ideo non desinit esse indivisus in se, per ralem divisionem. Et forte hæc est mens D. Thomæ, vt ex definitione vnitatis colligitur.

511 *Divisum à quolibet alio*, est idem ac distingui à reliquis alijs, quæ non sunt vnum cum illo ente, quæ divisio originem habet ab identitate secum; siquidem ideo divisum est ab alijs, quia solum secum est identificatum & vnum.

SECTIO III. *Argumentis respondetur.*

512 Obijcies primo: oppositio contradictoria est inter formā, & carentiam; sed apud Aristotelem, & D. Thomam vnitas, & multitudo opponuntur contradictorie: ergo si multitudo non est carentia, vnitas debet esse carentia, vt salvetur oppositio contradictoria: ergo vnum est carentia. Resp. distinguendo minorem. Vnitas, & multitudo opponantur contradictorie, formaliter, nego: illative concedo. Nam licet vnitas non sit carentia multitudinis, infert tamen illam, sicut irrationale carentiam rationalis.

513 Obijcies secundo: nequit Petrus concipi vnus sine carentia

tia multitudinis: ergo intrat in eius esse. Disting. antec. sine carentia multitudinis ut connotato, concedo: ut essentiali prædicato, nego. Instant: Carentia multitudinis est forma tribuens Petro aliquam denominationem: sed talis denominatio est denominatio vnius: ergo carentia est forma denominans Petrum vnum. Resp. carentiam Petro dare denominationem non essendi plures, non vero dat denominationem essendi vnum, immo ad hanc subsequitur illa: Nam ideo non est plures, quia est vnus: sed carentia dat illi non esse plures.

514 Obijcies tertio: esse vnū non convenit omni enti: ergo non est attributum entis. Probatur antec. quia Aristoteles dividit ens in vnum & multa: ergo ens quod est multa non erit vnum. Resp. talem divisionem Aristotelis esse in ens simplex & compositum, quod ens compositum dicitur ab Aristotele multa, quia conflatur ex multis partibus; iam vero supra diximus & probavimus esse tam proprie vnum ac ens simplex. Adde quod multitudo etiam potest esse vna; licet materialiter sit multiplex.

SECTIO IV. *Aliqua dubia circa Vnum.*

515 Primum est, an si præscindatur ratio *Vnius* ab unitate entis positivi & negativi, in illa ratione connotetur carentia multitudinis. Quidam aiunt, quod adhuc illa ratio præcisa ab omni unitate connotat semper carentiam. Contra, nam si carentia plurium in esse vnius connotaret aliam carentiam, sequeretur quod hæc alia carentia, qua parte erat vna, connotaret aliam, & hæc alia aliam, & sic in infinitum: hoc est absurdum: ergo ratio unitatis præscissa à positiva, & negativa non connotat carentiam plurium. Confirmatur, nam ratio abstracta æque debet participari à quibus est abstracta: sed tunc non æque participaretur, nam ens positivum participaret unitatem connotantem carentiam, ens negativum non connotantem: ergo non potest ab his duabus speciebus entium abstrahi, & consurgere ratio unitatis connotantis carentiam, sicut ab homine & bruto non potest abstrahi ratio animalis indicativi, conveniens æque duabus speciebus.

516 Obijcies primo: ens positivum constituitur per suam entitatem connotantem carentiam: ergo etiam ens negativum. Resp. disparitatem esse, quod ens positivum per se non est carens pluralitate, licet sit per se vnum, & connotans carentiam; carentia tamen

men connotata est per se vna & per se carens pluralitate.

517 Secundum dubium est, an attributum *aliquid* sit distinctum ab attributo *vnus*? Resp. negative: nam attributum *aliquid* connotat carentiam multitudinis: sed hoc idem connotat attributum *vnus*: ergo non distinguuntur.

518 Dices: attributum *vnus* connotare carentiam identitatis cum pluribus similibus; *aliquid* vero connotat carentiam identitatis cum omnibus similibus, & dissimilibus. Sed contra, quia sicut Petrus non esset vnus, si identificaretur cum Paulo simili, à quo distinguitur, ita non esset vnus, si identificaretur cum lapide dissimili: ergo est liberè posita prædicta differentia inter *vnus*, & *aliquid*.

519 Obijcies primo: si Petrus nunc identificaretur cum lapide, esset vnus cum lapide; sed non esset *aliquid*, id est aliud quid à lapide: ergo *vnus* & *aliquid* non sunt idem. Resp. quod sicut tunc Petrus identificatus cum lapide, haberet vnitatem secum, & carentiam omnis alterius rei, quæ non esset Petrus, & lapis, ita esset *aliquid* ab omni eo, quod non esset Petrus lapideus: ergo nec data hypotesi differunt.

520 Obijcies secundo: impossibili omni ente, & manente Petro & Paulo, Petrus tunc esset *aliquid* à Paulo, nam differret ab eo, sed non esset vnus à Paulo, nam non diceret carentiam plurium quam essentialiter requirit vnitas, quia erat solus Paulus, & Paulus non est plura: ergo tunc daretur attributum *aliquid* quin daretur *vnus*. Resp. quod tunc Petrus iam diceret carentiam plurium, nam diceret carentiam essendi simul Petrus & Paulus, qui quidem plura sunt.

SECTIO V. De vnitatem individuationis.

Thomistæ asserunt vnitatem individuationis summi à quantitate, & sic quod Angeli non distinguuntur numerice, quia non sunt quanti.

521 Sit conclusio: vnitas individuationis non summitur à quantitate formaliter. Probat. 1. Dux animæ rationales separate, solo numero differunt, sicut quando erant in corpore: atqui non per quantitatem, quia illa carent: ergo vnitatem numericam non sumunt à quantitate. Tum etiam quia in corruptione substantiali variatur quantitas, nam per vos sit resolutio vsque ad materiam primam; & tamen manet eadem numero materia. Tum denique, nam vnitas singularis convenit Deo, & non summitur à quantitate.

Probatur 2. nam vnitas individualis est substantialis: sed quantitas est accidens: ergo nequit stare in quantitate. Probatur efficaciter, nā per illud vna res est distincta in individuo ab alia, per quod in individuo constituitur: sed constituitur per semetipsam in individuo, & non per quantitatem: ergo est vna per se & non per quantitatem. Tandem probatur: nam materia est indifferens ad hanc, vel illam quantitatem, & non est indifferens ad hanc, vel illam individuationem: ergo non stat in quantitate.

SECTIO VI. De Attributo Vero.

522 Non est quæstio de veritate formali, quæ reperitur in actibus intellectus, sed de veritate transcendentali, quæ reperitur in quolibet ente.

523 Quidam dicunt rationem *Veri* transcendentalis consistere in negatione entis apparentis, v. g. Aurum est verum aurum, quia negat identitatem cum auricalcho, quod est aurū apparens. Sed contra, quia proprietas metaphisica debet identificari realiter cum essentia: sed negatio identitatis cum re apparente nequit identificari realiter cum omni ente, vt patet in entibus positivis: ergo veritas non stat in tali negatione.

524 Sit conclusio: veritas transcendentalis stat in aptitudine, seu capacitate intrinseca rei vt noscatur sicut est in se. Probatur, nam verum dicit ordinem iuxta D. Thomam ad cognitionem: sed hoc est consistere in ipsa entitate intrinsece capaci vt noscatur: ergo in hoc consistit veritas. Probat. 2. ex Aristotele aiente, quod ad esse, sequitur cognosci: ergo ad posse esse, sequitur posse cognosci: sed posse esse est ens, & posse nosci est verum: ergo hæc authoritas integre probat Verum esse proprietatē entis, & simul stare in posse nosci.

525 Nota quod non omne verum petit distinctionem à cognitione, per quam potest nosci, nam Deus est verum respectu suæ cognitionis: & non distinguitur à sua cognitione; idem in cognitionibus reflexis creatis, & sic verum dicit ordinem ad cognitionem distinctam aut indistinctam.

526 Obijcies primo: quando Artifex quærit veritatem auri, nō inquit si est, vel non est capax nosci: ergo quia non stat in hoc veritas illius. Resp. quod si Artifex quæreret veritatem, quam nos inquirimus, etiam examinaret si est vel non est capax nosci; cum au-

rem non quærat veritatem transcendentalem metaphisicam veri, sed physicam, & artificialem (idest an conformetur entitas cum apparentia) nihil contra conclusionem.

527 Obijcies secundo: actu nosci stat in cognitione actuali: ergo posse nosci in cognitione possibili. Disting. conseq. ergo posse nosci intrinsecum stat in cognitione possibili, nego: posse nosci extrinsecum concedo: veritas tamen stat in noscibilitate intrinseca.

528 Obijcies tertio: sicut omne ens est potens nosci per actum verum, ita per actum falsum, aut aliter ac est in se: sed potentia ad primum constituit vnum attributum; ergo potentia ad secundum faciet aliud. Res. nego *hij sicut, & eodem modo*: omnia enim obiecta vera sunt potentia nosci vt sunt in se per capacitatem & virtutem, aut exigentiam connaturalem: at vero ad nosci aliter ac sunt in se, non sunt potentia per intrinsecam capacitatem, aut exigentiam, sed per quandam permisivam passivam non repugnantiam, quæ etiam Deo competit: nam nosci vt est in se, est connaturale enti, nosci aliter ac est in se non; & sic illud poterit esse attributum transcendente tale omnis entis, & non istud.

SECTIO VII. De bono transcendentali.

529 Non loquimur hic de bono, vtili, honesto, aut delectabili, nec de bonitate integrante in sua specie entia, vt calor est bonitas perficiens ignem &c.

530 Aliqui dicunt *Bonum* prout est attributum entis consistere in hoc quod est habere omnes partes integrales. Contra, quia Deus habet bonitatem de qua hic loquimur, & nullam habet partem integram. Contra deinde, quia homo cui deest manus, vel per est bonus transcendentaliter: nam est ens; sed non habet omnes partes integrales: ergo essentia boni non stat in hoc.

531 Sit conclusio: bonitas transcendentalis à paritate veritatis transcendentalis stat in capacitate intrinseca quam habet ens vt ametur. Hæc conclusio probatur 1. à paritate veritatis. 2. ex D. Th. aiente bonum stare in eo quod sit appetibile: sed hoc nihil aliud est quam definiri in ordine ad voluntatem; ergo stat in posse amari. 3. Aristoteles ait bonum amabile, esse vnicuique proprium; ergo bonum stat in esse amabile; sed esse amabile est esse intrinsece capax vt terminet amorem; ergo in hoc stat bonum.

532 Contra hoc attributum bonum possunt fieri argumenta, quæ facta fuerunt contra verum, & sic poteris adaptare responsiones, quas illic dedimus.

SECTIO VIII. *De numero proprietatum entis.*

533 Huiusque explicuimus attributa entis cum communi sententia admitente tria attributa entis, nempe vnum, verum, & bonum; nunc examinandum, an ista sint proprietates entis, & an plura sint.

534 Sentio 1. cum quodam recentiore, vnum includi formaliter in ratione entis. Ad quod probandum, suppono cum communi sententia, quod ens reale non solum constituitur per esse potens existere, sed per esse potens existere sine contradictione, & sic ens reale formaliter in suo conceptu cōnotare carentiā contradictionis; nam vt Petrus sit ens reale, illius potentia ad existendum nullam debet involuere contradictionem: & sic non solum sufficit vt aliquid sit ens, quod habeat hanc vel illam carentiam huius, vel illius contradictionis, sed debet habere omnem carentiam repugnantiam & omnis contradictionis.

535 Probatur iam conclusio; vnum connotat in suo conceptu carentiam multitudinis; sed hoc idem connotat ens in suo conceptu; ergo sunt idem formaliter ens & vnum. Probatur min. nam ens connotat carentiam contradictionis; ergo connotat carentiā multitudinis. Probatur, nam est contradictio entis identificari cū multis, nam ens essentialiter est vnum; ergo connotat carentiam huius contradictionis essendi plura entia, & sic connotat carentiam plurium. Nam nequit connotare carentiam omnis cōtradictionis, quin connotet hanc; sed hanc connotat vnum: ergo est idem connotatū entis & vnus; ergo & ens & vnum sunt idem. Confirm. Nam ideo animal, & rationale formaliter non sunt idem, quia formaliter animal connotat sensationem, & rationale non cōnotat sensationem, sed ens & vnum idem formaliter connotant; ergo sunt idem formaliter; ergo vnum non erit attributum entis.

536 Confirmatur 2. nam ideo contrarij dicunt vbiabile, & durable non esse attributa entis vt sic, quia in conceptu entis vel potentis existere imbibitur, quod futurum est in hoc, vel illo loco, in hoc vel illo tempore; ergo si etiam, vt probatum est, in cōceptu entis imbibitur conceptus vnus, non erit attributum entis; nam de

ratione attributi est, quod saltem formaliter aut metaphisice non imbibatur in essentia, cuius est attributum.

537 Sic secunda conclusio: solum datur vnum attributum entis quod est intrinseca capacitas vt intentionaliter attingatur secundum suam naturam. Hoc comperit omni enti. Probatur nam si verum & bonum possunt reduci ad vnum tantum attributum, ad quid ponenda duo attributa?

538 Patet etiam ad hominem: nam contrarij ponunt in bono vnum attributum tantum, licet bonum dicat potentiam, vt per amorem, & per odium attingatur, quia bonum includit has duas potentias: ergo si attributum potentie intrinsece vt intentionaliter attingatur includit verum, & bonum, hæc duo non erunt duo attributa, sed quod resurgit ex duobus: sed ex vero & ex bono resurgit prædicta potentia: ergo hæc erit attributum vnicum entis.

DISPVATIO XX.

SECTIO I. *De Possibilitate entis.*

539 **N**Ota dari possibilitatem logicam & physicam: logica est capacitas ad existendum; quæ compatitur cum actuali existentia, vel cum possibili, reducenda in actum, vt potentia quam habemus nos & Anti Christus, &c. Possibilitas physica est mera, & pura capacitas ad existendum, ita vt nunquam reducenda sit ad actum eius existentia. Sic alter mundus non exiturus est potens physice.

540 Vtado constituit possibilitatem logicam creaturæ per denominationem extrinsecam desumptam ab Omnipotentia. Sed contra, nam tam essentialis & intrinseca est enti rationis sua impossibilitas, quam enti reali sua possibilitas: sed impossibilitas entis rationis non constituitur per omnipotentiam non potentem producere illam: ergo nec possibilitas entis realis constitueretur per omnipotentiam potentem illam producere.

541 Secundo, quia ideo Petrus est producibilis ab omnipotentia, quia ex parte terminî datur capacitas terminandi actionem, per quam producatûr ab omnipotentia: sed hæc capacitas est possibilitas Petri, & non sumitur ab omnipotentia; ergo nec possibilitas. Quod non sumatur, probatur. Nam incapacitas entis rationis non sumitur ab ea: ergo nec capacitas entis realis.

542 Tercio: nam in esse possibili homo nō distingueretur à Deo, si in eo staret eius possibilitas: ergo. Antec. prob. Deus enim est idē cum sua omnipotentia: ergo si possibilitas hominis esset idem cum omnipotentia, esset idem cum Deo in esse possibili: sed in hoc esse distinguitur à Deo, sicut à leone & bruto: ergo, &c.

543 Sit 1. conclusio: possibilitas logica vt sic, præcisa à possibilitate Dei & creaturæ, consistit in capacitate ad existendum sine cōtradictione. Probatur, nam hic conceptus convenit omni enti possibili creato aut increato, & ex diametro est oppositus cōceptui entis chimerici, quod est ens impossibile: ergo.

544 Sit 2. conclusio: Possibilitas vt sic, præcisa à possibilitate Dei & creaturæ, non connotat omnipotentiam, à qua dependeat. Probatur, nam possibilitas omnipotentia, quæ illic imbibitur, non connotat omnipotentiam: ergo nec ratio illa vniversalis, in qua residet possibilitas Dei & Omnipotentia.

545 Sit 3. conclusio: possibilitas aliorum extra Deum prout cōprehendit carentias, non stat in esse ens potens existere defectibiliter: nam carentia alterius Dei apud vos habet possibilitatem creatam, sed hæc non stat in posse existere defectibiliter, quia est tam in defectibilis, ac ipse verus Deus: ergo, &c.

546 Sit vltima conclusio: possibilitas vt sic creaturæ stat in capacitate existendi dependenter ab alio. Probatur, nam in primis cōvenit omni creaturæ. Deinde explicatur possibilitas in ordine ad connotatum perfectius, nempe in ordine ad omnipotētiam. Sed est advertendum, quod sicut dantur plura entia positiva, quæ dependent à Deo per semetipsa sine nova actione, vt sunt entia modalia & omnes actiones in nostra sententia, ita etiam dantur aliqua negationes, quæ immediate & per semetipsas dependent à Deo sine nova alia actione, vt patet in carentia alterius Dei, quæ dependet à Deo quatenus ipse Deus per se ipsum inducit talem carentiam, ex eo quod per se sit vnus.

547 Obijcit prima sententia pro se 1. creaturæ sunt posibles ab omnipotentia, siquidem ab ea sunt producibiles; ergo denominatio omnipotentia reddit eas posibles. Resp. quod sunt posibles & producibiles ab omnipotentia extrinsecè, non vero intrinsicè, nam intrinsicè sunt à suis proprijs entitatibus, vt non repugnantibus existere & capacibus vt producantur.

548 Obijcit 2. possibile creatum opponitur cum possibili necessario nempe increato: sed hoc includit in suo esse posse existere in-
-de

defectibiliter: ergo illud debet in suo esse includere, defectibiliter. Resp. negando conseq. si sermo sit de possibili includente carentias ob rationem, qua probavimus conclusionem. Dico tamen quod existere defectibiliter commune creaturis possibilibus, iam supponit existere ab omnipotentia, quia ideo Deus existit indefectibiliter, quia existit à se: ergo ideo creaturæ existunt defectibiliter, quia existunt dependenter à Deo. Licet radicaliter totū id habeāt à se.

SECTIO II. De possibilitate physica.

549 Ens possibile physice, vel ens mere possibile est illud, quod licet absolute possit existere nunquam tamen existit, v. g. alter mundus.

550 Quidam aiunt constitui per carentiam existentia, & decreti divini de eius productione. Contra, quia ens actū existens nō stat in actuali existentia, & decreto actuali: ergo nec possibile physice in carentia actuali existentia, & actuali decreti. Secundo, quia Deus nunquam habuit decretum, quo determinaret, quod non existeret poenitentia Iudæ, immo potius habuit decretum, quo preparavit media necessaria, ut existeret talis poenitentia: sed talis poenitentia est physice possibilis: ergo possibilitas physica creaturæ non stat adhuc partialiter in divino decreto.

551 Dico primo: ens possibile physice positivum stat in carentia existendi pro omni tempore. Probatur, quia id quod reddit ens existens, est existentia: ergo carentia existentia reddit ens formaliter, non existens: sed hoc est esse mere possibile: ergo &c. Confirmatur: nam posita tali carentia ponitur mera possibilitas, & ablata auferitur: ergo formaliter stat in illa ens physice possibile positivum.

552 Obijciēs: nulla res constituitur per negationem sui esse: ergo ens physice possibile non stat in prædicta carentia. Resp. distinguendo. Nulla res constituitur per negationem sui esse, in esse existentis, concedo: in esse non existentis, quale est possibilitas physica, nego.

553 Dubitabis. An ens actuale & possibile distinguantur? Resp. distinguī quoad obliquum non quoad rectum. Probatur, quia de Petro, qui est actualis, verificatur quoad idē fuit possibilis: ergo quoad rectam non differunt, licet quoad obliquum, quod est existētia, differant, nam antea non eam connotabat, ut actualiter petitam extra causas, & nunc connotat, quando est actualis.

554 Obijcies: Ens possibile includit carentiam existentie, & a-
 quale includit illam; ergo realiter distinguuntur per hanc differen-
 tiam, quam includunt. Resp. eo modo distingui, quo includunt dif-
 ferentias: cum ergo existentia & carentia illius respectu entitatis
 entis in obliquo includantur, inde est quod in obliquo distin-
 guuntur.

555 Ex his inferri potest, ens præteritum consistere in entita-
 te ipsius rei, quæ habuit existentiam pro tempore antecedenti, &
 actu non habet. Et ens futurum, quod non habet nunc existentiam,
 sed tamen illam habebit pro aliquo tempore.

SECTIO III. De essentia & existentia.

556 Essentia sunt prædicata primaria constituentia rem: Exi-
 stentia est id, per quod res formaliter existit in rerum natura, vel
 extra causas: & cū ens sit in ordine ad existentiam, inquiritur nūc,
 an essentia distinguatur ab existentia realiter? Non est quæstio de
 essentia & existentia Dei; de hac enim est indubitabile esse idem, si-
 quidem Deus existit per suam essentiam: Nec est quæstio de caren-
 tia alterius Dei. Nam hæc tñ necessario existit, ac ipse Deus ve-
 rus. Quæstio ergo est de entibus contingenter existentibus, ut ho-
 mo aut brutum.

557 Sit conclusio contra plurium sententiam. Essentia, & exi-
 stentia realiter distinguuntur. Probatur 1. ex D. Thoma aiente: esse
 essentia & esse existentia distinguuntur ut duæ diversæ res. Proba-
 tur 2. nam substantia est subsistens per substantiam distinctam, ac-
 cidentis est inherens per inherentiam distinctam: ergo ens erit exi-
 stens per existentiam distinctam.

558 3. Quia essentia ut tali est accidentale & contingens exi-
 stere, cum potuerit manendo eadem vere & realiter & metaphisice,
 non existere, & non esse actualis. ergo ab existentia & actualitate est
 vere separabilis: ergo & realiter distincta ab illa utpote indifferens
 vere ad illam, & ad eius carentiam.

4. Actio productiva rei est eius existere; sed hæc sæpè distinguitur
 à termino productivo: ergo essentia & existentia non semper erunt
 idem. Maior Probatur. Per id res existit per quod fit actualis; sed
 per actionem fit actualis; ergo per actionem existit.

559 Respondent negando maiorem, sed per quod res est actua-
 lis; aliud enim est id, per quod res fit actualis & aliud id per quod
 est

est actualis. Primum habet per actionem, secundum per suam entitatem; sicut Petrus v.g. fit homo per actionem sui productivam, & est homo non per actionem, sed per animal rationale. Sed contra. Res non redditur formaliter actualis per suam entitatem: ergo ruit solutio. Prob. antec. per id redditur res formaliter, & constitutive actualis, per quod formaliter extrahitur à suis causis; sed id habet per actionem & non per suam entitatem; ergo per actionem & non per suam entitatem redditur formaliter actualis.

560 Probo minorem, si res per suam entitatem haberet esse formaliter extracta à suis causis, sequeretur quod eo ipso, quod talis res esset extracta ab una causa sola, iam esset formaliter extracta ab omnibus, à quibus posset extrahi. Probo sequelam, eo ipso, quod produceretur ab una sola causa, iam esset à parte rei entitas illius rei; ergo si entitas illius rei est formalis extractio ab omnibus causis, daretur à parte rei formalis extractio sui ab omnibus causis, nam quando duo realiter identificantur posito uno à parte rei, etiam ponitur aliud; ergo si formalis extractio, per quam entitas illius rei est formaliter extrahibilis ab hac, & illa causa, est realiter identificata cum entitate talis rei; posita ista entitate, ponetur etiam omnis extractio formalis ab omnibus causis.

561 Respondebis 1. rem esse extractam ab omnibus causis secundum quod dicit de termino extrahibili, & in hoc non est inconveniens, secus secundum quod dicit de extractione effectiva, secundum quam solum est ab una causa. Sed contra: effectus ille non est extractus effectivé ab omnibus causis: ergo nec formaliter. Probatur consequentia, extractio formalis connotat & fit mediante attractione effectiva, alias posset res extrahi formaliter ab aliqua causa, quin ab illa produceretur: ergo si effectus ille non est extractus ab omnibus suis causis extractione effectiva, neque erit formalis. Unde licet verum sit, quod totus terminus est extractus formaliter quantum ad omnia sua predicata essentialia, non tamen est totaliter extractus formaliter, id est ab omnibus suis causis: ergo signum est formalem extractionem non esse identificatam cum entitate extracta, sed esse ipsammet actionem.

562 Dices 2. quod ex eo quod res producatur, & connotet actionem distinctam aut indistinctam, est existens: & sic actio se habebit ut connotatum existentiae, & eius rectum erit ipsa actualis essentia. Cont. quia licet ex eo quod una res connotet positionem sui ipsius in aliquo loco, fiat praesens tali loco; hoc non obstanti; praesen-

tia rei in loco, non stat in ipsa re connotante positionem sui ipsius in loco: ergo licet sequatur, quod res sit existens, ex eo quod connotet actionem, hoc non obstanti non erit existens per suam essentiam.

563. Deinde: si existentia distingueretur ab actione, & identificaretur cum essentia, sequeretur quod res prius esset existens, quam producta, quia prius habet res prædicatum, cum quo identificatur, quam à quo distinguitur: ergo res prius haberet existentiam cum qua identificaretur, quam productionem, aqua distinguitur.

564. Sit 2. conclusio: quælibet actio est existens per existentiam secum identificatam. Probat, quia illud existit per existentiam secum identificatam, quod non est indifferens ut existat per hanc vel per illam actionem, hoc vel illo modo. Sed ita se habet actio: ergo vera est conclusio. Quod ita se habeat prob. Nam actio per se ipsam extrahitur, siquidem per suam essentiam producitur, & est ratio existendi termino: ergo per se ipsam existit & producitur. Hoc idem dicimus de carentiis omnibus: nam carentiæ non sunt indifferentes, ut hoc vel illo modo sint extra causas, & sic carentiæ etiam existunt per se ipsas. Quod probatur ratione alata ad actiones, & etiam quia existentia carentiarum est resultantia. Cum autem per se ipsas carentiæ resultent, per se ipsas existunt, & producuntur.

SECTIO IV. *Ad argumenta respondetur.*

565. Obijcies primo: licet essentia actionis sit indifferens ut existat vel non existat, hoc non obstanti existit per semetipsam: ergo licet essentia Petri sit indifferens ut existat, vel non existat, identificabitur cum existentia. Resp. concedo antec. & nego conseq. disparitas est in eo quod actio est indifferens solum absolute ut producat, vel non producat: Petrus tamen indifferens absolute & simul modaliter; nam non solum est indifferens ut producat, vel non producat, sed etiam per hanc, vel illam actionem, quod non habet actio.

566. Obijcies secundo: eo præcise quod entitas Petri intelligatur connotans actionem, per quam producitur, intelligitur existens: sed per se est connotans: ergo per se est existens. Retorqueo argumentum: eo præcise quod entitas Petri connotet actionem, est producta: sed connotare actionem habet per semetipsam: ergo esse productam habebit per semetipsam. Deinde ex eo quod Petrus conno-

ret cognitionem Dei, est cognitus: sed per se connotat talem cognitionem: ergo per se est cognitus, quod est falsū. Resp. ergo in forma distinguendo: ex eo quod Petrus connotet actionem intelligitur existens, per actionem per quam connotat, concedo: per se nego.

567. Replicant 1. actio productiva Petri terminatur ad essentia actualem: ergo actualitas & existentia Petri non stat in actione. Resp. terminatur ad essentiam actualem Petri, ipsam reddendo actualem concedo: ipsam supponendo actualem, nego. Replicant: ergo talis actio nullum producit terminum formalem à se ipsa distinctum; nam essentia existens est terminus denominativus, & est quod, sed non est terminus qui.

568. Resp. actionem habere terminum formalem, & terminum denominativum. Terminus formalis est concretū existens, seu productum, quod concretum est quid realiter distinctum ab abstracto actionis. Terminus vero denominativus est substractum seu subiectum quod denominatur productum. Entitas enim Petri, v.g. est producta denominative, concretum vero productum, est productū, non quidem denominative, sed constitutive.

DISPUTATIO XXI.

ET SECTIO I. De Prædicamentis ut sic.

569. **P**rædicamentum sic potest recte definiri: aggregatum ex genere supremo, & eius inferioribus recte dispositis. Constat materia & forma: materia illius sunt ipsæ naturæ; forma est actus intellectus, aut cognitio congregans illas secundū ordinē prædicamentalem generis supremi & inferiorum cum debita dispositione.

570. Aristoteles divisit prædicamentū ut sic, in decem prædicamenta, quæ sunt, Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio Vbi, Quando, Situs, & Habitus: sed non communiter æque ab Authoribus hæc divisio tanquam adæquata admittitur; & probant nō esse decem, vel quod si sunt decem, futura sunt plura, quam decem, vel si non, duo tantum. Probatur nunc quod sunt duo tantum prædicamenta; quia sicut omnes substantiæ conveniunt in ratione substantiæ, etiam omnia accidentia conveniunt in ratione accidentis: ergo sicut ex omnibus substantijs constituitur vnum prædicamentum,

rum substantiæ, etiam ex omnibus accidentibus aliud: ergo solum dantur duo prædicamenta.

571 Probatur nunc, quod si darentur plura quam duo prædicamenta, etiam darentur plura quam decem; quia sicut constituuntur plura prædicamenta ex accidentibus, v.g. quantitas, qualitas, &c. ita possunt constitui plura prædicamenta ex substantijs: ergo dantur plusquam decem prædicamenta. Probatur antec. nam sicut accidens dividitur in quantitatem, & qualitatem, quæ sunt sub accidente ut sic, ita substantia dividitur in materiale, & spirituale, quæ substantiæ sunt sub substantia ut sic: sed quia accidens in diversa accidentia specie dividitur, talia accidentia sunt prædicamenta: ergo si etiam substantia dividitur in substantias specie diversas, tales substantiæ constituent diversa prædicamenta: ergo dabuntur plusquam decem prædicamenta.

572 Alij asserunt solum dari unicum prædicamentum, quia prædicamentum, aiunt, est genus supremum ad inferiora recte disposita: sed solum datur vnum genus supremum: ergo solum datur vnum prædicamentum. Probatur in ratione entis, quæ supereminet substantiam & accidens, & nulli subditur tanquam superiori: ergo ens erit genus supremum cum inferioribus recte dispositis, & sic erit prædicamentum unicum.

573 Dicendum tamen est secundum nostra principia, quod si nomine prædicamenti intelligitur genus supremum, supra quod non sit aliud genus, quod solum dantur duo prædicamenta, nempe substantia & accidens; siquidem istæ duæ rationes sunt genera suprema, quia supra illas non datur aliud genus: ens enim ut diximus non est genus, & ideo nec prædicamentum. Si tamen intelligatur aliqua ratio superior cum aliqua diversitate in modo conveniendi, erunt decem & forte plura.

SECTIO II.

Quæ entia collocentur in prædicamento & quomodo.

574 Nota, quod ut res collocetur in prædicamento, debet esse quid reale, deinde debet esse quid possibile, siquidem debet esse substantia, aut accidens; & quod est quid negativum nec est substantia, nec accidens. Deinde debet esse ens per se, & non per accidens: ens per se est, quod si est compositum, resultat ex partibus eiusdem prædicamenti inter se unitis, & essentialiter ordinatis, ut homo ex mate-

ria

ria prima & anima substantiali. Ens per accidens est quod ex substantia & accidenti fit ut album.

575 Deinde res collocanda in prædicamēto debet esse ens physice completum in suo genere; quamobrem materia prima non collocabitur in prædicamento, quia non est completa absque forma, nec humanitas absque subsistentia.

576 Sit prima conclusio: genus, species, & individua collocantur directè in prædicamento, non tamen differentia. Prob. 1. pars, quia hæc omnia directè & in linea recta subiiciuntur generi supremo: sed quod subiicitur generi supremo, collocatur in prædicamento. ergo, 2. pars prob. nam differentia sunt contractiva, & divisiva generis, & ponuntur ad latus in ipsa serie prædicamenti: ergo non collocantur directè.

577 Dices. Genus est pars incompleta & ordinata ad totum essentiale cum differentia: ergo non collocatur directè. Respondetis esse incompletam metaphysice: atamen physice est quid completum, & sic directè est in prædicamento. Sed contra, quia etiam differentia est physice completa: ergo erit directè in prædicamento. Resp. differentiam semper esse contractivā & divisivam rationis superioris generis, & sic non est directè, sed ad latus. Ratio est quia dispositio prædicamenti, & generis supremi cum inferioribus est: cum quibusdam ut inclusum in illis metaphysice sumptis etiam dum summitur ut genus & per modum per se stantis; cum alijs ut exclusum ab alijs, contrahibile tamen per illa ad faciendā cum alio totam essentiam, & specie, sive infimam, sive interiectā. Collocantur ergo in recta linea sola illa in quibus genera superiora inibuntur; ad latus verò illa sola per quæ contrahuntur.

578 Sit 2. conclusio: entia physice incompleta & differentia collocantur indirectè: patet in materia prima & forma substantiali, quæ solum sunt complete ut constituunt speciem; & sic ut incluse in alio, v.g. in homine indirectè & reductivè solum ingrediuntur in prædicamento, quia sunt physice imperfectæ, & physice ordinatæ ad speciem: ob eandem rationem abstractum substantiale, nempe substantia absque subsistentia, & accidentale, nempe accidens sine inhaerentia non collocantur directè in prædicamento, sed indirectè & in alio, quod physice componunt.

579 Sit 3. conclusio: entitas substantialis habens alienum complementum, & carens proprio, suppletque per alienum, collocatur directè: patet in Christo cum subsistentia Verbi. Idem dico de

accidenti, ut patet in Eucharisticis, quæ apud nonnullos habent complementum per quandam creationem supernaturalem, per quam suppletur defectus proprii complementi; & sic si defectus inhærentiæ suppletur à creatione, iam erunt completa & collocabuntur in prædicamento sicut entitates substantiales.

580 Obijcies: accidentia Eucharisticæ, licet compleantur per actionem, per quam creantur, semper ordinantur ad subiectum essentialiter: ergo non collocabuntur sicut formæ. Resp. distingo: accidentia Eucharistica ordinantur ad subiectum, ut perficiantur per illud tanquam per accidentalem perfectionem, & proprii generis nego: tanquam per causam materiale & in aliquo genere, concedo: & sic solum requiritur, quod in genere in quo est, sit entitas completa, vel ab alienis complementibus eam, vel à proprijs; quod iam habet in se accidens inherens in facto esse; & sic eget termino non ut in genere accidentis perficiatur à subiecto, sed in genere causæ quasi materialis: forma vero ordinatur ad totum substantiale, & sicut illa est substantia, iam in eodem genere perficitur à subiecto eiusdem generis, quod non habet accidens respectu substantialis subiecti; ut patet in toto substantiali, quod exigit & ordinatur ad accidentia & est ens completum, quia non ordinatur ad illa tanquam ad aliquid quod sit intra genus substantiæ; ita accidens dum ordinatur ad substantiam, non ordinatur ad aliquid, quod sit intra genus accidentis.

SECTIO III. *An partes substantiæ collocentur in prædicamento.*

581 Solum est difficultas de partibus integralibus, nam de essentialibus ut sunt materia & forma, iam supra diximus. Partes integrales, unæ sunt similes aut homogeneæ, & aliæ dissimiles, aut ætherogeneæ. Primæ sunt illæ partes, quæ sunt similes, & æque denominantur, ut omnes guttæ aquæ æque sunt aqua, ac integrum vas illius. Secundæ sunt partes, quæ hac similitudine carent, ut caput, manus, &c.

582 Sit conclusio: partes similes aut homogeneæ collocantur directe in prædicamento. Probatur, nam una gutta aquæ, licet sit iuncta vel disiuncta ab alijs, semper est aqua, & ens physice completum, quin essentialiter ordinetur ad aliud: ergo.

583 Obijcies: una gutta aquæ componit unum ens physice completum cum alijs guttis: ergo illa ordinabitur ad illud, & sic erit

erit incompleta. Resp. distinguendo: vna gutta aquæ ordinatur ad componendū cum alijs guttis vnum ens physice completum; vnū ens per se essentialiter, nego: vnum contingenter extensius, & integrale, concedo: forma enim substantialis non præcisse quia vnum ens per se componit, non collocatur in prædicamento, sed quia illud componit essentialiter & per se, nec per se ipsam est completum substantiale: ergo si non ita vna gutta componit, collocari poterit in prædicamento.

584. Idem dico de partibus dissimilariibus, vel ætherogeneis, siue sint dissimilares essentialiter, siue accidentaliter: quod probatur in brachio hominis, quod est pars dissimilaris accidentaliter, & est ens physice completum, siquidem est compositum ex materia, & forma substantiali & subsistentia: & ita est ens physice in se completum & collocabile in prædicamento.

585. Deinde, brachium hominis non ordinatur ad componendum totum essentialiter, sed totum integrale: ergo partes integrales sunt entia completa physice, scilicet essentialitate physica, aut intensiva licet non extensiva, & collocantur in Prædicamento.

DISPUTATIO XXII. De Substantia.

SECTIO I. Quid sit.

586. **SIT** conclusio: substantia definitur: *ens per se*, id est ens potens subsistere. Probatur hæc definitio ex D. Augustino aiente: Corpus enim subsistit, & ideo substantia est. Ex quo loco inferitur quod si corpus est substantia, quia subsistit: ergo substantia stabit in ordine ad subsistentiam. Deinde iste est conceptus nobilior, & in ordine ad connotatum nobilius est definienda res.

587. Obijcies 1. vnio hypostatica est substantia, sed non petit subsistere: ergo &c. Probatur min. nam nec subsistit vt *quo*, nec vt *quod*: non vt *quo*, quia non est subsistentia; non vt *quod*, quia non subsistit per subsistentiam. Verbi, siquidem Verbum non est vnitū humanitati vt subsistat vnio, sed vt subsistat humanitas, aliter enim diuinā subsistentia esset tam debita vnioni, ac est naturæ diuinæ, quod est falsum: ergo vnio est substantia & non subsistit. Resp. vnionem subsistere vt *quod*, & sic Verbum non solum fuit vnitum naturæ vt illa subsisteret, sed vt illa & vnio subsisterent. Nego tamen esse tam debitam vnioni subsistentiam diuinā, quam sit natu

ra divina, quia isti est per identitatem, & per naturam debita, illi per gratiam subiecti & ut quid distinctū; sicut propter hanc rationem essentia divina est magis debita cognitioni divina, quā cognitioni beatifica Divi Petri, licet à Deo & Divo Petro obiective participetur.

588 Obijcies 2. substantia definitur in ordine ad substantiā & substantia in ordine ad substantiam: ergo comittitur circulus vitiosus. Resp. concedo circulum, nego viciosum; immo est necessarius, quando sunt correlativa quæ definiuntur, ut substantia, & substantia.

589 Obijcies 3. non est maior ratio quare forma leonis subsistat, & non subsistat albedo: ergo neque erit maior ratio, quare nostra definitio conveniat substantiæ, & non accidenti. Resp. negando totum; nam omnes admittunt substantiam esse proprietatem naturæ substantialis, non vero accidentalis; Quod constat ex misterio Incarnationis in quo factum est, ut Verbum suppleret defectum substantiæ creaturæ, reddendo naturam humanam subsistentem.

590 Dices; essentiam substantiæ non debere explicari dependenter à mysterijs fidei, sed per rationes, aut causas naturales: ergo male definitur in ordine ad substantiam, quæ per fidem est cognita. Nego antec. quando definitio debet illa comprehendere. Nam omnes dicerent, si non mediaret fides, inhærentiam esse prædicatum essentiale identificatum cum omni accidenti, & quia in Eucharistia fides contrarium præcipit, aliter constitunt: ergo similiter hic: fides enim quod ignotum erat substantiæ, nobis manifestavit; quod non est, nec esse potest inconveniens, ad certius eius essentiam prænoscentiam; immo valde securum, & firmum fundamentum.

591 Obijcies ultimo: substantia est substantia: sed substantia non petit subsistere: ergo datur substantia cui non conveniat nostra definitio. Resp. distingo minorem: sed substantia non petit subsistere ut *quo*, nego: ut *quod*, concedo: quia est ratio subsistendi & sic subsistit ut *quo*, sicut albedo quæ est alba ut *quo* & reddit parietem album ut *quod*, ita substantia reddit naturam ut *quod* subsistentem, & ipsa subsistit

ut *quo*.

SECTIO II. De substantia.

593 Natura hominis est corpus, anima, & unio, eius substantia est complementum superveniens. Ex natura & substantia unitis, resultat suppositum; & quando natura est rationalis, resultat suppositum personale, aut persona, & substantia dicitur tunc personalitas. Si natura non est rationalis, dicitur suppositum, & substantia suppositivitas. Hoc nomen *hypostasis*, licet antiquitus sumptum fuisset pro substantia, de facto. tamen significat substantiam suppositivalem, quam ob rem dantur tres hypostases in divinis.

593 Nota, quod licet in Christo dentur duæ naturæ, una divina & alia humana, solum datur una persona & non duæ: quia una sola datur substantia. Durandus dixit substantiam non distinguere realiter à natura. Contra, nam si natura humana Christi esset substantia, dum Verbum uniretur naturæ humanæ, uniretur personæ (siquidem uniretur substantiæ reali per identitatem subsistentiæ) & essent duæ personæ: sed hoc est hæreticum: ergo distinguitur realiter à natura.

594 Dices 1. licet substantia Verbi & natura Verbi sint idem, unitur substantia Verbi naturæ humanæ Christi, & non natura Verbi: ergo licet natura humana Christi, & illius substantia essent idem, posset uniri Verbum naturæ, quin personæ, sive substantiæ uniretur. Resp. quod illic mediat distinctio virtualis maxima; non vero hic in creatis. Deinde, nam distinctio virtualis maxima, casu quo detur in natura humana Christi & substantia, non est sufficiens ut producat una, improducta alia: ergo nec ut uniretur una & non alia. Resp. 2. & melius, quod saltem essent in Christo duæ personæ unitæ inter se, & non una.

595 Obijcies 2. compositum ex materia forma, & unione est suppositum independentem à substantia distincta. Probatum, nam est incommunicabile alteri: ergo est suppositum. Resp. esse compositum & non suppositum, & etiam esse incommunicabile alteri composito, non vero alteri supposito; quia careret positiva substantia, in qua consistit incommunicabilitas ad aliud suppositum.

sum.

SECTIO III. *An subsistentia stet in negativo.*

596 Scotus cum suis affirmat. Sed contra 1. nam suppositum est quoddam totum substantiale per se: ergo repugnat quod compleatur per subsistentiam quæ sit negatio. 2. nam ex positivo & negativo non resultat ens per se, sed per accidens: ergo. 3. nam inhaerentia est quid positivum: ergo si subsistentia esset quid negativum, perfectius complementum possideret accidens, quam substantia, quod est falsum, nam subsistentia divini Verbi est quid positivum: ergo reliquæ creatæ etiam.

597 Obijcies 1. subsistentia non debet esse perfectio: ergo neque quid positivum. Probatur antec. Nam Divus Thomas ait, quod licet naturæ humanæ Christi deficiat propria subsistentia, non deest aliqua perfectio: sed hoc esset falsum si subsistentia esset aliqua positiva perfectio: ergo &c. Resp. Divum Thomam vel dixisse non illi deesse perfectionem, quæ pertineat ad rationem naturæ; bene enim interrogatus assereret, quod deerat perfectio pertinsens ad rationem suppositi; vel solum voluit non deesse, quia suppletur per Verbum.

598 Instant: ergo humanitas Christi erat violenter sine tali perfectione subsistentiæ. Nego, quia subsistentia Verbi supplet illam perfectionem, quæ illi deficeret de subsistentia creatâ, & deinde affert alios novos titulos perfectionis excessivos. Secundo respondetur, esse violentam quoad appetitum innatum, non vero quoad elicirum.

599 Obijcies 2. Patres aiunt, quod Verbum assumpsit, quid quid in natura humana plantavit: sed hoc falsificatur, si non assumpsit subsistentiam: ergo. Resp. non falsificari, siquidem subsistentia non est de ratione intrinseca naturæ, sed suppositi; sicut forma non facit materiam, sed compositum: ergo ut assumat totum naturæ, non requiritur assumere subsistentiam.

600 Instant: ergo homo non fuit purgatus totus; siquidem non fuit totus assumptus à Verbo. Nego, nam iam assumpsit totam naturam humanam, & loco subsistentiæ fuit introducta subsistentia Verbi, & sictorum complexum homo fuit purum & sanctum.

SECTIO III.

Quid sit substantia.

601 Nota substantiam Angeli distingui ab eius natura. Probatur, nam Angelus habet cum accidentibus componere totum accidentale: ergo cum substantia componere totum subsistens. Probatur nam imperfectius est primum, quam secundum: ergo si illud habet, potius istud. Nunc omisissis varijs sententijs circa effectum formalem substantiæ discrepantibus.

602 Sit mea conclusio: substantia fiat in complere substantiam, constituendo cum illa coneretur substantiale subsistens. Probatur, nam substantiam cognoscimus ex fide, dum ait Verbum non fuisse unitum personæ humanæ, sed naturæ, quæ non habebat propriam substantiam: ergo ille erit effectus substantiæ, qui deficiebat naturæ viduæ substantiæ: sed quod illi deficiebat erat complementum in esse substantiali subsistentis: ergo hic erit effectus formalis ipsius.

603 Obijcies: materia prima est naturæ: sed forma est complementum materiæ: ergo naturæ: atqui non est substantia: ergo convenit alijs à substantia. Resp. quod forma substantialis est complementum naturæ, non absolute, sed in esse compositi; non in esse suppositi: nam in hoc sola substantia complet.

SECTIO V.

An substantia sit actio productiva substantiæ.

604 Nota cum omnibus Theologis, quod non omnis actio productiva substantiæ est substantia, nā actio humanitatis Christi non est substantia, aliàs duas haberet substantias, nempe actionis, & Verbi.

605 Sit conclusio: substantia creata identificatur realiter cū actione connaturali productiva substantiæ, non vniente vel exigente vnionem cum supposito alieno. Ita Pater Bernal tomo de Incarn. Probatur, nam per id redditur substantia subsistens, per quod redditur positive independens à supposito alieno: sed hoc habet Angelus per ipsam creationem: ergo creatio identificatur cum ipsa substantia. Prob. min. nam ad creationem sequitur independentia à subiecto & supposito: ergo est substantia.

606 Confirmatur 1. nam actio productiva accidentis dependenter à subiecto est illius complementum: ergo actio productiva substantiæ independenter ab alieno supposito erit complementum

tum substantiæ. Confirmatur 2. nam generatio, & spiratio passiva divinarum personarum sunt substantiæ Filij & Spiritus Sancti: ergo etiam productio substantialis & connaturalis substantiæ erit illius substantiæ.

607 Obijcies 1. natura complebilis debet esse prior suo complemento; sed natura non est prior actione: ergo actio non est complementum naturæ, nec substantia. Retorqueo argumentum in in hærentia, quæ est complementum accidentis, & stat in actione. Resp. nunc non requiri prioritatem temporis, sed naturæ, quæ prioritas datur iam inter naturam, & actionem & inter essentiã, & proprietates.

608 Resp. insuper, actionem aut productionem esse priorem efficienter & posteriorem respectu substantiæ in denominatione formali productæ; sicut actio productiva animæ leonis, quæ ut actio, est prior anima leonis: at ut producta denominatur, & ut est unio est posterior ea ut unita, siquidem omnis unio supponit aliquo modo extrema, quæ unit.

619 Obijcies secundo: Productio Petri est substantia: ergo productio Christi erit substantia. Resp. negando consequ. nã productio humanitatis Christi ut termini est unio illius cum tertio nempe cum divino Verbo, & sic non reddit illam independentem ab alieno supposito, immo dependentē, quod non habet actio Petri, & sic una erit substantia, & non alia.

610 Obijcies tertio, omnes actiones Christi non posse esse uniones cū Verbo, ut patet in actionibus nutritivis illius, quæ non erant uniones ad Verbum. Quod videtur certum; nam aliter quoties nutriretur & alimentum in suam substantiam transmigraret, statim uniretur cum Verbo: sed hoc esset per unionem supernam, & per miraculum: ergo quoties nutriebatur, toties fiebat unum miraculum, quod est falsum.

611 Resp. nego nutriri miraculosè; nam non erat miraculum, quod subiectum supernaturale nempe Christus, reciperet unionē novam supernaturalem, sicut non est miraculum, quod mens D. Petri cum lumine recipiat visionem supernam; nam mens cum lumine iam est aliquid supernum. Adde inevitabilem esse in omni sententia novam unionem supernam materiæ alimenti cum ipso Verbo.

612 Obijcies quarto licet actio formæ leonis sit unio illius cum materia, est illius substantiæ: ergo licet actio Christi sit illius unio

vnio cum Verbo, erit illius substantia. Res. primo actionem formæ leonis esse connaturalem ipsi leoni; non vero actionem humanitatis Christi productivam. 2. actio illius formæ, non est vnio cum alieno supposito, vt tali; actio vero Christi est vnio ad Verbi substantiam, vt talem. 3. quia non sequuntur duæ substantiæ personales in leone, ex eo quod actio illius formæ sit substantia, benè verò in Christo, quod est absurdum, cum inde sequeretur dari in Christo duas personas.

SECTIO VI. *Aliqua dubia.*

613 Sit conclusio: non repugnat substantia absque propria & aliena substantia. Probatur in substantia producibili per actionem accidentalem, in quo casu non subsisteret illa substantia, nec per propriam, nec per alienam substantiam.

614 Dices: hæc substantia haberet esse independens ab alieno supposito: ergo subsisteret. Concedo antec. & nego conseq. nam idem habet accidens, & non subsistit. Deinde, nam illa esset independentia negativa, & substantia stat in independentia substantiali positiva.

615 Sit 2. conclusio singularis: vna substantia naturaliter potest habere duas substantias. Patet in materia 1. equi, quæ habet suam propriam substantiam, prout habet suam actionem, & deinde habet substantiam formæ, nam habet in se receptam illius actionem: ergo illius substantiam; nam vt diximus nihil aliud est, quàm actio.

616 Dices: recipi actionem formæ in materia, non verò eam denominari substantem, sed tantum formam. Contra: nam est impossibile, quod forma aliqua communicetur subiecto capaci, & quod illud, non denominet: sed per vos communicatur substantia formæ, materia: ergo est impossibile, quod eam non denominet.

617 Dices; non esse materiam subiectum capax secundæ substantiæ. Contra. Nam in probabili sententia, licet vnio sit unita per semetipsam cum vno extremo, etiam vnitur per aliam vnionem, nempe per actionem, per quam producit, quia intime illi applicatur: ergo licet materia subsistat per suam propriam substantiam, etiam subsistet per substantiam formæ, dum illi intime applicatur.

618 Obijcies. Substantia est vltimum complementum: ergo

nequit ex eo, quod habeat vnam, habere aliam, quia aliàs prima substantia non esset vltimum complementum.

Resp. distinguendo: substantia est vltimum complementum, vltimum quod exigit substantia ad subsistendum, aut quo eget ad esse completam, concedo: vltimum quod potest habere, non ex necessitate, sed ex abundantia, nego: & sic materia potest habere duas substantias modo dicto.

619 Probato iam quod vna substantia duas potest habere substantias, supervacaneum erit probare divinitus etiam posse illas habere, & sic si substantia potest produci per duas actiones, poterit habere duas substantias: quod autem vna substantia possit produci per duas actiones substantiales, in Physica probatur.

SECTIO VII. *Alia dubia.*

620 Dubium est, an sit possibilis natura identificata cum sua substantia. Non est difficultas de Divina, nam de hac certum est identificari cum tribus subsistentiis. De natura creata. Resp. affirmative; nam possibilis est substantia identificata cum sua actione: sed actio est substantia: ergo possibilis est substantia identificata cum substantia. Antec. in physica probatur.

621 Obijcies: repugnat accidens identificatum cum sua inhærentia: ergo repugnat substantia eadem cum sua substantia. Resp. 1. creationem accidentalem forte posse dici se ipsa inhære-
re, vel saltem adhærere. Resp. 2. Concedo antec. & nego conseq. nã inhærentia semper est modus accidentis; non vero substantia ut patet in Deo; & sic nihil mirum quod nequeat identificari modus cum illo, respectu cuius est modus; queat verò substantia, quæ potest non esse modus.

622 Quæres 1. an substantia eadem cum substantia, possit subsistere per substantiam distinctam? Resp. negative: nam illa substantia esset substantia: sed substantia nequit subsistere per aliã substantiam distinctam: ergo. Probatur minor: nam albedo nequit dealbari per albedinem distinctam, nec cognitio potest esse representans obiectum per aliquid distinctum: ergo nec substantia esse subsistens per aliquid distinctum; nam omnes æque habent esse rationes formales: ergo.

623 Quæres 2. an vna substantia possit subsistere per substantiam alterius? Resp. quod si talis substantia est modus, nequit alie-

lienam substantiam denominare, vt patet in productione, & vnione albedinis in pariete, quæ non potest denominare, nec album, nec productum alium terminum, quam albedinem, & parietem cuius est modus: ergo nec substantia posset denominare substantiam cuius non esset modus. Si tamen substantia non esset modus, sed res, posset, vt substantia Verbi, quæ humanitatem denominauit.

624 *Quæres 3. an datis duabus substantijs in vnica natura rationali darentur duæ personæ?* Resp. affirmative, nam darentur duæ personalitates: ergo duæ personæ. Patet à paritate naturæ diuinæ, in qua dantur tres personæ, quia dantur tres personalitates aut substantiæ. Nota tamen, quod si esset vna sola natura, hominis, non darentur duo, aut tres homines, nam non dabantur duæ aut tres naturæ, sed solum resularet vnus homo, sicut illic vnus Deus.

DISPUTATIO XXIII. De Accidenti Physico.

SECTIO I. Quid sit.

625 **E**ssentia accidentis non stat in exigere inhærere: ratio est quia creatio accidentium Eucharistiæ est verum accidens, & non exigit inhærere: ergo. Dices: inhærere talem creationem, vt *quo*, licet non vt *quod*; quia inhærentia stat in vniri subiecto præbendo illi denominationem accidentalem.

626 Contra 1. quia si creatio accidentium inhæreret vt *quo*, redderet accidentia inhærentia vt *quod*: hoc est contra Fidem: ergo. Antec. patet ex substantia, quæ quia vt *quo* subsistit, reddit naturam substantem vt *quod*. Contra 2. quia falsum est, quod inhærere sit vniri subiecto, dando illi denominationem; nam hoc idem habet forma rationalis, & non inhæret materiæ sicut accidens: talis ergo creatio, licet adhæreat, non inhæret.

627 Sit conclusio: accidens physicum essentialiter est: ens constitutivum totius per accidens, cum qualibet substantia, cui vnatur. Probatur: nam nulla est substantia, cui talis definitio conueniat: ergo. Deinde, nullum est accidens, cui non conueniat, vt videri potest in quantitate, & qualitate: ergo omni accidenti conuenit, & non alijs: ergo est optima definitio accidentis physici.

628 Obijcies: creatio accidentium Eucharistiæ est verum accidens:

dens: sed nequit constituere totum per accidens cum qualibet substantia, cui vnatur, nam nulli possit vniri: ergo.

629 Resp. talem creationem non posse vniri immediatè, & per se ipsam cum aliqua substantia; benè tamen potest vniri mediâtè, ita vt accidens creatum immediatè vnatur substantiæ, & illa creatio cum illa substantia, & accidenti constituat totum per accidens.

SECTIO II. *Dubia solvuntur.*

630 Sit conclusio: accidens entitativum nequit identificari cum sua inhærentia: nam hæc consistit in eductione illius à subiecto, quæ est vnio, & modus talis accidentis cum subiecto; sed nullo accidens entitativum potest esse vnio & modus: ergo nec esse inhærentia.

631 Dubium 1. An sit possibile aliquod accidens entitativum, quod possit creari? Resp. affirmative: quia in hoc nulla invenitur implicantia, immo accidentia Eucharistiæ ibi stant creata, siue sub modo creationis: ergo possibile est tale accidens. Deinde, quia creari non est contra essentiam accidentis; quia hæc nec est inhære subiecto, nec exigere inhære. Patet in creatione, quæ est accidens, & est creata, & non exigit inhære: ergo sic de aliquo alio entitativo possibili.

632 Dubium 2. An tale accidens possit esse naturaliter absque subiecto? Resp. affirmative: nam quia est creata anima rationalis, potest esse absque subiecto: ergo eadem ratione posset etiam illud accidens, quod etiam esset creatum.

633 Respondent, animam esse substantiam, & sic esse perfectiorem, & posse stare per se; non vero accidens, quod esset imperfectius. Contra: nam hoc non proveniret à maiori, vel minori perfectione, sed ab esse creatio eo quod sit talis cōditionis, vt cuiusq; termino, cui applicetur, reddat illū independentem à subiecto: ergo si æqualiter datur hæc actio in substantia, & accidenti, æqualiter independent substantia & accidens.

634 Obijcies contra primum; possibilis est substantia identificata cum sua substantia: ergo possibile est accidens entitativū identificatum cum sua inhærentia. Confirmatur: nam ambæ sunt formæ perficientes, & complentes: ergo. Resp. disparitatem esse, quod de conceptu cuiuslibet substantiæ nō est esse vnionē, vt patet in subsistentijs cuiuslibet personæ divinæ, quæ sunt subsisten-

tie & non sunt vniorat de conceptu omnis inhærentiæ est, quod sit vnio & sit modus accidentis cum subiecto; & cum nullum sit accidens entitativum, quod possit esse vnio & modus sui ipsius cū subiecto, nullum erit accidens entitativum, quod possit identificari cum sua inhærentia.

DISPUTATIO XXIII. De Quantitate.

SECTIO I. Quid sit.

635 **D**atur quantitas perfectionis & quantitas molis. Quantitas perfectionis est maior, vel minor perfectio rei: quantitas molis, seu extensa & impenetrabilis est quoddam accidens, quod reddit corpora incapacia vt penetrentur, & de hac est difficultas.

636 Prima definitio quantitatis est: divisibilitas in partes. Contra 1. nam hæc definitio convenit materiæ, alijs substantijs, & multis qualitatibus: ergo & alijs à definito. 2. non convenit puncto indivisibili quantitatis: ergo non convenit omni quantitati. Probatur antec. nam illud non habet divisibilitatem in partes.

637 Secunda sententia definit: ens impenetrabile cum alio eiusdem rationis. Contra: nam sicut sunt possibiles materiæ diversæ rationis ab actualibus, ita quantitates; sed quantitates actuales non solum essent impenetrabiles cum istis, quæ sunt eiusdem rationis, & speciei, sed cum possibilibus, quæ essent diversæ: ergo. Contra 3. Nam licet homo sit dissimilis alteri homini, non definitur per esse dissimilem: ergo licet quantitas sit impenetrabilis cum alia, non est definienda sic.

638 Quarto impugnatur sic: nā impenetrabilitas non est conceptus primarius quantitatis: ergo non est definienda per illam. Anteced. probatur: nam esse impenetrabile est idem, ac repugnare esse in eodem loco cum alio: sed hic est conceptus secundarius: ergo. Probatur min. nam prius est quod quantitas petat occupare suum locum, quam repugnare esse in loco, in quo est alia: ergo impenetrabilitas est conceptus secundarius. Deinde: nam calor in summo est impenetrabilis cum frigiditate in summo: ergo habet esse impenetrabilem cum alio: sed non est quantitas: ergo hoc cōvenit alijs.

639 Definienda est ergo quantitas sic: proprietas accidentalis

lis materiæ primæ, exigens extensionem in ordine ad locum. Ut definitio intelligatur, debet notari. Dari extensionem entitativam, ratione cuius compositum habet partes inter se distinctas, ut paries, qui componitur ex materia, & forma: & hæc extensio non provenit à quantitate, & improprie est extensio. Datur etiam extensio partium in ordine ad se, & hæc consistit in eo quod partes se tangāt penes extremitates, v. g. manus in extremitate brachij est, non penes totum, & ab hac extensione provenit habere partes integrales; quod etiam reperitur in Christo Domino in Eucharistia. Datur alia extensio, quæ dicitur localis sui in ordine ad locum, consistens in eo, quod vna pars occupet seu petat occupare diversum spatium ac alia. Vnde licet partes integrales, & quantitativæ corporis Christi in Eucharistia non respondeant diversis locis, perunt tamen correspondere. Per hanc ergo ultimam extensionem constituimus quantitatem, utpote omni quantitati, & soli convenientem.

SECTIO II. *An quantitas distinguatur à substantia.*

640. Sit conclusio: quantitas distinguitur à substantia. Probatur, nam in Eucharistia datur quantitas: sed non datur substantia panis, ut est de fide: ergo distinguitur quantitas à substantia. Patet consequens, nam nullum est maius distinctionis signum, quam separatio. Maior probatur; quantitas patet à posteriori, nempe ab effectu, qui est impenetrabilitas; nam alias hostia penetraretur cum corporalibus: ergo si non penetratur est quia habet quantitatem.

641. Respondent, non manere quantitatem substantiæ panis, quia quando panis fuit destructus, v. identitatis fuit etiam destructa illius quantitas; dicunt tamen manere alias quantitates accidentium manentium, & sic ab istis redditur impenetrabilis: unde isti sic respondentes, tenent quamlibet rem materiale, sive sit substantia, sive accidēs, habere suam propriam quantitatem secum identificatam; & sic in leone, v. g. tot dari quantitates, quot res materiales, ut v. g. materia prima, forma leonina, color, &c.

642. Contra: nam est impossibile, quod duæ quantitates penetrarentur: sed si accidentia haberent quantitatem, penetrarentur quantitates eorum, nam ea inter se penetrantur: ergo ruit responsio ab hoc absurdo.

643 Dices: repugnare, quod penetrentur duæ quãtitates eiusdẽ speciei, non vero diversæ; & sic non repugnat penetratio quantitatis vnus accidẽtis cū quantitate alterius dissimilis, vel cū quãtitate materiæ, quia hæc sunt diversæ speciei. Contra 1. nam Aristoteles ait: quod repugnat, quod lumen sit corpus; nam si esset corpus, sequeretur quod penetraretur cum aëre, & igne: ergo licet istæ essent diversæ specie, non possent penetrari ex mente Aristotelis: ergo ruit responsio.

644 Confirmatur, nam quod materia prima informata cum vna forma materiali, non possit penetrari cum alia forma materiali, non est quia tales formæ habent suas quantitates, sed quia cum vna forma est iam satis completa: sic informata cum vna anima rationali, nequit secundam habere simul; & tamen id non est propter quantitates earum, cum sint spirituales, sed propter completionem: ergo falsum est asserere, quemlibet rem materiale habere suam peculiarem quantitatem secum realiter identificatam.

645 Contra 2. in sententia probabili duo gradus caloris sunt eiusdem speciei, & non obstanti penetrantur: ergo si aliunde habent quantitates, vt dicunt contrarij, iam duæ quantitates eiusdẽ speciei penetrantur. Idem patet in speciebus impressis, siquidem in eodem tempore habeo plures species impressas plurium obiectorum; & non obstanti quod sint plures eiusdem speciei, penetrantur: ergo quantitates eiusdem speciei poterunt penetrari.

646 Et sic hostia non est impenetrabilis à qualitate aliqua, nã dempta omni qualitatis quantitate, adhuc esset impenetrabilis, siquidem adhuc non penetraretur: ergo est impenetrabilis à quantitate panis manente.

SECTIO III. *Idem assumptum & difficultas prosequitur.*

647 Arriaga ait hostiam esse impenetrabilem, non vero à quantitate, sed ab vbicationibus, quas habet. Contra 1. nam vbicatio illa, vel esset vbicatio panis, & hoc non, quia ista non datur; nam ista est modus substantiæ, aut materiæ primæ: sed est impossibile, quod sit modus absque re, cuius est modus: ergo si deest illa substantia, cuius vbicatio erat modus, etiam vbicatio deerit. Quod desit substantia, est principium fidei; quod deficiente illa debeat deficere illius modus, est principium naturale: ergo non est impenetrabilis ab vbicationibus his.

Vel

648 Vel est vbicatio qualitarum; & hæc etiam si daretur, non posset reddere hostiam magis impenetrabilem, quam ipse qualitates vbicata; quia vbicatio sequitur naturam eius cuius est: vel esset vbicatio quantitatis, & sic iam ista daretur: & hoc intendimus.

649 Secundo: nam est impossibile quod illud, quod non est quantitas, possit tribuere effectum quantitatis: sed illæ vbicationes non sunt quantitas: ergo nequeunt tribuere effectum impenetrabilitatis.

650 Respondent alij 2. dicentes non reddi hostiam impenetrabilem ab aliquo ente naturali, sed à Deo miraculosè impediēte penetrationem. Sed contra: tum quia non sunt multiplicanda miracula absque necessitate: nec sine illa recurri ad Deum; sed non datur necessitas: ergo. Minor patet, nam admissa quantitate, naturaliter est impenetrabilis hostia: ergo non datur necessitas miraculi: tum quia vt hostia comedi posset & masticari ab æquis, quando dabatur eis ab hæreticis, Deus foret illius masticationis specialis Auctor.

651 Confirmatur: nam si producit calor in hostia, vel aliud accidens, recipitur in aliquo subiecto: sed non potest inveniri aliud, quod sit subiectum, nisi quantitas: ergo datur quantitas. Probatur minor; nam non possunt recipi in substantia, quia est de fide non dari: Deinde, nec in qualitate, nam vna qualitas nequit esse subiectum alterius: ergo in quantitate: ergo si detur quantitas in hostia, ab hac reddetur impenetrabilis, & non à Deo.

652 Dices 1. hoc nil probare: nam licet possit ignis introduci in hostia, & ignis requirat recipi in materia prima substantiali, non probatur in hostia dari materiam primam substantialem: ergo licet possit introduci calor, & calor petat recipi in quantitate, non probat hoc, dari quantitatem. Resp. fidem docere, quod in Eucharistia non datur materia, nec substantia; & cum forma ignis, quia substantialis, petat recipi in substantia, tenemur fideles negare in hostia materiam ad introductionem formæ ignis, quia fides illam prohibet; at fides non prohibet in hostia quantitatem: quam obrem illam damus, vt subiectum reliquorum accidentium: nam non opponitur hoc fidei, sicut illud.

653 Vnde cum introducitur ignis, etiam materia introducit ad miraculum tegendum in hostia, vt ipsa recipiat formam; nam tunc deficiunt accidentia panis, vi dispositionum ingredientium, præparantium hostiam ad formam ignis, & deficientibus accidentibus, iam deficit Christus.

Obj.

654. Obijcies 2. materia de facto existens petit ex se formas extensas: ergo ex se habet partes extra partes: ergo ex se est identificata cum quantitate, nam hoc omne habet per se: ergo per se est quanta. Resp. verum esse, quod materia petit formas extensas, & quod ipsa expectat formas cum extensione propria suarum partium; non vero provenit à se hæc extensio in exercitio, sed à quantitate, quam exigit; sicut ego exigo, aut volo ad consecrandum ordinari, non tamen volo ordinari à me, aut ex me, sed ab alio: sic materia petit esse extensa ad formas, non vero petit hanc extensionem habere à se, sed ab alio, nempè quantitate.

SECTIO II. De speciebus quantitatis.

655. Quantitas alia est indivisibilis, ut punctum, alia divisibilis. Hæc ab Aristotele, & Divo Thoma solet dividi in continuam & discretam. Continua est, cuius partes copulantur termino communi vniens partes, ut linea, superficies, corpus, &c. Discreta est, cuius partes non copulantur termino communi, ut numerus, & oratio.

656. Linea est, quæ componitur partibus versus longitudinem. Superficies est quæ componitur partibus secundum longitudinem & latitudinem, ut quando vniuntur duæ lineæ una ad laterius, & faciunt planitiem. Corpus est, quod componitur partibus secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, ut quando super duas lineas unitas, ponuntur aliæ duæ.

657. Dubium 1. est. An ratio quantitatis conveniat puncto, superficiæ, & corpori? Resp. affirmativè, & prob. nam cuilibet ex ijs convenit esse proprietatem materiæ primæ exigentem extensionem in ordine ad locum, vniens ut quo, & alijs, ut quod, ut speculanti patebit: ergo cuilibet convenit esse quantitas. Declaratur amplius de puncto, quia istud etiam exigit essentialiter impenetrationem sui cum alio & facere extensionem, & in hoc stat essentialis metaphisica quantitatis. Licet autem ipsum non sit extensum, nisi ut quo; ut quod tamen est exigens extensionem.

658. Dubium 2. est. An quælibet ex ijs sit species quantitatis completa? Resp. affirmativè: nam si non, maxime quia ordinatur una ad componendum aliam: sed licet una gutta ordinetur ad componendum cumulum aquæ, quælibet gutta est complete aqua:

ergo etiam linea, superficies, & corpus erunt quantitates cōpletæ, licet ordinentur, quia non per se hoc habent, sed per accidens.

659 Dubitatur 3. an motus sit quantitas? Non est quæstio de motu alterationis, aut nutritionis, sed de motu locali, de quo. Res. negative: nam quando movetur quantitas, ipsa quantitas est in eodem loco in quo est motus: ergo penetratur cum illo: sed hoc non posset esse, si esset quantitas; nam naturaliter nequit vna penetrari cum alia: ergo. Confirmatur: nam licet producat motus, non destruitur aliqua quantitas: ergo penetratur motus cum quantitate. Probat̃ur antec. quia antequam produceretur vllus motus, omnis locus intra mundum contentus, erat repletus quantitate: ergo si producto motu, nulla destruitur quantitas, motus debet penetrari cum quantitate. Hæc ratio est efficax.

660 Dubitabis 4. An vnio reperta inter duas quantitates sit quantitas? Res. negativè: nam vnio educenda est ex vno puncto quantitatis: ergo penetranda est cum illo: ergo non est quantitas; nam si esset non posset penetrari.

661 Dices: non penetrari cum aliquo puncto, sed esse in medio illorum. Contra: nam est impossibile, quod non penetretur cū subiecto, à quo educitur: ergo est impossibile quod non penetretur cum vllō ex punctis, si ab illoeducta fuit vnio: aliter in diverso loco habitaret subiectum vnionis, à loco in quo residet vnio, quod est monstrum philosophicum: ergo vnio quantitatum non est quantitas.

DISPUTATIO XXV. De Qualitate.

SECTIO I. Quid sit.

662 **A**ristoteles sic definit qualitatem: id à quo quales dicimur. Sed hæc potius est descriptio quam definitio, nam non est clarior suo definito.

663 Thomistarum definitio est: accidens absolutum consequens formam. Contra: nam intellectio, & volitio Angeli sunt qualitates: sed hæc non consequuntur formam, nam ea Angeli carent: ergo non convenit omni definito: ergo non est adæquata definitio omnis qualitatis.

664 Alij sic: radix similitudinis, vel dissimilitudinis. Sed contra 1. quia hæc definitio traditur per differentias disiunctivas, & con-

contrahitur ad diversas species qualitatis, sed hæc sunt vitia definitionis: ergo. 2. quia prius est in qualitate esse intensam, quam esse radicem similitudinis, vel dissimilitudinis: ergo hic est conceptus secundarius.

665 Hurrado sic: accidens absolutum à quantitate distinctum. Contra: nam quantitas non definitur per: accidens absolutum à qualitate distinctum: ergo nec qualitas debet definiri per: accidens absolutum à quantitate distinctum.

SECTIO II. *Nostra sententia.*

666 Definienda est ergo qualitas sic: accidens entitativum exigens intensiōē. Et antequā id probetur, nota, quod nomine in tensionis, intelligitur additio vnius gradus qualitatis ad alium gradum qualitatis, in eadem parte subiecti. In sententia Thomistarum non requiritur quod additio sit novi gradus qualitatis, sed sufficit quod eadem qualitas, quæ antea dabatur, de novo radiceatur in eodem subiecto; hoc posito, & supposito.

667 Probatur nostra conclusio: nam talis conceptus non convenit quantitati, nec substantiæ, nec alicui alij, quod non sit qualitas: deinde convenit omni illi, quod est qualitas: ergo optima est definitio. 2. Probatur: nam ex mente Aristotelis de ratione qualitatis est, habere gradus: ergo intendi: ergo essentialiter exigit intendi.

668 Obijcies: Character Sacramentalis, & potentiæ animæ sunt qualitates: sed non exigunt, aut possunt intendi: ergo. Probatur minor: nam vnus Christianus non est magis Christianus, quā alius, nec vnus Sacerdos est magis Sacerdos, quā alter: ergo si hæc qualitates non exigunt, nec possunt intendi, diminuta erit definitio. Idem dici potest de potentia visiva, quæ est qualitas, & nequit intendi.

669 Resp. ad illud de characteribus, quod possunt intendi, non vero sequitur, posse vnum esse magis Christianum, quam alium, nec magis Sacerdotem vnum quam alium: ratio est quia homo, nec constituitur Christianus, nec Sacerdos per characterem: ergo licet intendatur in hoc, non sequitur intendi in esse Sacerdotem, aut Christianum: Character enim tantum est signum de eo, quod homo est Christianus, aut Sacerdos, non essentia: ergo cū ex intensiōe signi alicuius rei, non sequatur intensiō rei, ex intensiōe ca-

rafteris, non sequitur intensio Sacerdotij. Sic vnus miles D. Ioannis non est magis miles, quam alius, licet candidiorem Crucem, aut extensorem portet quam alius, quia Crux solum est signum. Adde quod caracter ordinis dantis potestatem intenditur, & reddit vnum potentiorum alio, nempe Diaconum, quam Subdiaconum.

670 Ad illud de potentijs animæ possumus cum nostris respondere, non esse qualitates, sed substantiæ; siquidem cum anima identificantur. Sed demus cum Thomistis distinguere. Resp. esse qualitates intensibiles etiam, siquidem vnus homo perspicaciori intellectu, visu, aut alia potentia gaudet, alio: ergo intensibiles sunt.

671 Obijcies 1. non repugnat quod diuinitus ponatur in vno subiecto omnes gradus qualitatis, qui intra vnam speciem sunt possibiles, vel quod ponatur qualitas tam summe intensa, vt non possit magis intendi: sed talis qualitas non esset accidens exigens intensiorem, siquidem iam omnem habebat intensiorem: ergo non est de essentia omnis qualitatis exigere intensiorem. Permissa maiori. Resp. quod tunc adhuc exigeret intensiorem: non de novo receptibilem, sed quam habet, & de novo conservabilem: nam licet substantia habeat subsistentiam, illam exigit: ergo etiam illa qualitas exigit intensiorem, licet illam habeat.

672 Obijcies 2. quia quantitas est accidens impenetrabile, reddit materiam primam impenetrabilem: ergo, si qualitas est accidens intensibile, reddet eam intensibilem. Nego consequens. disparitas est, quod materia est capax impenetrabilitatis, non vero intensibilitatis: sicut ab anima redditur viuens, & non spiritualis, quia ad vnum est capax, & non ad aliud: ratio vero quare materia non est capax intensibilitatis, est, quia intensio fit per additionem intraneam vnius accidentis ad aliud, & sicut hoc deficit materia, quia est substantia, deficit ei capacitas ad intensiorem.

673 Obijcies 3. intensio supponit penetrationem: ergo intensibilitas penetrabilitatem. Resp. distinguendo: supponit penetrationem, vt rationem formalem qualitatis, nego; vt requisitum aut conditionem, concedo; & sic qualitas vt qualitas, solum dicit intensibilitatem.

SECTIO III. De speciebus qualitatis.

674 Aristoteles affert quatuor species qualitatis. Prima dicitur

etur *habitus*; Et est advertendum, quod nomine *habitus*, hic non intelligitur habitus supernaturalis, sed summitur pro qualitate facilitante potentiam ad operandum. Dicitur facilitas, quia habitus non dat potentiam ad simpliciter operandum, sed supposita potentia ad opus, dat facilitatem ad facilius illud exercendum.

675 Secunda species qualitatis est *potentia & impotentia*. Potentia est qualitas operativa, & expedita ad operandum: impotentia est qualitas operativa, impedita tamen ad exercitium: & hoc modo explicatæ hæc qualitates, solum accidentaliter distinguuntur, nam accidentaliter advenit illis, impediri vel non impediri, quia hoc ab extrinseco provenit.

676 Tertia species est *patibilis qualitas & passio*: patibilis qualitas est, qualitas multo tempore perseverans in subiecto, vt rubor, qui est in facie ortus ex temperamento, & est quasi accidens notionale subiecti: passio est qualitas, non perseverans multo tempore in subiecto, vt color ex verecundia dimanans, qui quasi instantaneus est.

677 Quarta species qualitatis est *forma, & figura*: forma est pulchritudo, vel deformitas alicuius rei, proveniens ex dispositione qualitatium inter se: figura vero, vt hic summitur, est diversa partium dispositio, v.g. in corpore quod sit ad modum trianguli, in linea ad modum longitudinis, &c.

678 Proprietas prima qualitatis est, habere contrarium, licet hæc non sit generalis: nam lux & species impressæ sunt qualitates, & carent contrario. Secunda proprietas est, suscipere magis, & minus, quod convenit omni qualitati, sed non in omni statu: nam calor includens omnes gradus possibiles, licet de per accidens, non posset suscipere magis, licet posset minus. Tertia proprietas est similitudo, aut dissimilitudo, quæ stat in eo, quod sint eiusdem, vel distinctæ speciei.

DISPUTATIO XXVI.

De Relatione.

SECTIO I.

679 **R**elatio definitur: respectus unius ad aliud. Entitas respiciens dicitur fundamentum. Entitas respecta dicitur terminus, res, qua posita, ponitur relatio, dicitur conditio relationis seu ratio fundandi. Solet dividi relatio in realem, & rationis. Realis est

est, quæ existit independēter ab intellectu, vt relatio causæ ad effectum. Rationis est, quæ existit beneficio actus intellectus, vt relatio quæ datur inter subiectum, & prædicatum.

680 Dividitur 2. relatio in mutuam, & non mutuam. Mutua est, quando ad invicem duæ res respiciuntur, & tunc vocatur correlatio. Non mutua est, quando fundamentum respicit terminum, & terminus non respicit fundamentum, vt actus intellectus actualiter transcendentaliter respicit terminum, nempe obiectum, & obiectum non actualiter transcendentaliter respicit actum: istæ relationes vocantur non mutua, quia non reciprocantur in respiriendo.

681 Dividitur 3. relatio in prædicamentalem, & transcendentalem. Prædicamentalis est respectus, qui est accidentalis fundamento proxime relato. Transcendentalis est, quæ est essentialis fundamento proxime relato. Relatio æqualitatis, similitudinis, &c. est prædicamentalis; accidentale enim, & defectibile est fundamentum esse simile, aut dissimile alteri. Relatio, quam dicit unio ad extremum, aut causa vt causans ad effectum, est transcendentalis, quia essentialis illi.

SECTIO II. In quo stet relatio prædicamentalis.

682 Quidam, vt Thomistæ, aiunt relationem prædicamentalem stare in modo superaddito fundamento & termino proxime relatis, & sic relationem prædicamentalem, quam dicit vnus paries albus ad alterum parietem, stare in modo superaddito & distincto ab vtraque albedine.

683 Sed contra, quia hic modus est intrinsecè superadditus; ergo quotiescumque qualibet minima creatura produceretur, totus mundus intrinsecè mutaretur. Probatur consequ. nam omnia quæ in mundo sunt, dicerent ad illam creaturam relationem, vel similitudinis, vel dissimilitudinis; ergo omnibus entibus in mundo existentibus adveniret ille modus intrinsecè superadditus: sed nihil aliud requiritur ad mutationem; ergo mutaretur omnia mundi & ipse mundus, quod est falsum.

684 Probat. 2. conclusio: nam ex Aristotele, nihil aliud est relatio æqualitatis quàm duæ quantitates æquales in duobus subiectis; ergo si apud Aristotelem nihil aliud est relatio, non erit relatio modus superadditus, siquidem independenter ab eo, positis prædictis quantitibus, datur relatio.

Sed

685 Sed respondent Thomistæ non mutari totum mundum, nam res quæ antea existerat, dicitur similis, aut dissimilis rei de novo productæ per eundem modum superadditum, per quem antea erat similis, vel dissimilis alijs rebus existentibus. Et sic rebus antea existentibus, ex productione novæ rei, nullus modus superadditus advenit eis de novo, præter illos quos antea habebant.

686 Sed contra: nam difficile est, quod una relatio se extendat de novo ad respiciendū novum terminum: ergo ad hoc nova relatio requiritur. Probatur antec. tum quia unio nequit se extendere ad vniendum novum extremum, neque actio ad producendum novum effectum, neque cognitio ad cognoscendum novum obiectum: ergo neque relatio ad respiciendum novum terminum.

687 Suarez ait, stare relationem prædicamentalem in recto in fundamento connotante terminum in obliquo. Sed contra: nā potest manere fundamentum destructo termino, quin maneat relatio: ergo non stat tota essentia relationis in fundamento & recto. Probatur antec. nam potest manere paries, A, destructo pariete, B, ad quem referebatur, & tunc non manebit relatio similitudinis, siquidem deficeret, cui assimilaretur.

688 Respondet Suarez, tunc manere relationem quoad entitatem, licet non maneat relatio quoad denominationem. Quam explicationem usurpat à libertate actuum divinæ voluntatis.

689 Contra: nam indignum cuilibet se offeret, summere argumentum in creatis à Divino mysterio tam difficili, si enim liceret, possem etiam dicere, intellectum & voluntatem meam per se cognoscere, & amare absque distincta actione, sicut Deus, quod nemo dicit: ergo nec hic licet assimilare creaturas divinis mysterijs in æquali concordia difficultatum.

SECTIO III. *Nostre sententia.*

690 Nota ante decisionem, Aristotelem tria genera relationis prædicamentalis possuisse: ad primum genus reduxit omnes relationes, quæ fundantur in unitate & diversitate; asserit enim quod unitas in substantia seu essentia, facit idem; unitas in quantitate æquale; & unitas in qualitate, simile; & contra, diversitas in substantia, facit diversum; in quantitate, inæquale; & in qualitate, dissimile.

691 Secundum genus relationis est, quod fundatur in actione

& passione, nempe in causa producente, & recipiente, sive in causa activa & passiva &c. ad quod genus reducuntur omnes reliquæ causæ, tam physicæ, quam morales, accidentales aut substantiales, cuiuscunque generis sint.

692 Tertium genus relationis est illarum, quæ fundantur in mensura, & mensurabili; advertendo nomine mensuræ, non intelligi aliquam mensuram quantitativam, sed solum mensuram obiectivam, seu per modum obiecti, qua ratione obiecta dicuntur mensuræ suorum actuum & scientiarum; nam per obiecta pensantur, & mensurantur perfectiones actuum, cum ab eis specificentur, & summant totam suam perfectionem.

693 Sit prima conclusio: relationes prædicamentales primi generis consistunt formaliter in fundamento, & termino simul. Prob. nam possitis duobus coloribus, æque intensis, vel duabus quantitatibus æque extensis, omni alio secluso, ponitur relatio similitudinis, & æqualitatis: sed hoc solum dicit unum, & alium colorem, unam & aliam quantitatem: ergo relatio prædicamentalis primi generis, solum dicit unum & alium colorem, & unam & aliam quantitatem: ergo solum stat in fundamento, & termino.

694 Sit secunda conclusio: Relationes prædicamentales secundi generis, quales sunt causæ ad effectus, & effectuum ad causas non stant in solo fundamento, nec in solo termino, sed in ratione fundandi, seu in actione, & passione. Probatur conclusio: nam in ijs relationibus potest poni fundamentum & terminus, & non dari relatio: ergo. Probatur antec. nam nunc Petrus est pater Pauli, & potuit Paulus esse filius Francisci: sed tunc esset Petrus & Paulus, & non esset relatio Petri ad Paulum, quia deesset ratio fundandi, quæ stat in generatione: ergo præter fundamentum & terminum dicit generationem. Confirmatur: nam causa in esse producentis respicit effectum; sed non respicit illum, nisi per actionem: ergo respectus causæ formaliter stat in actione.

695 Sit tertia conclusio: relationes prædicamentales tertij generis, quæ stant in actuali mensura actus per obiectum, stant formaliter in actu mensurante. Probatur: nam relatio tertij generis stat in obiecto mensurante per cognitionem: ergo formaliter intrat cognitio in constitutum relationis. 2. Probat. à paritate relationum secundi generis, in quibus formaliter intrat actio: ergo ob eandem rationem hic debet intrare cognitio.

SECTIO IV. *Ad argumenta respondetur.*

696 Obijcies primo, relatio definitur ordo vnus ad aliud: sed fundamentum & terminus non est ordo vnus ad aliud; ergo nec sunt relatio. Probatur minor: nam fundamentum & terminus ad nihil dicunt ordinem; ergo si relatio est ordo, illa non sunt relatio. Propter hoc argumentum aliqui dicunt has relationes esse solum secundum dici, quod non est improbabile.

697 Resp. tamen, quod relatio non respicit, secundum totum quod habet, vnum, & aliud distinctum à semetipsa, sed sicut partialiter distinguitur à fundamento & termino, partialiter tantum respicit fundamentum, & etiam partialiter terminum, vt respectu à fundamento; & licet distinctio adæquata detur inter fundamentum & terminum inter se, non vero inter relationem, & fundamentum simul, & terminum: relatio enim inadæquate à fundamento, & eodem modo à termino distinguitur: vt patet in numero coagmentato ex duplici vnitatem, quod aggregatum partialiter à qualibet differt, & ille inter se adæquate.

698 Et sic ordo huius relationis prædicamentalis non est medium inter fundamentum & terminum, sicut relatio, quæ aut stat in actione, aut in mensuratione: hæ enim relationes pro forma dicunt quid distinctum à fundamento & termino. Nota hoc ad plurius argumentorum satisfactionem.

699 Obijcies secundo: homo per suam entitatem, & essentialiter differt à leone: sed vt differt ab illo, dicit ad illum relationem diversitatis: ergo hæc relatio non stat in termino, sed in fundamento.

700 Resp. distingo mai. differt essentialiter à leone quoad sufficientiam, concedo mai. quia rationale per quod differt, est illi essentialiter: quoad efficaciam, & respectum absolutum ad leonem, nego mai. & min. de differentia quoad sufficientiam; nam isti contingens est, quod adsit leo, cui sit absolute dissimilis, & ista diversitas est relatio prædicamentalis.

701 Obijcies tertio: nihil datur in relatione respectivum, nam vnum album, & aliud album sunt quid absolutum: ergo non stat in ordine vnus ad aliud. Resp. cum Oviedo, quod nihil datur in tali relatione, quod essentialiter & adæquate per semetipsum respiciat aliud, sed quodlibet respicit aliud inadæquate per semetipsum, & inadæquate per aliud à se distinctum.

702 Obijcies quarto, contra aliam conclusi nem: destructa generatione, qua Petrus produxit Paulum, adhuc Petrus denominatur pater Pauli: ergo relatio causa non fiat in actione. Resp. quod licet physice sit destructa generatio, adhuc moraliter manet actio, quod sufficit, ut Petrus dicatur pater Pauli, & denominetur ab illa ut praterita vere & physice.

703 Instas: ideo transacta visione non dicor videns parietē, quia fuit transacta visio: ergo si fuit transacta generatio, aut transacta actio non dicitur pater.

704 Resp. videntem nihil relinquere in pariete productum, ut in eo tanquam virtute possit dici visus: At vero actio aut generatio, licet destruat, relinquit substantiam genitam, quæ est substantia filij generati à patre: sicut actione peccaminosa transacta, manet adhuc homo peccator ob effectum quem relinquit.

SECTIO V. *Aliqua dubia.*

705 Quælibet relatio potest esse prædicamentalis, aut transcendentalis iuxta varias considerationes: si enim paries ut similis actualiter consideratur, est prædicamentaliter relatus; si ut potest assimulari, est transcendentaliter relatus: Primo enim modo accidentaliter respicit, & secundo modo transcendentaliter. Idem de causa, quæ ut actu effectum respicit, prædicamentaliter refertur; & transcendentaliter ut potens causare: nā accidentale est actu causare, & essentielle posse causare. Idem dic de relationibus tertij generis.

706 Dubium 1. An relatio possit fundari in alia relatione? Resp. affirmative: nam duo alba inter se referuntur: ergo sunt relatio: sed hæc duo alba respiciunt alia duo alba, nam vna dualitas alba est similis alteri: ergo potest dari relatio relationis. Dices: hoc esse procedere in infinitum. Lince & alij hanc sequelam non renunt concedere, & sic nullum est absurdum. Sed resp. negando eam. Nam relatio prædicamentalis nihil est aliud, quam fundamentum & terminus, & non dantur termini, & fundamenta infinita: ergo nec relationes procedere possent in infinitum.

707 Dubium 2. quæ res possint fundare relationem? Resp. omnes, nempe, & substantias & accidentia, & quidquid possibile, aut impossibile imaginabile sit; nam nulla est res, quæ non sit alijs, aut similis, aut dissimilis, aut eadem, aut diversa: sed hæc omnia ample-

fitur relatio: ergo omnes res possunt referri.

708 Dubium 3. an Pater per vnâ relationem referri possit ad plures filios? Resp. negativè: nam hæc relatio stat in actione, vt in forma: ergo si plures actiones requiruntur ad plures filios, etiam plures formæ relationum: ergo plures relationes.

709 Dubium 4. An possit abstrahi ratio relationis ab omnibus relationibus, vt ratio generica? Resp. affirmativè: nam omnes conveniunt in ratione relationis: ergo ab eis posset abstrahi: Deinde prædicaretur de illis vt de distinctis speciebus: ergo esset genus.

DISPUTATIO XXVII.

De alijs sex prædicamentis, & de oppositis.

SECTIO I. De Primis.

710 **H**IC breviter, vel quasi per transenam agitur de reliquis prædicamentis: nam postea ex professo in physica cum Aristotele acturi sumus de illis.

711 *Actio* solet sic definiri: influxus, quo causa in effectum influit. Solet dividi *actio*, in accidentalem: & est, quæ influit in accidens: & in substantialem, & est, quæ influit in substantiâ: & in educativam & est, quæ ex subiecto effectum depromit, & illi inhaeret: & in creativam, quæ sine subiecto effectum producit, & absque subiecti inhaerentia durare potest, v. g. actio qua Angelus producitur.

712 Etiam datur actio immanens, & est, quæ in ipso agente manet, vt visio, & reliquæ actiones vitales. Actio transiens est, quæ non manet in principio, à quo progreditur, sed transit in aliud, vt productio lucis à Sole, quæ in aëre recipitur.

713 *Vbi* sic solet definiti: Correspondentia rei ad locum. Et difficultates hinc resultantes ad physicâ remittimus. Nota tamen obiter, quod *Vbi* summitur pro *presentia*, & hæc est in duplici differentia: vna enim est circumscriptiva, & alia diffinitiva: circumscriptiva est illa, per quam totum corpus correspondet toti loco, & qualibet pars corporis correspondet parti loci, vt presentia, quâ naturaliter quodlibet corpus habet. Diffinitiva est illa, quam habet corpus, quando totum corpus correspondet toti loco, & totum cuilibet parti loci, & qualibet pars corporis correspondet

toti loco, & cuilibet parti loci, vt Christus in hostia consecrata.

714 *Situs*. Solet definiri sic: correspondentia rei habentis partes ad locum divisibilem, sine penetratione partium; vt sessio, vel statio, quæ solum conveniunt rei habenti diversas partes.

715 *Quando*. Solet definiri in ordine ad tempus, sicut *ubi* in ordine ad locum, & sic corpus durat, prout correspondet tempori, quæ omnia in litem vertentur & resolvuntur in Physica.

716 *Habitus*. Hic solum summitur pro quadam denominatione, qua aliquis dicitur vestitus, vel armatus, quæ denominatio stat in applicatione vestium ad personam vestitam: quod probatur ex Aristotele asserente habitum mediare inter vestem, & personam, sicut actio inter agens, & passum.

SECTIO II. De Oppositis.

717 Non est quæstio de oppositione propositionum, nec de oppositione lata, idest de distinctione reperta inter duas res distinctas, sed de oppositione physica reperta inter res mutuo se excludentes ab eodem subiecto. In hoc sensu solet definiri oppositio sic: *Repugnantia duorum extremorum simplicium, quæ simul & secundum eandem partem respectu eiusdem, nequeunt esse in eodem individuo.*

718 Dicitur *simplicium* à distinctione oppositionis logicæ, quæ reperitur inter *propositiones*, quæ sunt extrema composita: dicitur *simul* ad denotandum, repugnantiam non stare in successione, sed in coexistentia, sive in simultanea cohabitatione: dicitur *respectu eiusdem*, nam aliter non datur oppositio: vnum enim lignum secundum vnam partem frigitur, & secundum aliam calefit: dicitur *in eodem individuo*: nam homo vt sic, potest esse albus in Petro, & niger in Paulo.

719 Dividitur oppositio in relativam, contrariam, contradictoriam, & privativam. Relativa est repugnantia duarum relationum inter idem fundamentum & terminum formalem, vt patet in relatione Patris, & Filij, maioris, aut minoris, quæ non possunt reperiri in eodem fundamento respectu eiusdem termini. Additur particula *formalis*, nam in eodem fundamento possunt dari duæ relationes oppositæ comparative ad eundem terminum materialem, sub diversa tamen ratione formali, v.g. Petrus dicit relationem identitatis ad Paulum, in quantum hominem, & diversitatis ad

ad eundem Paulum, non in quantum hominem, sed in quantum talem hominem.

720 Contraria ab Aristotele sic definiuntur: quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt, nisi alterum insit à natura. *Sub eodem genere* ut frigus & calor, quæ sunt sub eodem genere proximo qualitatis. *Maximè distant*; nam non dicunt aliam convenientiam præter genericam. *Ab eodem subiecto mutuo se expellunt*; in hoc enim denotatur oppositio. *Nisi alterum insit à natura*, hoc dicitur, quia sunt aliqua irremobilia à subiecto ut nigredo Ethyopis.

721 Aliquæ dantur qualitates, quæ solum opponuntur in gradu intenso, non vero in gradu remisso, ut calor & frigus. Aliæ tamen opponuntur in gradu etiam remisso, ut qualitas odij & amoris, assensus & dissensus.

722 Oppositio privativa est quæ reperitur inter formam, vel quasi formam & inter privationem talis formæ, ut quæ reperitur inter Petrum cæcum, & videntem, quia cæcitas est privatio visionis in subiecto apto.

723 Oppositio contradictoria est, quæ datur inter formam & carentiam formæ, ut quæ reperitur inter lapidem & suam carentiam: seu inter lapidem & videntem, siquidem lapis est carens visione.

724 Dubium est. Qualis sit maior oppositio? Resp. esse, privativam, & contradictoriam; quia quæ opponuntur, relationis, aut contrarietatis oppositione, possunt componi in eadem parte subiecti, saltem divinitus; quæ vero privativè, aut contradictoriè opponuntur, nec divinitus compatiuntur.

DISPUTATIO XXVIII. *De signo.*

SECTIO I. *Quid sit.*

725 **H**ucusque cum Aristot. egimus de simplicibus in Disput. de Prædicament. Nunc cum eodem progredimur ad complexa, scilicet ad actus ipsos per quos conceptus mentis aperimus; (nam ideo vocantur hæ Disputationes de Interpretatione) Quia autem hoc efficimus medijs signis, prius agemus de Signo & postea de Syllogismo, qui præcipuus est inter huiusmodi complexa: nam de termino, definitione, & reliquis, de quibus hic etiam agit Arist. iam Nos sufficienter alibi tractavimus.

726 Certum est dari signa; actus enim mentales non possent manifestari, si non darentur voces, quæ sunt eorum signa. Divus Augustinus sic definit signum: quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. Sed hæc definitio est signi instrumentalis & non omnis, sed solum significantis pro cognoscentibus corporalibus; quia respectu Angelorum dantur signa: sed ista non ingerunt speciem sensibus, quia carent sensibus Angeli: ergo. Deinde: nam cognitio est signum obiecti, & non ingerit speciem sensibus: ergo.

727 Obiedo sic definit signum: quod est institutum, ut nos faciat venire in cognitionem alicuius. Contra: nam fumus non est institutus ad significandum ignem, nec lux ad Solem significandum, & lux & fumus sunt signa: ergo male ita definitur.

728 Sic definiendum est signum: quod potentia cognoscitiva aliquid repræsentat; nam hæc definitio convenit omni signo, & soli: ergo. Antec. probabitur ex solutionibus argumentorum.

729 Obijcies primo: cognito signo, noscitur obiectum talis signi: nam cognita imagine Cæsaris, cognoscitur ipse Cæsar: ergo ut res sit signum, debet prius nosci: ergo hic conceptus erit essentia signi. Resp. distinguo, ut res sit signum debet prius nosci, si sit signum instrumentale, concedo: si sit signum formale nego: nam hoc quod est nosci, solum signo instrumentali competit, & non formali, & ut hoc percipiatur.

730 Nota: signum dividi in instrumentale, & formale. Formale est ipsa cognitio obiecti. Instrumentale est res, quæ movet ad cognitionem alterius. Dividitur etiam in naturale, & ad placitum. Primum est quod ex sua natura significat rem aliquam, ut fumus ignem: ad placitum est, quod, si significat, est, quia sic voluere maiores, ut ramus vinum.

731 Obijcies 2. contra signū formale: causalitas, aut actio solū late & improprie est causa, quia est id, medio quo influit causa: ergo cognitio eodem modo erit signum, quia est id medio quo intellectus cognoscit significatum.

732 Resp. concedo antec. & nego conseq. Disparitas est, quia causalitas non est id quod causat, sed id medio quo alter causat: Cognitio vero est id quod repræsentat obiectum potentia:

ergo si hoc requiritur ad esse propriè

signum, propriè erit

signum.

SECTIO II. *Aliqua dubia.*

733 Primum est, an requiratur realis distinctio inter signum, & rem significatam per signum? Resp. negativè, nam cognitio attingens omnes cognitiones ut sic, est signum omnium cognitionum, quas attingit, & significat: sed attingit & significat se ipsam: ergo. Si dicas distingui formaliter à se ipsa, prout est cognitio, ac prout est obiectum, libenter permittam; solum enim intendimus, non requiri distinctionem realem.

734 Obijcies primo, una res nequit esse similis sibi, imago sui, vel æqualis sibi: ergo nec signum sui ipsius: hæc enim arguunt distinctionem realem. Resp. dari disparitatem, nam essentia signi est solum repræsentare obiectum potentia: nescitivæ, quod in prædicta cognitione respectu sui verificatur, siquidem se ipsam repræsentat: esse tamen eandem rem sibi æqualem, aut similem, nec apparenter patet, cum evidens sit contrarium.

735 Dices 2. nulla potest dari causa identificata cum suo effectu, vel quæ se ipsam producat: ergo neque signum, quod se ipsum significet. Resp. concedo antec. & nego conseq. Disparitas est, quia causa debet esse prior suo effectu, tanquam independens à dependenti, & cum nulla res se ipsa possit esse prior, nec possit independere à se ipsa, non potest sui ipsius esse causa, bene tamen signum: quia hoc solum dicit repræsentare, & non dicit dare esse; & ex eo quo una res se ipsam repræsentet, nulla apparet oppositio, seu implicancia, ut constat ex cognitione se cognoscente.

736 Dubium 2. per quid constituatur signum instrumentale in actu secundo, id est per quid constituatur ut actu significans, v. g. imago Cæsaris, an sit actu signum Cæsaris per cognitionem imaginis, vel per cognitionem Cæsaris in imagine. Resp. cum pluribus constitui per cognitionem Cæsaris in imagine. 1. Nam per id constituitur signum in actu secundo, per quod actualiter significat, si ve ducit in cognitionem rei significatæ: sed actu significat per cognitionem, qua noscitur significatum in signo: ergo per hanc constituitur significans in actu secundo. Probat 2. à paritate cause, quæ in actu secundo per actionem constituitur: ergo signum per cognitionem.

737 Dubium 3. per quid in actu primo constituantur signa? Resp. per potentiam, quam habent ut in illis noscantur sua significata. Hinc fit, signum naturale in actu primo constitui per suam en-

titatem; quia per illam solam est potens significare, vt fumus ignem; Ad placitum vero per hominum constituitur voluntatem: & quia ideo tale dicitur; nam ramus vinum significat, eo quod sic homines voluere; aliter enim vinum non significaret.

738 Obijcies 1. voluntas hominis non est in ramo: ergo non est forma signi ad placitum. Confirmatur: voluntas hominis non existit actu: sed ramus actu significat: ergo non est forma signi ad placitum. Resp. distingo antec. non est voluntas hominis in ramo intrinsecè, concedo: extrinsecè, nego. Ad confirm. resp. non existit actu voluntas, distingo: non existit actu physice, concedo: moraliter, nego; ad quod sufficit vt voluerint homines, & non retractaverint. Sic Rex postquam scripsit Reipublicæ aliquod mandatum, dicitur quod illud vult; non physice, nam tunc potest dormire, & nihil velle, sed moraliter dicitur velle; quia voluit & non retractavit.

739 Obijcies 2. voluntas est naturaliter cōnexa cum obiecto: ergo est signū naturale: distingo conseq. voluntas instituens, concedo, ramus institutus, nego, quia ramo est contingens.

DISPUTATIO XXIX. De Syllogismo.

SECTIO I. Quid sit.

740 **S**uppono ad syllogismum formale requiri plures actus intellectus inter se realiter distinctos; nam licet per vnum actum intellectus possint attingi plurima obiecta, tamen non attingantur per illationem vnius ab alio. Quamobrem non dicitur syllogismus, nec discursus formalis.

741 Albertus Magnus & alij asserunt syllogismum solū stare in præmissis, ita vt conclusio solum sit effectus syllogismi. Contra, nam licet in præmissis reperiatur conformitas extremitatum cum vno tertio, non reperitur representatio extremitatum inter se: sed ex utroque coalescit essentialiter syllogismus: ergo in utroque stat. Confirmatur ex Aristotele asserente quod syllogismus, est oratio in qua, quibusdam positis, idest præmissis, aliud ab ijs, que posita sunt, necessario sequitur, idest conclusio: ergo ex Aristotele syllogismus imbibit conclusionem essentialiter.

742 Alij constituunt syllogismum in conclusione. Contra, quia totum nequit consistere in parte: ergo si conclusio est pars, syl-

syllogismus, nequit stare in eo. Confirmatur, nam sola conclusio non est oratio, in qua quibuscumque possitis, &c. ergo sola conclusio non est syllogismus.

743 Nostra sententia est, includere essentialiter præmissas, & conclusionem. Hanc sententiam probamus sic: nam deficiente una præmissa, aut conclusione, deficit syllogismus: ergo in illis stat syllogismus. Confirmatur, nam syllogismus includit representationem duarum extremitatum cum uno tertio & inter se: sed hoc clauditur in præmissis, & conclusione: ergo in hoc stat syllogismus.

744 Obijcies 1. Aristotelem dicentem, syllogismum constare duabus propositionibus: ergo non conclusione. Resp. quod dixisse duabus, non fuit negare constare tribus: sicut dicere, Deum esse immensum, non est negare esse plusquam immensum.

745 Obijcies 2. licet apprehensiones prærequirantur ad propositiones, non componuntur ex illis: ergo licet præquirat præmissas syllogismus, non componetur ex illis. Resp. hinc sequi conclusionem non componi ex præmissis, quia illas præquiri, quod libenter concedimus, non vero valet de syllogismo, qui eas non præquiri, sed eodem instanti quo est, eas requirit, ut simul detur syllogismus.

746 Obijcies 3. eo ipso, quod conclusio connotet præmissas, distinguitur à prima & secunda mentis operatione: ergo syllogismus fiat in conclusione connotante præmissas. Resp. conclusionem cum ea connotatione non adæquate distingui ab illis, sed debet esse progressio & transitus ex præmissis in conclusionem, & sic non adæquate fiat in conclusione.

747 Alterum dubium est, an possit dari syllogismus constans præmissis apprehensivis, aut quæ sint apprehensiones? Resp. affirmative, licet hæc questio sit de nomine: patet in ijs actibus: omnis homo animal: sed Petrus homo: ergo Petrus animal. Probatur: nam si præmissæ indicativæ instant intellectam ad conclusionem indicativam, cur apprehensivæ non instabunt illum ad apprehensivam?

748 Sit conclusio: ex præmissis apprehensivis potest inferri conclusio apprehensiva, & indicativa. Probatur, nam præmissæ apprehensivæ idem obiectum repræsentant, ac indicativæ: ergo si indicativæ movent ad conclusionem indicativam, etiam apprehensivæ.

749 Sed nota, syllogismum coalescentem ex præmissis apprehensivis non esse tam perfectum, ac constantem iudicativis; nam perfectio syllogismi stat in identitate extremorum cum vno tertio & inter se, quæ identitas melius in syllogismo iudicativo splendet, quam in tantum apprehensivo.

SECTIO II.

An conclusio clarè attingat obiectum præmissarum.

750 Obiectum formale præmissarum est identitas extremorum cum vno tertio, & conclusionis est identitas extremorum inter se. Nunc dubitamus, an conclusio præter suum obiectum formale, quod clarè & expresse attingit, attingat etiam obiectum formale præmissarum?

751 Sit conclusio: licet aliqua conclusio clarè attingat obiectum præmissarum, non requiritur, nec est de ratione omnis conclusionis illud attingere. Probatur, nam ex eo, quod aliquis actus inferatur ex præmissis, & attingat identitatem extremorum inter se, habet omnia prædicata essentialia cõclusionis: ergo nihil aliud requirit. Confirmat. 1. nam conclusioni formali solum attinet attingere conclusionem obiectivam: sed conclusio obiectiva solum stat, aut solum dicit identitatem extremorum inter se: ergo solum hoc clarè exprimit conclusio formalis.

752 Confirmatur 2. nam præmissæ solum per præcissam attingentiam extremorum cum vno tertio, cū conclusione constituunt syllogismum: ergo conclusio per præcissam attingentiam extremorum inter se, cum præmissis constituet syllogismum.

753 Sit 2. conclusio: potest aliqua conclusio formalis attingere obiectum præmissarum. Probatur, nam non implicat quod vna cognitio attingat plura obiecta: ergo nec quod conclusio attingat suum obiectum & præmissarum obiectum etiam.

754 Obijcies primo: hæc conclusio: ergo Petrus est animal, nõ est eadem, ac hæc propositio: Petrus est animal: quæ non est conclusio, sed propositio nuda: ergo distinguuntur, quoniam propositio, quæ est conclusio, attingit obiectum præmissarum, & quæ non est, non attingit.

755 Resp. distinguere non vero ob distinctam attingentiam, sed quia propositio, quæ est conclusio, pendet & infertur à præmissis,

&

& alia non. Quod tamen ab eis pendeat, aut inferatur, non est attingere præmissarum obiectum.

756 Obijcies 2. electio necessario debet attingere finem, quia est ratio formalis, & propterea etiam actus fidei revelationem, quia etiam est ratio formalis: ergo conclusio etiam debet necessario attingere identitatem extremorum cum vno tertio ut rationem suam formalem.

757 Resp: argumentum valere, si esset hæc ratio formalis conclusionis, sed non est; quia ratio formalis conclusionis, à distinctione præmissarum, solum est attingentia extremorum inter se, quæ attacta clarè, non indiget alia. Quod si ly: *ergo*: significet idem ac *hinc sequitur*, id ad summum probat repræsentationem obscuram obiecti præmissarum, secus claram.

SECTIO. III. Quomodo præmissæ concurrant ad conclusionem:

758 Concurfus vnus est efficiens, qui stat in physico influxu causæ efficientis; alius est moralis, qui non per physicam actionem cooperatur, sed per suasionem, aut illuminationem.

759 Datur causa formalis intrinseca, & extrinseca: intrinseca est, quæ per vñionem physicam informat materiam, & constituit totum, ut forma leonis: extrinseca est, quæ se habet, ut motivum, aut ut ratio formalis specificans aliquid, quin intrinsece recipiatur in illo, ut lux, quæ se habet ut ratio formalis visionis extrinseca. Non est quæstio de præmissis obiectivis, nam est certum has efficienter posse concurrere ad conclusionem formalem media specie impressa, quam intellectui emittunt.

760 Sit 1. conclusio: Præmissæ formales non concurrunt efficienter ad conclusionem formalem. Probatur, quia vna cognitio, non habet virtutem physice producendi, aut dandi esse alteri cognitioni: nam non est potentia; ut patet in actu imperante, qui non physice producit actum imperatum, sed intellectus, aut alia potentia, sunt quæ producunt eos. Deinde, nam intellectus solus cum specie impressa est sufficiens ad productionem: ergo superflue committitur talis influxus cognitionibus.

761 Sit 2. conclusio: præmissæ solum concurrunt ad conclusionem moraliter, id est illuminando intellectum, proponendo, & approximando obiectum conclusionis. Probatur, nam eo ipso quod præmissæ illuminant intellectum, & per illas noscat identitatem duo-

rum extremorum cum vero tertio, iam est illuminatus intellectus ut noscat identitatem duorum extremorum inter se: ergo præmissæ concurrunt ad conclusionem illuminando ipsum intellectum, & approximando obiectum ad eliciendam conclusionem.

762 Obijcies: species impressa efficienter concurrunt cum intellectu ad cognitionem obiecti: ergo etiam præmissæ concurrunt efficienter ad conclusionem, nam æque sunt ambo necessaria. Resp. concessio antec. negando c. onseq. nam species intrat loco obiecti, & sicut obiectum, si concurreret, physice concurreret, ita species concurrere debet: præmissis tamen iam assignatur alter concursus, nempe moralis.

763 Sit 3. conclusio: ita conclusio eget præmissis, ut non possit sine illis produci. Probatur, nam sunt causæ illuminativæ: ergo eget illis. Probat. onseq. nam oculus nequit videre absque luce à qua illuminatur: ergo nec intellectus absque præmissis, à quibus illuminatur, elicere potest conclusionem.

SECTIO III. *An præmissæ necessitent ad conclusionem.*

764 Duplex datur necessitas, una quoad speciẽ, & alia quoad exercitium: necessitas quoad speciem est illa, quæ taliter necessitat potentiam ad actum unius speciei, ut illam reddat impotentẽ ad actum alterius speciei, ut quando proponitur obiectum ut bonum, quin ut malum appareat. Necessitas quoad exercitium est virtus, quæ non solum est impotens ad actum contrarium, verum etiam est impotens à cessatione seu omissione exercitij actus quẽ elicit, ut ignis applicatus, aut voluntas beati respectu amoris beatifici.

765 Sit prima conclusio: intellectus necessitatur à præmissis ad educendam conclusionem quoad speciem. Probatur: nam per præmissas intellectus iudicat extrema esse idem cum vno tertio: ergo necessitatur iudicare in conclusione esse idem inter se, ita ut non possit contrarium iudicare. Probatur onseq. nam est principium evidens, *quæ sunt eadem vni tertio*, &c. ergo.

766 Confirmatur: nam si concessis præmissis, posset intellectus negare consequentiam, sequeretur, quod intellectus semel iudicaret duo contradictoria, nam per præmissas affirmaret esse idẽ cum vno tertio, & per conclusionem affirmaret nõ esse idem cum illo, si negaret esse idem inter se; nam ut non sint idem inter se, debent non esse idem cum tertio.

Sit

767 Sit secunda conclusio: concessis præmissis necessitatur intellectus ad conclusionem quoad exercitium. Probat, nam intellectus est potentia necessaria & positis præmissis habet omnia requisita: ergo non potest non elicere conclusionem. Confirmatur: nam intellectus non potest non assentiri veritati evidenter approximata: ergo nec conclusioni, quæ est veritas, quæ est per præmissas approximata.

768 Obijcies primo: præter propositionem veritatis fidei, ad assensum intellectus, prærequirendus est actus piæ affectionis: ergo etiam præter propositionem præmissarum, requirit intellectus alium actum, ut necessario assentiatur. Respondetur disparitatem esse, quia veritas fidei, cum sit obscura, non convincit intellectum, & sic requiritur imperium voluntatis ad illum captivandum: at veritas conclusionis, positis præmissis, cum evidens appareat, convincit intellectum; & sic, velit, nolit, debet ei assentiri, si non cessat à contemplatione præmissarum, divertente illum voluntate.

769 Obijcies secundo: voluntas beati non necessitatur ad amanda obiecta creata: ergo nec intellectus ad conclusionem. Resp. concesso antec. negando conseq. nam voluntas est potentia libera & sic à bono creato leviter movente, nequit rapi ad eius amorē: intellectus tamen est potentia necessaria, quando veritatem præmissarum concessit, ad conclusionem, & sic nulla est paritas.

770 Dices tertio, positis præmissis: omne animal est substantia: sed omnis homo est animal: adhuc potest intellectus conclusionem directā, vel indirectā elicere: ergo non necessitatur quoad exercitium. Resp. necessitari quoad exercitium, & non posse non educere conclusionē, sive directā sive indirectā hæc sit; vel sit hæc, vel illa; & cum tunc intellectus educeret conclusionem, necessitatus fuit quoad exercitium. Adde, intellectum ad directā necessitari, sed divertitur à voluntate ad indirectā; quia quando diximus necessitari ad exercitium à præmissis, intelligitur sibi relictus.

SECTIO V.

An conclusio sequatur debiliorem partem.

771 Debilior pars est, quæ est de genere minus perfectō, ut pars naturalis, respectu supernaturalis: pars negativa, respectu affirmativa: pars certa, respectu incerta; & probabilis pars, respectu

evidentis, particularis respectu universalis, & alia similes.

772 Sit conclusio: ex vna præmissa affirmativa, & alia negativa, conclusio debet esse negativa, si præmissa negativa constat subiecto, & prædicato simplici, & sic sequitur in hoc debiliorem partem. Probatur, nam extrema coniungenda sunt inter se in conclusione, sicuti fuerunt coniuncta in vno tertio in præmissis: sed quando vna ex præmissis est negativa, non coniunguntur extrema cum vno tertio in præmissis, sed vna extremitas coniungitur, & altera disiungitur: ergo nec debent coniungi inter se in conclusione, immo debent disiungi per negationem.

773 Dixi si constabat subiecto & prædicato simplici; nam si est cōpositū, potest oriri conclusio affirmativa: vt in hoc: omne quod nō potest existere à parte rei est ens rationis: sed alter Deus nō potest existere à parte rei: ergo est ens rationis: ergo aliquando potest sequi conclusio affirmativa ex vna præmissa negativa.

774 Sit secunda conclusio: in syllogismo in quo vna præmissa est falsa, & alia vera, conclusio sequitur debiliorem partem, & sic est falsa. Probatur, nam in conclusione semper coniunguntur extrema inter se, quia fuerunt coniuncta in præmissis cum vno tertio: ergo quando verè non coniunguntur duo extrema cum vno tertio in præmissis, sed falsè, nec coniunguntur inter se verè.

775 Dices: contrarium videri in hoc syllogismo. omnis homo est animal: sed omnis leo est homo: ergo omnis leo est animal. Resp. quod si iste syllogismus est in forma syllogistica, extremum maioris, nempe animal, quod est idem cum homine, debet identificari cum leone in consequentia; cum autem sit falsum, quod animal leonis identificetur cum homine, etiam supradicta conclusio erit falsa; & licet intellectus dicat in conclusione, quod omnis leo est animal, fallitur in hoc, quia talem conclusionem elicit ex eo, quod dixerit in præmissis, omnem hominem esse leonem, quod semper est falsum.

776 Deinde, quia vel animal, quod prædicatur de leone, est idem cum eo, quod prædicatum est de homine, & sic conclusio est falsa; vel diversum, & sic constabit talis discursus quatuor terminis, & perfectus non erit, de quo non est controversia.

777 Sit tertia conclusio: ex vna præmissa probabili, & altera certa, conclusio debet esse probabilis. Probatur: nam sicut coniunguntur cum vno tertio extrema in præmissis, coniunguntur in conclusione inter se: sed non certe in præmissis coniunguntur: ergo

go non certe in conclusione, sed probabiliter. Dubium est: an quādo dantur duę præmissę vna superna & de fide, altera naturalis & evidens, conclusio sit naturalis, aut supernaturalis?

778 Aliqui respondent, conclusionem non posse esse naturalem, quod sic probant, nam conclusio specificatur ab obiecto præmissarum: ergo si vna præmissa est supernaturalis, etiam conclusio. Probatur conseq. nam vt actus sit supernaturalis, sufficit vt ali- quid sit supernaturale se tenens ex parte obiecti: ergo. Confirmatur 1. nam talis conclusio est certa circa obiectum supernaturale: ergo est supernaturalis: implicat enim cognitio certa naturalis obiecti supernaturalis. Confirmatur secundo in hoc syllogismo: omnis homo est risibilis: sed Christus est homo: ergo Christus est risibilis: vbi maior propositio lumine nature est certa, minor de fide: ergo conclusio oriatur supernaturalis. Probabilis est hæc sententia, & sic poteris, si vis, eam defendere.

779 Sed dici aliter potest, eas conclusiones esse supernas à principio superno, dato à Deo ad exigentiam præmissæ supernæ. Conclusio autem sequitur debiliorem partem, attentis se tenentibus ex parte obiecti.

780 Sit quarta conclusio: ex duabus præmissis quarum vna sit vniversalis, alia particularis, vna affirmativa, alia negativa, aliquando sequitur particularis, & aliquando vniversalis: vt patet in hoc syllogismo: nullū animal est lapis: sed Petrus est animal: ergo Petrus non est lapis, vbi sequitur conclusio particularis: in hoc tamen syllogismo sequitur cōclusio vniversalis: nullus leo est quidam homo: sed quidam homo est rationalis: ergo nullus leo est rationalis. Sed hunc syllogismum nō concludere ex vi formæ, fortē aliquis respondebit, quia iste nō concludit in eadem forma: Nullus leo est Petrus, sed Petrus est animal: ergo nullus leo est animal.

780 Obijcies hunc syllogismum: omnis distinctio à parte rei est absolute realis. Sed inter Paternitatem & essentiam datur distinctio à parte rei per Scotistas: ergo & distinctio absolute realis. Arguo sic. Hæc conclusio est hæretica: ergo si conclusio sequitur debiliorem partem, vna ex præmissis est hæretica. Non maior, quia est sententia diuī Thomæ: ergo vel minor est hæretica, vel conclusio non sequitur debiliorem partem. Respondetur conclusionem esse hæreticam non à minori, quę sit hæretica, sed à simultate minoris cum maiori.

DISPUTATIO XXX.

ET SECTIO I. *De Demonstratione*

781 Aristoteles ait, Demonstrationem esse syllogismum facientem nos scire. Dividitur demonstratio in à priori, & à posteriori: demonstratio à priori est, qua demonstratur effectus per causam, v.g. quando Sol lucet dies est; nunc Sol lucet; ergo dies est; ubi dies, qui est effectus solis, probatur per solis existentiam, qui est causa.

782 Demonstratio à posteriori fit quando causa per effectus probatur, ut, quando dies est, Sol lucet; sed nunc dies est; ergo nunc Sol lucet; ubi probatur solem lucere, per esse diem, cum Sol sit causa, & dies effectus.

783 Dubium nunc est; an praemissae demonstrationis sint veriores, certiores, aut clariores conclusionem. Resp. non esse veriores, nam veritas stat in indivisibili: Nec enim datur magis, vel minus veritatis. Confirmatur: nam vel actus, qui est verus, representat obiectum omnino ut est, vel non? Si primum, est tam verus, ac quilibet alter: si secundum, iam non est omnino verus, sed falsus, quia malum ex quocunque defectu; ergo.

784 Dices: ergo hic actus: Deus est omnipotens: non erit verior hoc, scilicet: Petrus currit. Nego consequentiam, nam cum veritas consistat in conformitate, non ut cumque, sed omnimoda cum obiecto, & supra omnimodam non detur maior, ideo non datur veritas alia maior: at verò cum falsitas stet in deformitate, non omnimoda, sed quacumque, & detur una deformitas maior alia, inde est quod datur una falsitas maior alia, v. g. *quinque sunt centum* est maior falsitas, quam *quinque sunt decem*.

785 Dices secundo ex Aristotele: propter quod unum quodque est tale, & illud magis; ergo si conclusio est vera propter praemissas, praemissae erunt magis verae. Resp. negando consequentiam, nam conclusio solum est vera, prout conformatur omnino cum suo obiecto, quod non habet à praemissis, & sic non est vera propter praemissas.

786 Sit secunda conclusio: ambe praemissae non sunt certiores conclusionem. Probatur: nam conclusio assentitur suo obiecto propter intrinsecam sui veritatem, sicut praemissae: ergo conclusio est tã certa, ac sunt praemissae. Deinde, nam licet conclusio attingat obiectum

Etum propter præmissas, istæ non tollunt immediationem, quia sunt ratio formalis; & licet mediata attingeret cognitio evidens, tam evidens est respectu obiecti mediati, ac respectu immediati.

787 Dices: præmissæ non pendent à conclusione, sed imò è contra: ergo certitudo conclusionis non erit tanta, ac præmissarum. Resp. quod dependentia, aut independentia non tollit, quod conclusio nitatur principiis æque infallibilibus, ac præmissæ; & cū in hoc stet certitudo, hoc non tollet quod sit æque certa conclusio, ac præmissæ.

SECTIO II. & Ult. *Aliqua Dubia.*

788 Dubium 1. est an præmissæ demonstrationis debeant esse per se notæ? Propositio per se nota est illa, quæ per se ipsam potest intelligi penetratis terminis, quin probetur per discursum.

789 Resp. negativè, & probatur in hac demonstratione: omnis homo est rationalis: sed omne rationale est risibile: ergo omnis homo est risibilis. Vbi minor propositio debet per aliam explicari, vel demonstrari, nempe per admirativum.

790 Dubitabis 2. an præmissæ demonstrationis requirant esse necessariæ? Resp. affirmativè. Probatur, nam rigorosa demonstratio habet infallibilem, & omnimodam cōnexionem cum obiecto: ergo requiritur ut sint necessariae.

791 Nunc restat dubium, quid sit scientia, opinio, & fides &c. sed de ijs in libris de anima fuisse erit agendum: interim vide nostrum Arana in Præambulis ad Summulā Morale nu. 19. vbi clare pro Tironibus eas explicat.

792 Explicata iam ratione scientiæ, quæ est idem, ac demonstratio; nunc dico, suspensionem esse, cum intellectus ex levibus, & insufficientibus indicijs incipit dubitare, & inclinare: in quo differt ab opinione, quæ assentitur, & sufficientibus nititur principiis.

793 Fides est assensus alicuius rei propter autoritatem dicentis, quæ dividitur in Angelicam, Divinam, & humanam. Angelica est, quando dicens est Angelus. Divina, quando dicens est Deus. Humana, quando dicens est homo, cui assentitur: ut quando assentimur esse Romam, propter autoritatem tantorum hominum, ita dicentium.

794 Hæ sunt præcipuæ quæstiones, quæ metaphysicè in Me-

taphyfica solent agitari. Et si huius sciētiae ratio formalis sub qua est simplex cognoscibilitas, utinam omnium nostrorum laborum sit etiam motivum illa immensa cognoscibilitas essentiae divinae, in cuius consecutionem haec omnia dicimus, & dicamus, impendimus, & perpendimus, incepimus, & finimus.

FINIS.

I N D E X.

DISPVTATIONVM

SVMVLAR. LOGICÆ, ET

METAPHISICÆ.

D ISPVTATIO I. <i>De Termino.</i>	Pag. 1.
Sectio I. <i>Aliqua notantur.</i>	pag. 1.
Sectio II. <i>Varia definitiones Termini.</i>	pag. 2.
Sectio III. <i>Aliqua divisiones termini declarantur.</i>	pag. 3.
DIPVTATIO II. <i>De proprietatibus termini Logici.</i>	
Et Sectio I. <i>De suppositione.</i>	pag. 5.
Sectio II. <i>Quid sit suppositio, & quotuplex.</i>	pag. 5.
Sectio III. <i>De Aseensu, & Descensu.</i>	pag. 6.
Sect. IIII. <i>De alijs proprietatibus termini Logici.</i>	pag. 7.
DSIPVTATIO III. <i>Et Sect. I. De Nomine.</i>	pag. 7.
Sectio II. <i>De Verbo.</i>	pag. 8.
Sectio III. <i>De oratione Logica.</i>	pag. 9.
DISPVTATIO IIII. <i>Et Sectio I. De Modo scien</i>	
<i>di, & de eius Speciebus.</i>	pag. 9.
Sectio II. <i>De definitione.</i>	pag. 11.
Sectio III. <i>Quotuplex sit definitio.</i>	pag. 11.
Sectio IIII. <i>De regulis Bonæ definitionis.</i>	pag. 12.
DIPVTATIO V. <i>Et Sect. I. De Divisione.</i>	pag. 12.
Sect. II. <i>An divisio distinguatur à definitione.</i>	pag. 13.
DISP. VI. <i>Et Sectio I. De propositione.</i>	pag. 14.
Sectio II. <i>Quotuplex sit propositio.</i>	pag. 14.
Sect. III. <i>De oppositione propositionum absolutarum.</i>	pag. 15.
Sect. 4. <i>An istæ propositiones sint propriè oppositæ?</i>	pag. 16.
Sect. 5. <i>De æquipotentia propositionū absolutarum.</i>	pa. 17.
Sect. 6. <i>De conversione propositionum absolutarum.</i>	pa. 18.
Sect. 7. <i>De oppositione propositionum modalium.</i>	pa. 19.
Sect. 8. <i>De argumentatione.</i>	pag. 19.
	Sect.

I N D E X.

Sect. 9. De figura, & modo.	pag. 20.
Sect. Vltim. Aliquæ voces pro distinguendis propositionibus explicantur.	pag. 20.
DISP. VII. Et Sect. I. De obiecto.	pag. 25.
Sect. II. De conceptibus obiectivis.	pag. 26.
Sect. 3. Argumenta solvuntur.	pag. 27.
Sect. 4. Quomodo conceptus formales sint obiectum Logicæ.	pag. 27.
Sect. 5. An voces sint obiectum Logicæ.	pag. 28.
Sect. 6. An detur obiectum Attributionis.	pag. 30.
DISP. II. De obiecto formali Logicæ. Et Sect. I.	
Variæ sententiæ.	pag. 31.
Sect. 2. Nostra sententia proponitur.	pag. 33.
Disput. III. Quid sit Logica. Et Sect. I. Definitiones Logicæ proponuntur.	pag. 34.
Sect. 2. Proponuntur divisiones Logicæ.	pag. 34.
Sect. 3. Dividitur Logica in Divinam, Angelicam, & Humanam.	pag. 36.
Sect. 4. Ad argumenta contraria respondetur.	pag. 37.
DISP. IV. Qualis sit Logica. Et Sect. 1. An sit virtus mentis?	pag. 38.
Sect. 2. An detur praxis in intellectu.	pag. 39.
Sect. 3. An idem actus possit esse simul practicus & speculativus?	pag. 40.
Sect. 4. Respondetur argumentis.	pag. 41.
Sect. 5. An logica sit practica, vel speculativa.	pag. 41.
Sect. 6. An logica sit simplex qualitas.	pag. 43.
Sect. 7. De necessitate logicæ.	pag. 44.
Sect. 8. Quomodo concurrat logica ad actus aliarum scientiarum.	pag. 45.
Disp. V. De ente rationis. Sect. I. An detur.	pag. 46.
Sect. 2. Quid sit ens rationis	pag. 47.
Sect. 3. De existentia entis rationis, & de prædicatis quibus potest constare.	pag. 48.
	Sect.

I N D E X.

Sect. 4. <i>Per quos actus efformetur ens rationis.</i>	pag. 49.
Sect. 5. <i>Quæ potentia efformet ens rationis.</i>	pag. 49.
Sect. 6. <i>Quotuplex sit ens rationis.</i>	pag. 51.
Sect. 7. <i>Notabilia pro dictis.</i>	pag. 52.
Disp. VI. De <i>universali.</i> Et Sect. 1. <i>Quid & quotuplex sit.</i>	pag. 54.
Sect. 2. <i>De unitate à parte rei.</i>	pag. 55.
Sect. 3. <i>Aliquæ sententiæ circa unitatem à parte rei.</i>	pag. 56.
Sect. 4. <i>De distinctione Scotica, & unitate negativa reali.</i>	pag. 57.
Sect. 5. <i>Proponuntur aliæ rationes in favorem prædictæ sententiæ.</i>	pag. 59.
Sect. 6. <i>De distinctione graduum superiorum, & inferiorum.</i>	pag. 60.
Sect. 7. <i>De distinctione virtuali.</i>	pag. 61.
Sect. 8. <i>An detur distinctio obiectiva.</i>	pag. 61.
Sect. 9. <i>De distinctione ex natura rei.</i>	pag. 63.
Disp. VII. De <i>Universo.</i> Et Sect. 1. <i>Quæ sit forma, & materia universi.</i>	pag. 64.
Sect. 2. <i>Per quas potentias fiat universale.</i>	pag. 65.
Sect. 3. <i>An per prædicationem destruaturs universale.</i>	pag. 66.
Sect. 4. <i>De potentia Naturæ ad essendum in multis.</i>	pag. 68.
Disp. VIII. De <i>Genere primo prædicabili.</i>	pag. 70.
Sect. 1. <i>Quid sit genus.</i>	pag. 70.
Sect. 2. <i>Aliqua dubia declarantur.</i>	pag. 71.
Sect. 3. <i>De quibus prædicetur genus.</i>	pag. 74.
Sect. 4. <i>An requirat plures species.</i>	pag. 75.
Disp. IX. De <i>Specie.</i> Et Sect. 1. <i>De utraque specie.</i>	pag. 76.
Sect. 2. <i>Utrum natura immultiplicabilis sit universalis.</i>	pag. 78.
	Disp.

I N D E X.

Disp. X. De individuo. Et Sect. 1. De eo primo, & secundo intentionaliter sumpto.	pag. 80.
Sect. 2. De individuo vago.	pag. 81.
Sect. 3. An possit abstrahi ratio communis univoca individui.	pag. 82.
Disp. XI. De differentia. Et Sect. 1. Quid sit.	pag. 83.
Sect. 2. Aliqua dubia.	pag. 84.
Sect. 3. Quid sit differentia, & alia dubia?	pag. 86.
Dipl. XII. De Proprio.	pag. 86.
Disp. XIII. De Accidenti.	pag. 87.
Disp. XIV. De his quæ sunt communia quinque Prædicabilibus. Et Sect. 1. De Numero eorum.	pag. 88.
Sect. 2. An universum sit genus ad prædicabilia.	pag. 89.
Disp. XV. De Prædicationibus.	pag. 91.
Disp. XVI. Et Sect. 1. De univocis, &quivocis, & Analogis.	pag. 93.
Sect. 2. De univocis.	pag. 95.
Disp. XVII. Et Sect. 1. De Analogis.	95.
Disp. XVIII. De Ente. Sect. 1. An transcendat differentias.	pag. 98.
Sect. 2. An ens sit genus ad substantiam, & accidens, ad Deum & creaturas.	pag. 99.
Disp. XIX. Et Sect. 1. De Attributis entis.	pag. 101.
Sect. 2. Explicatur attributum unum.	pag. 102.
Sect. 3. Argumentis respondetur.	pag. 103.
Sect. 4. Aliqua dubia circa Vnum.	pag. 104.
Sect. 5. De unitate individuationis.	pag. 105.
Sect. 6. De Attributo vero.	pag. 106.
Sect. 7. De bono transcendentali.	pag. 107.
Sect. 8. De numero proprietatum entis.	pag. 108.
Disp. XX. Et Sect. 1. De possibilitate entis.	pag. 109.
Sect. 2. De possibilitate physica.	pag. 111.
Sect. 3. De essentia, & existentia.	pag. 112.
	Sect.

I N D E X.

Sect. 4. <i>Ad argumenta respondetur.</i>	pag. 114.
Disp. XXI. Et Sect. 1. <i>De Prædicamentis et sic.</i>	pag. 115.
Sect. 2. <i>Quæ entia collocentur in prædicamento, & quomodo.</i>	pag. 116.
Sect. 3. <i>An partes substantiæ collocentur in prædica- mento.</i>	pag. 118.
Disp. XXII. <i>De Substantia. Et Sect. 1. Quid sit.</i>	pag. 119.
Sect. 2. <i>De subsistentia.</i>	pag. 121.
Sect. 3. <i>An subsistentia stet in negativo.</i>	pag. 122.
Sect. 4. <i>Quid sit subsistentia.</i>	pag. 123.
Sect. 5. <i>An subsistentia sit actio productiva sub- stantiæ.</i>	pag. 123.
Sect. 6. <i>Aliqua dubia.</i>	pag. 125.
Sect. 7. <i>Alia dubia.</i>	pag. 126.
Disp. XXIII. <i>De accidenti Physico. Sect. 1. Quid sit.</i>	pag. 127.
Sect. 2. <i>Dubia solvuntur.</i>	pag. 128.
Disp. XXIV. <i>De quantitate. Sect. 1. Quid sit.</i>	pag. 129.
Sect. 2. <i>An quantitas distinguatur à substantia.</i>	pag. 130.
Sect. 3. <i>Idem assumptum & difficultas prosequitur.</i>	pag. 131.
Sect. 2. <i>De speciebus quantitatis.</i>	pag. 133.
Disp. XXV. <i>De Qualitate. Sect. 1. Quid sit.</i>	pag. 134.
Sect. 2. <i>Nostra sententia.</i>	pag. 135.
Sect. 3. <i>De speciebus qualitatis.</i>	pag. 136.
Disp. XXVI. <i>De Relatione. Sect. 1.</i>	pag. 137.
Sect. 2. <i>In quo stet relatio prædicamentalis.</i>	pag. 138.
Sect. 3. <i>Nostra sententia.</i>	pag. 139.
Sect. 4. <i>Ad Argumenta respondetur.</i>	pag. 141.
Sect. 5. <i>Aliqua dubia.</i>	pag. 142.
Disp. XXVII. <i>De alijs sex prædicamentis, & op- positis. Et Sect. 1. De primis.</i>	pag. 143.
Sect. 2. <i>De oppositis.</i>	pag. 144.
Disp. XXVIII. <i>De signo. Et Sect. 1. Quid sit.</i>	pag. 145.
	Sect.

I N D E X.

Seçt. 2. <i>Aliqua dubia.</i>	pag. 147.
Disp. XXIX. De syllogismo. Et Seçt. 1. <i>Quid sit.</i>	pag. 148.
Seçt. 2. <i>An conclusio clarè attingat obiectum præmissarum.</i>	pag. 150.
Seçt. 3. <i>Quomodo præmissæ concurrant ad conclusionem.</i>	pag. 151.
Seçt. 4. <i>An præmissæ necessitent ad conclusionem.</i>	pag. 152.
Seçt. 5. <i>An conclusio sequatur debiliorem partem.</i>	pag. 153.
Disp. XXX. Et Seçt. 1. <i>De demonstratione.</i>	pag. 156.
Seçt. 2. & vlt. <i>Aliqua dubia.</i>	pag. 157.

F I N I S.

INDEX LOGICVS RERVM, ET VERBORVM.

Numerus indicat Marginalem.

- A**ccidens prædicabile quid? 432. 433. Eius diviso, 433. Res-
pectu inferiorum non prædicatur ut accidens, 434.
Accidens physicum quid? à n. 625. Entitativum nequit identifi-
cari cum sua inhærentia, 630. Quod creatum est potest na-
turaliter existere absque subiecto, 632.
Actus idem an possit esse practicus, & speculativus? 204. Vide
Logica.
Æquipolentia quid? 88. Vide *Propositio.*
Analogia quid? 474. Non dantur analogia attributionis, 476. Nec
proportionalitatis, 479. An transcendentia? à n. 481.
Argumentatio alia formalis, alia materialis, 97. Modus, & figu-
ra syllogismi formalis, 100. Vide *Syllogismus.*
Ascensus, & descensus quid? 22. Quadruplex eorum differentia,
à n. 23.
Attributa entis. Vide *Ens.*
Conceptus obiectivi an sint obiectum materiale proximum lo-
gicæ? à n. 134. An & quinam ex conceptibus formalibus? 141.
Vide *Logica.*
Concretum aliud substantivum, aliud adiectivum, 450. Quid di-
cant in recto? 451. Quomodo vnum de alio prædicetur? 452.
Conversio propositionum, à n. 90.
Definitio quid? à n. 50. Quotuplex? à n. 53. Proprietativa, & ac-
cidentalæ non sunt propriæ definitiones, 54.
Demonstratio alia à priori, 781. Alia à posteriori, 782. An eius
præmissæ sint certiores, & clariores conclusione? 783. An de-
beant esse per se notæ? 788.
Differentia quid? 409. 425. Quotuplex? 411. Componi potest ex
duplici aliunde totali, 417. An sit perfectior genere? 424. An
suscipiat magis, & minus? 422. Ut subiicibilis non est univer-
salis, 426.

RERUM, ET VERBOR.

- Distinctio quid? 293. Quotuplex, à n. 294. Virtualis maxima non
 datur in creatis, 301. Nec ex natura rei inter formalitates, à
 n. 308. Formalis obiectiva an detur inter gradus superiores,
 & inferiores? à n. 302.
- Divisio est modus sciendi logicus totum in suas partes distri-
 buens, 59. Alia est physica, alia metaphysica, alia integralis,
 alia essentialis, 60. Bonæ divisionis regula, 61. An distingua-
 tur à definitione? 62.
- Ens rationis an detur? à n. 232. Quid sit? 239. In quo se su possit
 constare existentia reali? 241. 251. An & extremis realibus?
 243. Per quos actus efformetur? à nu. 245. Nec Deus, nec po-
 tentiæ materialis efformant ens rationis, 249. 252. Ens ratio-
 nis cum fundamento quid? 256. Quotuplex? 257.
- Ens reale quid? 486. Transcendit formaliter differentias, 487.
 Non est genus ad substantiam, & accidens, nec ad Deum, &
 creaturas, 493. Attributa, & proprietates entis, à n. 500. Vñ
 non stat formaliter in carentia, 506. Vide *Vnum*. Verum trāf-
 cendentale in quo stet? 524. In quo bonum transcendentele?
 529. Numerus proprietatum entis, à n. 533.
- Entis possibilitas vt sic stat in capacitate ad existendum sine
 contradictione, 543. Contracta ad creaturas stat in capacitate
 ad existendum dependenter ab alio, 546. Entis possibilitas
 physica, à n. 549.
- Essentia, & existentia, à nu. 556. An realiter distinguantur? 557.
 An existentia sit idem cum actione productiva? à n. 558.
- Genus est vniversum vt pars materialis essentiæ communis, 343
 Definitum huius definitionis, 346. Quomodo prædicetur? à
 n. 348. De quibus? à n. 361. An requirat plures species? 367.
- Gradus superiores, & interiores quomodo distinguantur. Vide
Distinctio.
- Individuum primò, & secundò intentionaliter sumptum, 396.
 Aliud vagum, aliud determinatum. Ibidem. An vagum possit
 efformare voluntas? 400. Vt tale non est vniversale. Ibidem.
 Versu *Difficultas*. An ab omnibus individuis, possit abstrahi
 ratio vnivoca individui? à n. 402.
- Logica quid? 172. Eius divisiones, 175. Sufficit logica naturalis
 ad dirigendos actus logicos supernos, 177. An logica, Divi-
 na, Angelica, & Humana, specie differant? 182. An sit virtus
 mentis, 190. An sapientia, &c. à n. 192. An sit practica, vel spe-
 culativa? 209. An sit simplex qualitas? 216. Eius necessitas,

INDEX LOGICVS.

221. Quomodo ad actus aliarum scientiarum concurrat? 228.
 Eius obiectum materiale, à n. 128. Formale, à n. 160. Attributio-
 nis, à n. 152.
 Modus sciendi quid sit? à nu. 44. An detur in Deo? 47.
 Modus, & figura syllogistica, 100.
 Nomen, Verbum, & oratio logica quid? à n. 32.
 Obiectum materiale, & formale logicæ. Vide *Logica*.
 Oppositio propositionum absolutarum, à n. 86. Sub contrariæ
 an sint verè oppositæ? 85. Quid de reliquis? à n. 80.
 Propositionum modalium oppositio, 95.
 Oppositio physica quid? 717. Quotuplex, 719.
 Oratio logica quid? à n. 40. Alia est perfecta, alia imperfecta, 43.
 Prædicabilia plura quam quinque, 439. Vniuersum genus est ad
 illa, 442.
 Prædicatio concretorum, & abstractorum, à n. 440.
 Prædicamentum est: Aggregatum ex genere supremo, eiusque
 inferioribus rectè ordinatis, 569. Quot debeant assignari? à
 nu. 570. Quæ entia in Prædicamento collocentur? 574. An &
 partes substantiæ, & quænam? 581.
 Praxis quid, & an, detur in intellectu? 199. An idem actus possit
 esse simul practicus, & speculativus? 204.
 Propositio quid? 65. Quotuplex? 69. Earum oppositio, 76. æqui-
 polentia, 88. Conversio 90.
 Proprium quid, & quotuplex? à n. 428. Respectu quorum sit vni-
 versum? 431.
 Qualitas quid? à n. 662. An omnes exigant intensiorem? à n. 666.
 Species qualitatis, 674.
 Quantitatis definitio à num. 635. An distinguatur à substantia? 640.
 Eius species, à n. 655.
 Relatio quid? 679. Quotuplex? à n. 680. Prædicamentalis nõ stat
 in modo superaddito, 683. Nec in solo fundamento conno-
 tante terminum in obliquo, à n. 687.
 Quæ fundatur in vnitæte, & diversitate, stat in fundamento, &
 termino simul, 693. Quæ fundatur in actione, & passione, stat
 in ratione fundandi, 694. Quæ fundatur in mensura, & mensu-
 rabili stat formaliter in actu mensurante, 695. Solvuntur op-
 posita, à nu. 696. An relatio possit fundari in alia relatione,
 706. Quæ possint fundare relationem, 707.
 Scientia, opinio, & fides, 791. remissivè.
 Signum est, quod potentiæ cognoscitivæ aliquid representat,

INDEX LOGICVS.

728. Non est necesse quod realiter distinguatur à re significata, 733. Per quid constituatur in acta primò? 737. Per quid in actu 2. ? 736.
- Species quid? à n. 374. Vt subieciibilis non est formaliter vniuersalis, 376. Non omnis species prædicabilis, est subieciibilis, 383. Non potest conservari in vnico individuo, 387.
- Substantia est ens per se, sive ens potens subsistere, 586. Quænam illius partes collocentur in prædicamento? à n. 581.
- Subsistentia est complementum substantiæ, 592. 602. Distinguitur Angelica ab eius natura, 601. An ster in negativo? 596. An in actione productiva substantiæ? 604.
- Non repugnat substantia absque propria, & aliena subsistentia, 613. Vna substantia naturaliter potest habere duas subsistentias, 615. Possibilis est substantia creata identificata cum propria subsistètia, 620. Huiusmodi substantia non posset subsistere per subsistentiam distinctam, 622. An vna substantia possit subsistere per subsistentiam alterius? 623. An in vnica natura rationali, quæ per duplicem subsistentiam subsisteret, daretur duplex Persona? 624.
- Suppositio quid, & quotuplex? à n. 20.
- Syllogismus non stat in solis præmissis, 741. nec in sola conclusionè, 742. Sed in vtrisque, 743. An possit dari syllogismus constans præmissis apprehensivis? à n. 747. An conclusio clare attingat obiectum præmissarum? à n. 750. Quomodo præmissæ concurrant ad conclusionem? à n. 758. An necessitent ad conclusionem? à num. 764. An conclusio sequatur debiliorem partem? à n. 771.
- Termini varix definitiones reiectæ, à nu. 6. Est pars per se Orationis Logicæ, 10. Illius divisiones, à n. 12.
- Voces aliquæ, seu termini explicati pro distinguendis propositionibus, à n. 105.
- Vniuersale quid, & quotuplex, à nu. 265. Eius vnitas, à nu. 272. Eius forma, & materia, à n. 314. Actus illud efformans terminatur ad omnem collectionem individuorum, 315. Per quas potentias fiat vniuersale? à n. 320. An destruat per prædicationem? 326. Potentia nature ad essendum in multis, 332. Vniuersum an sit genus ad prædicabilia? 442.
- Vnum verum, & bonum. Vide *Ens*.

FINIS.

DIS-

DISPV TATIONES IN 8. LIBROS PHYSICORVM.

DISPV TATIO I.

DE OBIECTO PHILOSOPHIÆ.

IT 1. Cōclusio: Obiectum materiale Physicæ, est ens naturale cum omnibus suis causis, affectionibus, & proprietatibus. Probatur: Nam de hoc agit: ergo est obiectum materiale. Probatur: Nam agit de materia, & forma quæ sunt ens naturale, & de loco, motu, & de acciden-

ti, &c. quæ sunt affectiones, &c. ergo.

2 Sit 2. conclusio: Obiectum formale Physicæ, est ipsa naturalitas entis naturalis. Probatur: Nam obiectum formale est illud, propter quod scientia distinguitur ab alijs scientijs, & propter quod agit de obiecto materiali. Hoc habet naturalitas vt talis: ergo, &c.

3 Sit 3. conclusio: Physica secundum vnā partem est scientia, & secundum aliam opinio. 1. pars probatur in cognitionibus certis, veris, & eidentibus, quas continet. v. g. causa dat esse effectui, totum confurgit ex partibus, &c. 2. pars in cognitionibus, & conclusionibus prouabilibus, quas habet. v. g. materia prima non est pura potentia, vniō realiter ab extremis distinguitur, &c.

4 Sit 4. conclusio: Physica non est vna simplex qualitas. Probatur: nam cognitiones de materia, de forma, &c. sunt specie distinctæ: sed ex omnes sunt Physicæ: ergo non est simplex qualitas.

5 Sit 5. conclusio: Physica distinguitur ab alijs scientijs. Probatur: Nā licet Medicina attingat idem obiectum materiale, nempe corpus, non tamen sub eodem obiecto formali, sed sub distinctis, hæc enim vt sanabile, illa vt naturale.

6 Obijcies: Physica agit de sanabilitate corporis, nā agit de omni affectione illius, & hæc est affectio: ergo idem sunt. Resp. quod Physica agit de sanabilitate, vt est præcisè affectio naturalis, non verò de illa, prout conseruatur, medijs aliquibus causis externis, vel vt recuperatur salus medijs, medicamentis, nam hoc ad medicinam attinet, & sic naturalitas sanitatis, vt affectio, erit Physicæ, vt conseruabilis remedijs erit Medicinæ.

7 Sit 6. conclusio: Physica partim est practica, & partim speculatiua:

Pri-

Primum vt dictat modum quo formatur nix, tonitrua, &c. Secundum prout contemplatur effectus ortos à causis, & factum esse totius, &c.

DISPUTATIO II.

*De Principijs entis naturalis.*SECTIO I. *Aliqua notantur.*

8 **N**ota 1. Apud Divum Thomam nihil aliud esse principium, ac id à quo aliquid procedit: apud Aristotelem, id vnde aliquid, aut est, aut fit, aut noscitur, vbi particula *noscitur* significat cognitionem à priori, nam non erit principium rei, quæ à posteriori noscitur per aliā, vt ignis noscitur per calorem, & non est calor principium ignis, nam noscitur à posteriori, bene verò quando effectus noscitur per causam.

9 Nota 2. Omni principio conuenire esse primum: & etiam principium esse vniuersalius quam causa; nam Patrem æternum esse causam verbi, est falsum, & est verum, esse principium: ergo, &c. Et ratio est, nam causa requirit influere defectibiliter, & non principium. Et apud Grecos est causa verbi, nam isti non dicunt hoc requiri ad rationem causæ.

10 Nota 3. Principium etiam sumi pro primo alicuius rei, vt Adamus est principium hominum, & primum punctum est Principium lineæ. Elementum etiam idem est, ac causa intrinsicè compositiua, vt materia, &c.

11 Nota 4. Principium distingui ab initio, causa, & elemento tanquam gradum superiorem ab inferiori; nam Patri æterno conuenit esse principium, & non reliqua: ergo, &c.

12 Aristoteles sic definit principia entis naturalis: quæ nec ex se se, nec ex alijs, sed omnia ex ipsis fiunt. Quæ *nec ex se se, nec ex alijs* non denotat, quod à nullo principio fiunt: sed quod à nullo principio fiunt, quod sit principium illorū, eo modo, quo illa sunt principia cōpositi; illa enim sunt principia intrinseca in genere causæ materialis, & formalis: & principium eorū est extrinsecum creans, nempe Deus respectu materiæ: & respectu formæ, si est materialis, agens est principium efficiens extrinsecum, & materia ex qua fit, est principium materiale, & forma est principium formale: ergo, &c. Sed ex ipsis omnia fiunt, id est quod omnia composita fiunt ex illis.

13 Obijcies: materia 1. fit ex multis partibus integrantib⁹ ipsam materiam, & illam constituentibus: ergo iam hoc principium fit ex alio in

eodem genere, ac est principium compositi. Resp. negando consequentiam, nam materia est principium compositi in genere causæ materialis respectu formæ intrinsicè constituentis compositum: una erò pars materiæ respectu alterius partis est in genere integrantis, quod est ei extrinsecum, & in diuerso genere causæ.

13. Sit conclusio cōtra aliquos. Per hanc definitionē solum definiuit Aristoteles principia intrinseca non extrinseca. Probat̃ur ex sensu ipsius definitionis, & ex particula *ex*, nam homo, non fit ex Deo, sed à Deo. Satis patet hoc.

14. Obijcies ex Scriptura: qui ex Deo est, verba Dei audit: & alibi: vos ex Patre Diabolo estis. Vbi particula *ex*, his locis non significat esse partem intrinsecam: ergo ex hac particula non benè arguimus, &c. Resp. 1. prædicta verba Scripturæ non esse intelligenda in sensu rigoroso. Resp. 2. non dici ex Patre præcisè quia producit̃ur ab illo, sed quia Filius per generationē accipit substantiam Patris, & iusti dicuntur Filij Dei, nam habent gratiam quæ est etiam quædam participatio substantiæ, vel naturæ Dei, ob quam adoptant̃ur in filios Dei. Iudei etiam dicuntur filij Diaboli, nam videntur habere naturam, & indolem Dæmonum, non verò quia ab eis gignant̃ur. Probat̃ur etiam; nam rueret definitio si includeret principia extrinseca, siquidem ignis A, est principium in genere efficientis, ignis B; & ignis A, in eodem genere causæ efficientis, habuit principium: ergo, &c.

SECTIO II.

Quot sint principia entis naturalis in factō esse.

15. **S**It conclusio. Principia intrinseca entis naturalis in factō esse solum sunt duo, materia nempe, & forma, nam solum hæ duæ idest materia, & forma componunt illud vt partes constituentes: ergo, &c.

16. Obijcies 1. Priuatio formæ quæ generatur præcedit semper in omni composito: ergo vt principium intrinsecum. Resp. negando. 1. quia non præcedit vt pars compositi. 2. quia si in eodem instanti materia, & forma de nouo producerent̃ur, daret̃ur compositum naturale, quin præcessisset hæ priuatio: ergo, &c.

17. Obijcies 2. Vnio est pars necessaria, & intrinseca omni composito: ergo est principium. Resp. non esse partem, sed nexum partium.

18. Obijcies 3. Subsistentia intrinsicè constituit ens naturale: ergo est principium intrinsecum illius.

19 Resp. 1. Componere ens naturale in esse suppositi; non verò in esse compositi naturalis, vt constantis materia, & forma, de quo fuit loquutus Aristoteles; suppositum enim non cognouit.

20 Resp. etiam 2. Non dici partē propriē totius subsistentis, sed cōplementum substantiæ subsistentis. Instant: ergo si suppositum est ens naturale, erit pars entis naturalis, siquidem est pars suppositi.

21 Ref. Suppositum esse aliquo modo posterius ente naturali, id enim primario solum petit vt tale materiam, & formam, vt verò subsistens, est metaphisice, & formaliter, quid subsequutum enti naturali.

22 Obijcies 4. Ex calido fit ignis: ergo ex dispositionibus fit totum tamquam ex principijs.

23 Ref. Non fieri ex omni quod dicit calidum, sed ex illo quod dicit de subiecto: nam si ignis est totum substantiale, quomodò potest cōponi in esse talis ex calore, & dispositionibus.

SECTIO III.

De principijs entis naturalis in fieri.

24 **N**on loquimur de principijs intrinsecis actionis, nam est certū, ens in fieri esse ipsam actionem: & hanc non habere partes intrinsecas etiam est certum.

25 Difficultas hic est, quot sint principia actionis, non solū in genere causæ efficientis, verum etiam in omni illo genere, in quo aliquo modo actio accipiat aliquod esse ab alio vt à principio.

26 Quidam dicunt, quod actio nō solum habet pro principio agens, sed etiam terminum.

27 Noto, vt questio non de nomine fiat, quod si intelligūt de connectione essentiali, ita vt vnum non possit esse sine alio, verū est quod est principium, nam est verum non posse esse actionem sine termino.

28 Sit tamen 1. conclusio: actio non habet pro principio terminum, nam si terminus esset illius principium, maximè ob independentiam à dependenti, nempe quod terminus possit esse sine hac numero actione, & hæc numero actio nequit esse sine hoc termino, sed hæc ratio est nulla: ergo. Probatur minor. Nam licet generatio æterna qua Pater generat filium sit taliter conexa cum filio vt nequeat esse sine illo, tamē nou habet pro principio ipsum filium: ergo licet generatio formæ Leonis, sit ita conexa cum termino vt nequeat esse, sine illo, nō ideo est principium. 2. quia sicut actio nequit esse sine hoc nume-

ro termino, ita hic numero terminus nequit esse sine aliqua actione: ergo hoc sufficit, vt actio sit principium termini, sicut sufficit vt terminus sit principium actionis, quod falsum est.

29 Respondent disparitatem esse, quod hæc actio nõ potest esse sine hoc termino, attamen hic terminus esse potest sine hac actione dummodo habeat aliam.

30 Cõtra: nam licet aliquis effectus possit esse sine hoc numero principio, dummodo habeat aliud, tamen dependet ab illo, quia non potest esse sine hoc, vel illo, vel alio: sed etiam terminus nequit esse sine hac, vel illa actione: ergo dependet ab illa à qua est.

31 Contra etiam: nã actio est causans in actu 2. sed causa in actu 2. nõ habet pro principio terminum, imò illa est principium termini: ergo actio non habet pro principio terminum, & aliunde est prior natura: ergo, &c.

32 Confirmatur: nã licet valeat, quod hæc causa in actu 2. non possit esse sine hoc termino, & hic terminus non possit esse sine causa in actu 2. tamen causa in actu 2. non dependet à termino, sed è contra: ergo, &c. Tandem, quia in sententia valdè probabili est possibilis causa identificata cum actione: sed talis actio non haberet pro principio effectum: ergo nulla actio habet pro principio terminum: nam sicut hæc non posset esse sine termino, ita nec alia.

33 Sit 2. conclusio: actio educiua, vt educio est, habet pro principio extrinseco agens, & subiectum. Probatur, nam subiectum cõcurrit passiuè recipiendo ipsam actionem, sed hoc est esse principium: ergo subiectum est principium actionis vt educio est. Confirmatur, nam id à quo aliquid dependet, est principium: ergo subiectum est principium educationis, quæ pendet ab eo.

34 Sit 3. conclusio: educio vt mutatio, habet pro principio agēs, subiectū, & priuationem formæ in subiecto. Probatur, ex Aristotele aiente, mutationem habere principia contraria, sed hæc contrarietas est inter formam, & carentiam formæ: ergo mutatio habet pro principio priuationem. Deinde, nam mutatio est essentialiter transitus de non habere formam, ad habendā eam: ergo priuatio est principium actionis, vt est mutatio.

35 Sit 4. conclusio: actio, præter illud quod dicunt actio, educio, & mutatio, vt conuersio est, addit carentiam formæ præexistentis, vt patet in ligno, quando conuertitur in ignem, quod amittit formam ligni; exigitque essentialiter conuersio esse transitus ab esse ligni, ad esse ignis, & sic principium conuersionis est amissio præexistentis, & adquisitio nouæ formæ.

36 Creatio definitur: productio rei indepédeter à subiecto, sicut educatio est productio dependenter ab illo. Nunc rogo, an carentia dependentiæ sit principium illius.

37 Sit 5. conclusio: carentia dependendi à subiecto non est principium creationis. Probatur: nam est quid subsequutum ad illam. Probatur: nam ideo creatio dicit carentiam dependendi ab alio, tanquam à subiecto, quia totum suum esse habet ab agentis: ergo hæc carentia non est eius principium, siquidem est quid subsequutum. Nec subiectum, à quo independet, est eius principium, nam impossibili omni subiecto, esse potest creatio, si Deus sit adequatum agens: ergo, &c.

SECTIO III.

Satisfit obiectionibus contrarijs.

38 **O**biicies 1. Si Deus reproduceret formam in materia, materia mutaretur, & non adveniret carentia formæ præexistentis, nam eadem forma quæ præexistebat, reproducebatur: ergo non est principium omnis mutationis carentia formæ præexistentis. Resp. Mutaretur distinguo: ab entitate nego, à modo habendi entitatem concedo; respectu enim modi habendi formam, dabatur in materia transitus, non verò respectu entitatis formæ, nam hæc esset eadem.

39 Obiicies 2. In nullo instanti hæc carentia est principium mutationis. Nam non in instanti in quo est forma genita, siquidem tunc non est talis carentia, & si tunc non est, quando est terminus; nequit esse eius principium. Deinde nec in instanti in quo est mutatio, nam tunc datur forma, & sic non datur eius carentia: ergo in nullo, &c.

40 Resp. dupliciter posse unam rem esse principium alterius. Primo tamquam causa efficiens, & hoc modo causa non existens, non potest esse principium. 2. modo potest una res esse principium, tamquam terminus à quo, ut se habet carentia formæ genitæ, siquidem subiectum debet transire de non habere formam ad habere illam, & sic carentia talis formæ poterit esse principium se habens ut terminus, à quo transit materia, quin talis carentia existat quando existit effectus. Et sic respondeo. In instanti, in quo est mutatio, non est carentia formæ, in existendo, concedo; in desinendo, nego. Siue in essendo id à quo transit de non habere formam ad illam habendam nego; & hoc sufficit ad mutationem.

41 Obiicies 3. quando ex ligno fit ignis non solum præcedit carentia formæ ignis, sed forma ligni: hæc non est principium: ergo nec illa. Respondeo: præcessit forma ligni accidentaliter ad conceptum generis.

rationis, vel mutationis, concedo: essentialiter nego, quia licet in materia non esset forma ligni, nec alia forma, poterant introduci dispositiones ad ignem, & poterat generari ignis, quin aliquid positivum destrueretur, sicut nunc lux, & tenebræ in aere introducuntur, quin aliquid positivum aeris destruat, nam tenebræ solum sunt carentia lucis, vel defecisse lucem.

42 Replicab. viuens essentialiter fit ex forma embrionis: ergo supponit hanc formam destruibilem ab adveniente: sed hæc non est principium: ergo nec carentia. Respondeo, quod generatio viuentis essentialiter ex suo conceptu non petit præexistentiam formæ embrionis directe, & primario, sed solum petit dispositiones in materia, quibus datis, licet non daretur forma embrionis (vt potest contingere diuinitus) daretur tota essentia generationis viuentis. Et sic ad generationem vt sic, non requiritur forma præexistens.

43 Obijcies 4. ex nihilo nihil fit: ergo si carentia est nihil, nam non est quid naturale positivum, nihil fiet ab illa vt à principio. Respondeo concedendo, non esse quid positivum, sed quid reale negativum, & hoc est de essentia, & de natura termini à quo, vt principij. Sic conueniet ei ratio huius. Ad illud, ex nihilo, &c. Respondeo nihil fieri tamquam ex subiecto, secus vt termino à quo.

44 Quæres: cur mutatio ex sua natura non dicit priuationem formæ præexistentis, sicut dicit priuationem formæ aduenientis? Respondeo, esse, quia sine carentia formæ aduenientis absolutè, nec diuinitus potest dari mutatio: patet ex definitione, quæ est: transitus: ergo debet transire ad habendam formam, quam non habebat: aliter non transiret. Deinde, nam nullus potest mutari de homine in hominem; benè tamen diuinitus potest mutari materia per vnâ formam venientem, quin priuetur præcedenti, cõponente Deo duas formas simul in materia.

DISPUTATIO III. DE MATERIA I.

SECTIO I. QUID SIT.

45 **N**Ota: Lapides esse materiâ domus, non tamen de qua hic loquimur. Illa enim, nõ est l. sed materia quæ coalescit ex materia l. & forma substantiali, cū lignum v.g. ex his componatur. Materia de qua hic loquimur est prima, idest quæ in nullo subiectatur, & est primum subiectum entis naturalis vt pars incompleta, quod non habent lapides, nam sunt entis artificialis, quod subsequitur ad naturale.

46 Nota etiam, quod semper, & quando creaturæ aliquid operantur operatur illud ex subiecto, & ideo dixit Aristoteles: ex nihilo, nihil fit.

47 Sit 1. conclusio: datur materia prima. Probatur: nam omne totum substantiale constat ex forma vt ex actu: ergo ex materia vt ex potentia. Probat. 2. nam creaturæ nequeunt aniquilare substantias, sed corrumpere: ergo quia manet semper materia intacta in quacunque mutatione. Probatur 2. nam agentia naturalia immittunt dispositiones ad introducendam formam: ergo danda est materia ad eas suscipiendas. Probatur 3. nam Ecclesia quæ nequit errare, veneratur reliquias Sanctorum: non ob eorum formam: ergo ob eorum materiam.

48 Prima definitio materiæ est hæc: primū subiectum compositi substantialis. Cōtra. Nam hoc conuenit naturæ Angeli respectu sui totius, subsistentis; quod quia non est accidentale, debet esse substantiale; & tamen Angelus non est materia 1.

49 Secunda est: subiectū formarum substantialem. Quæ impugnatur nonnullis vt inadæquata, nam non comprehendit accidentales formas.

50 Nostra conclusio est, materiam primam definiri: primum subiectum entis naturalis, vel in composito naturali.

51 Dices: sola materia prima est subiectū in composito, & non aliud: ergo non est primum, nam primum indicat dari secundum, ad quod primum dicit ordinem. Resp. negando, dicere ordinem ad secundum: nam primum subiectum hic solum est subiectum sine subiecto, quod præcedat.

52 Sit 2. conclusio: materia prima in sensu metaphysico ipsius solum dicit ordinem subiecti ad formas substantiales, cum quibus constituit ens naturale, secundum illud, quod ens naturale dicit etiam in suo conceptu essentiali metaphysico; non verò secundum quod dicit in suo conceptu integrali accidentali.

53 Obijcies 1. quando aliquis gradus confurgit ex alijs, & constituit rem, omnes gradus ex quibus confurgit, constituunt etiam rem primario, vt patet in rationali cuius tres gradus constitunt hominem: ergo si est subiectum etiam ad accidentales, hic gradus constituet materiā. Respondeo negando assumptum; nam gradus subiecti in materia prima in suo conceptu primario metaphysico, & præciso, solum est ad formas substantiales, tam perfectas, quam imperfectas, & sic non confurgit gradus subiecti, ex gradu etiam subiecti ad accidentales: hæc enim sunt extra conceptum compositi substantialis essentialis: ergo si hoc vt tale est finis materiæ, erunt extra eius finem essentialem, nam prout constituit ens naturale, licet dicat eas, non verò primario metaphysicè essentialiter; ergo nequit definiri in ordine ad eas, & sic ruit

paritas. Rationale enim constituunt apprehensivum, iudicativum, & discursivum; gradum tamen hunc subiecti, non constituit gradus subiecti ad accidentia.

54 Confirmatur tota hæc doctrina. Homo licet definiatur per esse principium, non definitur per esse principium omnium rerum, quarum est principium; aliter definiretur per esse principium risus: ergo nec materia est definienda per esse subiectum omnium formarum, quarum est subiectum. Unde sicut homo non definitur in ordine ad risum, quia ordo ad eum, est extra essentiam metaphysicam primariam illius; ita materia licet necessario includat subiectionem ad formas accidentales, non in ordine ad illas definitur, quia est extra suam rationem primariam metaphysicam.

55 Obijcies: nostra definitio convenit naturæ Angeli, quæ est primum subiectum entis naturalis (non superni) quod cum sua subsistentia componit: ergo. Resp. argumentum non esse ad rem, quia hic agimus de ente naturali (non superno) compositi, non suppositi, & Angelus est ens naturale suppositi.

SECTIO II.

Quare materia 1. potius sit subiectum quàm forma.

56 **T** Riplex genus subiecti datur: receptionis, informationis, & denominationis. Subiectum receptionis est, quod recipit formam, ex seeductam; informationis; quod non recipit formam, sed solum ab illa denominatur, seu informatur; ut corpus respectu animæ rationalis; à qua informatur. Denominationis est, subiectum, quod denominatur ab alio quin sit forma, ut Christus à subsistentia Verbi, quæ non est forma physica. Omne subiectum, quod est educationis, est informationis, & quasi denominationis, non tamen, è contra.

57 Sententia 1. ait esse primum subiectum ob indifferentiam ad plures formas: Sed contra, nam possibilis est materia destinata ad solam unam: ergo 2. quæ est P. Arriagæ ait: esse primum subiectum, quia pro aliqua prioritate supponitur ante unionem, per quam unitur cum forma. Contra, quia dum nutritur homo, anima rationalis supponitur aliqua prioritate ante unionem cum materia: ergo non solum materia prima habet hoc, sed etiam forma. Probatur antecedens, nam unio quæ producitur per nutritionem, pendet à viventi: ergo supponit vivens, & sic animam, quæ est forma: ergo.

58 Sit 1. conclusio: illa pars est subiectum in composito, quæ tanquam quid entitativum minùs perfectum vnitur, cum alia parte entitativa perfectiori, suscipiendo illam, à qua informatur, & cum qua ens naturale construit: hoc habet sola materia: ergo sola materia est subiectum. Probatur, nam licet detur de possibili aliqua materia, quæ sit perfectior quam materia prima de facto existens, nunquam tamen æquabit perfectionem formæ, quam petit.

59 Obijcies: possibilis est unio formæ Leonis cum alia parte, quæ esset perfectior ipsa forma Leonis: ergo tunc forma constitueret totum, tanquã pars minùs perfecta; & sic esset primum subiectum. Respondeo negando, quod forma Leonis ordinetur ad efficiendum aliquod ens naturale cum alia parte perfectiori se, quia forma totius naturalis non solum debet esse æque perfecta, ac materia talis totius, sed perfectior; ideo enim dicitur forma, idest formans, & perficiens, sive pulchrum reddens subiectum, ad contrapositionem materiæ; quæ informis, & fœda à Philosophis appellatur.

SECTIO III.

An materia 1. sit subiectum per aliquid à se distinctum.

60 Sit conclusio: Materia 1. est identificata cum potentia ad recipiendas omnes formas, & sic talis potentia non est superaddita. Probatur ex eius definitione, hanc potentiam esse ipsius essentiam. Deindè, vis informativa est idem cum forma: ergo vis receptiva cum materia. Probat. 2. nam si hæc potentia est substantialis: ergo sicut, quin mediet alia potentia distincta, recipit hanc potentiam, etiam recipiet formam substantialem. Si est accidentalis: ergo totum resultans, non est totum per se substantiale, sed accidentale, pululans ex substantia, & accidenti, quod est absurdum.

61 Obijcies 1. Una substantia producit aliam medijs accidentibus: ergo materia recipit, media potentia accidentali. Nego conseq. quia causa non constituit totum per se substantiale, cum substantia producta; benè verò materia cum formæ.

62 Obijcies 2. Materia amittit potentiam, quando habet actum. Nam actus excludit potentiam, & etiam quando corrumpitur forma. Nego. Nam semper manet essentiale potentiæ; absit, vel adsit forma; manet etenim propensio, & inclinatio adhuc, nam non perit illam ut corruptam, nec ut actuantem, (nam hæc sunt accidentalia) sed ut
actua.

actuativam, & informativam tantum. Solum enim deficit carentia formæ, per quam carentiam erat purè in potentia.

SECTIO III.

An materia 1. sit pura potentia.

63 **D**Vbium est, an materia prima habeat aliquem actum propriū sui, vel an omes actus materiæ primæ tam physici, quàm metaphysici proveniant à forma, ita vt ex se sit merè pura potentia. Sit 1. conclusio: Materia prima habet actum metaphysicum proprium sui, & sic non est pura potentia metaphysica. Probatur: nam habet essentiam, genus, & differentiam: ergo habet proprios actus metaphysicos.

64 Sit 2. conclusio: Materia prima non existit per existentiam formæ, sed per suam propriam. Probatur: nam habet distinctam actionem; hæc est existentia: ergo. Confirmatur: nam materia dat existentiam formæ materiali: ergo debet existere ante formam, siquidem nullum principium dependet in primo suo esse ab illa entitate, quam causat: aliter enim agens dans existentiam formæ, daret existentiam materiæ: ergo produceret illam, siquidem daret existentiam: ergo generaret materiam, quod est absurdum.

65 Sit 3. conclusio: Materia prima est pura potentia, prout non includit formam physicam secum identificaram. Probatur: nam si materia prima componeretur ex alia materia, & forma, iam non esset primum subiectum, nam haberet subiectum distinctum: ergo. Sit 4. conclusio: Materia prima non est pura potentia, prout hæc excludit omnem virtutem operativam, nam producit proprietates suas, ergo includit virtutem ad illas.

66 Obijcies 1. Si materia subsisteret independenter à forma, esset completa sine forma: ergo non subsistit. Respondeo, distingo; esset completa sine forma in esse existentis, & subsistentis concedo: in esse compositi nego; nam careret complemento physico formæ, quam postulat.

67 Obijcies 2. Materia prima nequit esse ens in actu: ergo est pura potentia. Probatur antecedens, nam non resuleret ens per se ex materia, & forma, siquidem ex duobus entibus in actu non resultat ens per se: ergo in omni genere est pura potentia. Respondeo: nego antecedens; ad probat. Resp. quod ex duobus entibus in actu potest

resultare ens per se, si talia entia sint incòpleta sicut materia, & forma.
 68 Obijcies 3. Datur ens, quod est actus purissimus nempe Deus nihil habens potentia: ergo etiam ens nihil habens de a. 1. Distinguo antecedens; nihil habens potentia: logica nego: physica concedo. Respondeo etiam 2. Deum habere hoc ob suam infinitatem: at si materia prima esset pura potentia, esset nihil, & non haberet metaphysicam essentiam.

69 Obijcies 4. Ex D. Thoma, materia prima non existit in rerum natura, per semetipsam, cum non sit ens in actu, sed in potentia tantum: ergo. Respondeo D. Thomam loqui de existere per se ipsam; idest non identificari cum sua existentia, sed esse ab ea distinctam. Per ultima verba ait nullum includere actum physicum absolute, sed ipsam existentiam, ordinatam insuper ad formam.

SECTIO V.

De appetitu materiae primae, ad formas.

70 **A** Petitus dividitur in desiderij, gaudij, & simplicis complacentia: desiderij est in bonum absens, gaudij in praesens, & complacentia in bonum tantum ut tale; sit praesens, vel absens.

71 Sit 1. conclusio: Materia prima habet appetitum innatum, ad formas substantiales. Prob. Ex Aristotele: materia appetit formas, sicut turpe appetit pulchrum. Deinde, in omni re datur inclinatio, & propensio ad suum finem, & perfectionem: ergo in materia ad formas. Sit 2. conclusio: materia appetit appetitu gaudij formas, quas possidet. Prob. Nam sunt perfectio praesens, intenta à materia: ergo quader illis. Sit 3. conclusio: ex eo quod materia habeat appetitum gaudij, pro illo instanti reduplicatiue, nihil aliud desiderat. Prob. Nam si desideraret, maxime, quia potest deficere, quod habet: sed est impossibile pro illo instanti ut deficiat: ergo nihil aliud desiderat.

72 Sit 4. conclusio: Licet materia pro instanti, quo habet formam, non habeat appetitum desiderij ad alias, disiunctiue habet. Probat. Nam pro alijs instantibus potest deesse forma, quam habet: ergo adhuc desiderat alias nempe hanc, vel illam, &c. Licet potius exigat formam, ad quam est disposita, quam aliam. Et prob. Nam si in materia prima ligni esset calor ut octo, talis materia ligni potius exigeret, si deesset forma, quam habebat, formam ignis, quam lapidis: inclinaretur enim à dispositionibus, quae illius desiderium, quasi determinarent ad illam formam; potius quam ad aliam: ergo.

73. Sit 5. conclusio: appetitus gaudij, & desiderij, in adæquate distinguuntur à materia prima: Nam licet non distinguantur ab ea, tamquam duæ sint propoſitiones, distinguuntur tamē in eo, quod vna est in præſens vt tale, alia in absens, quod est defectibile materia; & sic distinctum.

74. Sit 6. conclusio: Materia prima non solum appetit formas non productas adhuc, sed corruptas iam, & destructas. Probatur 1. Nam appetitus materia est essentialis, ergo semper manet in materia. Probatur: Nam licet corrumptur forma qualibet, manet essentia materia: ergo prædicata essentialia illius: sed vnum est appetitus, ergo hic manet: sicut in rationali, quia essentialiter est potentia discursus, adhuc producto discursu, manet in eo potentia: ergo, &c. Probatur 2. Nam non appetuntur secundum quod habent corruptionis, sed secundum esse quod habuerunt; reduplicatiuè enim vt tales, nequaquam appetuntur; benè verò absolute, absque memoria corruptionis. Nam est innata vis essentialis exigendi. Prob. 3. Si enim Deus anihileret omnes formas, materia adhuc exigeret formas; nam si postea reproduceret vnā, & eam traderet materia, adhuc materia perficeretur: ergo eam exigebat.

75. Sit 7. conclusio. Si materia prima sumatur secundum se, magis appetit vnā formā perfectiorem, quam aliam imperfectiorem; licet si attendatur ad dispositiones, magis appetat aliquando imperfectiorem, si ad hanc fiat inductæ. Prob. 1. pars. Quia idē appetit formas, quia sunt perfectiones, & bonum illius: ergo magis appetit illas, quæ sunt magis perfectiones, & maius bonum illius. Prob. 2. Nam appetitus materia nihil est aliud, quam perfectibilitas per formas: ergo magis appetit formā, per quam erit magis perfectibilis: materia enim magis perficitur per animā, quam per cadavericā formā. Deindè, si haberet materia appetitum elicitum, ita desideraret: ergo eas etiam desiderat cum innato. Secunda pars ex antecedenti probata est.

SECTIO VI.

Argumenta contraria solbuntur.

76. **O**bjicies 1. Materia non ponit conatum ad formas substantiales, sicut corpus graue ponit ad centrum: ergo non appetit. Deindè, materia prima nec producit, nec recipit omnes formas: nam animā rationalem non recipit: ergo nec appetit. Resp. Materiam primā cōcurrere vt causā materiale ad formas corporeas, & quan-

& quando nequit esse hoc propter spiritualitatem formæ, iam est causa materialis vnionis, nectentis formam cum materia, quod sufficit, vt eam appetat. Relinquam vim non habet.

77 Obijcies 2. Pro illo instanti quo habet vnā formam, non est completa per alias: ergo appetit pro tunc alias. Prob. conseq. Nam si nullam haberet, omnes appeteret: ergo licet habeat vnā, appetit pro tunc, quas non habet. Respond. Concedo habere appetitum ad omnes; Si nullam haberet; ad omnes disiunctiue, hanc vel illam: simul nego. Nam eo, quod vnā habeat, iam est faciata materia, ita vt nequeat aliam conaturaliter habere cum illa. & cum appetitus innatus, & essentialis terminetur ad perfectionem conaturalem, ad vnā solum terminatur formam.

78 Obijcies 3. Si materia haberet appetitum desiderij ad alias formas, appeteret amittere quam habet, nam ad alias habendas, hoc est necessarium: ergo. Resp. Materiam desiderare alias formas, non appetitu absoluto, & efficaci, sed conditionato, sicut si quis desideraret penitentiam de peccatis futuris, si fortè committat illa, non verò absolute, vel efficaciter, sed sub hac conditione; sic materia desiderat alias pro casu, quo amittat istam, hoc autem non est desiderare amissionem istius.

79 Obijcies 4. Productio formæ corruptæ est impossibilis naturaliter: ergo materia prima non appetit formas corruptas. Distinguo conseq. Si entitatiue consideretur, nego: Si consideretur vt est productio formæ corruptæ, vt corruptæ, concedo. Et nego conseq. forma enim corrupta potest considerari secundum se, quo modo semper est quid possibile, & continetur sub potentia naturali, vt tamen iam destructa nequit naturaliter produci, nec appeti.

80 Obijcies 5. æqualiter materia constituit ens naturale, cum quolibet forma: ergo quamlibet æqualiter appetit. Distinguo antec. æqualiter ens naturale, concedo: æqualiter perfectum nego. Obijcies 6. Appetitus materiæ est potentia positiua: hæc est indifferens ad omnes æqualiter: ergo non est magis ad vnā, ac ad aliam. Prob. conseq. Nam aliter sequeretur, quod materia prima solum esset in statu naturali, quando haberet formam, quam plus appetit. Resp. Est indifferens ad omnes; idest potest per omnes perfici, concedo: æqualiter perfici, nego. Nec est violenta licet habeat formam imperfectiorem, cum constituat cum ea ens naturale, sicut posset cum perfectiori, quod materia principaliter intendit.

SECTIO VII.

Quomodo dependeat materia prima, à forma.

81 **D**atur dependentia à priori, & à posteriori. Propria, siue à priori est illa, qua effectus dependet à sua causa, vt lux à Sole: à posteriori, vt dependentia Solis à luce. Prima sententia ait: materiam primam, nec diuinitus posse esse sine vlla forma. Secunda ait, naturaliter posse esse. Tertia ait, naturaliter non posse, benè verò diuinitus. Hanc communiter Suarezistæ amplexantur, & primam tuentur Thomistæ.

82 Sit 1. conclusio: Materia prima potest existere diuinitus absque omni forma substantiali. Probatur: Nam habet suam existentiam distinctam à forma: ergo licet hæc desit, semper manebit existens materia. Item hæc non est effectus formæ, imò forma est effectus materiæ: ergo sicut ignis potest existere diuinitus, sine suo necessario effectui caloris, ita materia, sine suo effectui necessario formæ. Deinde, nam licet demus materiam existere per existentiam formæ, adhuc potest existere per aliam existentiam, vt apud Thomistas materia prima humanitatis Christi, existit per existentiam Verbi: ergo materia poterit existere per aliam existentiam, quin sit formæ.

83 Sit 2. conclusio: Materia naturaliter nequit esse sine forma. Probat. Ex Aristotele, generatio vnus est corruptio alterius, & agens naturale est impossibile, quod corrumpat vnā formā, quin introducat aliam. Confirmatur; nam ideò nequit materia prima esse sine aliquibus accidentibus naturaliter, quia semper & quando aliqua destruantur, sit per introductionem aliorum, quæ sunt contraria expulsi: ergo pariformiter in formis. Prob. Nam tam impossibilis est vna qualitas cum alia contraria, ac vna forma substantialis, cum alia in eadem materia: sed fuga vnus qualitatis provenit ab adventu alterius contrariæ, ergo similiter in formis.

84 Obijcies 1. D. Thomas dicit: *Dicere materiam præcedere sine forma, est dicere ens actu sine actu*: ergo implicat contradictionem materia sine forma. Confirm. Nam si nequit dari esse accidentale, sine forma accidentali, nec esse substantiale materiæ, sine forma substantiali. Resp. 1. Loqutum fuisse D. Thomam de materia prima, naturaliter loquendo in quo statu esset contradictio: nam haberet vt supponitur, & non haberet. Vel dixisse materiam primam completam, siue in statu debito non posse existere sine forma, nam hoc esset ens actu sine actu. Ad

confirm. Respondeo: Quod Deus, & Angelus habent esse substantiale, & non habent formam, & sic ruit paritas dicta. Disparitas est, quod esse accidentale non potest ab alio prouenire, quam ab accidenti; at esse substantiale reperitur in alijs distinctis rebus, quæ carent forma substantiali, vt Deus, materia secundum se, & Angelus, &c.

85 Obijcies 2. Materia sine forma esset sine determinata specie: à forma enim determinatur: ergo, &c. Resp. per formam determinari ad hanc, vel illam speciem compositi, non materiæ; & sic non esset forma ad hoc, sed ad alium finem. Obijcies 3. Natura humana nequit non constituere indiuiduum: ergo nec materia compositum. Resp. Nego conseq. Natura humana identificatur cum indiuiduo; materia verò distinguitur à composito.

86 Obijcies 4. Materia habet suam propriam subsistentiam, & existentiam sicut anima rationalis: ergo potest existere sine forma, sicut anima sine materia. Nego conseq. Quia anima id habet ob suam specialem perfectionem; & deinde, nam dispositiones, quæ expellunt animam, non disponunt illam ad hoc vt migret in aliam materiam. Alij resp. Animam non esse totam, & totaliter propter compositum sicut materiam, sed habere alium finem, discurrendi quem assequitur melius extra materiam.

87 Obijcies 5. Quælibet res potest existere sine illo, quod est causa sui: ergo & materia naturaliter sine forma. Nego antec. Nam actionis non est causa terminus, nec quantitas materiæ primæ, & tamen nec acto, nec materia possunt esse sine illis.

88 Obijcies 6. Materia prima paulatim disponitur ad formas substantiales: ergo non implicat, quod destruitur forma, quam habet, & non inueniatur adhuc satis disposita materia: ergo pro tunc erit sine forma. Confirmatur in viuente, quia materia viuents est in determinata quantitate, ita vt forma viuents, non possit produci in minori materia: illa materia successiue disponitur, ita vt prius disponatur illa pars, quæ est propinquior agenti, & postea pars distans: modò sic: in illo instanti, in quo pars propinquior est disposita, iam non habet formam antecedentem, & neque habet formam viuentem, siquidem adhuc non est disposita tota materia prima: ergo pro illo instanti existeret materia prima naturaliter, absque vlla forma.

89 Resp. Concedo materiam primam paulatim disponi, ad formam substantialem viuents; nego tamen posse destrui vnā formam, quia sit materia sufficienter disposita ad aliam, quia natura non intendit destructionem, sed generationem. Ad confirmationem resp. Quod nunquam disponuntur vltimo, aliqua partes materiæ ad formam vi-

ventis, quin disponantur etiam alia partes, quæ requiruntur ad introductionem formæ viventis, & sic quod numquam materia prima existit sine forma. Vel resp. Quod licet aliqua partes disponantur in embrione ad formam viventem, antequam disponantur alia partes, quæ requiruntur ad introductionem formæ viventis, quod talis forma embrionis conseruatur in materia, vsque dum adueniat forma viventis, & sic numquam est sine forma.

SECTIO VIII.

DE DISTINCTIONE SPECIFICA, ET NUMERICA MATERIE.

90 **S**it prima conclusio: Omnes materiae sublunares solum numero distinguuntur, & sic sunt omnes eiusdem speciei. Prob. Nam diuersitas accidentalis non est sufficiens ad distinguendum in specie, qualem diuersitatem habet materia, nam omnis hæc diuersitas inter materias prouenit ab eo, quod hæc habet hanc formam, & illa aliam, &c. Sed hoc est accidentale omni materia: nulla enim est destinata ad hanc formam: ergo non distinguuntur specie, sed accidentaliter materia. Prob. Nam quælibet materia potest successiue habere omnes formas: ergo nulla distinguetur per hoc ab alia, si omnes ita se habent.

91 **S**it 2. conclusio: Non implicant de possibili multa materiae primæ sublunares specie distinctæ. Prob. Nam nulla in hoc apparet repugnancia. Tum, quia Deus potest producere alias primas qualitates, quas non possit recipere materia prima sublunaris, & possit materia prima, quam de possibili creet, ergo distingueretur specie. Deinde, nam potest produci materia solum potens ad vnā formam: ergo tunc specie distinguetur.

92 **O**bjicies 1. Materia prima Adamantis nequit amittere suam formam, & acquirere aliam: ergo distinguitur in specie à sublunaribus; Resp. Nequit amittere, nego, vel distinguo: nequit amittere eam absolute, nego; facilius concedo; siquidem materia prima ferri difficilius amittit formam, quam stupa, & non obstanti, quia absolute possunt amitti non distinguuntur specie. Insuper, quia agentia naturalia produxerunt formam Adamantis: ergo materia illius potuit recipere alias formas, sicut recepit hanc: ergo licet nunc non possit, non habere, non distinguetur, quia non ita essentialiter habet, ut non potuerit, non recepisse.

93 **O**bjicies 2. Talis materia prima possibilis, destinata ad vnā formam; non esset perfectior, nec imperfectior ista: ergo non est possibilis. Resp. negando antecedens. Si enim esset tantum ad spiritua-

lem, & non ad materialem, esse perfectior; si è contra, imperfectior: ergo iam esset distincta specie.

94 Obijcies 2. Apud Augustinum materia prima est propè nihil; sed illa possibilis esse perfectissima: ergo non esset propè nihil, & sic nec materia. Resp. Esse propè nihil respectu ad formam, &c. vel casualiter, in ea enim forma ad nihilum reducuntur: Sicut Deus casualiter est salus.

95 Obijcies: Actus est, qui solum distinguit rem: sed solum forma est actus: ergo materia solum distinguitur per formas, & non à se. Res. distingo: Actus distinguit rem; actus physicus solum, nego; Actus metaphysicus etiam, concedo. Datur enim differentia metaphysica; aliter Deus non distingueretur, siquidem non habet actum formæ; sufficit ergo actus differentialis metaphysicus, quem habet materia in esse talis, ut distinguatur.

SECTIO IX.

ALIQVÆ DIFFICULTATES DECIDVNTVR.

96 **P**roprietates materia prima sunt hæc: habere quantitatem; esse ingenerabilem, esse incorruptibilem, & esse æternam à parte post. Prob. de quantitate: Nam est accidens repertum in omni ente corporeo, destructa adhuc qualibet forma, & receptum in materia. Prob. esse ingenerabilem; Nam generatio, est productio rei ex præsupposito subiecto; & materia est primum subiectum sine alio: ergo est ingenerabilis. Quod sit incorruptibilis probatur, nam corruptio est destructio rei dependentis à subiecto: ergo, &c. Deinde nequit ab agentibus destrui: ergo est incorruptibilis.

97 Obijcies 1. Quia materia est materialis, compositum hominis dicitur materiale: ergo quia est ingenerabilis compositum dicitur ingenerabile, quod est falsum. Resp. denominationem negatiuam requirere neminem discrepantem, & cum hæc sit talis, & discrepent ab esse ingenerata, reliquæ partes, aut saltim vnio, hinc est, quod non denominabitur compositum ingenerabile; denominatio verò materialis est positiua, & sic totum poterit esse materiale à materia, & vnione, quæ sunt materiales.

98 Obijcies 2. Ideò homo est generabilis, & corruptibilis, quia vnio est talis: sed etiam vnio inter partes materia est talis: ergo etiam materia. Resp. Materiam primam non includere in suo conceptu essentiali, metaphysico vnionem suarum partium, siquidem in vno indivisibili potest conservari eius essentia; homo verò includit eam essentialiter

99 Sit conclusio: Materia prima potest educi, aut generari, nam est indifferens vt producat per hanc, vel illam actionem distinctam: ergo potest produci per actionem supernam, & indebitam; sic vt potest humanitas Christi. Licet autem educatur, semper manet cum illo, quod est ei essentiale, nempe cum existentia essendi primum subiectum, vt quid distinctam à forma: ergo, &c.

100 Obijcies 1. Materia prima, si educeretur, supponeret subiectum, ex quo educeretur: ergo non esset primum subiectum, vel subiectum sine subiecto. Resp. Supponeret aliud subiectum accidentaliter, concedo: supponeret aliud essentialiter, nego: nam nihil essentialiter illi deesset; imò compatitur habere subiectum per accidens, cum per essentiam exigeret, non habere.

101 Obijcies 2. Si materia educeretur, esset forma, sed hoc diuinitus adhuc repugnat: ergo. Prob. Nam eius educitio esset informatio: ergo. Resp. distinguendo: Eductio, qua materia generaretur, esset informatio, qua ipsa educitio informabat materiam ipsam, concedo; qua ipsa materia prima informaret aliam materiam primam, nego. Sicut vnio hypostatica est informatio vnionis, respectu humanitatis, & non informatio verbi. Et vnio duorum punctorum materiae non est informatio, qua vnum aliud informat.

DISPUTATIO III.

DE FORMA SUBSTANTIALI.

SECTIO I.

AN DETVR, ET QUID SIT.

102 **O**mitto probare, dari formam substantialem. Ea supposita, sic cum Aristotele definitur: *Ratio quidditatis*, id est *ultima ratio constituens compositum, & distinguens illud ab alio; vel substantia incompleta actuans materiam.*

103 Affero: Formam non esse totam quidditatem compositi. Prob. Ex Atanasio in Symbolo fidei aiente: *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo; inu Deus, & homo vnus est Christus.* Sed Christus non est solus Deus, neque solus homo: ergo nec homo est sola anima, nec sola caro.

104 Obijcies: Idem homo, qui fuit puer est senex: sed quando senex habet diuersam materiam, ac antea: ergo materia non est essen-

ria compositi. Confirmatur: Nam idem homo, qui viuit resurget, & non cum eadem materia: ergo non est de essentia. Resp. Idem homo, qui fuit puer est senex; idem moraliter, concedo; idem physicè, subdistingo: partialiter concedo; adæquate nego. Nam licet reputetur idem homo, qui antea erat, quia habet eandem animam rationalem, & eandem materiam partialiter; adæquate tamen non est idem, ob nouam partem materiæ, quam habet de nouo. Ad confirmationem resp. Idem homo, qui viuit resurget, cum eadem anima, & cum eadem materia, quam habet, dùm moritur, concedo; cum alia materia, nego. Si autem duo homines habent eandem materiam primam, quādo moriuntur, ad prouidentiam Dei attinet dare unicuique hominū materiam primam, vt resurgat, & tunc iam verificabitur, quod resurgit; idem homo moraliter, licet non idem physicè secundum omnes partes materiæ.

SECTION II.

DE MODO QVO FORMÆ SUBSTANTIALES PRODUCUNTUR.

105 **O**Mnes formæ sublunares materiales producuntur dependenter à materia. Prob. Nam omne, quod producitur ab agente naturali, generatur, & fit dependenter ab aliquo subiecto: ergo omnes pendent à materia.

106 Formæ accidentales de facto existentes etiam producuntur per generationem. Inter quas, aliquæ producuntur dependenter à materia prima, vel à quantitate, aut à toto composito; aliæ ab anima, vt actiones vitales, tam naturales, quàm supernæ. Patet in vnione cum Deo per actum charitatis: quæ qualitates generantur à subiecto.

107 Sit 1. conclusio: Formæ materiales, quæ de facto educuntur, possunt diuinitus creari. Prob. Nam non minùs quantitas panis petit produci per generationem, siue dependenter à subiecto, quam formæ materiales: sed illa creatur: ergo etiam formæ possunt creari.

108 Sit 2. conclusio: Anima rationalis licet de facto creetur, potest diuinitus educi. Prob. Nam licet petat creari, potest produci per actionem distinctam, sicut quantitas: ergo per educationem.

109 Obijcies 1. Illa actio, quæ educeret animam, non esset spiritalis; nam penderet à subiecto materiali animæ: ergo esset materialis. Deindè nec esset materialis, nam dependeret ab anima spiritali: ergo nequit educi. Resp. Esse materialem, nam specificaretur à termino imperfectiori, nempe à subiecto, sicut nunc homo est materialis à materia.

110 Replicabis: Maior proportio requiritur inter actionem, & terminum, quàm inter unionem, & extremum: ergo licet detur unio rei spiritualis non dabitur actio. Probatur antec. Nam de facto videmus, & experimur, dari unionem materialem rei spiritualis, & non videmus dari huiusmodi actionem: ergo maior proportio est inter, &c. Resp. Hanc replicam solum probare, dari de facto, & naturaliter hoc; & non dari naturaliter illud, non verò probat, non esse possibile: ergo, &c.

111 Obijcies 2. Si Deus educeret animam, posset tollere perfectionem essentialem petentis creari, vel Deus eleuaret materiam primam ad recipiendam animam, sed hoc non potest. Prob. Nam solum datur eleuatio in rebus ad producendam: ergo non ad recipiendum. Deinde, ad illam eleuationem recipiendam debebatur alia, & sic in infinitum, &c. Resp. Posset tollere perfectionem, quæ esset essentialis, nego: quæ essentialiter peteretur ab ea, concedo. Sicut accidentia eucharistica manent cum exigentia inherendi: sic anima maneret cum exigentia ad creationem. Præterea dico, materiam primam, vt causam materialem, tunc producere animam, & omne quod reciperet. Ad prob. dico, illam qualitatem eleuatricem non prærequirere aliam, nam est ratio formalis. Sicut lumen gloriæ non requirit aliud lumen ad eleuandum intellectum, quia est ratio formalis eleuandi.

SECTIO III.

*AN EADEM MATERIA POSSIT SIMPL NATVRALITER
habere plures formas?*

112 Sit 1. conclusio. Implicant naturaliter duæ formæ substantiales in eadem materia. Prob. Nam forma corporeitatis est superflua. Prob. Nam sola materia prima organizata cum anima rationali constituit hominem distinctum à puro spiritu: ergo superfluit alia, &c. Prob. 2. Nā vna materia prima esset induplici specie substantiæ completæ, quod naturaliter repugnat: ergo, &c. Deinde vna forma accidentalis potest dare subiecto esse quale, esse actum. Ergo anima etiam esse hominem, esset corpus, &c.

113 Sit 2. conclusio. Diuinitus possunt inueniri plures formæ in eadem materia. Probatur, quia non repugnat: ergo, &c. Secundo, quia ad materiam ultimo dispositam, necessario sequitur forma; sed potest materia ultimo disponi ad secundam formam: ergo dabitur secunda. Tercio, nam in eodem loco diuinitus possunt esse duæ quantitates: ergo in eadem materia duæ formæ substantiales.

Sit

114 Sit 3. conclusio. Vna sola forma substantialis diuinitus potest informare duplicem materiam distinctam. Prob. Nam vna forma diuinitus potest esse in duobus locis: ergo in duobus subiectis, sicut totus Christus, qui est totus in 2. locis: ergo, &c.

115 Obijcies 1. Dantur naturaliter multæ formæ accidentales: ergo etiam substantiales. Resp. Materiam cum substantiali forma constituere totum per se substantiale, & sic superfluit secunda forma, siquidem cum prima forma est iam ens per se constitutum; at verò formæ accidentales, vt sunt dispositiones, non constituunt totum per se substantiale, & sic possunt multæ inueniri, & ad disponendam illam plures sunt necessariae.

116 Obijcies 2. Quando homo moritur subito ictu, nulla tunc de nouo potest produci forma substantialis: ergo manet illa corporeitatis, quam in vita habebat; ictus enim est quod accidentale: ergo tunc non poterat producere formam substantialem nobam. Deinde nihil aliud esse potest causa illius: ergo. Prob. Nam accidentia omnino contraria disponent ad formam cadaveris, nam vnus moritur per nimium calorem, alter per frigus nimium: ergo vel manet forma corporeitatis, quæ erat in materia cum anima rationali, vel materia manet tunc sine forma.

117 Resp. Quod si non est causa naturalis, quæ producat formam cadavericam, Deus producit illam ad exigentiam subiecti. Ad illud, quod accidentia omnino contraria disponent ad formam cadaveris. Resp. Nullam in hoc esse implicantiam, quia forma cadaverica ingreditur propter absentiam formæ viuentis. Et cum absentia hæc possit provenire à dispositionibus contrarijs, tales dispositiones, licet contrariæ, disponent ad formam cadavericam.

118 Obijcies 3. Corpus hominis mortui idem est, ac corpus hominis viui: ergo si in corpore mortuo datur forma corporeitatis, etiam in viuo. Probatur antec. Nam aliàs non fuisset idem Corpus Christi Domini in sepulchro, quod est viuum: ergo cum eadem forma. Resp. Cum Lince, nomine corporis solum intelligi materiam primam organizatam; & cum in homine mortuo detur eadem materia organizata, quæ dabatur in viuo, datur idem corpus. Idem dic de Corpore Christi posito in sepulchro, quod fuit idem secundum materiam organizatam, ac erat in Christo viuo, licet non fuerit idem adæquate, & substantialiter sumptum pro materia & forma cadaverica.

119 Replicabis: si forma cadaverica fuisset in Christo introducta, eius corpus fuisset corruptum, & posset dici, Verbum diuinum assumpsisse formam cadavericam. Vnum est contra fidem, & aliud contra

tra Theologos: quod semel *assumpsit* nunquam dimissit. Mastrus respondet, non fuisse introductam formam cadavericam, sed in triduo mortis durasse sine forma vlla.

120 Resp. tamen, concedendo fuisse cadaver, nego tamen fuisse corruptum Corpus Christi; nam hic corruptio intelligitur conuersio substantiæ in pulberem, vermes, &c. quod non euenit in cadavere Christi. Ad illud, quod semel *assumpsit* nunquam dimissit. Resp. Nihil dimississe eorum, quæ pertinent ad formale humanitatis, nempe corpus, & animam.

121 Obijcies 4. In ferro cadenti experimur effectus formæ ignis: ergo datur forma ferri, & forma ignis in eadem materia. Resp. In materia prima aëris occupantis poros introduci formam ignis, non verò in materia ferri, & sic nihil contra conclusionem.

122 Obijcies 5. Implicat, quod ex duplici forma, quælibet det primum esse: ergo nec diuinitus possunt dari. Resp. Quod quælibet forma substantialis daret primum esse in suo genere, vt forma hominis primum esse hominis, & leonis primum esse leonis.

123 Obijcies 6. Si diuinitus possunt duæ formæ informare eandem materiam, etiam possunt naturaliter. Prob. Nam alimentum, quod sumeret viuēs, quod esset homo, & leo, disponderetur naturaliter ad introducendam per nutritionem formam hominis, & leonis: ergo, &c. Resp. Quod in casu, in quo essent duæ formæ, sola vna conuerteret alimentum in propriam substantiam, quæ esset robustiorum qualitatum.

124 Obijc. 7. Quando duæ formæ accidentales sunt in eadem materia, valet: *Album est dulce; dulce est album*: ergo tunc valeret etiam: *Homo est leo; leo est homo*, quod est falsum. Prob. Quod valeret, nam in Christo valet: *Deus est homo; & homo est Deus*: ergo etiam, &c. Resp. Valere, quia concreta accidentalia dulcis, & albi dicunt subiectum in recto, & formam in obliquo, & sic faciunt hunc sensum: *subiectum albedinis, est subiectum dulcedinis*; at verò homo, & leo, qui sunt concreta substantialia, in recto æqualiter dicunt materiam, & formam. Et sic, sicut non haberet homo eandem formam ac leo, non valeret: *Homo est leo*, & è contra; bene verò: *subiectum leonis est subiectum hominis*. Ad confirmationem resp. has prædicationes: *Deus est homo; homo est Deus* esse veras in ratione suppositi, non autem in alia ratione, nam cum suppositum dicat formalius subsistentiam, & sit eadem subsistentia hominis, & Dei, faciunt hunc sensum: *subsistentia hominis est Dei, & Dei est hominis*; quæ prædicationes imittantur naturam concretorum accidentalium; cum non dicant vtramque partem in recto. Vt patet ex ipsis prædicationibus, vt supra explicantur.

DISPUTATIO V.

DE VNIONE.

SECTIO I.

AN SIT IDEM CVM EXTREMIS?

125 **C**ommuniter definitur vnio: *Vinculum physicum extremorum.*
vel: Modus intrinsicè, & physicè necens extrema distincta realiter.
 Diuiditur in integrelem, & essentiellelem. Essentialis est illa, qua vniuntur partes essentielles. Integralis, qua vniuntur partes integrales, vt guttæ aquæ.

126 Sit 1. conclusio. Vna vnio est sufficiens ad vniendam materiam cum forma, & formam cum materia. Prob. Nam est impossibile, quod forma vniatur materiæ, & quod perseueret hic modus affixus extremis, & quod vnum possit separari ab alio, quin ambo extrema maneat vnita: ergo, &c. Secundo vnio est vinculum extremorum: ergo ex vi vnus vnionis manere possunt extrema vinculata. Deindè, nam si duplex vnio requireretur, esset, quia debet vnio recipi in duplici extremo, & nequit vna recipi nisi in vno, sed hoc non requiritur: ergo, &c. Prob. Nam vnio hypostatica non recipitur in verbo, & illud vnit: ergo non requiritur, quod vnio recipiatur in quolibet extremo. Confirmatur; Nam ex eo quod vnio crearetur, non reciperetur in vno extremorum, & vniret: ergo non requiritur, &c.

127 Obijcies 1. Si non requireret vnio recipi vt perficiat; verbum perficeretur ab vnione, licet hæc non fuisset in eo recepta. Resp. distinguendo: Perficeretur, si esset capax vllius perfectionis, concedo: Si non est capax, nego: habet enim tantam perfectionem, vt nulla ingredi possit, ad illud perficiendum.

128 Obijcies 2. Materia, & forma mutantur ab vnione: ergo dari debet duplex vnio. Vnio enim illa non mutat Verbum, & sic sufficit vna. Resp. Verbum non mutari, prouenire ex eo, quod est immutabile, & incapax; Vnde non prouenit immutatio, quia non recipitur vnio in eo, nam illud mutaret, licet non reciperetur, vt anima rationalis mutatur, licet in ea non recipiatur vnio.

129 Obijcies 3. Materia, & forma sunt duo principia intrinseca: ergo egent duplici causalitate: sed causalitas est vnio: ergo duplici egent vnione. Resp. attemperari, & fieri ad modum vnus; & sicut nec duæ efficientes causæ egent duobus actionibus, si attemperantur, sed vna causant actione sic similiter.

130 Sit 2. conclusio: Vnio hominis est materialis, & recipitur in ma-

materia. Prob. nam cum hæc vnio producat ab agentibus naturalibus, fit dependenter à materia, & recipitur in ea. Dices: Si hæc vnio est materialis, quomodo potest vnire, & intrinsicè tangere animam, quæ est res spiritualis? Resp. animam quasi materializari in materia, siquidem cum ea ordinatur ad totum materiale faciendum, & sic quid mirum, quod vnio sit materialis; In omnibus enim compositis naturalibus est dicendum, vnionem recipi in materia, à qua educitur, & extrahitur.

S E C T I O II.

AN ACTIO EDUCTIVA FORMÆ SIT VNIO CVM MATERIA.

131 **D**ifficultas est, an actio, qua educitur qualibet forma materialis dependenter à materia, sit vnio talis formæ cum materia, ex qua educitur?

132 Sic conclusio: Actio educitiua formæ substantialis identificatur realiter cum vnione, per quam vnitur talis forma cum materia. Prob. Talis actio per semetipsam affigitur subiecto, & formæ: ergo est vnio illorum. Prob. Nam in primis illa actio est modus. Deinde per se ipsam respicit formam eductam in subiecto, ex quo educitur forma; sed quod est modus intrinsicè affixus duobus extremis est vnio eorum: ergo etiam talis actio erit vnio materiæ cum forma.

133 Dicit Hurtado: Formam solum habere per educationem dependere à materia; non verò vniri, nec informare materiam. Contra, quia formam informare materiam, est, esse formam communicatam, & affixam materiæ; sed hoc habet per actionem educitiuam: ergo per talem actionem vnitur materiæ. Confirmatur, quia per educationem recipitur forma in materia: ergo per talem educationem vnitur cum materia, & informat eam. Confirmatur, quia per educationem est materia intrinsicè recipiens formam, & forma intrinsicè recepta in materia: ergo etiam informans materiam, & vnita cum illa.

134 Obijcies 1. Si actio educitiua esset vnio, sequeretur, quod in secundo instanti, in quo Leo esset genitus, non esset idem Leo, qui erat in primo instanti; sed hoc est falsum: ergo quod actio educitiua sit vnio, est etiam falsum. Maior probatur: nam in primo instanti, in quo generatur Leo, pendet à Deo, & alio Leone per actionem, quæ est vnio inter materiam, & formam; & in secundo instanti solum pendet à Deo per aliam actionem: ergo iam habebit distinctam vnionem; sed vnio est de essentia: ergo, &c. Resp. distingo mai. Non esset idem Leo mortaliter nego; physice subdistingo; secundum partes, nempe secundum

dum materiam, & formam nego: Secundum vnionem concedo. Et nego min. & conseq. Nam non est inconueniēs, quod Leo sit diuersus inadæquate; sicut homo, post quam est nutritus, est distinctus inadæquate à se ipso ante nutritionem, siquidem per nutritionem auget novas partes, quas non habebat antea.

135 Obijcies 2. Illud producitur per actionem, quod immediatè attingitur ab illa: ergo materia prima producitur ab actione, siquidem ab ea attingitur immediatè. Resp. Illud producitur per actionem, quod attingitur ab illa, distingo: vt actio concedo, vt passio nego. Cum ergo actio hæc vt passio attingit materiam, non producit eam.

136 Obijcies 3. Si actio educatiua esset vnio, etiam actio educatiua vnionis humanæ esset vnio talis vnionis humanæ: ergo daretur naturaliter vnionis vnio. Prob. Nam vnio humana producitur media educatione: ergo vnitur etiam per talem educationem. Resp. nego: Nam vnio hominis nec producitur per actionem distinctam, nec vnitur per vnionem distinctam: sed hæc omnia per se ipsam facit.

137 Obijcies 4. Si actio educatiua esset vnio, accidens posset migrare de subiecto in subiectum naturaliter: sed hoc est falsum: ergo. Prob. Nam accidens naturaliter loquendo variat agentia, & actiones, & si actio est vnio, etiam variaret vnionem cum subiecto: ergo etiam variare posset subiectum. Probatur in calore producto à Sole, qui potest conferuari ab igne, vel à solo Deo: ergo variat actiones, agentia, & subiecta. Resp. experientiam dicere, & docere, quod accidentia variant actiones, & agentia, quin variant subiecta. Accidentia enim pendent in produci ab hoc determinato agenti; non autem in conseruari, nam possunt ab hoc, vel ab illo: ergo poterunt variare vnionem, quin variant subiectum. Resp. Etiam, quod accidens solet esse aliquantulum distans ab accidenti producto; at subiectum nequit esse distans ab accidēti, sed debet penetrari cum illo, & sic non poterit poni aliud subiectum, ad quod transeat.

DISPUTATIO VI. DE PRIVATIONE.
SECTIO I. IN QVO STENT CARENTIÆ.

138 **C**ertum est dari carentiam, nam certum est dari non esse rei. Carentiæ habent esse improprie, nempe negatiue. Carentia diuiditur in priuationem, & negationem. Hæc est carentia cum inaptitudine in subiecto, vt carentia visus in lapide. Priuatio est carentia cum aptitudine, vt carentia visus in homine.

139 Dices, quæ aptitudo requiratur ad priuationem? An aptitudo

naturalis; an verò essentialis? Resp. requiri naturalem. Prob. Quia non dicimus lapidem esse priuatum visione, sed esse negatum; & tamen, licet lapis non possit denominari videns, potest recipere visionem: ergo requirit priuatio aptitudinem naturalem in subiecto, vt recipiat formam. Confirmatur: Nam Aristoteles dixit, catulum canis habere negationem visus primis diebus post suam natiuitatem, non alia ratione, nisi quia illis diebus non habet potentiam naturalem cum omnibus dispositionibus necessarijs ad videndum naturaliter: ergo ad priuationem requiritur potentia naturalis ad habendam formam, qua caret.

140 Obijcies 1. Homo cæcus est priuatus visu, & non habet potentia naturalem videndi: ergo hæc non requiritur ad priuationem. Prob. Nā homo cæcus habet dispositiones cōtrarias visui, ita vt miraculose possit videre: ergo sine aptitudine naturali. Res. dici omnem cæcum priuatum visu, quia hic solum attendimus ad naturam hominis secundum se consideratam, non verò si attendamus ad dispositiones contrarias, quas habet, quia si ad has dispositiones attendatur, potius habebit negationem visus, quam priuationem.

141 Sit 1. conclusio. Non omnis priuatio distinguitur essentialiter à negatione, sed accidentaliter. Prob. Quia carentia visus in catulo canis est negatio illis primis diebus naturalibus, & postea est priuatio: ergo solum accidentaliter distinguuntur.

142 Sit 2. conclusio. Respectu eiusdem formæ possunt dari multe priuationes in multis subiectis, quia ab vno potest deficere priuatio, & non ab alio: ergo, &c.

143 Obijcies 1. Res solum habet vnum esse: ergo respectu illius solum datur vnicum non esse, idest carentia. Confirmatur: Vnicum esse Petri sufficit ad oppositionem cum carentia Petri: ergo vnum non esse sufficit ad oppositionem cum Petro. Resp. Idem, & vnum esse, esse rei; multa tamen subiecta carent illo indiuisibili esse, & sic respectu vnus plures dantur carentiæ.

144 Sit 3. conclusio. Respectu eiusdem termini non dantur multe carentiæ in eodem subiecto. Prob. Quia existenti vna carentia formæ, non existit forma: ergo sola vna carentia est sufficiens, vt non existat forma, & sic aliæ erunt superflue. Confirmatur: Nam non existente forma, est omne illud, quod opponitur contradictoriè cum forma; sed hoc datur, ex eo quod detur solum vna carentia: ergo non dantur multe carentiæ in eodem termino respectu eiusdem formæ.

145 Obijcies 1. Carentiæ se habent instar modi: ergo sicut modi non solum variantur ratione subiecti, & termini, sed etiam variatio-

ne causæ producentis; ita carentiæ variabuntur ratione causæ: ergo sic actio, quæ producitur ab una, non est quæ ab alia produciatur; ita nec carentia. Confirmatur: Nam in eodem homine existant simul multa peccata successivè commissæ, inducunt carentiæ gratiæ: ergo dantur plures carentiæ eiusdem gratiæ. Resp. negatio antec. Nam licet dentur multimodi respectu unius effectus, non tamen dantur multe carentiæ; & sicut, licet detur sola una forma, potest successivè produci per diversos modos, siue actiones; ita una, & eadem carentia erit introducta à multis causis.

146 Ad confirmationē resp. Verum esse in eodem subiecto existere simul multa peccata successivè commissæ; non tamen ita, ut omnia peccata carentiam gratiæ inducant quoad efficaciam, sed solum quoad sufficientiam, quia per primum peccatum est inducta carentia gratiæ, quæ est carentia opposita cū qualibet gratia sanctificante, & per alia peccata solum inducitur talis carentia, quoad sufficientiam, licet induceretur quoad efficaciam, si antecedenter non esset. Sicut prima lux aëris expellit tenebras ab aëre quoad efficaciam, secunda tamen quoad sufficientiam solum.

SECTIO II. QUÆDAM DUPLA EXAMINANTVR.

147 Sic 1. conclusio. Dantur carentiæ extra subiectum. Prob. in carentiis, quæ ante mundum dabantur absque subiecto, & in carentia alterius Dei, quæ existit independenter ab omni subiecto, nam semper daretur talis carentia, impossibili omni subiecto.

148 Sit 2. conclusio. Non datur carentia carentiæ, nec negatio negationis in eodem subiecto. Prob. Nam si daretur, maxime in homine, in quo non datur negatio rationalis, & sic datur negatio negationis: sed non datur talis negatio: ergo. Prob. Nam homo per ipsum rationale est oppositus cum negatione rationalis: ergo non requirit aliā negationē ipsius negationis. Prob. Nam implicat, quod homo sit rationalis, & non expellat per semetipsum negationem rationalis: ergo non datur negatio talis negationis. Prob. Nam eo quod existat homo, non existit illud cum quo contradictoriè opponitur: ergo si ita est rationalis cū negatione sui, eo existente, non existit talis negatio.

149 Obijeis: 1. In homine non datur carentia rationalis: ergo debet dari carentia talis carentiæ: sed hæc debet esse distincta ab ipso rationali, siquidem rationalis non est carentia, sed quid positivum: ergo. Resp. Vbi non datur carentia debet dari carentia talis carentiæ, si pro carentia intelligas aliquam rem positivam contradictoriè op-

positam cum carentia concedo: Si intelligas aliam carentiam distinctam à repositiua nego, & etiam reliqua, negans semper, quod ipsum rationale non possit gerere vices carentiæ, idest rei oppositæ cum negatione rationalis; si enim hoc munus gerere possit, ad quid carentia illius negationis?

150 Instabis: Non esse bruti, quod datur in homine, est quid distinctum ab ipso homine: ergo non esse negationis rationalis, quod datur in homine, erit carentia talis negationis distincta ab ipso homine. Resp. concesso antec. negando conseq. Quia homo, quatenus non est brutum, opponitur contradictoriè cum bruto, & cum vnum ex extremis debeat esse negatio, & hoc non habeat homo per semetipsum, indiget negatione à se ipso distincta; at verò cum homo opponatur contradictoriè cum repugnantia rationalis, & ipsa repugnantia iam sit quid negativum, non requiritur alia carentia distincta, sed ipse homo cōtradiatoriè per semetipsum cum tali carentia oppositus sufficiet.

151 Obijciēs 2. Homo habens visum habet carentiam cæcitatē, quæ cæcitas est carentia visus: ergo in eo datur carentia carentiæ. Resp. Homo habens visum habet carentiam cæcitatē, idest habet visum ipsum per semetipsum oppositum ipsi carentiæ cæcitatē, concedo: habet carentiam cæcitatē distinctam ab ipso visu, nego: & sic concedimus, talem hominem videntem non habere cæcitatem, sed ad hoc nihil distinctum requiritur præter suum visum.

152 Instabis: Si non cæcitas esset visus, maximè, quia visus opponitur contradictoriè cæcitati: sed hæc ratio est nulla: ergo non cæcitas debet esse priuatio cæcitatē. Mi. prob. Nam licet cæcitas expellatur positiuè per visum, tamen non expellitur negatiuè: ergo vt negatiuè expellatur, requiritur carentia cæcitatē. Resp. distingo antec. Cæcitas non expellitur negatiuè per visum, idest ipse visus non est negatio cæcitatē propriè, & per se loquendo, concedo: non negat, & excludit cæcitatem, licet non sit negatio, nego: & sic non datur noua carentia.

153 Obijciēs 3. Ante mundum dabatur negatio omnis entis positiui, & negatiui: ergo negatio negationum, quæ nunc existunt, & tunc non existerant. Confirmatur: In lapide non datur visus, nec cæcitas; sed in lapide datur negatio visus: ergo etiam datur negatio cæcitatē, Resp. nego antec. Nam ante mundi in dabantur omnes carentiæ creaturarum, & sic non dabatur carentia alterius carentiæ.

154 Replicabis: Antequam Petrus existat non datur cæcitas Petri: ergo datur carentia cæcitatē: sed hæc est carentia: ergo, &c. Resp. Antequam Petrus existat non datur cæcitas Petri, secundum quod

cæcitas Petri dicit in recto, concedo: secundum quod dicit in obliquo, nego: & nego conseq. Nam cæcitas Petri dicit in recto entitatem Petri, & in obliquo carentiam visionis causatam ab aliquo impedimento, & sic ante mundum non datur cæcitas, secundum quod dicit in recto; benè verò secundum quod dicit in obliquo, siquidem datur carentia visus.

DISPUTATIO VII. DE TOTO.

SECTIO I.

AN TOTVM DISTINGVATUR A PARTIBVS, ET VNIONE?

155 **S**cotus, & alij aiunt, totum non solum esse partes simul sumptas cum vnione, sed aliquid amplius, Alij negant hoc.

156 Sit 1. conclusio. Totum nihil aliud est, nisi partes simul sumptæ cum vnione. Prob. Nam materia, forma, & vnio simul sumptæ, non sunt partes: ergo totum nihil aliud est quam partes cum vnione. Dicunt, præter partes simul sumptas, dicere totum quamdam totalitatem distinctam ab omnibus partibus. Contra; nam vel hæc totalitas est pars totius, quod constitueretur ex illa totalitate, & materia, & forma, vel non est pars compositi, sed compositum? Si est pars constituens totum cum materia, & forma, & vnione, iterum interrogo: vel compositum resultans est materia, & forma, est illa totalitas, vel aliquid amplius? Si primum: ergo si illud compositum non distinguitur à totalitate, & totalitas, tunc est pars, totum non distinguitur à partibus: Si est compositum illa totalitas: ergo includit aliam totalitatem, & illa aliam, & sic, &c. ergo, &c.

157 Confirmatur: Nam vel totalitas hæc vnitur cum partibus, vel non? Si non, quomodo cum eis constituere potest totum? Si vnitur: ergo ex ea, & partibus resultat aliud totum distinctum: ergo hoc debebat habere aliam totalitatem, & hoc aliam, &c. Prob. Nam posito corpore, anima, & vnione, ponitur principium sensationis, & discursus: ergo ponitur totum, omni alio sublato, independentem à totalitate distincta ab illis: ergo, &c.

158 Sit 2. conclusio. Totum distinguitur inadæquate à partibus seorsim sumptis. Prob. Nam homo, nec est solum corpus, nec sola anima, &c. Ergo quælibet pars seorsim sumpta non est homo: ergo distinguitur à qualibet seorsim. Prob. Nam tunc aliquid distinguitur ab alio realiter inadæquate, quando in se includit entitatem reale, n
dis-

distinctam ab illo alio: sed totum includit entitatem realiter distinctam à qualibet parte seorsim sumpta: ergo distinguitur, &c.

159 Obijcies 1. Arist. ait. Bis tria non sunt sex: & alibi, silaba ba non est B, & A: ergo totum non est partes. Resp. loquitur Bis tria materialiter non esse sex formaliter; quia sex formaliter, præter bis tria, dicit actum numerantem. Et etiam *ba* non esse B, & A, solum, sed B, & A, cum sua coniunctione, vel vnione.

160 Obijcies: Omnis causa physica distinguitur à suo effectu, sed materia, & forma sunt verè, & realiter causæ physicae compositi, influendo in illud realiter: ergo distinguntur à composito realiter. Resp. Omnis causa physica distinguitur à suo effectu, omnis causa physica extrinseca, concedo: intrinseca subdistingo, debet distingui ab effectu adæquate nego: inadæquate concedo, quia licet materia, & forma sint causa intrinseca prout inter se vniuntur, tamen non distinguntur à composito adæquate, sed inadæquate secundum vnionem, quam includit compositum, & quæ non participat rationem causæ.

161 Si autem replices: Partes cum vnione constituent compositum, & illud causant: ergo partes sic distinguntur à composito. Quidam respondent, quod partes cum vnione non causant, sed sunt ipsum totum; bene verò partes media vnione. Alij, quod causæ extrinseca distinguntur ab effectu, non verò causæ intrinseca, & causalitas simul, quia istæ causæ causant effectum, se intrinsece communicando ipsi effectui. Alij tandem, quod partes, & vnio simul, non debent distingui à composito causato, quia cum partes causent media vnione, constituendo adæquate totum, & constitutivum adæquatum rei non debet distingui ab ipsa re, quod partes, & vnio non distinguntur à composito, & sic quod non debet dari distinctio inter causam intrinsecam adæquamam, & ipsum effectum, licet debeat dari inter extrinsecam, & effectum: Elige solutionem.

SECTIO II.

ARGVMENTA PROPONVNTVR CONTRADICTA.

162 **O**bjicies 1. Materia prima non est causa sui ipsius, animæ, & vnionis: ergo alicuius distincti, quod includat compositum. Prob. Nam pars vnita est pars alicuius: sed non sui, nec aliarum partium: ergo totalitatis distinctæ à partibus simul, &c. Resp. distingo: Non est causa sui ipsius, formæ, nec vnionis secundum se, concedo: prout ex omnibus his constituitur compositum, nego. Nam vt sit cau-

causa compositi sufficit, ut illud componat cum alijs partibus; nam ut aliqua pars ingrediatur in composito, non requiritur quod se componat, nec aliam partem, sed totum à quo distinguitur inadequate.

163 Obijcies 2. Homo redditur viuens ab anima: ergo prædicatum viuentis, quod habet homo, distinguitur ab omnibus partibus simul sumptis. Prob. Nam homo est viuens corruptibile, anima incorruptibilis: ergo distinguitur, &c. Resp. Prædicatum viuentis, quod habet homo, est corruptibile secundum illud, quod dicit de forma viuenti, aut de materia, quæ redditur viuens ab ea, nego. Secundum vnionem, quæ est coniunctio vitæ cum materia, concedo. Nam homo præcisè dicitur corruptibilis propter vnionem, sicut etiam dicitur mortalis propter eam.

164 Obijcies 3. Si Petrus v. g. non distingueretur à partibus simul sumptis esset diuersæ speciei à Paulo, quod est falsum. Prob. Nam vnio, quam includit Petrus, est prædicatum speciei distinctum ab vnione Pauli. Hoc ita prob. Nam ab hac, & illa vnione Petri potest abstrahi ratio vnionis distincta ab hac, & illa vnione Pauli. Sed talis ratio præcisa non est genus, &c. ergo species. Resp. 1. Retorquendo sic: Christus in quantum homo includit prædicatum subsistentiæ speciei distinctum ab alijs hominibus, & etiam includit vnionem hypostaticam: ergo Christus non est homo eiusdem speciei cum nobis, quod est contra Theologos.

165 Respondet Lince, Christum secundum naturam humanam, iam esse eiusdem speciei cum nobis, nam secundum illam non includit subsistentiam. Contra nam secundum illam includit vnionem hypostaticam speciei distinctam ab alijs: ergo distinguetur per idem, ac Petrus in tua sententia. Resp. nunc ego, Petrus distinguetur à Paulo in specie, distinguetur secundum quid, nempe secundum vnionem concedo: distinguetur adæquate entitatiue secundum materiam, aut formam, aut aliam partem sui constitutiuam, nego, in quo nullum est absurdum.

166 Inferes ex hoc, compositum distingui specie ex eo quod eius materia, vel forma specie distinguatur ab altera alterius compositi. Prob. nam variato constitutiuo specifico rei, variatur species res constituta: ergo variata, &c. Probatur etiam; nam variata forma satis patet variari compositum, variata materia, etiam variatur, nam licet transisset materia vnus compositi ad aliud, tamen hoc compositum in indiuiduo dicit hanc materiam numero, & hanc formam, & vnionem: ergo etiam compositum in specie dicit hanc materiam, hanc formam, & hanc vnionem specie: ergo, &c.

SECTIO III. ALIQUA DUBIA SOLVUNTUR.

169 **S**it 1. conclusio. Possibile est compositum constare materia, & forma spirituali. Prob. Nam nullam imboluit repugnantiam: ergo. Dices: imboluere contradictionem, quod sit materia, & sit spiritualis. Contra, ratio formæ contrahibilis est ad materialem, & spirituales: ergo ratio materiæ. Secundo: non repugnat compositum ex omni parte materiale ut Leo: ergo nec aliud ex omni parte spirituale. Deindè, datur suppositum spirituale ex parte naturæ, & substantiæ: ergo poterit dari compositum spirituale ex omni parte.

170 Obijcies 1. Spirituale est incorruptibile. Illud compositum esset corruptibile: ergo non esset spirituale, sed corporeum. Resp. Apud multos, Cœlos esse incorruptibiles, & constare materia, & forma: ergo licet hoc constaret materia, & forma esset incorruptibile, sicut Cœli. Resp. etiam, non esse de essentia cuiuscunque spiritus esse incorruptibile, nam gratia sanctificans est spiritus, & passim corrumpitur, & etiam unio hominis in sententia aliquorum hoc habet.

171 Obijcies 2. Forma talis compositi non egeret materia. Insuper esset talis materia imperfectior anima, quia nō esset discursiva. Deindè esset perfectior: nam ordinaretur ad totum spirituale, & anima ordinatur ad totum materiale, & corporeum constituendum: ergo. Resp. 1. Adhuc egere talem formā materia ad plures actus, sicut nunc anima eget ea ad actus visionis, auditionis. Resp. 2. Esse perfectiorem in vna ratione; absolute tamen esse imperfectiorem; perfectior ut constitueret totum spirituale, & imperfectior absolute ut est discursiva anima. Sicut cognitio, ut vitalis est perfectior lapide, ut accidens absolute imperfectior.

172 Sit 2. conclusio. Possibile est corpus completum omnino simplex carens compositione partium, sicut de facto est Angelus completus sine partibus. Probatum sic: Inter entia spiritualia datur unum ens incompletum ut anima, & aliud completum carens partibus, ut est Angelus: ergo etiam inter materialia poterit dari unum incompletum, ut materia prima, & aliud completum. Confirm. Nam sicut nunc de facto cōpletur materia per formam distinctam ab illa, ita substantia per substantiam distinctam: sed hoc non obstanti est possibilis substantia per se ipsam subsistens: ergo etiam corpus per se ipsum completum, & simplex, carens partibus.

173 Obijcies 1. Implicat corpus incapax omni forma accidentali: ergo etiam implicat incapax omni forma substantiali. Resp. nego consequ. Nam Angelus est capax formæ accidentalis, & non est capax substantialis: ergo male arguitur.

174 Obijcies 2. Illud corpus nec esset sensitivum, nec vitale: ergo impossibile est. Arriaga concedit antec. Nego tamen illud cum Lin-
ce; nam talè corpus posset viuere, & sentire, licet sensus illius corpo-
ris essent specie distincti à sensibus, qui de facto dantur. Ex dubijs, &
solutionibus quælibet sententia est satis probabilis. Vide in Obiedo
has duas difficultates erudire exaustas.

LIBER II. PHYSICORVM.

Aristoteles incohatur hunc librum agendo de natura in ordine ad
motum, & illam distinguendo ab arte, & sic agemus hic.

DISPUTATIO VIII. DE NATVRA, ET ARTE.

SECTIO I. QUID SIT NATVRA, ET QVIBVS CONVENIAT.

175 **D**Eus solet dici natura naturans, idest produçens alias natu-
ras; essentia solet dici natura rei: solet sumi pro cursu re-
rum naturalium, vt quando dicimus iuxta naturam rerum; sumitur
etiam pro temperamento viuientis, & pro nativitate hominum.

176 Sit 1. conclusio. Natura in sensu in quo hic sumenda est defi-
nitur: *Principium motus, & quietis eius in quo est primo, & per se, & non
secundum accidens.* Per particulam *motus*, intelligitur productio, vel re-
ceptio alicuius rei, per quam substantia mutetur. Per particula *quietis*,
non significatur carentia motus, sed conseruatio termini, per quem
fuit mutata substantia: particula *&*, non sumitur copulatiuè, sed dis-
iunctiuè; nam Cælum non est principium quietis, nec terra in cen-
tro motus, & sic *motus, vel quietis* dicendum est. Particulæ: *eius in quo
est*, denotant, quod natura debet esse pars intrinseca alicuius entis na-
turalis; qua propter non conuenit ratio naturæ Deo, & Angelis. Di-
citur *primo, & per se, & non secundum accidens*; nam natura non debet
esse pars, vt cumque, vel accidentalis compositi naturalis, sed debet
esse pars essentialis, siue primario constitutiuæ illius.

177 Sit 2. conclusio. Materiæ, & formæ conuenit ratio naturæ. Prob.
Nam vtraque habet proprietates, quas producit, & recipit. Deindè
sunt in composito naturali, quod constituunt, tamquam partes essen-
tiales: ergo.

178 Sit 3. conclusio. Ad rationem naturæ sufficit, quod sit princi-
pium passivum. Probatur ex Aristotele: Natura aut est subiectum, aut
subiecto inest: ergo. Hinc colliges, vnionem non esse naturam, nam
non

non est principium motus, & quietis, nec constituit vt pars ens naturale, sed vt nexus.

179 Obijcies 1. Artefactum potest esse principium passivum motus, sed non est ens naturale, vt patet in orologio: ergo. Resp. Est principium passivum primo, & per se motus, vt est ens artificiale, nego; vt est ens naturale, concedo. Ad illud de orologio respondetur, motus illos si non proueniūt aut à natura vt natura est, sed ab artificio, eorum, principium non esse naturam, quia non conuenit primo, & per se, sed secundum accidens.

180 Obijcies 2. Si materia esset natura, nullus esset motus violentus, nam nihil esset contra naturam, nam nihil est contra materiam. Resp. negando; quia licet materiæ secundum se nullus sit motus violentus; formis tamen violentus est, vt calor formæ aquæ.

SECTIO II.

DE MOTV VIOLENTO, ET AN POSSIT DEVS VIOLENTARE Creaturas?

181 **V**iolentum est, quod est à principio extrinseco, passo vim non conferente, sed potius repugnante, vt patet in aqua, in eius violenta calefactione; aqua enim quæ est passum non confert vim, imò resistit. Violentia positiva est in lapide sursum impulsio, cuius violentia est qualitas positiva sursum impellens contra eius naturam; lapide ipso vim non conferente, imò resistente. Negatiua est impedimentum detinens illud, vt in centrum cadat. Et nota, quod licet Deus lapidem gravitate priuaret, adhuc ascensus esset violentus, licet actiue non resisteret, adhuc enim esset contra inclinationē, tunc enim auferret Deus arma, quibus sua inclinatio inefficaciter defendebatur; non tamen inclinationem ad descensum.

182 Sit conclusio. Deus potest violentare creaturas. Probatur in lapide à solo Deo sursum electo, quod est contra inclinationem lapidis, qui non respicit autorem à quo prouenit motus, sed motum talem esse contra eius naturam: ergo. Prob. Nam Deus operatur contra appetitum elicitum, v.g. in Damnatis: ergo potest etiam contra innatum in alijs.

183 Obijcies 1. D. Thomas ait, naturale esse vnicuique rei posse in quamlibet aliam transmutari: ergo. Deindè ait Paulus: *Deo operanti nihil resistere*: sed ad violentiam requiritur resistentia: ergo. Resp. ad primum voluisse dicere, quod cuilibet creaturæ ex conceptu suo con-

venit posse transmutari in aliam per potentiam obedientialem; sicut aquæ conuenit potentia obedientialis, vt diuinitus possit producere calorem, & hoc non tollit, violentari posse per hunc actum: ergo. Ad Paulum resp. nihil resistere Deo cum victoria, vel retardando concursu Dei; non verò se inclinando in oppositum, quod est violentari.

184 Obijcies 2. Aqua ascendens per fistulam non patitur violentiam, quia ascendit ad replendum vacuum in fauorem vniuersi, licet sit contra eius specialem naturam: ergo licet aqua recipiat calorem non violentabitur, si cædit in obedientiam Dei vniuersalis agentis. Resp. nego antec. Nam aqua tunc violentatur, & æque grauitat, ac si non iret ad replendum vacuum.

185 Instant: Quando homini imminet aliquod periculum, vt non pereat caput, exponit brachium: & deindè quilibet homo debet ponere suam vitam, vt non pereat respublica, cuius est pars, & deindè eleuatio pedis fit ob obediendum voluntati imperanti: ergo licet hæc omnia fiant contra inclinationem specialem, tamen non sunt violentia, quia superior finis ita iubet: ergo nec aqua dum Deus ita iubet, & facit. Resp. Etiam hæc omnia inducere violentiam, quia semper est malum brachio secundum se lædi, sed fit quia minù inconueniens est, quod lædatur brachium, ac caput, nam hoc læssio, cætera membra ruent, idem de homine. Ad illud de pede etiam dico, quod talis eleuatio est physicè loquendo violenta pedi, licet non vt talis reputetur, nam fit iuxta voluntatem hominis, cuius est pars subordinata. Sed melius responderetur, non fieri violentiam in his, quia prouenit ab intrinseco suppositi, & non ab extrinseco.

SECTIO III. DE ARTE.

186 **S**ic cum Aristotele definitur: *Habitus recta cum ratione factiuus* Opus artis est duplex vnum naturale, factum per media arte disposita, vt salus hominis. Aliud artificiale, vt artificium cathedræ. Est dubium, an ad opera naturalia facta ex arte concurrat physicè, aut moraliter.

187 Sit 1. conclusio. Ars solum concurrat moraliter directiue ad talia opera. Prob. Nan solum concurrat dirigendo mentem artificis, & non physicè producendo effectum, vt patet in arte medica, quæ non physicè sanat, sed instruit mentem medici ad remedia aplicanda: nam potest contingere, quod producat salus quando non existit medicus: ergo tunc solum moraliter producit eam.

188 Obijcies 1. Ars chimica potest facere aurum: sed est opus na-

tutæ: ergo. Resp. Dirigendo vt applicentur actiua passiuis, concedo: physicè, & effectiue, nego.

189 Obijciēs 2. Aristoteles ait, quod statua Dedali erant factæ speciali arte, ita vt ambularent huc, & illuc: ergo. Insuper Egiptij arte magica faciebant serpentes. Deindè arte fuit facta columba ab Architecta, quæ volabat: ergo physicè concurrat ars ad hæc opera. Resp. ad hæc negando efficienter concurrere artem, sed fieri à Dæmonibus docentibus actiua, & passiua media, quæ immiscenda erant. Vel potius non erant in re serpentes, aut columbæ. Sed solum quoad hominum sensus, quos Dæmones fallebant, ita vt talia intueri viderentur. Vel similia corpora aliundè transportabant Dæmones, sed non erant vera facta ab arte.

190 Dubium est, in quo stet forma artefacti Arriaga possuit eam partialiter in vbicationibus, aut præsentijs. Cōtra, nam mouens statuam, sequeretur, producere in ea nouam formam ob nouam præsentiam, & vbicationem, quod est falsum: ergo, &c.

191 Sit 2. conclusio. Forma artis stat in coniunctione partium inter se, vt imperant regulæ artis. Hæc conclusio est iuxta illud de forma logica. Et probatur conclusio sic. Nam in tantum res est artefacta, in quantum est iuxta regulas artis, & in tantum non, in quantum aberrat ab illo, quod imperat, & præcipit ars: ergo forma artis stat essentialiter primario in hoc.

DISPUTATIO IX. DE CAUSA IN COMMUNI.

SECTIO I. QUID SIT.

192 **C**ausa est species quædam principij. Apud Fonseca causa est: *Id à quo aliquid pendet.* Cōtra, nam conuersio totius pendet à carentia formæ præexistentis, & tamen talis carentia non est causa talis conversionis. Proprietates metaphysicæ etiam pendent ab essentia, & non est causa earum: ergo. Apud Thomistas est: *Id ad quod aliud sequitur.* Contra: ad Patrem Æternum sequitur Filius: ad vnum instans aliud: ad priuationem terminus, & tamen illa non sunt causæ istorum: ergo non stat causa in hoc.

193 Apud Arriagam est: *Id quod per se influit in essentiam producendo illam.* Contra, nam produciens quantitatem, & subsistentiam est verè causa productiua, & non producit essentias, nam quantitas non est essentia rei, nec subsistentia: ergo non producit essentias. Respondent, quod qui producit quantitatem, & subsistentiam iam producit essentiam

tiam quantitatis, & subsistentiæ, licet non essentias termini quanti, & subsistentis. Contra: licet relatio Filij diuini habeat essentiam propriam relationis, Pater producit relationem, & non producit essentiam, nec dicitur causa relationis: ergo nec producit quantitatem, vel subsistentiam influet producendo absolute essentias.

194 Apud Suarez causa est *principium influens esse in aliud*, & ait, quod non conuenit Patri æterno, nam non influit in aliud *neutraliter*, siquidem Filius diuinus non est *aliud*, quia non differt in essentia, & natura à Patre æterno. Contra, nam qui influit in quantitatem, vel subsistentiam Petri verè influit in aliud: ergo si Pater æternus influit in substantiam filij, verè influit in aliud.

195 Sit conclusio. *Causa est principium influens, esse in sua natura defectibiliter*: per ly *principium* conuenit cum Patre æterno, qui est principium Filij, & cum priuatione, quæ est principium mutationis, & non sunt causæ: per ly *in sua natura defectibile* differt à Patre æterno qui non est causa, quia Filius non est defectibilis, ad distinctionem cuilibet effectus creati, qui habet naturam defectibilem.

196 Obijcies 1. Potest ab æterno produci effectus in æternum duraturus: ergo. Resp. quod intrinsicè, & ex natura sua erit defectibilis, quod sufficit, licet à decreto Dei sit indefectibilis. Obijcies 2. Visio qua beatus videret reflexe ipsam visionem duraturam in æternum esset indestructibilis, nam non posset falsificari talis visio, quia superna: ergo. Resp. concedo esse indefectibilem, sed non essentialiter, & intrinsicè, nam ex natura sua talis visio non petebat essentialiter produci, sed erat indifferens vt produceretur, vel non, & sic accidentaliter aduenit suæ naturæ produci: hoc sufficit vt intrinsicè non sit indefectibilis, ab existentia scilicet; licet postquam sit producta essentialiter peteret conseruari, de quo in Theologia.

197 Nota causam diuidi in intrinsecam, & extrinsecam: in intrinsecam vt in materialem, & formalem: in extrinsecam, vt in finalem, & efficientem; item in causam in actu primo, & secundo: quarum constitutina, in sequentibus questionibus sunt examinanda.

SECTIO II.

DE CAUSA IN ACTU PRIMO, ET IN ACTU SECUNDO.

198 **C**ausa in actu primo est ipsa entitas rei considerata secundum virtutē productiuam alicuius effectus, ita vt si ista virtus est cum omnibus requisitis, vt operetur, dicitur in actu primo pro-

ximo, si non sit cum omnibus necessarijs vt operetur, dicitur in actu primo remoto. Causa in actu secundo est, quando entitas causæ consideratur cum actualitate actionis tendentis in effectum.

199 Sit 1. conclusio cum Obiedo: Causa in actu primo constituitur per virtutem intrinsecam, per quam potest producere effectum, & non per actionem possibilem. Prob. 1. Nam illud constituit causam in actu primo, quod constituit illam in esse virtutis intrinsecæ productiua, sed non constituitur virtus productiua per actionem possibilem, sed per se ipsam: ergo licet sit conditio, quod actio sit possibilis, non erit essentia causæ in actu primo causatiua: sicut rationale vt potens discurrere est quid distinctum ab omni discursu possibili: ergo virtus causatiua non constituetur per actionem possibilem, quæ est effectus causæ.

200 Sit 2. conclusio. Causa in actu primo proximo constituitur per virtutem habentem omnia requisita ad præbendum esse effectui. Prob. Nam licet detur entitas causæ, si desunt requisita necessaria ad operandum, non est in actu primo proximo. Patet in voluntate, quæ non est proximè potens amare, dum caret notitia obiecti per cognitionem. Sed quæ sint requisita necessaria? Resp. Esse approximationē ad passum, applicationem omnipotentia ad operantem, & carentiam impedimentorum, vt patet in igne, qui licet sit applicatus passo, si hoc est viride, non operabitur statim, nam non datur carentia impedimentorum.

201 Sit 3. conclusio, Causa in actu secundo constituitur formaliter per causalitatem. Prob. Nam causa in actu secundo est virtus causæ ad actum reducta: sed in hoc esse formaliter constituitur per actionē: ergo. Confirm. in oculo, qui in esse actualiter videntis constituitur per visionem.

202 Obijcies 1. Causa in actu secundo est actio actualis: ergo causa in actu primo est actio possibilis. Resp. Quod sicut causa in actu secundo actuali est actio actualis, ita in actu secundo possibili est actio possibilis; sed non in actu primo. Et sic concessio antec. nego consequens. Quia in actu primo est virtus, non verò actio. Obijcies 2. Licet causa in actu secundo sit causa actionis constituitur per illam: ergo licet causa in actu primo possibili sit causa illius, constituetur per eam vt possibilem. Resp. Causam in actu secundo reduplicatiuè non esse causam actionis, sed esse ipsam actionem, benè verò specificatiuè; causa verò in actu primo est causa illius.

SECTIO III.

*DE PRIORITATE INTER CAUSAM, ET EFFECTVM, ET DE
exiſtentia, quam requirit cauſa.*

203 **P**rioritas datur duplex: rationis, & eſt quæ datur dependen-
ter ſolum ab actu intellectus; realis eſt, quæ datur indepen-
ter ab illo. Datur etiam prioritas temporis, prioritas naturæ, & ori-
ginis. Tunc res eſt prior tempore alio, quando præcedit illud in ali-
quo instanti, vt Adamus reſpectu Eux: naturæ eſt, quando vnum ex-
tremum dat eſſe alteri, & eſt independens à dependenti, vt Sol reſ-
pectu lucis, cui dat eſſe in eodem instanti. Originis eſt, quando vnum
dat eſſe alteri, cum quo ita connectitur, vt nequeat eſſe aut intellegi,
niſi cum illo; ſic actio eſt prior origine termino, & Pater æternus eſt
prior origine Filio diuino.

204 Sit 1. conclusio. Omnis cauſa propria eſt prior natura ſuo effe-
ctu. Prob. Nam omnis effectus eſt dependens à cauſa, quæ indepen-
det ab eo: ergo. Et licet cauſa vt tali reduplicatiuè ſit eſſentialis hæc
prioritas naturæ, non tamen eſt eſſentialis ipſi entitati ſpecificatiuè,
quæ eſt cauſa, nam ſaltem diuinitus poterat exiſtere Sol quin produ-
ceret lucem, & ſic erit eſſentialis cauſa, non verò entitati cauſa ſe-
cundum ſe ſumptæ.

205 Sit 2. conclusio. Prioritas in actu ſecundo cauſa reſpectu effe-
ctus ſtat in actione media, qua cauſa producit effectum. Et probatur:
Nam & quod cauſa ſit prior in actu ſecundo effectui, debet actu pro-
ducere effectum: ſed per actionē actu ſit produciens: ergo ſtat in actio-
ne prioritas hæc. Obijcies: Cauſa eſt prior actione: ergo actio eſt poſ-
terior cauſa: ergo nequit facere cauſam priorem in actu ſecundo effe-
ctu. Reſp. nego vltimam conſeq. Nam licet cauſalitas ſit poſterior
cauſa, bene poteſt conſtituere cauſam in eſſe prioris reſpectu effec-
tus, in quantum actualiter producit effectum, & cum actio det ei pro-
ducere, dabit prioritatem.

206 Circa 2. partem. Sit 3. conclusio. Cauſa finalis non requirit exi-
ſtentiam Phyſicam reſpectu effectus. Probat. nam nec ſalus exiſtit, nec
conſequutio gloriæ, & non obſtanti ſunt cauſa finales mediorum, quæ
phyſicè ponuntur pro illis, & ſufficit, vt in intentione reſideat, vt vo-
luntatem moueat ad poſitionem mediorum.

207 Obijcies: cauſa formalis, & materialis nequeunt abſque exi-
ſtentia cauſare: ergo nec finalis. Nego conſequenti. nam illæ cauſant
per modum, vel vñionem, quæ nequit eſſe ſine re cuius eſt modus; ſi-
nis

nis vero causat apprehensus mouendo voluntatē, & sic non requirit physicè existere, imò causat media quæ factura sunt, vt existat finis.
208 Sit 4. conclusio. Causa efficiens nequit producere effectum quin existat quando influit. Probat. 1. nam causa, quæ numquam existit non potest causare effectum apud contrarios: ergo nec quæ de facto non existit, licet extiterit, nam vtraque æqualiter caret existentia de facto. Respondent sufficere, quod in instanti antecedenti extiterit causa. Contra: nam non sufficit per vos, quod in instanti subsequenti sit exitura: ergo nec, quod in antecedenti. Contra 2. nam si in illo instanti, quo non existit, & cessat, potest causare, cur non etiam in reliquis in quibus non existit? Probat. 2. conclusio; nam actio, qua debet influere, est modus essentialiter pendens à causa, & termino, & tam essentialiter actio est modus causæ, ac effectus, sed nequit esse sine effectu: ergo nec sine causa. Probat. 3. nam materia prima nequit recipere formam si non existit, quia pendet receptio à materia, nec forma expelere contrarium, si forma expelens non est: ergo nec causa efficiens causare.

209 Obijcies 1. Sacramenta physicè non existunt, & physicè causant gratiam. Multi negant antec. Ego permitto, & resp. quod semper causant ratione alicuius, quod physicè existit vt in Sacramento Penitentia gratia causatur, quando profertur vltimum verbum absolutio- nis. Instant. Adultus, qui cum peccati mortalis obice baptizatur non recipit gratiam, vsque quo per contritionem auferatur peccatum, & tunc causat in eo baptismus transactus gratiam; sed tunc nihil existit baptismi: ergo, &c. Resp. cum plurimis, tunc moraliter solum causare eam, non physicè.

210 Obijcies 2. Agens potest causare effectum, quin existat vbi effectus: ergo quin existat absolutè. Resp. quod licet non coexistent in loco, iam verificatur quod coexistent. Obijcies 3. Homo moritur, quando non existit: ergo iam causa physicè operatur, sine existentia. Resp. hoc non esse operari, sed cessare ab operari, & ab existere; quod negat existentiam.

SECTIO III.

*DE APROXIMATIONE INTER AGENS, ET PASSVM
ad operandum.*

211 Sit prima conclusio. Omnis causa naturalis de facto existens nequit operari in distans, quin aliquid operetur in medium. Prob. Nam omnes habent naturalem spheram, & certam distantiam,

ultra quā non possunt transgredi naturaliter: sed si possent in distans operari, quin in medium operarentur, non astringerentur certa, & determinata sphaera: ergo. Prob. mi. Nam alias nihil obstat ut operarentur in qualibet distantia, & sic praesens ignis vreret stupam Romanā, & gauderet priuilegijs intellectus, cui non taxatur sphaera. Prob. secundo experientia: Nam si interponatur corpus opacum, & densum inter agens, & passum, nihil operaretur agens, sicut nec visio si mediat paries. Nota non requiri, quod in medio causet agens, idem, quod in distanti. Sufficit enim quod aliquid agat, ut Sol in distans agit aurum, in medio lucem, & calorem productiuos auri.

212 Obijcies: Acerbus carbonum accensorum maiorem calorem producit in loco propinquo sibi, quam sola superficies: ergo carbonēs, qui sunt intra acerbum producunt extra, calorem quin per medium illum producant; siquidem carbonēs medij non sunt aequē accensi. Resp. Carbonēs interiores etiam infundere calorem in carbonēs mediantes licet sint iam accensi, nam per horum poros transigrat calor, quem illi gignunt, & ideo virtus illa est fortior, quia est vnita vna cū alia, & isti corroborantur ab illis ad vim combustivam.

213 Sit 2. conclusio. Agens naturale potest diuinitus in distans agere, quin aliquid agat in propinquum: Nam in hoc nulla apparet repugnantia. Prob. Nam approxinatio est tantum conditio: sed Deus potest suplere condiciones, & dispositiones omnes: ergo. Obijcies contra 1. conclusio. 1. Ignis producit calorem in aqua lebetis, quin producat illum in profundo lebetis: ergo. Resp. quod licet ignis non producat calorem in profundo lebetis propter maiorem densitatem aquae, & propter robustiorem frigiditatem, quae illic residet, tamen producit calorem per latus lebetis, & sic semper agit in propinquo, ut agat in distans.

214 Obijcies 2. Magnes attrahit ferram à se distans, quin agat in aëre medio: & piscis torpedo ledit brachium piscatoris, quin aliquid agat in medio: ergo. Resp. In his exemplis, & in Basilisco etiam necante hominem distantem, semper aliquid operari in medio, siquidem qualitates nocivas per aërem semper immitunt, siquidem si interpositum esset illic corpus resistens, non lederent: ergo est signum quod vagantur per aërem medium.

SECTIO V.

AN DVÆ CAUSAE POSSINT SE AD INVICEM CAUSARE.

215 **N**on est dubium de finali respectu efficientis, nam est certū, quod media sunt causa efficiens finis, & finis sit causa medi-

diorum. Solum ergo est de vna efficiendi respectu alterius in primo esse: taliter, quod vnus ignis pro lucat aliam, & orbeat illi primum esse, & illud aliud præbeat illi etiam primum esse. Non ergo quoad secundam productionem, quia hoc apud me diuinitus potest contingere.

216 Sit 1. conclusio. Nulla causa præbens existentiam suo effectui, potest recipere primum esse à suo effectui. Prob. Nam nulla causa efficiens potest producere effectum, quin præexistat cum aliqua prioritate ante effectum: ergo nec quin concipiatur præexistens effectui. Sed nulla causa potest accipere esse ab effectui non existenti: ergo in primo esse non possunt se ad invicem producere. Prob. quia in quocunque esse in quo effectus pendet à causa, supponit illam existentem: ergo producta: ergo nequibit producere causam à qua pendet.

217 Respond. non posse causare se mutuo duas res in eodem genere causæ, bene verò in diuerso, & sic materiam dicunt causare formam in genere causæ materialis, & formam materiam in genere causæ formalis, siquidem illi dat existentiam. Contra, nam sequeretur, quod materia prima esset existens antequam esset. Prob. Nam adhuc ut causa causet, requirit existentiam: ergo ut forma causaret materiam, debebat esse existens. Sed antequam forma causaretur à materia existenti, non esset existens: ergo esset existens antequam esset. Contra deinde, nam nihil potest concurrere ad producendum aliud, quin communicet illi existentiam, per quam existat: sed eo præcisè quod illi communicet existentiam, iam habet illam, antequam sit effectus: ergo nequit accipere existentiam ab effectui.

218 Obijcies 1. Actus charitatis in instanti in quo vrget præceptum diligendi Deum, est causa ut in illo instanti conferbatur gratia: sed etiam in illo instanti gratia est causa talis actus charitatis: nam est principium omnis meriti: ergo. Deinde actus contritionis, quo aliquis disponitur ad gratiam, est prior respectu gratiæ, ut disponit ad illam, & est posterior ipsa gratia, ut producit ab illa: ergo vna res potest esse prior, & posterior alia in diuerso genere. Resp. Tunc non esse gratiam principium illius actus charitatis, sed auxilium extrinsecum, vel aliud principium supernum transiens. Idem dico de actu contritionis.

219 Obijcies 2. Ignis, qui introducitur in ligno, producit calorem ut octo in ligno, nam est eius proprietas physica, & sic producit ab igne: atqui hic calor ut octo producit etiam aliquo modo ignem, siquidem disponit ad illum: ergo ad invicem sunt causæ. Resp. quod illæ proprietates, quæ sunt dispositiones ad formam, non producuntur in sua prima existentia, vel esse à forma, ad quam disponunt, sed

solum ab illo agente, quod producit formam, vel ab alia causa: & sic distingo antec. producit calorem vt octo in sua productione prima, nego: pro alio tempore quo conserbatur calor in igne, concedo.

220 Sit 2. conclusio. Duæ causæ possunt se mutuo producere in secunda productione. Prob. Nam non repugnat, quod diuinitus reproducantur duo ignes. Obijcies. Implicat quod vna res sit prior, & posterior respectu alterius: ergo ruit conclusio. Resp. distingo, per eandem actionem, concedo: per distinctas, nego.

SECTIO VI.

AN VNA RES POSSIT SE IPSAM REPRODUCERE.

221 **S**It conclusio contra Suaristas. Non potest res se ipsam reproducere. Prob. Nam omnis causa debet esse independens à dependenti, & debet dicere relationem realem ad effectum: sed hæc repugnat in vna re respectu sui: ergo, &c. Probatur in Patre æterno, cui Theologi ponunt distinctionem à Filio, præcisè quia est principium illius, & idèd etiam refertur: ergo.

222 Respondent hoc verum esse de principio, aut causa naturaliter producente; non verò per eleuationem, & diuinitus producente. Contra, quia eleuatio non tollit, hoc quod est dare esse. Sed dare esse asert relationem, & distinctionem, quæ omnia inter rem, & se ipsam repugnant: ergo non tollit repugnantias. Confirm. Nam nec diuinitus vna res potest vniri cum se ipsa, nec penetrari cum se ipsa, ob distinctionem quæ mediatura est: ergo nec produci etiam ob eandem relationem. Deindè non posset esse talis res causa materialis, nec formalis sui ipsius. Non materialis, quia non posset recipere se ipsam, nec formalis nam non posset se informare, nam ad hoc petunt vnionem, & vnio petit distinctionem. Confirmat. 2. Nam posset contingere, quod ego possem esse Pater mei, possem enim me generare, quod est esse Pater.

223 Obijcies 1. Possem ego attemperari cum Deo ad mei productionem secundam, & ego essem causa inadæquata partialiter me causans, sicut forma est compositi, & Pater æternus Filij. Hic enim solum partialiter distinguitur à Patre. Resp. quod cum forma sit intrinseca compositi causæ, sufficit quod vniatur materiæ, & communicetur illi vt coalescat compositum; id non valet in me; nam ego essem causa efficiens mei, & sic mihi essem extrinsecus. Nam hæc est lex causæ efficientis, & sic non valet paritas. Sicut neque valeret; forma

naturaliter hoc agit: ergo ego naturaliter possum cum Deo etiam me agere aut producere. Ad aliud de Patre æterno. Resp. stare pro nobis, siquidem Pater non distinguitur à Filio secundum essentiam, sed secundum Paternitatem, & ideo non est principium secundum essentiam, sed secundum Paternitatem: ergo si secundum essentiam non est principium, nam secundum hanc non distinguitur, nec potest distingui, & solum secundum Paternitatem est, quia secundum hanc distinguitur, est signum, quod non comparitur cum identitate esse principium efficiens.

224 Obijcies 2. Vna cognitio se ipsam potest noscere: ergo vna causa potest se ipsam producere. Retorqueo, hoc est naturaliter ergo & illud. Resp. Cognitionem esse reflexibam non verò causam ut patet in Deo, qui se noscit, & se non producit, nec potest.

SECTIO VII.

*AN IDEM EFFECTVS POSSIT SIMPL PRODUCI
à pluribus causis totalibus.*

225 **C**Ausa totalis in actu primo est, quæ habet virtutem totalem ad productionem effectus, absque eo quod egeat concausa, quæ præstet aliquid virtutis. Causa totalis in actu secundo est, quæ actu operatur tali actione, quæ se sola sufficiat producere totum effectum.

226 Sit 1. conclusio. Duplex causa quarum utraque habet sufficientem virtutem, ut absque adiutorio alterius producat effectum, potest ab alia coadiuvari, ut attemperatæ ambæ ad modum vnius, producant per eandem actionem. Prob. quando duo ignes simul producant attemperati alium ignem, quem uterque poterat solus producere. Prob. 2. Nam calor primo productus ab igne solum; postea potest conservari ab igne, & à Sole: & duo corpora luminosa simul producant eandem lucem in eodem loco: ergo res quæ secundum se solas possunt agere, agunt ut totales in actu primo.

227 Sit 2. conclusio. Naturaliter nequeunt duæ causæ totales producere eundem effectum per duplicem actionem totalem distinctam. Prob. Nā sicut naturaliter vnū corpus, solum potest, & petit occupare vnum locum, sic effectus petit vna actione extrahi. Sit 3. conclusio. Non implicat diuinitus hoc. Prob. Nam diuinitus vna materia potest terminare duas formas totales: & etiam quando Episcopus cum ordinandis profert verba consecrationis, si in eodem instanti pro-

proferantur, verificantur influxus totales distincti, simul in eundem effectum: ergo diuinitus possunt duæ causæ per duas actiones totales producere eundem effectum.

228 Obijcies 1. Talis effectus penderet à talibus causis, & non. Prob. In primis penderet ab vna causa; deinde non penderet ab illa, nam ab alia totaliter penderet: ergo est incompatible pendere ab alia; alias non totaliter penderet ab illa, siquidē totaliter ab vna pendere, negat aliam distinctam ab illa. Resp. quod idem, & totus effectus pendet ab vna causa totali; non verò ab vna sola, sed totaliter ab vna sola, quia sufficienter ab illa, & totaliter ab alia sola, quia etiam sufficienter ab illa, si maneret sola ipsa, & eius actio: & sic dicendum totum effectum totaliter produci à duplici causa totali per duplicem actionem totalem, non verò produci ab vna totaliter, ita vt excludat aliam totaliter producentem.

229 Obijcies 2. Causa quæ causat simul cum alia non est totalis: ergo ruit questio. Resp. distingo antec. Si causat cum alia ad accipiendum ab illa aliquid virtutis, quod deficiat, non est totalis in actu primo, & in actu secundo concedo: si habet æqualem virtutem cum illa ac sine illa, & licet producat cum illa, producit per actionem totalem independentem à concausa afociante, non est totalis, in actu primo, & secundo, nego.

SECTIO VIII.

AN OMNIPOTENTIA CONNECTATUR CUM POSSIBILIBVS.

230 **D**ari connexionem, & non relationem transcendentalem dixerunt vni. Alij dari relationem transcendentalem, & non connexionem. Alij dari vtrumque.

231 Sit 1. conclusio. Omnipotentia dicit relationem transcendentalem ad creaturas posibles. Prob. Nam omnis virtus productiua refertur essentialiter ad rem cuius est productiua: ergo omnipotentia refertur ad creaturas transcendentaliter; sicut potentia visiva ad terminum. Prob. secundo: Nam in omnipotentia dantur eminentiæ inter se distinctæ distinctione obiectiua, aut formali propter terminos, respectu quorum sunt productiue tales eminentiæ; sed non distinguuntur, nisi quia eminentia Petri refertur ad Petrum, & eminentia productiua Pauli, ad Paulum, ita vt hæc non respiciat Petrum, nec illa Paulum: ergo si omnipotentia est aggregatum omnium eminentiarum respiciet transcendentaliter terminos omnium eminentiarum, qui sunt creaturæ posibles. Tertio: Nam causa nequit concipi sine

ordine ad illud, quod potest causare: sed hic est ordo transcendentialis: ergo. Confirm. Nam si non, maximè quia impossibili causabili, vel causato, impossibilitaretur causa; sed adhuc hoc non sequitur: ergo. Prob. in carentia alterius Dei, quæ dicit ordinem ad alterum Deum, qui est impossibilis, & ipsa est possibilis, imò & existens.

232 Sit 2. conclusio. Omnipotentia non dicit connexionem essentialem cum possibilibus. Prob. ex D. Thoma asserente, quod convenientius est dicere, quod impossibilia non possunt fieri à Deo, quam quod Deus non potest facere ea: ergo in omnipotentia semper manet virtus, licet ex parte termini deficiat possibilitas: ergo impossibilibus creaturis, adhuc absolutè non deficeret omnipotentia. Prob. secundo: Nam actus dicit relationem transcendentalem, ad obiectum, v. g. *Petrus currit*, ad Petrum currentem, siquidem illum representat vt currentem, & potest contingere, quod non currat, & non deficit actus representans eius cursum, licet deficiat cursus, ad quem refertur transcendentaliter: ergo licet omnipotentia dicat ordinem transcendentalem ad creaturas posibles, non dicit connexionem. Probatur tertio: in aqua, quæ dicit exigentiam ad frigiditatem actualem, per quam est perfectibilis, & refertur transcendentaliter ad illam, & tamen non connectitur. Etiam materia prima transcendentaliter refertur ad formam quam exigit, vt actu compleatur, & non connectitur, siquidem non deficit materia licet deficiat forma: ergo ex relatione transcendentali, non arguitur benè connexio.

233 Probatur 4. Nam omnipotentia ita debet concipi perfecta, vt perfectior alia excogitari nequeat: sed hoc non esset, si connecteretur: ergo. Probatur mi: Nam perfectior est omnipotentia, quæ corruente possibili entium producibilitate, adhuc duraret; quam quæ dilapsis his, dilaberetur etiam; hoc enim redolet dependentiam supremi ab infimo. Probatur 5. Nam omnipotentia non est productiva possibilitatis, sed actualitatis vt talis: ergo ratio essendi virtus productiva, si argueret connexionem, esset respectu actualitatis, respectu enim huius est virtus productiva. Atqui cum actualitate non est connexa: ergo.

234 Probatur 6. Nam licet scientia visionis referatur transcendentaliter ad creaturas existentes, non cum eis connectitur essentialiter: ergo omnipotentia, licet sit virtus possibilium, illa producet, si sint possibilia aut producibilia. Prob. conseq. Nam si nunc chimera redderetur possibilis, Deus posset illam producere: ergo in Deo quantum est ex sua parte semper indelebiter, floret vniuersalis virtus ad omnia. Tandem quia in Deo datur virtus ad primam mundi produ-

tionem; sed ista vt prima impossibilis est nunc; siquidem, iam non potest primò produci: ergo ad impossibile potest dari virtus in Deo. Maior est certa; siquidem datur in Deo eadem virtus, quam habuit ante mundi productionem. Cætera sequuntur.

SECTIO IX. ARGUMENTA CONTRARIA SOLVUNTUR.

235 **O** Bijeies 1. Omnipotentia est virtus productiua possibilium: ergo his impossibilibus, sit impossibilis hæc virtus: ergo connectitur. Resp. Fit impossibilis, distingo: quantum est ex parte termini, concedo: quantum est ex se solum, nego: nam omnipotentia quantum est ex se dicit præcisè esse virtutem actiuam producendi, & si deficit producibile, non deficiet virtus actiua ex se, benè verò ex terminis.

236 Replicant: ergo manet in Deo virtus realis ad producendum impossibile: Distingo: ad producendum impossibile, vt impossibile, & induens contradictionem nego; ad impossibile si fortè redderetur possibile, & non repugnans ex se, concedo; & sic in omnipotentia semper permanet virtus quamlibet rem producendi, licet aliquando repugnantia proueniens à re obstat. Confirmo hoc in meo rationali, quod adhuc de diuina potentia nequit primo producere discursum postquam produxit, quod prouenit ex parte discursus iam producti, & non ex parte rationalis.

237 Instant: ergo in Deo dabitur virtus productiua alterius Dei, qui etiam est impossibilis: & sic etiam dabitur virtus se destruendi. Nego, & dico disparitat em inter hoc impossibile, & alia esse, quod hoc non solum repugnat ex parte termini, sed ex parte agentis, nempe ex parte Dei veri, nam cum eo est oppositus, & afert contradictionem cum potentia ex se, quam damus respectu aliorum impossibilium; alia repugnant solù ex suis proprijs prædicatis: istud verò ex suis, & ex Dei veri vnitatem, & necessitate. Deus enim ex sua natura est vnus, & necessario existens, quod Deo deficeret, si alium Deum produceret, & sic se destrueret.

238 Obijeies 2. Decretum liberum Dei, & scientia visionis connectuntur cum futuritione, & existentia obiecti, & Deus cum non existentia alterius Dei, & cum carentia identitatis cum qualibet creatura; & ex hac connexionem nulla sequitur implicantiæ: ergo nec ex connexionem cum creaturis. Resp. Decretum, & scientiam quoad denominationem connecti cum obiectis; non verò quoad entitatem; siquidem nunc datur decretum, & scientia visionis quoad entitatem ref-

pectu alterius mundi, sine eo quod alter mundus, sit existens vel futurus. Ad alia dico, esse disparitatem; nam si deficeret carentia alterius Dei, vel carentia identitatis inter Deum, & lapidem, redderet impossibile ipsum Deum, & sic ne hoc sequatur, debet dici connecti cum his negationibus; sicut conceditur cum iustitia, immutabilitate: hoc tamen non sequeretur ex eo, quod creatura possibilis redderetur impossibilis, & sic non valet paritas.

239 Obijcies 3. Impossibilibus creaturis, Deus nullum actum liberum posset exercere; siquidem deficeret materia supra quam: ergo non manere liber. Deinde nec posset esse iustus, nec misericors, &c. Resp. manere tunc liberum quoad entitatem, iustum, & misericordem; non quoad denominationem, & hoc esset ex defectu creaturarum.

240 Obijcies 4. Impossibili Leone non esset in Petro eadem negatio Leonis, quæ nunc datur; nam hæc est negatio Leonis possibilis, & veri: ergo negatio habet connexionem cum possibilitate Leonis: ergo etiam causa cum possibilitate effectus. Resp. distingo: non esset eadem negatio Leonis possibilis, & realis in re, concedo: eadē in re, nego. Quia semper esset verum dicere, quod Petrus non haberet identitatem cum Leone possibili, & reali, & sic semper maneret in Petro eadem negatio Leonis, sicut in omnipotentia maneret eadem virtus productiva cuiuslibet rei, quæ nunc est possibilis, licet talis res fieret impossibilis.

SECTIO X. ALIQUA DUBIA RESOLVUNTUR.

241 **P**rimum dubium est, an omnis ordo transcendentalis sit exigentia? Resp. negativè; & prob. Nam ordo actus ad obiectum non est inclinatio talis, ut actus esset violentus absque obiecto, licet propter defectum obiecti, actus sit falsus: ergo dicit ordinem, quin dicat exigentiam. Probatur etiam in negatione alterius Dei, & in privatione formæ quæ dicunt ordinem ad suos terminos, quin dicant exigentiam. Probatur etiam in volitione inefficaci Dei respectu gloriæ damnatorum, ad quam si diceret exigentiam, daretur gloria: ergo, &c.

242 Secundū dubium. An omnis exigentia sit connexio? Resp. negativè, & probatur: Nam aqua exigit frigiditatem actualem, & non connectitur cum illa. Prob. antec. Nam exigit illud per quod completur, & perficitur. Dices primo: Non exigere frigiditatem actualem aquam secundum se consideratam, & ex sua entitate aquæ: sed solum exigere illam secundum suum conaturalem statum. Contra, nam ab eo exigitur frigiditas actualis respectu cuius est proprietas: sed solum est

proprietas frigiditas actualis aquæ secundū se sumptæ, & non secundum statum conaturalem, nam secundum hunc statum est essentia: ergo exigitur solum ab aqua secundum se: sed non connectitur: ergo.
 243 Dices 2. Aquam solum exigere frigiditatem sibi convenientem, præscindendo ab actuali, vel non actuali. Sed contra: nam id exigit aqua, quo posito perficitur, & quo ablato violentatur: Sed hæc est frigiditas actualis: ergo hanc exigit. Insuper convenientia quam habet aqua respectu frigiditatis, non stat in entitate aquæ secundum se, nec in entitate frigiditatis, sed in actuali vnione aquæ cum frigiditate, sicut convenientia materiæ in ordine ad formas stat in actuali vnione materiæ cum forma, & non in entitatibus: ergo si frigiditas actualis est conueniens aquæ, exigit eam ut talem.

244 Tertium Dubium est: supposito quod Deus dicit ordinē transcendentalem ad possibilia, licet non connexionem, quid possibilia dicant ad Deum? Sit conclusio. Possibilia non solum transcendentiter referuntur ad Deum, sed connectuntur cum illo. Prob. Nam possibilia in suo esse essentiali sunt ens ab alio, nempe à Deo: ergo. Dices: Omnipotentia etiam est ad creaturas. Resp. Omnipotentiam non respicere illas tamquam id à quo dependet, illæ verò respiciunt Deum ut principium necessarium à quo habent suum esse, & sine quo est impossibile ut existant, & possint existere; nam in statu possibili sunt etiam essentialiter potentia existere ab alio, nempe à Deo. Deinde sicut actio est impossibilis, impossibili eius principio, ita creaturæ, impossibili omnipotentia, quæ est earum principium.

245 Obijcies 1. Creaturæ ita sunt possibiles, ut earum existentia excludat omnem contradictionem: ergo nulla sequeretur, & si esset impossibilis Deus. Resp. sequi, tunc contradictionem essendi Deum, & creaturam, nam essent à se, & non essent, quod est contradictio.

246 Obijcies 2. Chimeram esse impossibilem est ita repugnare, ut afferant contradictionem, ex eo quod sua prædicata existerent, licet ex parte Dei detur virtus: ergo Petrum esse possibilem est, illius prædicata ita posse existere ut nullam inducerent contradictionem, etiam si Deus non existeret. Confirm. Nam idè non tollitur in omnipotentia virtus ad chimeram, quia talis virtus non stat in prædicatis chimæræ: sed etiam possibilitas Petri non stat in prædicatis omnipotentia: ergo maneret possibilis. Resp. Idè præcisè, nego: idè, & quia talis potentia est omnimodè independens à prædicatis chimæræ, & magis perfecta sine connexionem cum illis prædicatis, concedo; & distingo minorem: possibilitas Petri non stat in omnipotentia prædicatis, id est. Omnipotentia non est de suo constitutiuo, con-

cedo: Omnipotentia non est aliquid essenti aliter positum à prædicatis Petri tamquam principium necessarium, per quod possibilitas Petri, est reducibilis ad existentiam, nego. Nam semper possibilitas creata est cum ordine ad omnipotentiam, & dependet ab illa, cum præter non repugnantiam prædicatorum imbibat ens ab alio.

247 Quartum dubium est, an detur aliqua relatio transcendentalis, quæ sit connexior? Resp. in rebus creatis dari multas relationes transcendentales arguentes connexionem, ut patet in vnione respectu extremorum, in actione respectu principij, & termini.

DISPUTATIO X. DE CAUSA EFFICIENTI.
SECTIO I. QUID, ET QUOTVPLEX SIT ILLA.

248 **O**mitto impugnare duas definitiones causæ, & impugno solum illam, quæ ait causam efficientem esse, *principium extrinsecè influens in effectum*. Contra: nam intellectus intrinsicè recipit suos actus, quarum est causa efficiens: ergo non extrinsicè influit, sicut materia non extrinsicè influit in formam quam recipit, quia intrinsicè recipit. Respondent, intellectum ut est causa materialis actuum intrinsicè influere; non verò ut est efficiens, id est ut dans esse illis. Contra: Nam intellectus per eandem actionem est efficiens, & materialis causa actuum (dico per eandem actionem realiter): ergo si per actionem, per quam est materialis causa, est efficiens, influxus vtriusque erit intrinsecus. Deindè nam ut est efficiens, est productivus immanenter, siquidem est efficiens actuum vitalium: ergo intrinsicè.

249 Dices: intellectum præcisè ut est causa efficiens non exigere recipere intrinsicè suas operationes intellectivas. Contra: nam licet causa ut causa non operetur vitaliter, tamè non est de conceptu causæ efficientis non operari vitaliter, & licet causa efficiens ut sic non sit causa increata, neque causa creata, tamen non est de conceptu causæ efficientis ut sic, non esse causam creatam: ergo licet causa efficiens ut sic non requirat operari intrinsicè; tamen non erit de illius constitutivo generico essentiali, operari extrinsicè.

250 Sit conclusio: causa efficiens est *principium physice productivum effectus*. Prob. Per principium convenit cum omnibus causis, & cum Patre æterno: per particulas *physice productivum* differt à finali, exëplari, &c. quæ moraliter producant: & etiam à materiali, & formali, quæ propriè non physice producant, sed constituunt compositam; omnis enim elaboratio harum causarum stat in se communicare, & adherere; forma enim non producit à materia, sed à causa efficienti de-

pendenter à materia; difert à Patre æterno per ly *in effectum*, nam Filius diuinus non est effectus Patris, id enim arguit defectibilitatis imperfectionem.

251 Diuiditur sæpè causa in primam, & secundam: in vniuocam, & æquivocam: in liberam, & necessariam, quarum essentias facilliter sciunt omnes.

SECTIO II.

AN CAUSA PRODUCAT ALIQUID, ET QUOMODO.

252 **N**on defuerunt Autores asserentes causas secundas nihil producere, sed omnia produci à solo Deo, præsentibus tamen causis, quæ habebant ius ad talem effectum, & Deum producere calorem præsentì igne. Contra ex Genesi: *Germinet terra erbam virentem*, & ex Tridentino: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium nihil agere, sed se habere vt innanime instrumentum, anathema sit*. Deindè, nam Deus peccaret, & non voluntas, si Deus ad præsentiam voluntatis produceret consensum.

253 Difficultas est, an vna substantia creata sit immediatè productiua alterius substantiæ, vel accidentis? Affirmo contra Thomistas. Probatur primo: nam accidentia possunt se ipsis immediatè producere alia accidentia, vt calor producit alium calorem: ergo vna substantia poterit immediatè producere aliam substantiam. Prob. Nam idè colligimus vnum calorem alium producere, quia applicato subiecto calido ad lignum, producitur calor: sed etiam applicato vno subiecto calido ad lignum, producitur alia substantia nempe ignis: ergo etiam vna substantia est immediatè productiua alterius. Confirm. Nam cæteris paribus perfectior est virtus immediatè productiua, quam mediatè: ergo si accidentibus tribuitur, potiori iure debet tribui substantijs.

254 Dices: virtutem immediatè operativam esse propriam substantiæ infinitæ, & sic non posse convenire substantiæ creatæ. Contra: nam non est ita propria substantiæ infinitæ, vt non conveniat accidentibus per vos: ergo & substantiæ. Deindè nam causa producens effectum debet esse tam perfecta, ac ipse effectus: ergo causa creata producens ignem, non possunt esse accidentia. Respôdent quod illud quod est imperfectius, potest producere perfectius, non virtute propria, sed virtute alterius æque perfecti, vel perfectioris, & sic accidentia ignis producere alium ignem virtute agentis æque perfecti. Contra: nam virtus, quam participant accidentia à substantia, nequit esse sub-

substantia, nam iam vna substantia immediatè produceret aliam. Deindè nec accidens, nam non esset æque perfectà causa ac effectus, sed imò naturaliter imperfectior: ergo. Respondent iterum, quod accidentia recipiant à substantia aliquid virtualiter distinctum ab illis, per quod eleuantur ad producendam ipsam substantiam. Contra, nam adhuc cum illo predicato virtualiter distincto, accidentis virtus non est tam perfectà, ac substantia, quæ causatur: ergo.

255 Obijcies 1. D. Thomas, & Aristoteles aiunt adiones debere esse inter contraria: sed contrarietas est in accidentibus: ergo actio productiua substantiæ prouenit ab accidentibus. Deindè Aristoteles ait, quod ignis non agit vt ignis, sed vt calidus: ergo calor est, qui agit, & non substantia ignis. Resp. Aristotelem, & Diuum Thomam loqui preparatiuè, & dicere, quod antequam substantia ignis producat alium ignem, debet producere aliqua accidentia, quæ disponant materiam combustibilem, & sint contraria accidentibus præexistentibus, non verò quod substantia solum producatur ab accidentibus. Resp. ad aliud Aristotelis, debere intelligi, quod ignis quando agit, non agit solum vt ignis est, sed etiam vt est calidus, non verò quod substantia ignis non agat, & ita solvuntur reliquæ authoritates Aristolis, & D. Thomæ, quæ solent hic asferri.

256 Obijcies 2. Sola accidentia sufficiunt ad destruendam formam materialem: ergo sola accidentia sufficiunt ad producendam illam. Probaturs conseq. Nam accidentia non destruerent formam materialem, quam expellunt, si non producerent aliam, & è contra: ergo si se solis destruerent vnā formam se solis producerent illam. Confirm. Nam illud quod est sufficiens ad alterandum aliud, est sufficiens ad destruendum illud: ergo si accidentia sufficiunt ad alterandam substantiam, etiam ad destruendam illam. Resp. distingo antec. Sufficiunt ad destruendam substantiam dispositiuè concedo: principaliter, & directè nego. Solum enim expellunt qualitates, & dispositiones necessarias ad conservationem formæ substantialis, & hoc est, quod requiritur vt dispositiuè solum sufficiāt ad destruendā substantiam: & hoc potest fieri absque eo quod sint virtus adæquarè productiua substantiæ. Ad aliud respondetur semper disponere ad effectiōem, non amplius.

257 Obijcies 3. Vermes generantur à putrefactione, quæ est accidens, & ignis à ferro cadenti, &c. ergo accidentia agunt substantias. Resp. negando ab accidentibus hæc produci; vermes enim tunc principaliter à Deo extrahuntur à causis ad exigētiam illius materiæ proximè iam dispositæ; non enim est inconueniens recurrere ad Deum

vt Authorem naturæ, quando non invenitur alia causa naturalis, cui possit tribuit illa operatio. Ad aliud dico, quod in poris ferri continetur minutissima forma ignis, sustentata in materia aëris, & hæc est quæ agit.

258 Primum dubium: An accidentia possint partialiter cum substantia producere aliam substantiam? Resp. negativè, & prob. Nam substantia, quæ haberet virtutem partialem ad aliam substantiam iam haberet totalem sufficientem, saltem ad illam producendam, nam esset æque perfecta, ac substantia producibilis per illam, & tunc non posset accipere defectum virtutis ab accidentibus; ad quid ergo in categoria causæ accidens ponendum? Ergo poterit illa substantia aliam producere, quin concurrant in recto accidentia. Deindè, nam non sunt multiplicandæ entitates absque necessitate: ergo non sunt numeranda accidentia inter causas substantiæ. Deindè si semel admittatur, quod accidentia producant partialiter aliquam substantiam, ferè omnes substantiæ creatæ producerentur ab accidentibus, & cum actiones specificentur à causis, ferè omnes actiones per quas producuntur substantiæ, essent accidentia, quod est absurdum.

259 Secundum dubium, an substantia possit immediatè producere accidentia in se ipsa, & in subiecto alieno? Resp. affirmativè: Nam aqua producit frigiditatem in se, & in manu: ergo, &c. Dices: talem frigiditatem productam in manu non oriri à substantia aquæ, sed à frigiditate residente in substantia aquæ; nam si à substantia aquæ produceretur, licet esset calida, si esset substantia aquæ, infrigidaret manum, quod est contra experientiam. Resp. quod licet non infrigidet substantia aquæ, quando est calida, non provenit ex defectu virtutis, sed quia impeditur à calore, quem habet aqua, & ipsa aqua, tunc potius connatur producere frigiditatem in se ipsa, quam in subiecto extraneo, & distincto.

SECTIO III.

QVID SIT CAUSA TOTALIS, PARTIALIS, PRINCIPALIS, & instrumentalis.

260 **C**ausa efficiens totalis est illa, quæ se sola habet sufficientem virtutem producendi effectum, sine consortio alterius causæ efficientis, & sic omnes causæ creatæ respectu Dei sunt causæ partiales, siquidem nullus homo habet virtutem producendi minimum effectum absque adiutorio, & consortio Dei: causæ creatæ dicuntur causæ totales quando, absque eo quod adhæreat eis alia causa crea-

ra, se solis producant effectum, vt vnus ignis absque sole potest totaliter producere alium: & causa partialis est, quando eget consortio alterius causæ creatæ ad operandum, vt oculus eget obiecto, tamquã concausa ad visionem. Causa partialis, vna est naturalis, & alia instrumentalis: naturalis est, quæ sine eo quod eleuetur, habet virtutem partialem producendi aliquem effectum, vt patet in oculo ad videndum: Causa instrumentalis est illa, quæ licet sit causa partialis alicuius effectus, eget eleuatione ad illum producendum, vt patet in intellectu ad actum supernum, qui eget habitu eleuantẽ ipsum intellectum. Causa principalis sumitur ab aliquibus pro illa causâ, quæ ita concurrat ad producendum effectum, vt habeat virtutem à semetipso, quin ab alia causa communicetur, & in hoc sensu est causa principalis solus Deus, & omnes creaturæ sunt causæ instrumentales, siquidem habent virtutem deribatam à Deo.

261 Primum dubium est: an ferra malleus, &c. Sint causæ instrumentales, vel principales? Resp. ferram secundum se sumptam semper esse causam instrumentalem, quia nõquã potest producere scissionem, aut alios effectus absque eo, quod eleuetur ab Artifice melio impulsu; at verò si consideretur aggregatio resultans ex ferra, & impulsu, iam constituitur causa principalis, siquidem in hoc statu possunt absolute producere effectum, quia eleuentur alio impulsu.

262 Secundum dubium est: an causa obedientialis ad effectus supernaturales identificetur cum entitate naturali? Resp. cum multis, identificari. Prob. Nam entitas intellectus concurrat ad productionẽ actuum supernorum: sed non concurrat, tamquam causa naturalis, siquidem vt talis est impotens ad hos actus: ergo solum concurrat, vt causa eleuata: ergo vt obedientialis, & sic identificatur obedientiale cum naturali.

263 Dices: intellectus solum producit actus supernos, quando est eleuatus: ergo non est causa instrumentalis, taliter quod causa instrumentalis identificetur cum sua entitate naturali. Contra, nam habitus supernaturalis solum est virtus, & principium elevans: ergo intellectus solum est principium eleuatum: sed hoc est potentia obedientialis: ergo hæc est identificata cum entitate naturali intellectus; sicut identificatur cum illa principium eleuatum. Sed est advertendum, quod licet intellectus habeat virtutem partialem, & instrumentalem producendi actus supernaturales, non potest producere tales actus, quousque eleuetur per aliquid supernaturale.

264 Tertium dubium est: an potentia obedientialis eleuetur per aliquid distinctum, & receptum in entitate naturali? Resp. primo, po-

potentiam obedientialem passiuam non eleuari per aliquid distinctū, vt patet in anima rationali, quæ eleuatur ad recipiendam gratiam, & in intellectu, qui eleuatur ad recipiendum habitum fidei, & tamen neque anima, neque intellectus eleuantur per aliquam entitatem receptam in anima distinctam ab ipso intellectu, gratia, & habitu fidei; at verò potentia obedientialis actiua aliquando eleuatur per aliquid receptum in ipsa entitate naturali, vt videri potest in intellectu, qui eleuatur ad videndum Deum medio lumine gloriæ, aliquando verò quin recipiat aliquid distinctum, sed solum per extrinsecam assistentiam omnipotentis, vt tenet probabilis sententia Theologorum.

SECTIO III. DE POTENTIA OBEDIENTIALI.

265 **S**uppono sic defini: *Aptitudo rerum creaturarum pro arbitrio agē-
tis superioris eiusque auxilio ipsis indebito ad munus, quod naturali
virtute, & concursu sibi debito, implere nequirent.* Vna est potentia obe-
dientialis quoad substantiam; alia quoad modum. Prima est, quando
substantia effectus nequit produci absque eleuatione Dei; naturali-
ter enim non debet habere vires, vt potentia intellectus ad visionem
beatam. Secunda est virtus producendi, non substantiam effectus
(ad hanc enim requiritur naturalis,) sed modum producendi illam,
ad hanc tantum petitur eleuatio. Sic ignis tantum habet hic potentia
obedientialem quoad modum, ad ignem Romæ producendum, me-
diante distantia.

266 **Sit conclusio.** In qualibet entitate creata datur potentia obe-
dientialis ad producendum alium quemcumque effectum efficienter,
quando effectus produci solet per actionem distinctam, item ad reci-
piendum illum: licet non reperiatur virtus ad producendam rem re-
pugnantem, vel quæ per semetipsam producitur sine nova actione,
vt est ipsa actio. Hæc secunda pars conclusionis probari solet in ter-
tio Physico. Vbi probatur, nec diuinitus posse dari actionem actio-
nis. Primum prob, experientia intellectus beati, qui eleuatur ad ef-
ficiendam visionem beatam, & experientia humanitatis Christi, quæ
eleuatur ad recipiendum vnionem hypostaticam: ergo.

267 **Respondent,** verum esse quod intellectus potest efficere super-
naturaliter fidem, spem. Hoc tamen esse, quia habet virtutem inco-
hatam, quæ stat in posse, antea efformare circa ea obiecta actus natu-
rales probabiles, non verò habent hanc virtutem aliæ res ad omnia
superna, & sic non possunt eleuari. Contra; nam si ob hoc posset in-
tellectus, sequeretur quod etiam quælibet causa naturalis sui effe-
ctus,

ctus, posset eum creare, nam si habet virtutem efficientem ad eum, iam habet virtutem inchoatam. Secundo, nam non est verum habere virtutem inchoatam ad terminum virtutis obedientialis, nam hic est, non Deus vt verus, nec fides vt reuelata vt cumque, sed sub formalitate supernaturali, ad quod vt tale repugnat in creatura potentia, aut virtus naturalis adhuc inchoata.

268 Obijcies 1. In qualibet re non datur potentia naturalis ad quoslibet effectus possibiles: ergo nec debet dari obedientialis. Resp. retorquens. Etiam ad superna non datur in illa re potentia naturalis: ergo nec obedientialis. Resp. ergo concesso antecedenti, nego consequ. Nam causa obedientialis operatur præcipuè per virtutem omnipotentia eleuantis, & cum hæc sit ad omne producibile, causa obedientialis poterit producere omne producibile.

269 Obijcies 2. Intellectus adhuc de potentia Dei absoluta nequit amare, nam hoc est extra suam spheram naturalem: ergo non potest ad omnia. Respondet Arriaga, amare respectu intellectus esse effectum repugnantem, & sic nihil contra conclusionem; posse verò producere, & causare amorem, quin amet; sic se habet Deus respectu nostrorum actuum vitalium, quin ab eis denominetur viuens, licet denominetur producus.

270 Obijcies 3. Forma non habet potentiam obedientialem ad præstandum effectum formalem quemlibet, & cuilibet, vt in anima rationali patet, quæ non potest præbere effectus formæ Leoninæ: ergo nec efficiens obedientialis. Resp. concedo antec. & nego consequ. Disparitas est, nam effectus causæ formalis est identificatus plenè cum causa formali, & cum vna causa formalis non sit identificata cum alia, nequit dare effectus alterius. At verò efficiens distinguitur à suo effectu.

271 Obijcies 4. Aqua fervens per calorem, quem habet, eleuatur naturaliter ad producendum calorem manui applicatæ: ergo naturaliter produceret, licet eleuaretur à Deo. Respondeo, nego maiorem: quia potentia obedientialis, quam habet aqua ad producendum calorem, est ad illum producendum diuinitus vt eleuata à Deo, quod non agit quando fervet; quia tunc non illa, sed calor in illa existens producit in manu calorem, & licet producat illa, producit naturaliter per id, quod viribus naturæ datum illi, & ab illa acceptum est.

DISTPVATIO XI. DE CAUSA EFFICIENTI INCREATA.

SECTIO I.

AN CAUSA PRIMA, CONCVRAT IMMEDIATE CVM SECVNDIS.

272 **G**entiles Philosophi demonstrarunt dari causam primam, quia in creaturarum collectione nihil inveniatur, quod non dependeret ab alio, excepta increata causarum causa. Certum etiam est, omne creatum in omni statu suo pendere à Deo, nam in omni conceptu suo omnia sunt ens ab alio, in produci, in producere, in conservari, &c.

273 Sit conclusio. Deus concurrit immediatè cum creaturis ad operationes illarum. Probatur, nam concursus, quo ignis producit calorem, immediatè provenit à Deo. Probatur antec. Nam concursus, quo conservatur calor provenit à Deo: ergo etiam quo producit. Probatur antec. Nam ideo Deus conservat, quia per subtractionem concursus potest impedire existentiam: sed etiam potest impedire primam productionem: ergo pendet in hac sicut in illa, &c.

274 Obijcies 1. Deus non concurrit ad effectus causæ formalis, & materialis: ergo non concurrit immediatè ad omne. Resp. distingo: Non concurrit in genere causæ materialis, & formalis concedo: in genere causæ efficientis nego; aliter enim esset Deus causæ materialis, & formalis, quod repugnat eius completionem; concurrit tamen ut causæ efficiens ad nos, & alios effectus, & hæc est necessaria perfectio ipsius.

275 Obijcies 2. Ergo Deus est causæ partialis, siquidem cum creaturis immediatè concurrit ut operans. Resp. quod hoc non est imperfectio Dei, nam id habet, quia libere vult cooperari cum eis; non ob indigentiam, quam habet concausæ, nec ob defectum virtutis, quod esset imperfectio.

276 Obijcies 3. Deus non concurrit ad peccatum: ergo non concurrit immediatè ad omnes operationes. Resp. Non concurrit physicè, & ad entitatem physicam illius, nego: moraliter concedo. Hoc enim est concurrere suadendo, delectando, & se determinando. Potius autem determinatur à creatura.

277 Obijcies 4. Concilium ait: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis malas vias suas facere*, ita ut mala opera, Deus sit qui operetur propriè, & per se, & non permissivè solum, anathema sit: ergo Deus nequit esse causæ peccati adhuc secundum physicum illius, siquidem in illud propriè, & per se influeret: ergo ut causæ propria, & per se.

Resp.

Resp. distinguendo vt supra nempe: Deus esset causa propria, & per se peccati physice, concedo: moraliter, idest suadendo, & concurrendo ex complacentia speciali, nego. Et sensus Concilij solum est damnare dicentes, non esse in potentia hominis cessare à peccato, & dicentes Deum non concurrere ad opera bona; diuerso modo, ac ad peccaminosa; ad hæc enim permissiue solum concurrat, vt supra dictum est: ad illa tamen suadendo, alliciendo, & mouendo.

SECTIO II.

*AN CAUSA PRIMA, ET SECUNDA EADEM ACTIONE
producant effectum.*

278 **S**It conclusio cum communi: eadem est actio, qua creatura operatur, ac cum qua Deus concurrit. Probatur; nam actio creaturæ pendet à Deo per semetipsam; aliter daretur actionis actio, si penderet per aliam actionem: ergo per hanc producit Deus, & per hanc pendet creatura à Deo in producere. Respondet Ponce, non pendere à Deo vt actio ipsius Dei, bene verò pendere à Deo, quatenus egredi non possit à creatura talis actio, nisi Deus haberet aliam actionem, quæ est propria sui, & concomitans nostram; sicut quando duo portant lapidem, ita pendet actio vnius ab alterius actione, vt non posset esse vna absque alia.

279 **S**ed contra: nam omnis creatura est pendens per se, & immediate à Deo: ergo si actio creaturæ est talis, debet per se ab eo pendere, & non mediante alia actione; nam si actio nostra pendet ab actione Dei, quia non potest esse sine illa, nec actio Dei potest esse sine nostra, & sic etiam penderet à nostra. Deinde, nam actio Dei solius, nihil est aliud, ac volitio; hæc est ab æterno: ergo etiam effectus esset ab æterno: ergo vt hoc non dicatur, dicendum actionem Dei esse actionem creaturæ, & sic ruit absurdum dictum. Probatur etiam conclusio: Nam generatio prouenit à causa materiali, & efficienti, visio ab obiecto, & potentia: ergo, & eadem actio à me, & à Deo.

280 **O**biicies 1. Actio specificatur ab agenti: ergo hæc actio esset duplicis speciei à duplici agente diuersæ speciei, nempe à me, & à Deo. Confirmatur, nam esset vitalis respectu mei, & non esset vitalis respectu Dei: ergo eadem actio esset vitalis, & nõ esset. Resp. 1. negando, hæc esse absurda, quia idem calor potest produci ab igne, & à sole distinctis in specie. Resp. ad secundum: specificari à rebus distinctæ speciei, non esse existere rem specificatam in distinctis speciebus.

bus, vt varet in qualibet vnione, &c. Solum enim sequitur habere esse in ordine ad distincta in specie, nam id est specificari. Resp. ad aliud, verum esse vnam rem non posse esse vitalem in se, & non vitalem in se, adhuc respectu diuersorum, benè verò potest vitaliter procedere ab vno, quin vitaliter procedat ab alio, & sic dicendum est, actionem meam intellectiōis vitalem esse respectu suarum causarum, licet non procedat modo vitali ab omnibus causis, nec denominet omnes causas viuentes, vt visio procedens ab obiecto, & potentia solum hanc denominat videntem, & viuentem, & non obiectum.

281 Obijcies 2. Vt amor noster sit liber, requiritur, quod possitis omnibus requisitis possit voluntas amare, vel non amare: sed hoc non posset voluntas posita actione Dei, nam esset Deum ponere suam actionem antequam voluntas, & posita actione Dei esset ponere terminum: ergo non erit liber amor noster, si eadem actione vtimur Deus, & nos. Resp. Non producere Deum actionem, qua nobiscum concurrat, antequam nos, eam producamus; sed eodem instanti, quo nos volumus, & quia volumus; habet enim Deus suam omnipotentiam in actu primo paratam, & voluntas dum operatur simul determinat omnipotentiam vt operetur: determinat inquam, & se, & omnipotentiam eadem actione vtpotè vtriusque, & idè nostram Deus non destruit libertatem; nec talis actio se tenet ex parte actus primi, sed secundi, & idè semper sunt principia libertatis omninò indifferètia.

282 Collige tandem, Deum concurrere ad effectus creatos immediatè immediatione virtutis, & immediatione suppositi, nam concurrere ita, est concurrere per propriam virtutem immediatè, & per proprium suppositum, quin intercedat aliud: sed nec mediat alia virtus, nec suppositum: ergo ita concurrat.

SECTIO III. AN DETVR PHYSICA PRÆDETERMINATIO.

283 **P**Ræter concursum generalem Dei, Thomistæ inveniunt aliud præuiū, medio quo Deus præmouet creaturas vt operètur, & sic physica præmotio est quædā qualitas præuiua, libere à Deo posita, & necessaria ad quamcumque operationem, & connexa cum determinatione voluntatis, ad quam datur.

284 Sit conclusio. Physica præmotio est superflua in causis necessarijs, & in non necessarijs nociua libertatis. Quam ob rem non datur. Probatnr prima pars, nam non requiritur vt causa creata pendeat aut subordinetur per illam ad Deum, siquidem, quæ maior dependentia, quam quod eadem actione causa, & Deus alligentur? Quæ maior subi-

ordinatio, quam pendere ab eo essentialiter in esse, fieri, & conseruari, & pendere à concursu omnipotentia? Ergo si ad nihil istorum est necessaria, superflua est physica prædeterminatio in causis necessarijs. Deinde, nam apud Thomistas, potentia licet distinguantur ab anima satis dicuntur, depēdere ab illa, ex eo quod non possint operari absque ea; ergo si dependent satis ab ea, quin ab ea præmoucantur, etiam causæ creatæ, quia nequeunt operari, quin concurrat Deus, satis pendebunt ab eo, absque auxilio præmouente. Amplius; nam si causa materialis, & formalis non egent hac physica prædeterminatione cur efficiens? Amplius, nam ignis ex suis prædicatis sufficienter est determinatus, si applicatur ad comburendum: ergo, &c.

285 Respondent requirere adhuc causam efficientem hanc præmotionem, ut intrinsicè per illā applicetur effectui, sicut materia, & forma requirunt unionem ad hoc. Contra, nam nihil mirum de istis, quia sunt causæ intrinsicè influentes, neutiquam verò efficiens: ergo. Ignis enim applicatus stupæ absque vilo præmouente ex natura sua vrit, sicut corpus graue ex se descendit, quæ omnia determinantur per suas actiones, & per carentiam impedimentorum.

286 Secunda pars conclusionis probatur: Nempè esse nociuam libertatis. Ex D. Thoma (cui tribuunt contrarij suam sententiam) in secundo, distinct. 38. quæst. 1. artic. 1. ubi ait: *Ipsa autem potentia voluntatis quantum in se est, est indifferens ad plura, sed quod determinate exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinante, sed à voluntate se determinante.*

287 Probatur ratione sic: potentia libera est; quæ possitis omnibus requisitis potest operari, & non operari; sed voluntas cum physica prædeterminatione nequit hoc: ergo non est potētia libera; quod voluntas cum præmotione ad amorem non possit producere odium, iam concedunt contrarij, & quod non est in sua manu accipere præmotionem ad odium & non ad amorem, etiam; quia aiunt Deum dare illam cui vult, ad quidquid vult, & modo quo vult: ergo non est in manu voluntatis amare, siquidem nequit actu amare liberè, quin actu inuertat præmotionem, quā ad odium habet, & invertere illam, non habet in sua manu: ergo. Deinde, nam si ad actu operandum requiritur physica præmotio, ad posse operari requiretur etiam posse habere physicam præmotionem, sicut si ad actuale currere requiritur motus, ad posse currere requiritur posse moueri: ergo si stat in manu voluntatis amare, vel non amare, etiam stabit in eius potestate posse habere, vel nō habere præmotionem, quod negat sententia contraria.

288 Probatur secundo: Supponamus quod Deus imperet mihi, ut

hora sequenti audiam sacrum, & tali hora præbeat mihi prædeterminationem ad furandum (quod est possibile in eorum sententia) in tali casu non peccarem, nam non haberem requisita ad audiendum sacrum, quæ requisita ego inculpabiliter non habebam. Respondent Tunc peccare in omissione sacri, nam licet non habebam omnia necessaria ad actum audiendum, iam habebam ad posse audire. Contra, nam quod Deus mihi imperat est audire actu, non enim imperat mihi, quod possim audire: ergo si Deus non præbet mihi necessarium, ut actu audiam, non peccabo. Confirm. Si Deus mihi imperaret equitare in equis albis, & destrueret omnes equos albos relinquendo nigros, esset impossibilis talis equitatio, & inimputabilis: ergo si solum præbet Deus physicam præmotionem ad furandum, & negat ad auditionem sacri, nequit mihi ad culpam imputari ommissio sacri.

289 Respondent secundo: Verum esse tunc voluntatem cum physica præmotione ad furtum non posse audire sacrum in sensu composito, bene verò in sensu diuisso: sicut dum quis sedet, non habet potentiam iungendi sessionem cum ambulatione, licet dum sedet habeat potentiam ambulandi; sic dum habet physicam præmotionem ad furandum, nequit coniungere missæ auditionem cum ea, bene verò habet potentiam in sensu diuisso. Nota quod voluntas in sensu diuisso apud omnes est voluntas secundum se: voluntas verò in sensu composito apud nonnullos Thomistas est voluntas prædeterminata solum, apud alios verò est voluntas cum prædeterminatione, termino, aut operatione, ad quam prædeterminatur.

290 Impugno hoc sic: Voluntas si non est libera in sensu composito prædeterminationis, numquam erit libera: nam libertas est, possitis omnibus requisitis: ergo posita prædeterminatione debet esse libera. Confirmatur efficaciter; quia licet, quis habeat potentiam equitandi in equo albo, hoc non existente (quia albedo equi non dat equi potentiam, sed illam ex se habet) quia tamen deficit requisitum albedinis, quod ponere non est in potestate equitis; nullus dicet, quod eques libere omittit equitationem in equo albo; nec illi poterit imputari: ergo idem dicendum est de præmotione, quia sicut albedo essentialiter requiritur ad equitandum in equo albo; ita prædeterminatio, ad operandum; & sicut prædeterminatio non se tenet ex parte actus primi, nec est in potestate voluntatis; ita albedo equi: ergo. Quidquid respondeat adversarius, hac paritate faciliè, & efficaciter poterit impugnari, & replicari.

291 Impugno nunc contra constituentes voluntatem in sensu composito ex operatione etiam, nam voluntas cum physica præmotione
ad:

ad aliquod opus est voluntas in actu primo cum principijs ad operandum opus oppositum? Ergo non solum in sensu composito cum vno opere, non est potens elicere contrarium opus, verum nec in sensu diuiso ab vno opere, si habet physicam præmotionem ad illud, non poterit elicere opus contrarium.

292. Probatur 2. cōclusio: Nā sequeretur quod Deus esset causa per se peccati, nam qui determinat ad peccatum est causa peccati; siquidem voluntas erat indifferens, & à Deo determinatur. Respondent determinare ad esse physicum peccati, non ad malitiam formalem illius. Contra, nam entitas physica peccati est identificata, vel essentialiter connexa cum malitia formali illius: ergo si determinat Deus ad physicum, etiam ad morale; siquidem qui determinat ad entitatem odij Dei, determinat etiam ad malitiam odij Dei, cum qua est connexa: ergo, &c.

SECTIO III.

AD ARGUMENTA CONTRARIA RESPONDETUR.

293. **O**bjicies 1. Deus non determinat creaturam, sed ipsa se determinat? Ergo ipsa est primum agens. Nego conseq. Nam primum agens est quod operatur independenter à quolibet alio, & à quo omnes operationes pēdēt, quin egeat à fortiori, & ex necessitate alia concausa, quod habet Deus, secus creatura. Replicant: Deus non determinat causam secundam ad operandum: ergo Deus determinatur à causa secunda, & subordinatur illi, siquidem Deus operatur secundum voluntatem causæ secundæ, volentis illum afferre ad concurrendum cum ea. Resp. concedendo, Deum determinari à causa secunda, vt patet ex scriptura: *Deus ab initio cōstituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Ecce aquam, & ignem porrige manum ad quod volueris.* Ergo constat ex scriptura Deum applicare suam omnipotentiam in actus: & postea creatura se determinat, & Deus concurrat cum ea ad quodcumque: nego tamen quod Deus subordinetur causæ secundæ; imò hæc subordinatur Deo, nam si nolisset prius concurrere Deus cū ea, nihil facere posset, & Deus pro suo libito potest determinare creaturam, & impedire operationem, sed non facit.

294. Objicies 2. Ponamus quod in instanti, A, imperet Deus iusto, vt eliciat actum amoris, licet in tali instanti iustus non possit non elicere illum, tamen elicit libere: ergo licet posita physica præmotione non possit voluntas non elicere operationem, eliciet eam libere. Probatur antec. Nam si voluntas posset in tali casu non elicere actum, pos-

posset coniungere carentiam talis actus cū gratia, ac per consequens peccatum: sed hoc non potest voluntas iusti: ergo nec, non elicere amorem, & tamen elicit libere. Resp. Nego paritatem, quia homo libere se disponit ad gratiam, & est in eius manu illam expellere ponēdo peccatum, & carentiam gratiæ, non tamen ad physicam prædeterminationem. Insuper sine gratia potest fieri operatio per aliud auxilium: neutiquam verò sine physica præmotione apud vos.

295 Obijcies 3. Deus habet potestatem, ut homo operetur illum actum, quem Deus voluerit; sed hoc nequit facere nisi media physica præmotione: ergo datur. Probatur mi. Nam si non inclinaret hominem, ad quod Deus vult, per physicam præmotionem, esset per auxilium indifferens, medio quo voluntas maneret indeterminata ad operandum: ergo non esset in manu Dei determinare hominem ad quod voluerit. Confirm. Nam si Deus non daret physicam præmotionem, non magis faveret iusto, ac peccatori: siquidem in sententia non admittente physicam prædeterminationem, duobus hominibus positis cum equali auxilio potest vnus peccare, & alter mœreri: ergo non faveret plus mœrenti, quam peccanti.

296 Concedo mai. & nego min. Nempè non esse in manu Dei, ut homo eliciat illum actum, quem Deus vult; quia Deus habet scientiam mediam, qua noscit, quod si in tali occasione præbeat homini hoc, vel illud auxilium, operabitur hunc, vel illum actum; est autem in manu Dei ea præbere, absque physica præmotione. Ad confirm. Resp. maius beneficium facere Deum mœrenti, quam peccanti; nam illi dat auxilium in occasione in qua scit per scientiam mediam bene operaturum, eo vtendo. Sicut si ego do Petro argentum, & scio quod cum illo efficiet eleemosynam, do etiam Paulo, & scio quod cum eo faciet necari alium, quamvis equaliter dem, magis Petro faveo.

SECTIO V.

AN DEVS DETERMINET QUOAD INDIVIDVVM causas secundas.

297 **D**ubium est, quæ sit causa determinans causas necessarias, ut producant hunc effectum potius quam alium, quem poterant producere?

298 Sit 1. conclusio. Causæ necessariæ, quando sunt ultimo dispositæ determinantur à se ipsis, quoad speciem, & etiam quoad individuum. Quam ob rem superfluit determinatio Dei.

299. Dubium est maius circa determinationē quoad indiuiduū in causis liberis. Et ut nostra conclusio intelligatur, & sententia, quas omisi referre, impugnentur, nota quod ut voluntas possit prosequi amore, vel odio aliquod obiectum, non requiritur, quod amor, vel odium referatur ei, sed solum obiectum attingendum. Deinde inter amores, quibus voluntas potest amare aliquod obiectum, dantur species distinctæ, & in qualibet specie amoris dantur plura indiuidua, quorum vnum est magis intensum quam aliud; & voluntas determinatur ad actum magis, & minus intensum, quin noſcat hanc maiorem intensionem.

300. Sit secunda conclusio: Voluntas se determinat quoad indiuiduum. Probatur, quia quoties causæ creatæ potest tribui effectus, dedecet Philosophum, tribuere Deo: sed voluntati potest: ergo. Probatur 2. Nam voluntas cum omnibus requisitis ad amandum, si Deus ei præpararet multos amores in indiuiduo, quin Deus eam determinaret positiuè, vel negatiuè, amaret voluntas, si velet; sed non amaret amore in communi: ergo amaret amore in singulari, & in indiuiduo, & sic sicut voluntas se determinaret ad amandum, ita ad amandum hoc amore præ alio.

301. Dices: Voluntati non representari omnes amores in indiuiduo, & sic non posse ferri in hunc præ alio. Contra, licet voluntati non representetur hic amor magis intensus, præ alio minus intenso; vel hic amor in specie, præ odio, libere se determinat ad actum magis intensum, vel minus (apud adversarios) & etiam ad amorem, potius quam ad odium, vel è contra, ergo similiter. Dices quod voluntas iam habet motivum ad hoc ut feratur magis, vel minus intense, quod residet in obiecto proposito: & stat in eo, quod bonitas obiecti proponatur ei intense, vel remissè; & ut feratur potius in amorem, quam odium; habet etiam motivum, si indifferenter, sed plus de bono in eo proponatur. Contra: Nam multoties obiectum intense representatum amat voluntas remissè, & è contra: ergo non stat disparitas in representatione. Ad aliud dico, quod voluntati non representatur amabilitas obiecti per hanc speciem amoris, potius quam per aliam, & tamen se determinat quoad hanc speciem: ergo etiam quoad hoc indiuiduū.

302. Obijcies 1. Si determinatio causæ necessariæ quoad indiuiduū non penderet à circumstantiis temporis, & loci, sequeretur posse producere infinitos effectus in indiuiduo: ergo non pendet à sola causa. Resp. Infinitos effectus simul nego: disiunctiue, & seorsim concedo.

303. Obijcies 2. Non tollitur libertas, nec meritum ex eo quod Deus dicat: supposito quod voluntas amet libere, & possit hoc agere pluribus modis in indiuiduo, eam determino non ad amare (ad hoc enim illa se determinabit) sed ad iungendum amorem, quem producet libere cum hoc actu in indiuiduo. Resp. Non destrui libertatem, nec meritum, sed non

licet Philosopho recurrere ad Deum in rebus, in quibus causæ creatæ possunt se determinare, & sic ob superfluitatem sententiam rejiciamus.

304 Obijcies 3. Non est in manu volūtatis elligere hunc actum præ alio, nam nullum habet ad hoc fundamentum: ergo nec determinatur ad hunc præ alio. Patet in puero extrahente vnam albam à loco obscuro, vbi sunt plures albæ, & plures nigrae, tunc est in eius manu vnam extrahere; non tamen nigram, sed casu & fortuitu extrahit nigram præ alba. Resp. distinguendo: Ergo voluntas non se determinat ad hunc amorem præ alio libere, concedo; non libere, sed casu & fortuitu nego. Patet in ipso exemplo; quod stat pro nobis, nam licet non se determinet libere potius ad extrahendam albam, quam nigram; tamen ipse, se determinat ad extrahendam vnam in singulari, licet casu & fortuitu extrahat hanc præ alia; sic voluntas se habet in extrahere hunc præ alio in indiuiduo.

305 Dices: ergo si nec Deus, nec voluntas libere exercentur ad hunc præ alio, erit casu & fortuitu respectu Dei, & voluntatis. Resp. concedo, respectu voluntatis, & nego respectu Dei; hic enim euidenter noscit, voluntatem hunc extrahendam fuisse præ alio; ab æterno enim nouit eius determinationem, quam potuit impedire, si voluisset mille modis.

306 Obijcies 4. Nihil volitum quin præcognitum: ergo si voluntati non representantur indiuidua amoris, non se potest determinare. Resp. Actus, vel amores singulares non comprehendit, sed objecta eorum (hæc nota) quæ iam representantur per cognitionem, & postea voluntas se determinat exercendo libertatem. Retorqueri etiam potest hoc, in hac, vel illa specie amoris, in amore, vel odio, in amore, intenso, vt quatuor, & vt sex, quæ omnia non prænoscentur, nec ei representantur, & libere determinatur ad illa: ergo similiter.

307 Nota in fine, has conclusiones intelligi iuxta ordinariam prouidentiam Dei; aliter enim Deus ad quidquid velit, & voluntates nollint, potest cogere eas; destruendo libertates earum per physicas præmotiones, si veler.

DISPUTATIO XII. DE CAUSA MATERIALI.

SECTIO I. DE EIVS EFFECTV, ET CAUSALITATE.

308 **A**ristoteles sic definit causam materialem: *Id ex quo, cum insit, aliquid fit.* Hic conceptus præcipue convenit materiæ primæ respectu formæ, & compositi; secundo ipsi composito respectu accidentium, si in eo recipiuntur. Tertio dispositionibus respectu formarum, ad quas disponunt: & licet non sint, strictè causæ materiales, ad eius genus reducuntur.

309 Sit prima conclusio: Causa materialis propriè est causa. Probatur, nam sufficit ad id influere physicè in quid defectibile: ergo si materia prima est pars intrinseca, & essentialis totius, & recipit intrinsecè formam materialem, ita vt compositum recipiat esse ex partibus, ex quibus intrinsecè coalescit, erit propriè causa materialis respectu horum.

310 Obijcies 1. Si daretur causa materialis, maximè propter dependentiam formarum materialium, & accidentium, quæ nequeunt naturaliter, sine subiecto conservari: sed ista dependentia potest salvari, quin sit causa materialis: ergo. Probatur min. Nam etiam sine approximatione inter agens, & subiectum, nequit produci forma materialis, & sine alijs conditionibus, & non sunt causæ materiales formarum: ergo. Resp. In conditionibus dictis nullam relacere formalitatem eminenter influxivam, propria & principali virtute in formam, vt in terminum directum, sed sunt requisita causæ principalis; in materia etiam respectu animæ rationalis nulla invenitur ratio, quare possit esse illius causatiua, est tamen causa materialis hominis, nam est causa eius vnionis, & sic solum dependentia, modo quo dixi, arguit causæ rationem.

311 Obijcies 2. Materia, nec recipit, nec constituit compositum; deinde non constituit formam: ergo nullius est causa. Resp. Quod vt sit causa compositi sufficit vt illud constituat vt subiectum formæ, vel vnionis, & licet non constituat totum compositum adæquatè, constituit inadæquatè, & sufficit esse partem compositi, licet non sit pars formæ, nec sui ipsius. Imò hoc est de ratione causæ componentis materialiter.

312 Obijcies 3. Magis dependet vnio ab extremis, quam forma materialis à materia; vnio enim nequit esse sine extremis adhuc diuinitus: sed extrema non sunt causa vnionis, ergo nec materia formæ. Resp. Nos non dicere esse causam formæ ob dependentiam, vtrumque; sed media actione essentialiter dependentiā fundante, quod non competit extremis respectu vnionis, siquidem si creatur non recipitur in extremis, & sic non ita pendet ab eis; & si educitur dependenter ab aliquo extremo, ab isto pendeat, tamquam à causa materiali iuxta dicta.

313 Sit secunda conclusio. Causalitas materiæ respectu compositi est vnio cum formā; & respectu formæ est receptio ipsius formæ in materia. Prob. Nam in tantum materia causat compositum, & formam, in quantum vnitur cum hac, & hæc recipitur in illa. Probatur antec. Nam sicut media actione causa efficiens producit effectum, ita media vnione fit totum, & media receptione recipitur forma.

SECTIO II.

DE CAUSA FORMALI, EIVS EFFECTU, ET CAUSALITATE.

314 **C**ausa formalis definitur ex Aristotele: *Quiditas rei*. Contra, nam hoc convenit materiæ. Ita ergo potest definiri: *Pars que informans materiam componit totum.*

315 Effectus causæ formalis est compositum, quod resultat ex materia, & forma; & causalitas est unio, qua media ununtur materia, & forma, siue sit receptio ut in Leonina, siue non, ut in rationali. Præter effectum physicum formæ, qui est compositum, habet alium, qui est formalis, & stat in illis denominationibus, quas forma tribuit materiæ, siue forma sit accidens, siue substantia, ut patet in albedine denominante subiectum album, & in nigredine nigrum.

316 Isti effectus formales alij sunt primarij, alij secundarij, alij possitui, alij negativi: positivus effectus est ille, qui introducit, vel ponitur à forma: negativus est expulsio formæ contrariæ. Effectus formalis primarius est, qui identificatur cum eadem forma, inseparabilis adhuc à Deo, & stat in denominatione, per quam subiectum reditur informatum, seu habens formam. Probatur: Nam denominatio informati, subiecti, vel habentis formam nequit separari à forma communicata subiecto: ergo. Effectus formalis ab aliquibus constituitur per specialem denominationem, quam forma dat subiecto capaci communicata, siquidem adhuc Deus nequit facere, ut subiectum denominetur calidum sine calore, album sine albedine; nec potest facere, ut albedo communicetur subiecto capaci, & quod non reddatur album; & sic in denominatione propria cuiuscunque formæ in subiecto capaci ponuntur vii effectus formalem primarium, alij secundarium. Effectus secundarius negativus est, qui subsequitur ad effectum formalem positivum, ita ut omnis effectus secundarius negativus possit suppleri à Deo sine forma, & potest impedire à Deo adhuc posita forma, v. g. Effectus secundarius negativus positionis frigiditatis est destructio caloris, & hæc destructio caloris potest à Deo evitari, faciendo, ut cohabitent frigus, & calor, vel etiam potest ponere destructionem caloris, & non introducere formam frigiditatis.

317 Dubium 1. est: An totus effectus formalis identificetur cum forma solum. Resp. negativè: Nam stat in unione formæ cum subiecto capaci recipiendi denominationem ab ipsa forma communicata: ergo non stat in sola forma, siquidem deficiente unione cum subiecto, quod sit capax, deficit effectus formalis formæ, & sic coalescit ex duplici. Prob. Nam gratia in lapide non dat suum effectum formalem reddendi Sanctum, & in anima dat: ergo ob capacitatem ad denominationem.

318 Dubium 2. An subiectū capax sit conditio, vel partiale constitutivum effectus formalis? Resp. Nihil ex his esse, nam subiectum recipit totum effectum formalem: ergo si esset subiectum partiale constitutivum effectus formalis, se ipsum reciperet. Probatur 2. Nam subiectum non est conditio ipsius formæ, ergo nec est conditio effectus formalis ipsius.

319 Obijcies: Eo ipso quod deficiat subiectum capax deficit effectus formalis formæ: ergo partialiter stat in hoc. Resp. Deficit effectus formalis formæ, quia deficit subiectum capax, nego: quia deficit unio illa, quæ ingreditur in effectum formalem formæ, concedo. Subiectam enim solum est res recipiens effectum denominationis, & sicut non valet, quod unio ster, & consistat in extremis, nec visio in obiecto, etiam si illa desint deficientibus his, ita nec valebit in præsentia.

SECTIO III. ALIQUA DE EFFECTU SECUNDARIO NEGATIVO.

320 **I**Am dixi effectum secundarium negativum esse expellere formam contrariam; nunc examinandum est in quo stet hæc expulsio.

321 Nota, unam formam expellere aliam in genere causæ formalis; nam expellit illam per informationem, quam præbet subiecto incompatibilem cum informatione alterius formæ: sed hoc est in genere causæ formalis, & sic se habet forma expellens: ergo expellit in genere causæ formalis. Deinde, non in genere causæ efficientis; nam ad hoc requirebatur, quod produceret physicè aliquid incompatible cum forma præexistenti: sed nihil producit forma adveniens: ergo si præfuisse propter informationem istius provenit carentia alterius, est in genere causæ formalis aliam expellere.

322 Dices: Unum corpus expellit aliud in genere causæ efficientis à loco ubi est: ergo etiam forma aliam. Resp. Hoc esse per physicum impulsu productum in expulso ab expellente, quin expellens sit forma loci, & hoc non contingit in forma. Dices: Deus nequit supplere effectus causæ formalis: sed potest expellere unam, quin ponat aliam: ergo quia non est hæc vis formæ. Resp. Nequire supplere positiuos effectus causæ formalis; bene verò potest negatiuos. Dices ex D. Thoma: Peccatum efficienter expellit gratiam: ergo una forma efficienter expellit aliam. Resp. Quod D. Thomas sumpsit peccatū prout est actio peccaminosa proveniens efficienter à peccatore, & producens peccatum, quo medio expellit gratiam efficienter, sicut productio caloris ab igne est id, quo ignis expellit frigiditatem: tamen peccatum, ut est forma incompatibilis cū gratia, & informat animam redens eam foedam, est causa formalis eius expulsionis.

323 Nota etiam: Expulsionem formæ contrariæ non solum dicere carentiam talis formæ, sed carentiam talis formæ, quæ præexistebat unita cum
sub.

subiecto, in quod intrat nova forma: sicut mors dicit carentiam vite præexistentis.

324 Sic conclusio. Causalitas secundaria causæ formalis est priuatio formæ præexistentis in subiecto; quæ priuatio provenit ab intrinseco ab introductione formæ advenientis. Probat: Nam media priuatione talis formæ consequitur suum effectum secundarium, qui est eam expellere: ergo est causalitas causæ formalis.

325 Obijcies 1. Talis priuatio est effectus causæ formalis: ergo nequit esse causalitas. Resp. concedo antec. & nego conseq. quia est verumque, & à fortiori debent esse idem, siquidem illud debet esse causalitas, & effectus causæ formalis, quod manet posita causa formali: cum ergo posita forma in subiecto, nihil maneat aliud, quod possit esse effectus, & causalitas formæ advenientis, nisi carentia formæ præexistentis, hinc est quod debet esse causalitas.

326 Obijcies 2. Causa formalis expellit aliam formam, per unionem per quam vnitur subiecto alterius formæ; & hæc unio respectu expulsiōis non se habet vt expellens: ergo se habet vt causalitas qua forma expellit. Resp. Expellere per unionem tamquam per applicationem, vel conditionem, non verò tamquam per causalitatem, nam non potest esse causalitas illud, quo posito adhuc potest impediri effectus diuinitus vt dixi.

SECTIO III.

AN INTRODUCTIO VNIVS FORMÆ SIT PRIOR expulsiōe alterius.

327 **L**orca dixit: Formam expellentem esse prius tempore, & sic quod in primo instanti coexistunt simul duæ formæ substantiales in subiecto, & si sint contrariæ, licet sint gratia, & peccatum. Sed hoc aperte impugnatur: nam si in vno instanti conservantur naturaliter, cur non in reliquis? Et sic naturaliter simulerunt in eodem subiecto duæ formæ substantiales, & duæ formæ contrariæ: duplex absurdum nempe esse simul duas, & esse contrarias, & oppositas.

328 Sic conclusio: Introductio vnus formæ est prior prioritate naturæ expulsiōe formæ contrariæ. Probat: Nam ideo forma contraria expellitur, quia de novo advenit eius materiæ alia forma, non verò è contra: ergo prior est introductio prioritate naturæ. Patet in frigore, quod est causa, vt expellatur calor: ergo. Confirmatur ex axiomate recepto: *Generatio vnus est corruptio alterius*: ergo ad generationem, vel introductionem frigiditatis subsequitur destructio, aut corruptio caloris; alias nequissent defendere

Philosophi vnā formā expellere aliam, siquidem, si esset prior expulsio, non tribueretur aduenienti.

329 Obijcies 1. pro prima sententia: Si in eodem instanti, & subiecto non concurrunt forma veniens, & fugiens, non possent pugnare, nec expelli; ad hoc enim requiritur, vt attringatur: ergo inveniuntur iunctæ, si expelluntur. Resp. quod licet hæc pugna sit in ordine ad idem subiectum, consistit in incompatibilitate, quam habent formæ contrariæ in eodem subiecto, quæ incompatibilitas impedit, vt adhuc pro vno instanti in eodem subiecto cōpatiantur, & non est pugna quæ pendeat à contactu. Et si regas quomodo calor expellit frigiditatem, quam iam non inuenit in subiecto? Dico, quod eam expellit, dum in instanti, in quo existit calor desinit esse frigiditas, cum qua habet incompatibilitatem, & sic in tali instanti iam est carentia frigiditatis.

330 Obijcies 2. contra idem: Introductio caloris est prior, per nos expulsionem frigoris: ergo pro illo priori, pro quo existit introductio caloris, non intelligitur expulsio frigiditatis, nam in tantum existit vna forma contraria in aliquo subiecto, in quantum non existit expulsio talis formæ: ergo si pro illo priori, pro quo existit forma, quæ introducitur, non expellitur contraria, coexistent in illo instanti. Resp. concedendo antec. & distinguendo consequ. pro illo priori, pro quo existit introductio caloris, non intelligitur expulsio frigiditatis *negatiuè*, idest datur carentia frigiditatis nego; non dum intelligitur *præcisiuè*, idest in tali signo, in quo introducitur calor, præcinditur ab expulsionem frigiditatis, concedo. Nam habet se taliter, quod introductio caloris non constituatur formaliter, per expulsionem frigiditatis, sed potius illa causet istam. Ad aliam probationem distingo antec. In tantum existit vna forma contraria in aliquo subiecto, in quantum non existit expulsio talis formæ distingo; in quantum non existit *negatiuè*; siue non existit negatio talis formæ concedo: in quantum non existit *præcisiuè*, siue in quantum præcindimus ab existentia nego, quia prioritas naturæ, & *a quo* non consistit in eo, quod; illud quod est prius existat in aliquo instanti, ante productionem alterius, nam hoc est proprium prioritatis temporis, sed solum requiritur, quod vnum existat dependenter ab alio in eodem instanti, vt Sol, & lux.

331 Obijcies 3. Antequam forma introducatur, subiectum debet disponi: sed vna ex dispositionibus est expulsio: ergo præcedit. Resp. quod expulsio formæ contrariæ, nec est prærequisitum, nec dispositio ad introductionem alterius, sed solum est quid subsequutum, & sic non debet præcedere ad introductionem.

332 Obijcies 4. Natura intendit vt finem introductionem vnius formæ: ergo prius ponitur medium expulsionis, vt in Egroto. Resp. Verum esse Egro.

Egrotum prius applicare media medicamentorum, & ratio est: nam sunt causæ sanitatis, & dispositio aut virtus illius; verò non expulsio, sic se habet, nam nec disponit nec causat. Sed subsequitur.

DISPUTATIO XIII.

DE CAUSA FINALI, ET EXEMPLARI.

SECTIO I. QUID SIT CAUSA FINALIS.

333 **F**inis sic definitur ab Aristotele: *Id cuius gratia aliquid fit. Diuiditur in finem cuius, & cui. Cuius est bonitas, quæ intenditur consequi: Cui est subiectum cui intenditur talis bonitas. Diuiditur etiam in finem, qui, & quo. Qui est res quæ intenditur consequi; finis quo est id medio, quo est possidendus finis qui. Et ex hoc duplici fine resultat vnus integer finis. Diuiditur etiam in finem ultimum, & non ultimum: Ultimatus est, qui ita intenditur vt sistat voluntas in eo, quin subordinet illum ad alium, vt Deus in sperante beatitudinem: non ultimatus est, qui est medium ad alium finem, & vt medium intenditur.*

334 Sit conclusio: Propriè conuenit ratio finis, fini cui, & qui: nam propter filium, qui est finis, cui, & propter salutem, qui est finis, qui, aliquid fit, nempe in medicamenta applicantur: ergo sunt propriè finis: nam gratia filij amatur sanitas à Patre, & gratia sanitatis applicantur medicamenta: ergo ambo mouent voluntatem ad media.

335 Obijcies 1. Sola salus est id cuius gratia applicantur: ergo. Resp. negando, nam non solum amatur salus, sed salus propter conuenientiam filij: Obijcies 2. Quod amatur propter alium, non est finis sed medium: atqui salus non propter se, sed propter filium amatur: ergo. Minor probatur. Nam si Pater non amaret filium, nec amaret salutem: ergo amat eam non propter se, sed propter filium. Resp. distinguendo maiorem: Quod amatur propter alium non est finis, sed medium, si amatur propter alium præcisè, quin simul etiam detur comp'acentia circa propriam bonitatem salutis, ob quam filio amatur, concedo: si amatur salus propter filium, & simul detur complacentia in ipsa salute, nego; & sic propter se, & propter filium amatur. Ex quibus arguitur nullum ex his esse adæquatum finem, non quod ex his, non fiat integer finis. Vel dic tunc rem amatam propter aliam non esse finem, sed medium, quando ponitur vel applicatur ex vi talis amoris, vt deserviat illius possessio ad causandam aliam, quod non verificatur de salute,

SECTIO II.

DE RATIONE CAUSANDI FINIS, EIUS EFFECTV, ET ACTIONE.

336 **N**Ota; vt quis operetur amore prosequituo, propter aliquem finem, debere dari in fine vnam bonitatem ex tribus; vel ad odio habendum, vnam malitiam ex tribus contrarijs; sufficit autem bonitas aprens, aut existimata.

337 Sit 1. conclusio: Ratio causandi finaliter in actibus amoris stat solum in ipsa bonitate aut honesta, aut vrili, aut delectabili, licet solum representatiue sit aliqua ex his bonitatibus possibilis. Patet in nostris desiderijs: Probatur etiam. Nam si non; maximè quia non stat in hac bonitate; sed in cognitione illius; sed hoc apertè est falsum, siquidem nec egrotus amat cognitionem salutis, nec ab ea mouetur; licet per eam moueat eum salus: ergo. 2. Qua cognitionis gratia non sumit potiones amaras: ergo. Cognitione enim solum est vt applicatio finis ad voluntatem, ad causandum finaliter.

338 Obijcies: Cognitione bonitatis mouet voluntatem ad amorem; aliter enim finis non potest mouere, nisi media cognitione: ergo causat finaliter. Resp. Cognitionem mouere voluntatem; non quia voluntas egeat cognitione ipsa, sed quia eget ipsius obiecto, & licet non aliter possit voluntas adipisci obiectum nisi per cognitionem, cognitio erit applicatio obiecti, non verò quæ mouet, sicut approximatio ignis non vrìt.

339 Sit 2. conclusio: Effectus causæ finalis est actus procedens à voluntate, siue sit elicitus, siue imperatus. Probatur, nam illud est effectus finis, ad quod eliciendum mouet finis: sed ad hoc mouet: ergo. Probatur min. Nam propter finem elicit voluntas amorem medijs, & imperat alias potentias, vt eliciant suos actus, & sic isti sunt effectus causæ finalis.

340 Sit 3. conclusio: Causalitas finis respectu actus eliciti, & imperati, est ipse actus elicitus. Probatur, nam causalitas finis, est illud medio quo actus procedit à voluntate, propter bonitatem finis: sed hoc est ipse actus: ergo. Min. probatur: nam actus elicitus fertur per semetipsum in finem: ergo iste erit causalitas finis. Confirmatur: sicut causa efficiens causat media actione, ita finis medio illo, quo amat: ergo sicut causalitas causæ efficientis est actio, ita finalis causæ actus elicitus, est actio. Quod causalitas actus imperati sit actus elicitus. Probatur: nam actus imperatus, v.g. Actio externa est indifferens vt fiat propter hunc, vel alium finem, vt in eleemosyna, quæ potest

varijs finibus commodari, & determinatur ad hunc finem præ alio, per voluntatem imperantem: ergo aetas voluntatis imperās aliquam actionem propter finem erit causalitas media, qua finis causat actum imperatum.

SECTIO III. ALIQUA DUBIA DECIDUNTUR.

341 **S**it prima conclusio: Causa finalis non est causa physica, sed moralis. Probatur ex Aristotele asserente, finem solum causare methaphoricè aliciendo, & attrahendo voluntatem, & non physicè influendo in actus internos, & externos, sed intentionaliter: ergo moraliter. Probatur 2. Nam si finis esset causa physica, physicè deberet existere, quando causaret, quod non habet: ergo. Probatur 3. Nam si esset causat physica, se ipsam naturaliter causaret; nam causat media, à quibus producit ipse finis: sed quod est causa mediorum est causa finis: ergo daretur causa physica, quæ se physicè causaret naturaliter, quod est absurdum. Probatur 4. Nam obiectum formale actus non dicitur causa physica actus, sed moralis, & formalis extrinseca: ergo ita est finis, & non causa physica.

342 **S**it 2. conclusio: Creaturæ rationales operantur propter finem non verò insensibilia. Ratio est, nam hæc non habent cognitionem finis, ex qua cognitione moueantur ad media eliecenda, quod requiritur ad finem; impropriè tamen, & methaphoricè attribuitur aliquando, sicut dum dicimus, quod finis corporis grauis descendens est centrum, & finis fluminum est mare.

343 **S**it 3. conclusio: Deus operatur ad extra propter finem. Prob. Nam Deus facit multa opera externa, & præbet multa media hominib', & Angelis, vt cōsequantur proprios fines, v.g. vt saluentur, & sic operatur Deus propter finem. Non verò Deus operatur ad intra propter finem, siquidem dum Pater generat verbum non facit, est enim genitum non factum, & sic numquam in suis potest facere. Si tamen vis impropriè esse finem, amare se: propter se transeat, non verò stricte.

344 **S**it 4. conclusio. Videntur etiam bruta operari propter finem, & probatur sic, nam aues, vt irundo operantur in portando paleas, & constructione construunt nidum propter commoditatem morandi in eo, quam imperfecte cognouerunt, & amant vt aprehensam. Dices: bruta non posse apprehendere vtilitatē mediorum ad consequendum finem: ergo nequeunt operari propter finem. Resp. distinguendo: Nequeunt comprehendere hoc per aliquem sensum externum, concedo: per aliquem interiorem, nego. Nam aliqua percipiunt bru-

ra per sensum internum, quæ non cognoverunt per externum, ut patet in ove noscente lupum sibi ut disconvenientem, quæ cognitio excitatur in ove per species insensatas, idest per species non provenientes à sensibus externis, quæ species deserviunt ad conservationem naturalem ipsius ovis.

345 Dices: Si bruta operarentur propter finem amarent unū propter aliud: ergo cognoscerent unum propter aliud: ergo discurrerent. Resp. concedo antec. & distingo conseq. Possunt noscere unum propter aliud per cognitionem apprehensivam, concedo: per iudicativam, nego. Non enim noscunt irrationalia per iudicium, per quod noscant unum propter aliud prius cognitum, tamquam propter obiectum formale; hic enim est modus specialis naturæ rationalis, non verò noscere unum propter aliud imperfecte per apprehensionem materialem imperfectam, licet sufficientem ad representationem conducentiæ mediæ ad finem: si hoc enim negaretur brutis, operarentur solum pendere, & imperu naturæ, quod est contra plures experientias.

SECTIO III. DE CAUSA EXEMPLARI.

346 **A**ristoteles sic definit causam exemplarem: *Id in quod Artifex inspiciebat operatur.* Divus Thomas sic: *Est forma, quam imitatur effectus ex cognitione agentis determinantis sibi finem.* Dicitur quod causa exemplaris est forma, quam imittatur, vel quod est id in quod, quia effectus causatus ab agente debet assimilari causæ exemplari, quæ similitudo non debet esse casu & fortuito, sed ex intentione ipsius agentis.

347 Quatuor requisita imponunt multi huic causæ. Primum est, illud obiectum externum, quod est exemplar, ad cuius similitudinem intendit agens producere effectum. Secundum est, cognitio speculativa, qua agens cognoscit, animadvertit, & contemplatur ipsum obiectum. Tertium est, altera cognitio practica dictans modum efficiendi opus, ut assimiletur originaliter obiecto, quod vult agens imitari. Quartum est, opus productum ad similitudinem illius obiecti, quod erat exemplar. Nunc dubitatur in quo ex his stet propriè exemplar.

348 Sit 1. conclusio. Cognitio speculativa obiecti non est exemplar: Nam non conveniunt illi definitiones dictæ; non enim est id in quod, &c. ergo.

349 Dices: Sæpè Pictor, absente obiecto externo, reflectit supra cognitionem, qua speculatur obiectum, quod imittatur: ergo est exemplar. Resp. Tunc imitari non cognitionem, sed obiectum, quod licet

physicè sit absens, est intentionaliter præsens à cognitione; sicut sanitas est finis Egroti, & non cognitio illius, licet non physicè, sed intentionaliter sit præsens.

350 Sit 2. conclusio. Cognitio practica modi aſsimilandi opus cum obiecto, nequaquam est exemplar, ob easdem rationes, ac speculario, & ob easdem impugnationes opus productum non est exemplar, sed effectus exemplaris.

351 Sit ergo 3. conclusio. Causa exemplaris solum stat in eo obiecto, quod Artifex intendit imitari. Probat, ex verificatione definitionum in eo. Ex quo infertur causam exemplarem secundum se, & in actu primo non includere cognitionem, sicut nec finis in actu primo: bene verò in actu secundo: non in recto, sed vt conditionem, sine qua non potest causare finis, nec exemplar, nisi vt noscantur, sicut nec ignis, nisi vt approximatus, ita nequeunt mouere, nisi vt representata ab illa potentia.

352 Sit etiam 4. conclusio. Causa exemplaris, & etiam finalis non reducitur ad genus causæ efficientis, siquidem non physicè producit; sed ad genus causæ moralis, & intentionalis, nam solum mouet, dirigit, & illuminat artificem vt apprehensa: ergo est moralis.

SECTIO V. DE FATO, CASU, ET FORTUNA.

353 **A** Multis cum Boetio sic definitur fatum: *Immobilis dispositio rebus mobilibus inherens, per quam diuina prouidentia suis quoque neſcitur ordinibus.* Et ab alijs sic: *Ordo causarum secundarum diuinam prouidentiam exsequentium.* Potest sumi Fatum prout est in Deo, & sic talis ordinatio est prouidentia: & potest sumi prout est in nobis ad aliquid agendum. Colligitur ex hoc, non debere admitti Fatum in causis liberis; nam Fatum est dispositio necessaria reperta in causis ad effectus. Est contra Antiquos asserentes, omnes effectus, tam causæ liberæ, quàm necessariæ debere tribui Fato. Contra enim quia quod imponit necessitatem ad operandum, negandum est in causis liberis.

354 Fortuna sic solet definiri: *Causa per accidens eorum, quæ eueniunt præter intentionem agentis.* V. g. Dum quis intendit cum lapide deicere avem, & homo occulte existens fuit ictus à lapide proiecto, sine tali intentione.

355 Casus definitur sicut fortuna, cum hac solum differentia, quod casus est ab agente, qui sit incapax operandi, propter ipsam, & propter alium finem, vt sunt insensibilia, sicut regula feriens hominem dicitur effectus casualis, & non fortuna.

356 Collige hinc, respectu Dei nullum evenire casum, nec fortunam, nam omnia prævidet ita, ut nihil eveniat præter providentiam Dei, nec præter res, quas Deus cognovit, nec præter modum, quo eas disposuit.

357 Iubentis Ethnicus, & Poeta sic fortunæ illufit: nullum lumen adest, nisi sit prudentia: sed te nos facimus, Fortunam, Deam Cœloque locamus.

LIBER TERTIVS PHISICORVM.

Postquam egimus de causis intrinsecis, & extrinsecis compositi, agimus de eius proprietatibus, & perfectionibus, nempe motu, &c.

DISPUTATIO XIV. DE MOTV, ACTIONE, ET PASSIONE.

SECTIO I. DE MOTV.

358 **A**ristoteles sic definit motum: *Actus entis in potentia, prout in potentia*. Optima est definitio hæc, nam hic non agitur de motu locali, sed de motu siue actione, qua effectus producitur à causis dependenter à subiecto, & ideò dicitur in potentia, quia debet esse in subiecto inhaesionis, siue educcionis: *Prout in potentia* ponitur ad significandum, quod in subiecto debet præcedere carentia motus, vel ut alij dicunt, carentia formæ, quæ acquiritur per motum.

359 Obijcies: Forma est actus entis, nempe materiæ in potentia, prout in potentia, siquidem est materiæ prout potentis eam recipere: sed non est motus: ergo definitio convenit alijs à definitio. Confirmatur in formis substantialibus imperfectis, ut in embrione, quæ forma est dispositio ad aliam, & in calore ut quatuor, qui est dispositio ad calorem ut octo.

360 Resp. Non convenire formis substantialibus: nam istæ non sunt actus entis in potentia, prout in potentia, quia ad hoc requiritur, quod sit actus imperfectus, quod satis indicant illa verba *prout in potentia*, scilicet ad terminum talis actus siue actionis, unde ille actus non tam est terminus motus, quàm sit motus ad aliquem terminum, quod nunquam reperitur in formis substantialibus perfectis, nec in alijs minùs perfectis, siue substantialibus, siue accidentalibus, ut intendebat confirmatio, quia tales formæ semper habent rationem formæ, non verò habent rationem viæ solum, siue rationem solam productionis alterius formæ, quod requiritur essentialiter ad rationem motus: ergo formæ nunquam sunt motus, sed terminus movens, & imitans.

361 Collige hinc, & dari terminum *à quo*, & terminū *ad quem*; A quo est ille, qui deperditur, vel *à quo* transit subiectum commune ad terminum ad quem: iste est, quem recipit subiectum nempe forma. Quæ corrumpitur vt introducatur alia est terminus *à quo*, & introducta, est ad quem.

362 Terminus *à quo* diuiditur in terminum *à quo* formalem, & in terminum, *à quo* totalem: Terminus *à quo* formalis est solum forma ligni, quæ fugit dum venit ignis: Terminus *à quo* totalis est totum lignum, siquidem licet materia nunquam fugiat, valet dici, quod destruitur lignum, veniente igne. Idem dic de termino *ad quem*. Ipsa carentia, quæ præcesit solet vocari etiam terminus *à quo*, sed priuatiuus.

363 Diuiditur etiam motus in instantaneum, qui est qui fit in instanti, vt generatio lucis in aëre, & in successiuum, qui est qui non fit vnico instanti, vt productio caloris vt octo in ligno. Hic motus successiuus adhuc diuiditur in vnum, qui est continuus, & in alium qui est discretus. Continuus est, qui fit absque vlla interruptione: discretus qui fit cum ea, vt quando nunc producitur vnus gradus caloris in subiecto, & postea transacto aliquo tempore, producitur alter in eodem subiecto.

364 Dubium est: an omnibus ijs moribus conveniat ratio motus propriè? Resp. affirmatiuè: Nam eis convenit definitio Aristotelis: ergo. Dices, Motum instantaneum non esse in potentia, prout in potentia, nam in eodem instanti in quo est motus, datur forma: ergo non est in potentia ad illam in vllò instanti. Insuper, nam motus vt diximus, est actus imperfectus, & relinquit subiectum in potetia ad actum perfectum: ergo cum in instanti, in quo datur motus instantaneus, datur terminus talis motus, non erit actus, nec in potentia, prout in potentia.

365 Resp. Licet verum sit, quod in instanti reali, in quo datur motus instantaneus, detur etiam terminus talis motus, tamen aliqua prioritate intelligitur prior ipsa productio, siue ipsum fieri formæ, quam forma producta: quod sufficit, vt productio, siue generatio formæ sit via ad ipsam formam, quæ generatur, & sit actus imperfectus ad perfectum.

366 Instabis: Quod est in potentia ad formam, est cum priuatione illius formæ: Sed instantanea generatio non relinquit materiam cum priuatione formæ; nam si hoc esset, in eodem instanti reali esset generatio formæ, & carentia illius: ergo non est in potentia. Resp. quod est in potentia ad formam, est cum carentia, vel priuatione formæ distinguo: Si illud quod est in potentia est prius prioritate téporis res-

pectu talis formæ, concedo: Si sit prius prioritate originis, natura aut simili alia prioritate, nego: Et ex hac prioritate non arguitur esse cum carentia illius, quod est posterius, vt patet in Patre Aeterno, qui est prior prioritate originis Filio; & in Sole respectu lucis, & tamen non sunt cum carentia, vel priuatione Filij, & lucis: Motus ergo sub denominatione talis communiter summittitur pro illo, qui aduat potentiam, prius tempore existentem, ante motum.

SECTIO II.

AN ACTIO DISTINGVATUR AB AGENTE, ET TERMINO.

Loquimur tam de actione accidentali, quam substantiali; tam de eductiua, quam creatiua.

367 Sit 1. conclusio. Distinguitur realiter ab agente in actu primo. Prob. In Deo qui ab æterno existit absque actionibus, quas nunc habet: ergo. Etiam in creaturis patet, quæ aliquando producunt, & aliquando non: ergo non identificantur actiones cum eis, siquidem separantur. Dices: actiones non vt cunque esse idem cum principio, sed cum principio disposito, & hoc semper producit, vt tale. Contra: Nam causa libera positis omnibus prærequisitis, quæ sunt dispositiones, potest adhuc non operari: ergo. Probatur etiam in causa necessaria, cui potest Deus impedire operationes, adhuc si sit disposita, vt accidit in igne Babilonico: ergo.

368 Sit 2. conclusio. Omnis actio de facto existens non distinguitur realiter à termino producto, benè verò ab alio termino vnito. Probatur prima pars: Nam actio qua producitur vnio humana existens inter corpus, & animam non distinguitur ab vnione: sed est vera actio; & vnio est vere terminus illius: ergo non omnis actio distinguitur à termino producto. Secunda pars probatur: Nam talis actio est vnio extremorum, & cum ab ijs distinguatur, iam distinguitur à termino vnito.

369 Sit 3. conclusio. Omnis actio, quæ de facto producit terminum entitativum est realiter distincta à termino producto. Probat, Nam quilibet terminus entitativus de facto existens est indifferens, vt producat per hanc, vel per illam actionem, vt patet in accidentibus Eucharistiæ, quæ post Consecrationem producuntur per creationem, & antea erant per generationem; & patet etiam in Christi humanitate, quæ est producta per actionem supernaturalem, & potuit per naturalem: ergo terminus entitativus distinguitur ab actione.

Sic

370 Sit 4. conclusio. Non implicat actio identificata cum termino entitativo producto. Probatur: Nam non repugnat Angelus de possibili, qui petat produci per actionem indistinctam: nam de essentia actionis solum est, quod sit essentialis determinatio, qua agens determinatur ad producendum, & terminus determinatur, ut producat. Sed non implicat terminus, qui per semetipsum sit essentialiter determinatus, ut producat ab agente, & determinet per se ipsum agens: ergo nec actio identificata cum termino entitativo producto.

371 Sit 5. conclusio. Implicat principium identificatum cum actione. Probatur: Nam quælibet causa est diuinitus separabilis à suo effectu, quem petit producere: Sed eo præcisè quod daretur principium idem cum actione, non esset separabile ab effectu, quem petit producere: ergo non est possibile principium, quod non distinguatur ab actione per quam producit effectum.

372 Deindè, vel istud principium, quod se ipso esset actiua productio alterius termini, esset ex illis rebus, de quibus diximus, produci passiuè se ipsis; vel non esset ex illis, sed ex alijs, quæ non sunt passiuæ productio sui, sed producuntur actione à se distincta; Atqui utroque modo repugnat: ergo repugnat principium, quod se ipso sit actiua productio alterius. Minor quoad utranque partem prob. Quoad primam, nam si se ipso esset agere aliud, & simul suum agere, esset sicut actiones mediæ, quæ de facto dantur, nam fieret à suo agente, ut producat suum terminum à se distinctum. Id ipsum autem præstant actiones mediæ de facto, quæ tamen non sunt principium termini, sed purè sunt via: & sic tale principium esset potius via, & non principium. Quoad secundam partem prob. Quia si produceretur actione à se distincta, cum ipsum principium sit actio productiua alterius termini, daretur actionis actio, contra sæpè dicta.

373 Obijcies 1. Actio non esset via, nec ratio producendi terminum, si terminus non distingueretur ab illa: ergo non est possibilis actio, quæ sit idem cum termino. Resp. 1. Iam esse viam agentis ad terminum, licet non termini ad se ipsum. Resp. 2. Non omnem actionem requirere esse viam termini, ut distincti, sed sufficit esse improprie viam, vel modum agentis respectu termini, dummodò sit proprie ratio producendi terminum: hoc habet talis actio, & sufficit, licet rationem viæ proprie non habeat.

374 Obijcies 2. Actio generatiua hominis habet terminos distinctos quos vnit, nempe materiam, & formam: ergo hæ denominantur productæ ab ea. Resp. Nego conseq. quia quando actio habet duos terminos, directum, & indirectum, isti non dant denominationem producti,

ductis, sed illi ab ea. Resp. nego conseq. Pater in Incarnatione, quæ est actio, & tamen non denominatur verbum productum ab ea, licet sit terminus eius, vt ipsa est simul vnio. Cognitio etiam est actio, & denominat obiectum cognitum, & non productum: ergo.

375 Obijcies 3. contra 5. conclusionem. De facto datur creatura, quæ non producit, nisi ita vt semper vniet animam cum corpore, vt est vnio: ergo non repugnat principium identificatum cum actione, quod semper producat. Resp. Non nisi hac vnica ratione nostram conclusionem: præcipuum enim fundamentum ab absurdo est, quod daretur actionis actio, vt in probationibus vidistis. Disparitatem tamen dare possum, in eo quod de natura essentiali vnionis est semper vnire inseparabiliter; de essentia, & natura causæ est separabilitas ab effectu suo: ergo contra eius essentiam, & naturam est, quod res sit identificata cum actione, qua producit.

SECTIO III.

AN ACTIO EDUCTIVA REALITER DISTINGUATUR AB agente, & termino.

376 **D**ico primo: Non est adæquate idem cum agente, Probat: Nam Deus eduxit in exordio mundi primas formas materiales: Sed hæc educationes non fuere idem cum Deo: ergo nulla actio est idem cum agente. Minor prob. Nam educatio est materialis actio, & passio, vtraque Deo repugnat: ergo. Secundo prob. Nam agens potest esse, quin producat terminum: Sed actio non potest esse, quin producat terminum, vt ex eius essentia constat: ergo non est idem cum agente.

377 Dico 2. Nec est idem adæquate cum termino. Prob. Nam in termino non repugnat illa anceps indifferentia, vt vel à tali, vel tali causa, vel à Deo solo producat, quæ actioni repugnat essentialiter, quia est summa determinatio: ergo.

378 Dico 3. Educatio etiam distinguitur realiter ab agente, & termino simul; quia nunc dantur ignis A, & ignis B, qui fuerunt agens, & terminus, & dantur simul, & iam non datur actio: ergo actio educatiua non est idem cum agente, & termino simul.

379 Obijcies 1. Angelus essentialiter est ens creatum: ergo essentialiter est ens productum à Deo: ergo ens indistinctum essentialiter à productione. Resp. negando ultimam conseq. Ratio est, quia creatura est essentialiter radicaliter quid productum à Deo, non tamen formaliter per identitatem, & sic si prædicatur de illa productio, verificabitur subiectiue, & extraessentialiter. Angelus est subiectum productionis Dei, non productio ipsa.

380 Obijcies 2. Ex Aristotele asserente, motum non esse quid distinctum à rebus: ergo res identificantur cum actionibus. Resp. distinguendo: Non est quid distinctum entitative à rebus, concedo: modaliter nego, & sic Aristoteles dixit, quod non est entitas, sed modus.

SECTIO III.

AN ACTIO CREATIVA DISTINGVATUR AB AGENTE, & termino.

381 **D**ico primo. Creatio non est volitio Dei. Probatur: Nam hinc sequeretur ab æterno esse Angelam creatum, siquidem ab æterno erat volitio, quæ erat creatio, quod est contra Genesim: *In principio creavit Deus, &c.*

382 Respondet Lince, Deum ab æterno posse dici producētem, & creaturæ ab æterno productæ, si ly ab æterno appellet supra creatorē, qui est Deus, & non supra terminū nempe creaturas: Sicut Deus dicitur ab æterno odio habens peccatorem, & peccator odio habitus à Deo, quia ly ab æterno, appellat supra odio habentem nempe Deum.

383 Contra: Nam est impossibile, quod possit vere dici rem esse productam, quin possit dici esse extra causas pro tempore, aut statu quo est producta: ergo si ab æterno posset dici esse rem productam, ab æterno necessario deberet esse extra causas, & existens, quod est falsum. Ad exemplum resp. Quod peccator, ut odio habeatur ab æterno, non requiritur, quod physicè ab æterno existat, quia illa denominatio odio habiti est intentionalis, ut tamen ab æterno res dicatur producta, requiritur ut ab æterno dicatur existens, & physicè extra causas.

384 Dico 2. Creatio non est volitio diuina & ipsa res creata. Probatur: Nam educitio Leonis non est volitio Dei, & Leo educitus: ergo nec creatio Angeli erit volitio Dei, & Angelus creatus. Probatur 2. Accidentia panis, & vini ante Consecrationem sunt simul cum voluntate Dei, eorum verò creatio est post Consecrationem, & non ante Consecrationem: ergo voluntas non est essentia creationis, &c.

385 Dico 3. Tām termini natura sua dependentes, quàm non dependentes distinguuntur à creatione. Probatur prima pars in quantitate Eucharistica, quæ est natura sua pendens, hæc distinguitur à creatione, siquidem ab illa separatur, quando desinit esse sub accidentibus Corpus Christi: ergo termini natura sua pendentes distinguuntur à creatione. Probatur secunda pars: Nam educitio, ut vidimus, distinguitur à termino educito: ergo creatio distinguitur à termino creato. Probatur etiam, quia Angelus, qui infi-

niris creationibus potest à Deo creari, si cum illis identificaretur, non potest esse, quin cum omnibus esset: hoc est falsum, ut ex se patet: ergo, &c.

386 Dico 4. Creationem non esse carentiam, neque entitatem possitiuam, sed modum. Probat: Nam creatio est actio physica physice produciens, ut quo terminum: Sed id nequit carere convenire: ergo nec esse creatio. Deinde, de ratione omnis entitatis est esse indifferentem, ut determinetur: Sed hoc est directe contra essentiam actionis, quæ est summa determinatio: ergo non est entitas.

SECTIO V.

ALIA DVBLIA DE ACTIONE PERCVRRVNTVR.

387 **Q**uæres 1. Qua ratione actioeductiva producit terminum dependentem à subiecto? Resp. quia est unio termini cum subiecto. Probatur, quia omniseductio, producit terminum, & unit illum cum subiecto: ergo idèeductio erit dependentia termini à subiecto, quia ipsa est unio termini producti cum subiecto. Confirmatur: Nam idè creatio est talis, quia non unit terminum cum subiecto inhesionis: ergo idèeductio erit talis, quia unit terminum cum subiecto inhesionis.

388 Quæres 2. An omnis actio sit intrinseca termino, vel agenti? Resp. Actionem transeuntem esse intrinsecam termino, non verò agenti. Prob. Nam illud est intrinsecum, quod est intimè præsens: sed ita se habet actio respectu termini: ergo. Minor prob. Nam nequit intelligi, quod actio det esse termino, quin sit intimè præsens termino: ergo si illi dat esse, est intimè præsens: ergo intrinseca.

389 Non esse intrinsecam agenti patet, non enim est intimè præsens illi, nam ut det esse termino, non requiritur, ut sit intima agenti: ergo actio transeuntesolum est intrinseca termino.

390 Quæres 3. A quo specificetur actio? Resp. ab agente, à termino, & à modo tendendi. Probat: prima pars: Nam est via eorum: ergo essentialiter specificatur ab eis. Confirmatur: Nam quia unio est essentialiter via extremorum, ab eis specificatur: ergo etiam actio, quæ est via, &c. Deinde mutato quolibet mutatur actio: ergo specificatur ab eis.

391 Quæres 4. An aliqua substantia possit de possibili aliquid, ut causa principalis creare? Negant Thomistæ, & Scotistæ. Fundantur in eo, quod ens, & nihil distant simpliciter infinite, & dum ens crearet, vinceretur in hoc ente hæc distantia simpliciter infinita: sed ad hoc requiritur virtus simpliciter infinita: ergo si hanc non haberet talis substantia possibilis, nec posset creare. Retorqueo argumentum: Inter terminum a quo, & ad quem datur distantia infinita eadem ratione, ac inter ens, & nihil: Sed virtus ge-

neratiua non est simpliciter infinita: ergo nequit per generationem vincere hanc distantiam. Negabis hoc. Et ego illud.

392 Sit ergo nostra conclusio: Possibilis est aliqua creatura, quæ possit aliquid creare, tanquam principalis causa. Ita plures Autores. Probatur. Nam ex perfectione termini colligitur perfectio causæ: sed terminus creatus est finitus: ergo causa non requirit esse simpliciter infinita. Deinde; nec ex parte modi requiritur infinitudo. Probatur: Nam modus est operari sine subiecto: hoc non involuit infinitudinem: ergo. Probatur 2. Nam Deus communicat creaturis participationem suæ cognitionis, amoris, aliorumque attributorum: ergo non implicat, quod communicet alicui creaturæ participationem eminentiæ creaturæ principaliter.

393 Obijcies: Inter ens positivum & nihil, datur infinita distantia: ergo implicat creatura potens creare. Resp. Nego antec. quia hæc solum datur inter ens infinitum, & nihil: secus inter ens finitum, & nihil: Nam quod creatur est finitū. Resp. 2. cum Lince: Illam distantiam vinci per creationem minus principaliter proveniente a creatura, & principalius a Deo: cum ergo in Deo iam præluceat virtus simpliciter infinita, ad quid in creatura, quæ minus principaliter se gerit?

DISPUTATIO XV. ET SECTIO I. DE INFINITO.

394 **I**nfinitem explicuit Aristoteles: cuius aliquid semper est extra; id est cuius qualibet determinata parte sumpta, semper manent aliæ, & aliæ sine fine accipiendæ: quam ob rem sume quodlibet determinatum æternitatis instans, & alia sine fine percurrenda invenies.

395 Datur infinitum simpliciter secundum essentiam; & infinitum secundum quid. Primum est, cuius essentialis perfectio terminum non cognoscit, qualis est solus Deus. Secundum est, quod limitata essentia gaudet, & alia ratione præteressentiali constat, quæ infinita est, ut secundum numerum, aut latitudinem, &c. Infinitum secundum quid dividitur in cathegorematicum, & sine cathegorematicum. Primum est quod secundum partes actuales est ita infinitum, ut careant fine. Secundum est quod secundum partes actuales est finitum; & infinitum, quatenus infinite partes addi possunt quas continet in potentia. Sic anima rationalis, ut duras & ut præsens instans connotat, finita est; infinita tamen ut terminativa aliorum, & aliorum instantium, quibus sine fine potest correspondere.

396 Quodlibet horum infinitorum est triplex. Secundum multitudinem: secundum extensionem localem: secundum intensionem gradualem. Primum est, quod infinitas amplectitur unitates. Secundum est, quod occupat spatium sine termino. Tertium est, quod gradibus interminabilibus coalescit.

397 Nota, quod si hæ partes, aut hi gradus, quibus fundatur infinitudo, sint actu infinita, pullulat infinitum cathegorematicum: si partim sunt actu, & partim in-potentia, infinitum cognominatur sincathegorematicum.

398 Nota etiam: nullum esse infinitum quantumvis maximum, quod Deus per cognitionem non percurrat, tam in aggregato, quam in singulis eius partibus, non illas successivè enumerando, sed omnes vt sunt in se, perfectissimè comprehendendo.

S E C T I O II.

AN PONI POSSIT IN RERVM NATVRA INFINITVM IN ACTV

399 **R**atio dubitandi est, quia entitates possibiles, certo numero tenentur, vltra quem non sunt alia possibiles. Deinde, quia licet possibiles sint infinita entitates, non est omnino certum, quod hæc infinitudo entitatum sit possibilis ad coexistentiam actualem.

400 Suppono nunc cum Divo Thoma, creaturas possibiles esse infinitas saltem quoad multitudinem, & magnitudinem quantitatum. Probatnr hoc; nam quem actum intellectus invenies, qui non sit noscibilis per alium reflexè, & ille per alium, & ille alius per alium, &c. in infinitum? Idem de actu voluntatis: ergo sunt possibiles infiniti actus voluntatis, & intellectus. Si autem sunt possibilia infinita individua actuum intellectus, &c. cur non infinita individua hominum, equorum, &c.

401 Confirmatur: nam non datur repugnantia ex parte rerum; quia si vsque nunc prædicata hominis cum tot individujs non repugnant, cur cum alijs pluribus, & infinitis? Nec datur ex parte Dei, cuius virtus extenditur ad omnia, quæ inter se non repugnant: ergo, &c.

402 Observa etiã vt dignum, & utile notatu, quod infra Deum dantur infinita species perfectiores, & perfectiores in infinitum; nam in eis nulla potest assignari, supra quã alia perfectior nõ sit assignabilis: & nõ ideo Deus vltima speciei perfectioris erit terminus, aut finis aggregati huius, quia Deus cum non sit intra hoc aggregatum, nequit ab illo claudi.

403 Nota etiam: nullum infinitum augeri posse versus partem, versus quam est infinitum; nam non esset infinitum, siquidem supponeret vltimam extremitatem, cui vniebatur augmentum. Pari formiter negabis posse moveri localiter lineam, aut corpus infinitum versus partem, qua est infinitum; nam hoc supponit partem vltimam, quæ move-

batur,, & tranſibat ad occupandum locum, quem non occupabat: ſed hoc repugnat lineæ infinitæ: ergo, &c.

404 Nota etiam: nullum infinitum poſſe eſſe maius alio ſecundū partem qua eſt infinitum. Probatuſic: ponamus duas lineas infinitas verſus orientem, vt vna maior eſſet alia, nonne requirebatur, quod maior dicere poſſet minori: vſque huc æquales currimus; tu tamen hic ceſſas, & ego amplius progredior? hoc non aborret mens infinitam vtramq; lineam apprehendens? ergo negandus eſt exceſſus. Non nego quod à parte antea, id eſt eſt verſus partem, qua incipiebant in infinitum extendi, poſſe dari magis & minus, ſupponendo quod non vnde quaque ſunt infinitæ; hoc tamen probat, quod creatura ſit maior alia, qua parte ſunt finitæ, & materialitèr, non vero quæ infinitæ, quod conatur conſuſio aduerſa.

405 Obijcies: creet Deus infinitos mōtes, & in quolibet vnam tantū formicam, ambo erunt infinita; vniat vna parte formicas ſuo ordine, & alia parte vniat montes, quis negabit maius, & longius eſſe infinitum montium, quam formicarum?

506 Reſp. maiores eſſe ſingulos montes ſingulis formicis; nego tamē maius eſſe infinitum infinitorum montium, quam infinitum infinitarum formicarum, quia ambo carent ſine.

SECTIO III. RESOLVITVR QVÆSTIO.

507 **D**ico primò: per potentiam Dei abſolutam dari poſeſt infinitum in actu ſecundum magnitudinem, & multitudinem. Probatuſ; nam actu ſunt poſſibiles infinitæ entitates: ergo ſi non repugnat quod ſimul poſſint exiſtere, nō repugnabit, quod ſimul exiſtant. Confirmatur: nam nullus homo contradicōriè opponitur cum exiſtentia alterius, nec hic alter cum altero diſtincto, nec hic cum alio. Vnde ergo oriri poſeſt hæc repugnantia, vt ſimul non exiſtant infiniti homines?

408 Dices: non benè argui ex poſſibilitate ad actualitatē, quia certū eſt poſſe numerari in infinitum entitates omnes poſſibiles, & ex eo, quod poſſint numerari, non arguitur poſſe reduci ad actum hanc numerationem omnium entitatum poſſibilium, ergo &c.

409 Nego conſeq. & Reſp. numerationē ex alio capite repugnare, nā de ratione numeri eſt, quod contineat determinatē primū, & vltimū, & de ratione infiniti eſt id excludere; quam ob rem hinc orietur repugnantia, vt actu numeratio exiſtat; infinitum vero actu poni non arguit in eo ſinem, & ideo ex hoc capite non eſt cur repugnet.

410 Confirmatur conclusio: actu enim nequeunt existere infinita res: ergo actu concessuri estis, quod existunt infinitę negationes & carētię: ergo iam datur aliquod infinitum.

411 Dico secundò: infinitū secundū intensiōē implicat contradictionem, tam quoad possibilitatem, quam quoad existentiam. Hanc conclusionem ad tractatum de generatione, vbi fuisse probatur, remitto.

412 Nota in fine infinitum magnitudinis, & multitudinis posse dari etiam de potentia ordinaria Dei, si constet partibus, aut unitatibus, quę ex vna parte possint seorsim produci de potentia ordinaria Dei, & ex alia non sint ex natura rei incōpossibiles inter se, vt Angeli, quorum vterque ex natura sua non petit non existere alium.

413 Non idē dicendū de quantitātibus sublunariis, quę indigent ad sui existentiam influxu Cœli, & hunc non impetrarent extra mundi ambitum, & sic non possent existere, nisi intra illum; & sicut in mundo, quia limitato, non infinitę quantitates comprehendī possunt, idē repugnat infinitum quantum sublunarium.

SECTIO III. SOLVNTVR ARGVMENTA.

414 **O**bjicies primò: si Deus produceret infinitum exauriret suā Omnipotentiam. Retorqueo argumentum; quia Deus poneret existentes infinitas entitates exauriret potentiam eas ponendi: ergo quando Deus ponit existentem vnā solam entitatem exaurit eminentiam, aut potentiam eam ponendi, quod abhorrent aures. Resp. non exauriri. Tū quia, eas conservaret, tum quia eas posset annihilare, & iterum reproducere: ergo semper omnipotentia ad hęc munera indemnis manebat.

415 Dices: supponatur hęc omnia iam patrasse, nempe annihilasse eas, & eas reproduxisse omnibus modis, quibus poterat: ergo iam nihil restabat producendum: ergo exausta manebat. Resp. dans hanc suppositionem, & dico quod tunc nihil Omnipotentię lēdebat, quia hęc impotentia oriebatur ab extrinseco ex parte termini, non ex parte sua.

416 Objicies secundò: infinitū productū à Deo non caderet sub aliquo peculiari fine; ergo nequit produci à Deo. Resp. nego anteced. caderet enim sub fine ostendendi Deum suam omnipotentiam, aut sub alia libera intentione.

417 Objicies tertio: esse numerabilē, vel mensurabilē est passio quantitatis: sed hoc non haberet illa quantitas infinita; ergo nō posset produ-

duci. Resp. esse passiones quantitatis finitæ, non infinitæ.

418 Obijcies quartò: si daretur lapis infinitus, haberet infinitā gravitatem: ergo moveretur infinita velocitate: ergo in instanti: sed est impossibilis motus localis in instanti: ergo & lapis infinitus. Resp. distinguo anteced. haberet infinitam gravitatem extensivè, concedo: intensivè, nego, idest haberet gravitatem infinitè extensam in partibus infinitis, quibus constabat: at quælibet pars lapidis illius haberet determinatos gradus intensiōis, qui sunt finiti. Resp. etiam ut dixi, quod non posset moveri, si esset infinitus lapis ob rationem allatam.

419 Obijcies 5. si detur infinitum hominum, quorum uterque sumat unum lapidem, tunc finietur infinitum lapidum: ergo &c. Resp. quod si successivè illos lapides summerent, nunquam omnes summeretur, sed semper maneret alius, & alius sine fine summendus si simul, finientur per infinitum.

LIBER QVARTVS PHYSICORVM DE LOCO.

DISPUTATIO I. ET SECTIO I.

DE LOCO REALI, ET IMAGINARIO.

420 **A**ristoteles sic definivit locum: ultima superficies corporis primò continentis immobilis, v.g. quando unum corpus circundatur alio, superficies ultima circundantis dicitur esse locus alterius intra ipsum contenti.

421 Nota, ly ultima superficies, ad excludendas reliquas superficies corporis continentis, quæ non sunt locus, quia non sunt ultimæ, nec immediatè locatum attingunt.

422 Nota 2. ly corporis cōtinentis: ut excludatur à ratione loci, ultima superficies corporis contenti, quæ potius gaudet ratione locati quam loci.

423 Nota 3. ly primò continētis, idest immediatè, quamobrem licet ego à domo circumder, & continear non est locus, quia non primò, & immediatè, sed solum ab aëre circumferor immediatè, & primò, & ideò est locus.

424 Sed opus, & labor est in illa particula *immobilis*, nam viderur locum mobilem esse, siquidem aër, & aër movetur.

425 Non cum Arriaga illam particulam superfluum notes, ab immensa Doctorum communitate aberrans, qui illam particulam ut necessariam salvant, & sic redime Aristotelem ab hac scditate cum Tolero de-

defendente locum esse immobilē! In primis, quia locus est terminus motus localis: ergo debet esse immobilis. Aliās si moberetur cū corpore, nunquam corpus de vno loco in alium transfret, nam secum portaret eundem locum anteriorem.

426 Insuper turres, & Pontes manent fixæ in eodem loco, & tamen superficies aëris, & aquæ mutantur quotidie: ergo si locus est idem, & permanens, aliquid datur in tali loco, per quod sit permanens, & immobilis.

427 Dico ergo locum supra definitum, importare duo, nempe, & superficiem concavam, & distantiam physicam à centro. Superficiem dicit pro materiali, distantiam vero à centro dicit pro formali loci, & hæc est, quæ constituit locum in ratione immobilis, & iuxta mutationem vel non mutationem istius, mutatur vel non, locus. Vnde aqua in vase elevata, mutat locum, quia mutat distantiam à centro, licet non superficiem vasis. E contra turris & pontes.

428 Vnde Sol licet non mutet distantiam mathematicā à centro, quia tamen mutat physicam etiam mutat locum. Centrum ergo est mensura locatorum, sicut tempus est mensura durantium, licet centrum non sit in loco, sicut nec tempus in tempore.

429 Infero locum naturalem & physicum non esse terminum in trīnsecum motus localis. Probat, quia locus nō producit per illum, siquidem iam supponitur productus. Deinde nec recipitur in illo, immo corpus est, quod locatur in loco: ergo locus est terminus extrīnsecus locati & non intrīnsecus.

SECTIO II. De spatio imaginario.

430 **S**patium imaginarium est illa interminabilis capacitas corporibus vacua, carentijs plena, apta tamen corporibus repleti, qualis est illa, quæ datur supra omnes cœlos, siquidem supra illos non repugnat alios plures mundos produci.

431 Intolerabilis est sententia dicens, hanc capacitatem esse fictionem. Quia nullo fingente intellectu, datur supra cœlos aptitudo, ut ibi ponantur corpora: ergo datur realis capacitas. Deinde, quia si Deus destrueret omnes creaturas existentes inter cœlum & terram, & e cœlo deijceret gravissimum saxum, quis non videt, velocissimè descensurum; ergo per motum. Motus autem fit de loco in locum; sed non descenderet per realem; quia nil reale positivum mediarer inter cœlum, & terram: ergo per imaginarium.

432 Dico ergo, spatium imaginarium esse non repugnantiam præsentiæ, perquam vel partes vnius corporis possint constitui in tanta, vel tanta distantia inter se; vel vnum corpus in tanta, vel tanta distantia ab alio; v.g. extra cælum non repugnat produci corpora cum hac, vel illa distantia, & suarum partium inter se, & vnius ab alio; ita vt hoc spatium imaginarium determinate dicat solum non repugnantiam præsentiæ in tanta distantia, vage vero hanc vel illam non repugnantiam, huius vel illius numero præsentiæ, ea ratione qua diximus de loco reali.

433 Probatur ergo sententia sic explicata, quia in eo debet consistere spatium imaginarium secundum rem consideratum, quod cum verificetur ex parte rerum, vere etiam adquiratur per motum, tanquam terminus ipsius motus: sed non repugnantia prædicta verificatur ex parte rerum, quia ante ullam fictionem intellectus, est verum dicere non repugnare talem præsentiæ, qua corpus tantum distet ab alio. Deinde talis non repugnantia adquiritur re vera per motum, qui facit existentem ipsam præsentiæ: ergo in ea non repugnantia præsentiæ debet consistere spatium imaginarium secundum rem consideratum.

434 Quæres, an Deus de facto sit ultra cælum? Resp. affirmativè cum Suarez. Probatur conclusio; nam est debitum immensitati Dei infinita substantialis diffusio, & diffusio. Deinde, nam si corpus locaretur in spatio imaginario, diceretur illi præsens Deus: ergo Deus iam erat ibi: ergo etiam Deo debet correspondere talis præsentiæ titulo suæ immensitatis: ergo Deus est in spatio imaginario.

SECTIO III. *An præsentiæ distinguatur à re præsenti.*

435 Dico 1. præsentiæ realiter distingui à corpore præsenti, & à loco reali, vbi est præsens. Probatur, nam datur in rerum natura Petrus & hic locus, quin Petrus sit in hoc loco: ergo Petrus in hoc loco, aliquid addit supra entitatem Petri, & huius loci. Probatur antecedd. nam hoc loco perseverante, potest Petrus esse præsens Romæ: ergo Petrus & hic locus, non identificatur cum præsentiæ Petri in hoc loco: ergo Petrus in hoc loco aliquid addit præter entitates Petri, & huius loci. Id ergo quod, addit est præsentiæ. Dices, Petrum in hoc loco esse vtrumque simul, nõ quodlibet seorsim sumptum. Contra, quia vel esse simul Petrum & hunc locum, addit aliquid supra meras entitates Petri & loci, vel nihil? Si 2. ergo

eo ipso, quod sint entitates huius loci & Petri in rerū natura erunt simul, quod vt falsum iam impugnaui. Si primum : ergo aliquid additum dicitur ergo id erit præsentia, quod intendimus.

436 Queres. Qualis sit effectus formalis præsentia? Nota, quodlibet corpus esse indifferens, vt alteri sit aproximatum, vel distans: & tunc dicitur alteri esse aproximatum, quando ita quodlibet est extra aliud, vt nullum aliud inter ea mediare possit: & tunc distans, quando interponuntur alia corpora inter vnum & aliud, & erit magis vel minus distans pro maiori, vel minori longitudine interpositorum. Proprium ergo est præsentia, hanc corporum indifferentiam auferre, ita vt sit de ratione præsentia vt sic, reddere corpus formaliter indistans, vel aproximatum loco.

437 De ratione vero talis præsentia vt talis est, reddere corpus taliter, vel taliter indistans, seu formaliter aproximatum. V.g. præsentia quam habeo in hoc loco, est ratio formalis propter quam ab illo non disto: immo ratione illius denominor illi aproximatus: hoc enim posito, datur præsentia mei in tali loco inuitabiliter; & hoc ablato, datur distantia mei ab illo, quæ est cōtraria præsentia: ergo præsentia formaliter consistet in tali predicato. Quanam autem sit talis indistantia, & aproximatio ad locum, statim explicabo.

438 Dico 2. quod præsentia est modus. Probat. quia vt diximus, præsentia est predicatum superadditum loco & locato, ratione sui indistans à tali loco, & intime affixa locato, illud aproximans; & applicans ad spatium, cum quo necessariam habet connexionem, & alligationem, ita vt nec diuinitus possit ab illo separari, sed hæc est essentia modi: ergo præsentia est modus.

439 Obijties. Modus ille non producitur à corpore, nisi vt iam indistantē a loco, ergo ante modum iam erat præsentia. Distinguo antec. vt indistante formaliter & alligative, nego: fundamentaliter, & vialiter, concedo antec. & nego consequent.

440 Ex dictis infero animam rationalem, & Angelos propriè esse præsentē locis, quia propriè sunt indistantes, & aproximati locis, vt clarum est, ergo & præsentē.

SECTIO III. Quotuplex sit præsentia localis.

441 **I**Nter præsentias locales, perfectior est immensitas Dei, quæ omnem replebilem locum adimplet se ipsa, & est eius essen-

ria, entitative, qua parte attributa idem sunt cum essentia. Datur deinde alia praesentia determinata, quae est illa, qua corpus limitatum, est indistans, & approximatum, & pro illo instanti alligatum spatio finito. Alia est circumscriptiva, qua res ita in loco determinato constituitur, ut in eo habeat singulas suas partes extra alias, ut praesentia rei materialis. Alia est definitiva, qua res aliqua ita est in spatio divisibili, ut tota sit in toto, & tota in qualibet parte & indivisibili illius spatii, sed definitiva: ita ut talis praesentia non sit infinita, sed habeat finem, & limitem: hac praesentia fruitur corpus Christi in Eucharistia, & etiam Angeli.

442 Dubium nunc est, qua ratione differant praesentia definitiva, & circumscriptiva. An essentialiter, an vero accidentaliter. Et non est dubium de praesentia definitiva Angeli, & circumscriptiva materialis, nam haec certum est, quod differunt specie; una enim est materialis, & alia spiritualis. Quaestio est de praesentia rei materialis, quarum una sit definitiva, & altera circumscriptiva, quales sunt, quas habet Christus in Coelo, & in Eucharistia.

443 Dico has praesentias esse essentialiter distinctas. Probarur, nam nulla pars praesentiae circumscriptivae potest partem corporis sibi correspondentem constituisse in pluribus partibus spatii: at hoc potest definitiva: ergo distinguuntur essentialiter. Vnde constat praesentiam, qua Christus gaudet in Eucharistia, esse supernam quoad substantiam. Probarur, tum quia est supra vires, & exigentiam totius naturae: ergo superna: tum quia semper miraculo reproducitur: ergo est superna.

444 Quaeres. An praesentia subiectorum distinctorum specie, distinguatur specie? Resp. distinguui, si afficiantur illis prout diversis, quia diximus esse modos, qui se ipsis connectuntur cum subiecto: ergo si haec specie differunt, etiam illae.

SECTIO V. An idem corpus possit esse in duplici loco

445 Certum est apud Catholicos, idem corpus posse esse in vno loco circumscriptive, & definitive in alio, ut Christus in Coelo, & in hostia: in hac definitiva, & illic circumscriptiva. Deinde est certum quodlibet corpus naturaliter esse determinatum ad unam tantum praesentiam circumscriptivam. Difficultas est, an possit de potentia Dei, habere duas circumscriptivas simul, vel plures.

446 Conclusio est affirmativa. Prob. 1. Non implicat, quod corpus

pūs Christi circumscriptive sit in vno loco, & definitive sit in alio: ergo nec quod circumscriptive sit in duobus. Consequentia prob. quia non repugnat ex parte subiecti, in quo datur potētia ad plures præsēntias circumscriptivas, licet successive eas nunc recipiat: nec repugnat ex parte præsēntiarum, quia vna præsēntia circumscriptiva, nec est negatio alterius, nec contradictorie illi opponitur, vt constabit ex solutione argumentorum: ergo. 2. prob. quia præsēntia circumscriptiva non circumscribit corpus nec finit, aut claudit, ita vt nequeat divinitus, stando intra illam simul esse extra, vt patet in Eucharistia: ergo quod sit extra, non est contra essentiam circumscriptivā: ergo poterit esse divinitus intra, & simul circumscriptive extra, quin ex hoc sequatur aliqua repugnantia contra essentiam primæ præsēntiæ.

447 Obijcies 1. de ratione loci est adæquare corpus contentum: ergo si esse potest in alio loco, non adæquaretur, siquidem nō adæquate esset in illo. Resp. hoc fidei contrariari, siquidem ex eo, quod Christus esset in loco, quem in cœlo occupat, adæquaretur ab illo loco: ergo non posset esse in alio, & sic non esset in hostia, si ex eo quod sit in vno, ita adæquatur ab eo, vt non aliud occupare possit. Resp. ergo, quod ab utroque loco adæquaretur corpus: non per vnam, sed per repetitā cōmensurationem, quarum quælibet cōmensuratio adæquaret corpus quoad sufficientiam, & quoad positivū essendi ibi, licet non quoad non esse alibi.

448 Obijcies 2. Corpus potest esse in duplici loco: ergo in pluribus: ergo in omnibus: ergo in infinitis: ergo esse potest immensū. Resp. 1. distinguendo ultimum consequens: esset immensum immensitate creata & ab alio, aut defectibili, concedo: increata, & independenti, quæ est propria Dei, nego: Adhuc ergo illa creatura non haberet aliquid Dei. Deinde, quia Deus libere posset illam producere, & postea eam posset destruere, posset etiam subtrahere cōcursam, vt omnem transcenderet locum, quæ infirmitates immensitati Dei repugnant 2. nego. 3. consequ. de infinitis.

449 Obijcies 3. si posset idem corpus esse in duplici loco per duas præsēntias, poterit & in eodem, sed hoc repugnat: ergo &c. Probat minor: nam cum accidentia individuentur a materia, non poterunt esse duæ numero præsēntiæ in eodem subiecto, præcipue respectu eiusdem loci. Resp. niti falsa ratione argumētum, nam iam fuisse impugnavi supra, accidentia individuari a materia. Deinde admitto sequelam, vt non absurdam, nam si non obstat idem quod nū-

merica subiecti; ut idem numero subiectum pro diversis temporibus sit in eodem loco per diversas numero præsentias, cur non poterit idem contingere pro eodem tempore?

450 Obijcies 4. si quantitas poneretur in duplici loco, esset eadem, & diversa: sed hoc implicat: ergo &c. Mai. prob. esset eadem, ut supponimus; diversa probatur, quia mediarent corpora intercedentia: sed hoc arguit distinctionem inter extrema, inter quæ mediant: ergo esset diversa. Resp. hoc non probare diversitatem quantitatis quoad entitatem, sed quoad loca diversa, quæ occupat illa eadem & indivisibilis entitas quantitatis; quod nota ad responsionem simulii argumentorum, à paritate Christi vilocati, cuius corpus positum Cæstrangustæ in hostia consecrata, distare videtur a se ipso posito Romæ in alia hostia, quin re vera distet a se distantia entitatis, sed extrinseca loci & corporum intercedentium.

451 Quæres. An corpus possit absque vlla præsentia conservari de potentia extraordinaria? Pars negans fundatur in eo, quod nequit intellectus noster concipere corpus, nisi sub aliqua præsentia. Sed infirma est hæc ratio, quia Omnipotens Dei manus non est intra nostri intellectus metas constringenda.

452 Arriaga sic eam probat. Nequit intellectus sine aliqua duratione corpus aliquod concipere; ergo nec sine aliqua præsentia. Resp. discrimen esse, quod res durans non distinguitur a duratione bene vero præsentia à re præsentis; Potest enim præsentia corrumpi non corrupta re præsentis, neutiquam vero corrupta duratione, potest res durare.

453 Sic ergo nostra mens; quamlibet rem, quæ vel non est præsentia, vel præsentia modus, posse absque præsentia conservari. Probat, nam homo distinguitur à sua præsentia: Deinde neque est modus hominis, nec per illius actionem producit: ergo potest Deus cessare pro suo libito ab actione conservativa præsentia hominis, ipso homine perseverante. Hæc intellige de præsentia superaddita (& idem dicam de duratione superaddita si detur): de præsentia enim quæ solum fit correspondentia quædam ad locum imaginariū ut respectivū centri, est inintelligibile quod possit deficere, & idem dicam de duratione respectivæ ad tempus imaginarium.

454 Nota tamen, vnam præsentiam non posse esse præsentem loco per præsentiam aliam superadditam. Probat, à paritate albedinis, quæ non potest esse alba per aliam albedinem, & animæ rationalis, quæ nequit informari per aliam: ergo neque præsentia esse

præfens per aliam præfentiam. Quod intellige adhuc de potentia extraordinaria; quia Deus nequit facere, quod intellectio reddat intelligetem aliam intellectionem; ergo neque quod præfentia aliam præfentiam præfentem. Ratio à priori est, quia Deus nequit facere, quod forma det suum effectum formalem subiecto, cuius non est informativa: sed vna præfentia non est informativa alterius, ut subiecti indifferētis; quia illa est per se determinata; ergo vna præfentia nequit aliam informare adhuc divinitus.

SECTIO VI. *An Corpus in duplici loco existens, habeat necessario eadem accidentia.*

455 **I**n sententia asserente, omne quod reperitur in composito, esse præfens per præfentiam quantitatis, non est difficultas. Nam si eadem quantitas est, quæ transfertur ad duplicem locum, si reliqua compositi sequuntur præfentiam quætitatis, etiam accidentia omnia illius compositi erunt in duplici loco. Et sic solū est difficultas in sententia, quam nos defendimus, nempe quamlibet compositi entitatem esse in loco per præfentiam sibi propriam.

456 Nota etiam, alia esse accidentia, quæ pendent à loco, vel quia per illa fit res existens in loco, qualis est præfentia: vel quia se ipsis connectuntur cum ipsa præfentia. Talis est motus localis, situs, distantia, &c. Alia sunt accidentia, quæ secundum se sunt absoluta à loco, ita ut quantumvis varietur locus, ipsa maneant secundum suam entitatem invariata. Talia sunt albedo, nigredo, calor, &c. Non est difficultas de primis accidentibus, nam cum sint de per se afixa loco determinato, nequeunt esse in utroque se ipsis. Dubiū est, an accidentia secundi generis, quæ committantur corpus in hoc loco, debeant esse in alio, quando corpus bilocatur.

457 **S**it conclusio. Non repugnat, quod corpus simul existens Romæ, & Oscæ sit album Romæ, & non album Oscæ. Probatur, nā albedo habet distinctam præfentiam in vna parte, ac in alia; ergo potest Deus destruere præfentiam quam habet Oscæ, quin lædat præfentiam, quam habet Romæ; ergo maneret album Romæ, & non album Oscæ, ubi abesset præfentia albedinis.

458 **O**bjicies: si corpus esset album Romæ, absolute esset verū dicere, illud corpus esse album, ut concedimus; deinde si non esset album Oscæ, absolute posset dici, non esse illud corpus album; præ-

cipue cum albedo sit accidens absolutum à loco: ergo verificarentur duo contradictoria. Resp. concedo, quod absolute posset dici illud corpus esse album Romæ, & non esse album Oscæ; nam ut aliquod coniunctum sit verum, necessarium est, quod utraque pars illius sit vera; & ut sit falsum, sufficit quod una pars illius sit falsa. Unde si corpus fuerit album Romæ, utraque pars erit absolute vera, nempe quod sit album, & quod albedo eius sit Romæ, ut vero sit falsum corpus esse album Oscæ, necessarium non est, quod corpus re vera non sit album, sed sufficit quod albedo eius non sit præsens Oscæ: & ideo verificari potest, quod non sit albū Oscæ, etiam si non verificetur quod non sit album absolute. Et ratio est, quia ut propositiones opponantur, debent esse eiusdem de eodem cum eisdem circumstantijs loci, temporis, &c. Cum autem circumstantia loci non esset eadem, cum duplex daretur locus; ideo non opponerentur tales propositiones, si ambæ essent veræ, vel 2. Nego antec.

459 Ex quibus legitime infertur, corpus bilocatum posse in duplici loco contrarias habere qualitates, adhuc & formam, & carentiam. Quod præter dicta patet manifeste in corpore Christi bilocato, quod in vno loco movetur ad motum unius hostiæ, & in alio quiescit; quia etiam quiescit hostia: ergo diversitas locorum tollit contradictionem prædicatorum, respectu eiusdem subiecti; ergo etiam tollit quamlibet aliam oppositionem; non enim est maior ratio unius quam alterius.

SECTIO VII. *An duplex corpus possit simul esse in eodem loco.*

460 **C**ertum est naturaliter non posse. Experientia enim docet quod unum corpus, si alterius locum occupat, expellit, aliud: ergo nequeunt naturaliter cohabitare.

461 Dices: experientia novimus vas cinere repletum, tantum aquæ capere, ac si nihil cineris haberet: Deinde si aurei numi conijciantur in vas aqua plenum, nihil aquæ fluit: ergo datur penetratio.

462 Resp. negans utrumque experimentum. Et quoad primum attinet, fateor, vas plenum cinere multum aquæ bibere, quia condensatur cinis aquæ frigiditate, eiusque pondere comprimitur, quare aër, cineris poros occupans egreditur, & locum relinquit aquæ. Etiam quia cinis habet vim exalandi aquam, & ideo plures eius partes abeunt in subtilissimas exalationes.

463 Ad secundum resp. quod vas, quando aqua non vertitur, non est omnino plenum aqua, licet nobis videatur esse; si vero est plenum, non dubites quod tantum aque fluat, quantum occuparent illi aurei numi; vel si non fluit, est quia aqua ascendit in medio supra vasis labium, ut sepe contingit. Solum ergo nunc procedit difficultas de potentia absoluta Dei.

464 Sit 1. conclusio; Quando vnum corpus expellit aliud, ideo est quia vna quantitas expellit aliam ab eodem loco ad modum causę formalis. Nam ratione incompatibilitatis, quam cum alia habet, petit, ut cum presentia eius non conservet Deus presentiam alterius in eodem loco. Admodum quo vna forma impossibilis cum alia, eo quod sit in eodem subiecto, petit quod Deus cesset à conservatione alterius ibidem presentis; ergo hoc petit vna quantitas ratione impossibilitatis formalis.

465 Vnde liquida orietur 2. conclusio, nempe quod Deus de potentia absoluta poterit componere penetrationem duarum quantitatum in eodem loco. Probatur in Christo Domino, qui ex intermerato claustro Marię prodijt in lucem, qui etiam sepulcrum, & cœlos penetravit. Ratione prob. tum qui expulsio à loco in genere causę formalis est effectus secundarius, & impedibilis a Deo. Tum quia si vna quantitas est cum alia impenetrabilis ratione impulsus mutui, quo reciproce se excludunt, cur Deus non poterit concursum negare illis ad hanc pugnam? Quo ablato, auferantur vires ad se excludendum, & per consequens poterunt se conciliare, in eodem loco cohabitando, si provenit ab impossibilitate formali, ad similitudinem duarum formarum; ergo si duas formas (& si contrarias) iuxta veriore Philosophiam potest Deus componere in eodem subiecto, multo melius duas quantitates in eodem loco.

466 Nota tamen, quod si duo lapides miraculosè penetrarentur in medio aëris, non posset quilibet naturaliter moveri. Prob. quia producerent duo lapides duas presentias in eodem loco, & hoc non potest naturaliter expediri, nam vnus egrediendo, & dilabendo ab alio, transiret per alterius partes; immo nec simul possent, quia per talem motum deberent producere vnā sui presentiam simul in eodem loco, quod naturaliter non posset contingere; ergo naturaliter non mouerentur.

467 Obijcies; ex suppositione quod corpus sit in duplici loco, in quolibet conservat eadem accidentia naturaliter, & datur illi concursus ad producenda illa; ergo etiam dandus est duobus cor-

poribus, quando concurrunt in eodem loco, ut connaturaliter producant motum in eodem loco.

468 Resp. esse disparitatem in hoc, quod quando corpus est in duplici loco, iam datur in illis duobus locis aliquid ratione cuius congrue, merito, & rationabiliter detur talis concursus; nam si datur intuitu corporis, ubicumque sit corpus, illic dandus est talis concursus. At corporibus in eodem loco existentibus, nihil datur ratione cuius producat talis concursus; nam non ratione suarum entitatum secundum se, ut constat, quia ex se non petunt ponere duas sui presentias in eodem loco, sed in diversis. Nec ratione duplicis presentiae, quam de facto habent in eodem loco; nam cum hæ sint impossibiles in eodem loco, quælibet ex illis petit ex natura rei, quod altera non conservetur in consortio illius; ergo ex nullo capite.

DISPUTATIO XVII. ET SECTIO I.

DE VACUO, ET CENTRO.

469 **D**Vplex datur vacuum, unum terminatum, aliud interminatum. Hoc est vacuitas illa, quæ mundum præcesit, vel quæ extra cælum apprehenditur: Vacuum terminatum ex Aristotele est, *locus carens corpore*. Ex quo inferitur vacuum esse concretum quoddam accidentale constans loco pro materiali, & pro formali carentia corporis contenti.

470 Sit conclusio: vacuum non datur ex natura rei. Probatur experientia plurium corporum, quæ innatos imperus reprimunt ad illud evitandum. Patet in fistula, cuius extremitas inferior attingit aquam. Tunc si ore trahatur aër, confestim ascendit aqua, contra innatam gravitatem. Idem videtur in illa fiala, quæ Hispanè cognominatur, *ventosa*, & in alijs naturæ individuis: ergo naturaliter repugnat vacuum.

471 Ratio vero, quare natura tanto conatu satagit, ne vacuum detur, est. Quia corpora sublunaria, non possent frui cœlesti influxu, si alicubi daretur vacuum; quia illa corpora, quæ infra vacuum essent, non participarent è directo influxum, siquidem non possent illum Astra transire per illam vacuitatem.

472 Quæres, qua virtute moventur corpora ad impediendum vacuum, cum sæpe gravia contra nativam inclinationem sursum agan-

gantur. Sit conclusio: cuiuslibet corpori indita est virtus quædam attractiva, qua alia corpora, vel saltim ea, quæ supra ipsum existunt ad se trahit, simulque tracta retinet veluti glutino sibi affixa.

473 Ratio est, quia quodlibet corpus tendit in proprium centrum, ut ibi fruatur cælorum influxibus in ea proportionem, quæ magis illi congruit ad sui conservationem: his autem non posset frui, nisi in spatio interiecto alia corpora darentur, per quæ cælum posset trahere suos influxus in corpora distantiora, & ideo congruum est, quod sicut corporibus inferioribus indita est vis, qua tendant in proprium centrum, alia quoque potiantur virtute, qua sibi affixa retinere possint corpora superiora, per quæ cælorum influxus illis communicari possint.

474 Hinc fit, quod dum aërem ore trahimus ex fistula, trahimus etiam aquam infimæ parti aëris contiguam, si vim habeamus ad illam trahendam; si autem vis gravitatis est maior, quam impulsus ore impressus in aëre ad aquam trahendam, tunc nec aërē trahimus. Nam sicut agens non potest unam partem movere, quin moveat aliam, cum qua est unita, sic aër, dum est aquæ contiguus per virtutem, qua aqua illum sibi tenet affixum, fieri non potest, ut trahatur aër, nisi virtus sit ad aquam simul trahendam.

475 Dices 1. unio unius partis quantitatis cum alia potest ab aliquo ingenti impulsu dissolvi, licet mediet stricta unio: ergo etiam hæc unio, seu alligatio corporum proveniens à virtute attractiva, poterit magno impetu dissolvi, & unum ab alio separari, etià si in spatio medio nullum corpus subrogetur.

476 Resp. experientiam docere facile dissolvi unionem inter duas quantitates, quando est corpus, quod in medium interiectum interponatur. Præterea experientia docet nulla vi humana posse latera follium constricta dividi, aut unum elevari ab alio, si orificiū sit obstructum, nisi forte rumpantur, vel alia via pateat aditus aëri ad occupandum spatium intermedium. Cuius eventus nulla alia potest ratio assignari, nisi vis attractiva corporum ita efficax, ut nulla vi corporea vinci possit, quando aër non adest, qui in locum relictum à lateribus follium subrogetur; quando vero aditus patet aëri, cessabunt quidem latera follium à mutua sui attractione.

477 Dices 2. Angelos posse hanc alligationem dissolvere naturaliter. Concedo: Sed Deus ut naturæ auctor, & conservator impedit id, ne suam virtutem exerceant in detrimentum Orbis. Sicut cohibet Dæmones inversionem universi causare, quam possent na-

turaliter inducere. P. Arriaga alia via, negat vacuum, quia scilicet Deus, dum mundum creavit, illum creavit plenum, & non potest in aliquo loco vacuum dari, nisi talis materia quanta transeat, ut se penetret cum alia. Quod repugnat fieri naturaliter.

SECTIO II.

De centro elementorum, & motu corporum in vacuo.

478 **O**Mnia intra cœli ambitum continentur ea dispositione, quæ magis congruit cuiuscunque nobilitati, & aptior est cœlestibus influxibus pro cuiusque natura participandis; ignis ergo utpote nobiliori natura præditus ob suam perspicuitatem, subtilitatem, & efficaciam in agendo, supremum, & sublimè locum iuxta cœlestes orbis sibi vendicat. Istum sequitur aër alijs duobus præexcellens. Infra aërem succumbit aqua diffusa supra terræ faciem. Postea terra, quæ ut gravis, & crassæ substantiæ inter elementa, infimæ dignitatis est, infimumque locum possidet in universo.

479 Terræ centrū, in quod omnes eius partes innato pondere vehuntur, est centrum totius universi, & est illud punctum, quod æque distat à cunctis partibus circumferentiæ cœli. Hinc nascitur terræ firmitas & stabilitas. Nam cum vndeque eius partes in illud punctum inclinentur, ibi impetus illorum taliter sistunt, ut ultra illud moveri non tentent. Immo ultra illud neque moveri possunt, nisi ascenderent. Nam si ex qualibet parte circumferentiæ terræ datur descensus usque ad illud punctum, necesse est, quod ex eodem puncto detur ascensus ad quamlibet partem circumferentiæ terræ; ascensus autem repugnat terræ substantiæ.

480 His notijs præiactis, quæres, an possit moveri animal in vacuo interminato per motum progressivum? Resp. affirmative; nam animal habet virtutem loco motivam versus quamlibet partem, & aliunde nullum obest impedimentum ad talem motum: ergo &c.

481 Dices: deficeret aliquod firmum pavementum, quo nitretur animal: ergo. Resp. hoc non esse impedimentum; quia tunc nec gravitaret, nec levitaret; gravitas enim est descensus ad centrum terræ, levitas est ascensus ad circumferentiā cœli: cum ergo illic nec daretur centrum, nec circumferentia, non daretur gravitare, nec levitare.

482 Dico etiam, quod tunc in vacuo interminato non posset
mo-

moveri corpus grave nativa vi, sed ab extrinseco. Probatur: nā hę virtutes gravium, & levium sunt ad causandum motum sursum aut deorsum; sed extra cœlum, nec datur sursum nec deorsum: ergo neque his virtutibus movebitur corpus.

483 Quod ab extrinseco possent moveri, probatur; nam quid obstaret Angelo, vt impelleret corpus aliquod quacumque parte vellet? ergo ab extrinseco tunc moveri posset.

DISPUTATIO XVIII. ET SECTIO I.

DE TEMPORE.

484 **T**Empus vnum est reale, & aliud imaginarium. Explicabimus prius reale, quod ab Aristotele sic definitur: numerus motus secundum prius, & posterius. Nota, numerum posse esse numerantem, & numeratum; numerans est actus intellectus, qui numerat: numeratus sunt partes numeratę ab actu; & sic in definitione intelligitur, ly *numerus*, non pro numerante, sed pro numerato, vt expresse Aristoteles se explicuit.

485 Additur *motus* in definitione, vt denotetur tempus non esse numerum partium motus, simul coexistentium, sed successivarum, vt ostenditur per vicinam particulam *secundum prius, & posterius*. Etenim hę solum partes, quę sibi invicem succedunt, dicuntur priores, & posteriores. Vnde infero 1. tempus non solum includere essentialiter partes motus, sed etiam prioritatem, & posterioritatem illarum.

486 Infero 2. eundem numero motum, qui constituit diem hodiernum, posse constituere crastinum &c. quia eatenus cōstituit hodiernum, quatenus est immediatē existens post externū: sed est per accidens isti motui existere immediate post externum: ergo &c. Minor prob. nam est illi denominatio extrinseca; tum etiam, quia sicut Deus determinavit agens, vt modo eliceret hunc numero motum, potuit determinare vt eliceret alium iuxta dicta supra: ergo est illi per accidens constituere hodiernum, ac per consequens sicut constituit hodiernum, potuit crastinum.

487 Infero 3. hoc tempus, seu hunc numero diem non involvere determinate hunc motum, sed hunc vel illum vage, ita vt licet hodie daretur motus numero diversus, daretur hic numero dies, qui modo datur. Prob. Nam hic numero dies, v.g. dies primus post
mil.

millesimum annum à creatione mundi est talis, quia per mille annos distat à creatione mundi, nec in communi hominum existimatione aliud requiritur, ut annumeretur iste dies, nisi prædicta distantia; Ad hoc autem, ut per mille annos distet, per accidens est, quod hunc, vel illum motum contineat, siquidem cum hoc, vel illo æqualiter, eadem constabit distantia: ergo hic numero dies non magis in voluit hunc motum, quam illum.

488 Unde fit, quod licet possit reproduci hic numero motus; non tamen potest reproduci hic numero dies, siquidem hic numero dies, ut dixi, distinguitur ab hoc numero motu, licet non à motu vage; ergo licet possit idem motus, non colligitur quod possit idem dies. Probat. nam ut hic numero dies reproduci possit, necessarium esset, quod transactus semel, posset poni in eadem distantia iterum à primo instanti creationis mundi, quod implicat; nam si semel transactus iste dies iterum poneretur, iam non distaret mille annos tantum ab illo instanti creationis mundi, sed supra mille annos distaret unum diem; ergo iam esset diversus dies, quandoquidem distaret magis ab illo instanti.

489 His positis: a paritate loci imaginarij facilliter tempus imaginarium comprehendemus. Et sic tempus imaginarium secundum se sumptum erit possibilitas, seu non repugnantia partium motus sibi immediate succedentium perenni fluxu; ita tamen ut pro materiali dicat non repugnantiam harum, vel illarum partium vage; pro formali vero dicat tantam, vel tantam distantiam determinate ab aliquo instanti fixè designato: ad modum, quo supra philosophati sumus de tempore reali, & de loco imaginario.

490 Unde colliges tempus imaginarium non esse ens rationis fictum; quia possibilitas, seu non repugnantia motus successivi non est quid fictum, sed ens reale possibile: Concipitur tamen à nobis ad modum entitatis actu fluentis, & ideo vocamus illud imaginarium, quia sub hac ratione non est à parte rei, sed tantum fictum per nostrum intellectum.

491 Obijcies. Nulla carentia tollitur, nisi per formam: atqui non advenit forma vlla opposita instanti imaginario, quia non advenit repugnantia opposita non repugnantia; ergo nec tollitur instantis imaginarium: ergo nec post unum succedit aliud. Resp. tempus imaginarium non esse carentiam, sed esse quoddam nil in quo datur non repugnantia ut producat unus motus post alium, quæ non repugnantia non deperditur, & successio stat in motibus potestibus succedere.

SECTIO II. *An duratio distinguatur à re durante.*

492 **D**Vrare, si proprie loquendum sit, nihil aliud est, quam in esse accepto perseverare, atque adeo res in primo instanti, quo existit, non dicitur durare, sicut nec res in instanti primo quo producit, non dicitur conservari, sed in tempore sequenti: Vnde durare dicit præexistentiam durantis, quæ est extrinseca denominationis. Nunc verò summitur duratio pro correspondentia ad tempus sive reale, sive imaginarium; sive hæc correspondentia sit in primo instanti productionis, sive in sequenti. Querimus ergo nunc. An qualibet res tempori respondeat per semetipsam, vel per aliquam formam superadditam, sicut corpus habet esse in loco per præsentiam distinctam.

493 Dico primo: duratio motus successivi non est forma intrinseca realiter ab illo distincta. Probatur, nam eatenus motus successivus durat, quatenus partes eius sunt priores, aut posteriores: sed hoc non habent per formam distinctam realiter ab ipso motu, ut ex Aristotele dicebamus supra: ergo non durat motus successivus per formam aliquam realiter ab illo distinctam: ergo, &c.

494 Ex hoc infero, motum successivum ad hoc ut sit durans, non requirere, præter prioritatem, & posterioritatem partium, formam aliam extrinsecam cui dicatur respondens (sicut de rebus permanentibus dicemus), sed se ipso durare per solam immediatam successionem partium; quia cum hæc sine alia forma extrinseca sufficiat, ut motus constituatur in ratione temporis, necesse est quod sufficiat ut in ratione durantis constituatur, siquidem tempus nihil aliud est quam duratio motus successivi.

495 Infero secundo: in rebus permanentibus duratio non est forma intrinseca positiva realiter distincta. Probatur, quia sicut per præsentiam constituitur res distans, vel approximata huic, vel illi loco, ita per durationem constituitur res distans, vel approximata huic, vel illi tempori: sed eo ipso quod existente hoc producat Petrus, distat ab anno præterito per unum annum, & approximatus est crastino die: ergo eo ipso durat, etiã si non addatur forma aliqua intrinseca. Minor probatur; quia non potest Petrus existere simul enim aliquo tempore, quin distet à reliquis eodem modo, ac tale tempus distat; sed si existente hoc tempore producat Petrus, necessario existet simul cum illo, quia iam tunc existet unus, & aliud: ergo necessario distabit à reliquis eodem modo, ac illud

illud tempus:ergo durabit per illud sine forma aliqua intrinseca.

496 Dico tertio: duratio creata nō est sola entitas durans, sed supra illam formaliter involuit tempus extrinsecum reale, vel imaginarium cum eadem distantia ab eodem instanti fixo. Itaque duratio Petri formaliter involuit; tum ipsam existentiam Petri; tum etiam tempus extrinsecum reale, vel imaginarium; tum etiam quod existentia Petri tantum distet ab instanti aliquo fixo, quantum distat tempus extrinsecum, & quod non magis distet.

497 Probatur in primis quod duratio Petri addat aliquid extrinsecum supra entitatem Petri; quia hodie duravit Petrus. plus quam heri: ergo hodie aucta est duratio Petri, non ratione alicuius intrinseci, cum ratione entitatis secundum se perseveret eadem, ac heri; nec ratione alicuius formæ intrinsecæ superadditæ, ut diximus: ergo ratione alicuius extrinseci.

498 Quod verò id, quod additur, sit tempus extrinsecum, & æqualis distantia modo dicto, probatur: Nam eatenus Petrus durat in hoc tempore, quatenus huic tempori coexistit: sed coexistens huic tempori constituitur per suam existentiam, per hoc tempus, & per æqualem distantiam: ergo &c. Minor probatur: Quia eo ipso, quod sit hoc tempus, & existat Petrus cum eadem distantia ab instanti creationis mundi, & cum negatione maioris distantie, dicentur coexistere Petrus & hoc tempus extrinsecum reale vel imaginarium, præcisso quocumque alio, ut ex se constat: ergo &c. Hoc argumentum probat existentiam Petri includi etiam formaliter in duratione ipsius Petri.

499 Obijcies primo: hoc quod est Petrum durare, separari potest ab existentia Petri & hodierni diei: ergo aliquid dicit præter utrumque. Probatur antec. Nam Petrus potuit existere heri, & hodie mortuus esse: ergo iam daretur in rerum natura existentia Petri secundum se, & existentia hodierni diei, quin Petrus duraret hodie.

500 Resp. distinguendo antec. Hoc quod est, Petrum durare hodie, separari potest ab existentia Petri & existentia hodierni diei, in diversa aut inæquali distantia ab instanti creationis mundi, concedo antec. In distantia æquali, nego antec. Concedo autē consequ. Nam duratio hodierna Petri apud nos, non est sola existentia Petri & hodiernæ diei: sed involuit etiam æqualem utriusque distantiam ab instanti creationis mundi: & sic manet solutum hoc argumentum, quod Arriagæ evidens videbatur.

Obij-

501 Obijcies secundo: Vt Petrus distet localiter ab aliquo loco, indiget præsentia intrinsicè superaddita: ergo vt distet à tempore indiget duratione intrinsicè superaddita.

502 Resp. negando conseq. quia existente Petro, sunt simul in rerum natura plura spatia à quibus potest magis, vel minus distare, & ideo eget aliquo superaddito, quo habeat esse de facto magis, vel minus distans ab illis; at tempus cum stet in perenni fluxu partium motus, non potest habere plures partes simul. Vnde vt Petrus isti parti temporis respondeat & non alteri, nihil aliud necessarium est, nisi quod, ista fluente, ipse existat. Dicetur autem, ista fluente, existere, si æqualem habeat distantiam ab instanti aliquo fixo, vt dictum est.

LIBER SEXTVS PHYSICORVM.

503 **S**equimur in hoc libro Arist. methodum; qui (quia scopus Philosophiæ est agere de ente naturali) postquam egit de eius essentiali compositione, motu, & affectionibus, in hoc compositionem integram aggreditur, missa faciens non adeo difficilia, vt ad difficiliora perveniat. Nos igitur ad eius normam de continui tam permanentis quam successivi compositione, tractabimus.

DISPUTATIO XVIII. De continue.

SECTIO I. Aristotelis sententia, & aliqua notanda

504 **N**ota quod continuum est res ex pluribus partibus integralibus unitis resultans, vt aqua. Dividitur in permanens & successivum. Primum est, cuius partes omnes cum vnione sunt simul, in rerum natura: secundum est, cuius partes immediate fluunt vna post aliam indefectibiliter, ita vt simul duæ non producantur. Difficultas ergo est. An continuum componatur ex partibus, quæ in alias possint dividi in infinitum; vel an deveniendum sit ad aliquas partes, ita minutas, vt non possint amplius parti. Aristoteles defendit cõtinuum consurgere ex partibus, quæ in infinitum sunt divisibiles; ita vt in qualibet semper magis & magis restet aliquid dividendum. Aristotelem secuti sunt innumeri Auctores & Philosophi, & Theologi.

505 Suppono 1. has partes infinitas continui non se ipsis vni-

ri, sed media superaddita vnione, aut nexu distincto.

Suppono 2. non vniri has partes per contactum aut contiguationem inter se; nam Aristoteles, & omnes distinguunt continuum a contiguo; nam continuum est, quorum vltima sunt vnum. Contigua quorum vltima sunt simul. Vnde cōtinuum est vnum per se, provt opponitur contiguo, quod est vnum per accidens.

506 Suppono 3. vniones cōtinui carere diuisibilitate, quam habent partes continui, & sic tales vniones esse puncta, siue indivisibilia; nam ex Aristotele, non est inconueniens, quod indivisibile attingat partem diuisibilem.

507 Suppono 4. dari in continuo indivisibilia terminativa, quæ sunt, quæ hinc & inde terminant illud, & finiunt illius extētionem. Hæc debent esse indivisibilia: Nam si partibus constarent in infinitum diuisibilibus, nihil esset in illis, quod posset dici vltimum continui; cum nulla pars esset, quæ posset pro vltima assignari; & propterea quodlibet indivisibile continuativū, quando continuat partes localiter extensas, debet occupare diversum locum ac partes, quas continuat.

508 Suppono 5. duo esse genera partium in continuo. Quedam sunt determinatæ, id est, certæ magnitudinis, quæ in se nō includūt, alias partes alterius magnitudinis à se distinctæ etiā certas, vt vnus palmus vlnæ, qui non continet in se partes alterius palmi, sed dantur quatuor palmi in vlna inter se distincti. Hæ partes dicuntur aliquotæ, siue aliud quid, siue quia aliquoties sumptæ, seu repetitæ componunt totum continuum: hæ dicuntur finitæ modo quo infra dicemus.

509 Alię dantur partes quæ nuncupantur proportionales inæquales, indeterminatæ, & communicantes. Proportionales dicuntur, quia palmus v.g. servata proportionē minoris, & minoris quantitati, dividitur in plures partes, ut in duos semipalmos, & in quatuor medietates semipalmarum. Inæquales dicuntur, quia nulla datur certa, & designabilis magnitudo, in qua illæ partes conveniāt & sint æquales, sed semper vna est aliquid alterius, ut semipalmus, medietas palmi; indeterminatæ, quia nullum habent terminum paritatis, sed qualibet assignata, potest dari alia minor & minor.

510 Ex his fit 1. partes proportionales, vt tales, non esse comparandas cum alijs adæquate distinctis ab ipsis, sed cum ijs quæ in ipsas dividuntur, & in quas possunt dividi, vt medietas palmi est proportionalis, non quatenus componit cum alia medietate integrum pal-

palmum, sed propterea divisa à palmo potest dividi in alias &c.

511 Fit 2. quod in magnitudine duorum palmorum possunt inveniri mille palmi communicantes, immo infiniti; etenim erunt tres palmi, si coniungatur secunda medietas primi palmi cum prima medietate secundi; quatuor vero, si deinceps quarta pars primi copuletur cum tribus prioribus secundi, & sic de alijs. Est tamen ad vertendum, quod isti non poterunt dici mille, seu infiniti palmi simpliciter, sed tantum secundum quid; quia non ita dantur mille palmi, ut unus sit omnino ab altero distinctus & exclusus & aliquotus sive aliud quid ab alio, sed singuli præter duos primos, includunt partes aliquas aliorum.

SECTIO II. *Difficultas duplex proponitur.*

512 **C**irca prædictam doctrinam duplex insurgit difficultas. Prima est, quod ex dictis videtur inferri, partes aliquotas, seu determinatas non minus dicendas esse infinitas, quam proportionales; nam hæ dicuntur infinitæ quia inter illas non datur ultima; sed nec inter aliquotas datur ultima: ergo &c. Minor probatur, quia quælibet pars aliquota dividitur in duas alias aliquotas, cum quælibet ex illis, in quas dividitur, sit determinata magnitudinis. Deinde quælibet ex illis duabus potest dividi in alias duas determinatas propter eandem rationem: præterea quælibet ex illis potest in alias duas determinatas, & sic in infinitum, ita ut nulla possit dividi in duas determinatas, quarum quælibet in duas determinatas etiam non possit dividi: ergo nulla datur ultima inter partes aliquotas.

513 Resp. partes aliquotas non esse tales in ordine ad divisionem, sed in ordine ad compositionem; quia cum hæ dicantur aliquotas, quia aliquoties susceptæ totum componunt, semper referenda sunt ad componendum totum aliquod cum alijs eiusdem magnitudinis.

514 Hinc est, quod licet minores, & minores in infinitum possint assumi ad totum aliquod cum alijs æqualibus componendum, nihilominus semper assumenda est aliqua determinata (quia cum non possimus assignare, nisi determinatam, nec possumus assumere ad componendum, nisi determinatam) ex qua incipiat compositio à nobis construenda, quæ quidem de facto erit prima in ordine ad compositionem.

515 Partes vero proportionales, vt tales, comparantur cū alijs in quas possunt dividi; cum autem nulla possit esse divisio partium, ultra quam non sit possibilis alia, non datur ultima pars in divisione, ac per consequens sunt actu infinitæ partes dividendæ.

516 Secunda difficultas est, an partes proportionales sint infinitæ simpliciter, vel secundum quid? Resp. esse simpliciter infinitas; quia partes quæ de facto dantur in continuo, ita se habent, vt quilibet possit dividi in duas mutuo se excludentes, & adæquate distinctas à se invicem, & illæ in alias duas adæquate etiam distinctas inter se, & sic infinitum; ergo de facto sunt simpliciter infinitæ; siquidem ita dantur, vt vna non possit dari, ultra quam non detur alia adæquate distincta ab illa, aqua dividitur: ergo sunt infinitæ simpliciter.

517 Obijcies: infinitum simpliciter nequit claudi terminis, sed continuum clauditur terminis: ergo, &c. Probat: nam ex Aristotele duobus terminis clauditur: ergo &c. Resp. nequit claudi terminis sub ea ratione qua est infinitum, concedo: sub alia, nego; v.g. potest dari infinitum Angelorum in hoc cubiculo, quod quia est infinitum unitatum, nequit claudi inter duas unitates, quia in hac ratione est infinitum. Potest tamen claudi intra determinatum locū, quia non est infinitum quoad extensionem, sed quod unitates. Ita dicendum de infinito partium proportionalium; quod non est infinitum, quoad extensionem, sed quoad unitates partium minorum, & minorum in infinitum, & ideo nequit in illo dari aliqua minima, ita vt non detur alia minor.

SECTIO III.

Discutiuntur argumenta philosophica pro sententia Aristotelis.

518 **A**ristoteles probat sic suam sententiam: indivisibile additum immediate indivisibili non facit maius: ergo continuum nō potest constare ex solis indivisibilibus. Probat: antecedentem indivisibile additum indivisibili, tangit illud secundum se totum, siquidem cum non habeat partes, nequit secundum unam se tangere, & non secundum aliam: sed ea quæ se tangunt secundum se totum, occupant eundem locū: ergo non faciunt divisibile. Resp. punctum immediate additum puncto, illud tangere secundum se totum, nec propterea esse penetratum cum illo; quia contactus duorum

rum non debet esse secundum omnia latera extrinseca & talis contactus nihil aliud est, quam quod immediate collocetur vnum post aliud, ita vt nihil mediet inter utrumque: cum autē indivisibile nullas habeat partes, eo ipso quod est alteri immediatum, tangit illud secundum se totum.

519 Secundo arguunt: ex non quantis nō potest resultare quantum: sed puncta non sunt quanta: ergo non potest resultare ex illis cōtinuum, quod est quantum. Res. maiorem esse falsam, quia ex his quæ non sunt homo, nempe ex materia, & ex forma resultat homo; & ex his quæ non sunt infinite, immo finitæ partes resultat infinitum; quilibet enim dies constituens æternitatem est finitus, & æternitas resultans est infinita. Deinde minor propositio etiam est falsa, quia essentia quantitatis stat in impenetrabilitate, & cuilibet puncto convenit esse impenetrabile: ergo & quantum.

520 Tertio arguunt ex definitione continui: Continuum, sive continua sunt quorum vltima sunt vnum: sed duo puncta non habent vltima: ergo non possunt continuari. Negatur minor; nam cōtinua in sententia Zenonis sunt ea, quæ vniuntur inter se tanquam partes integrales; contigua vero sunt in illius sententia, quæ cum sint localiter proxima, non sunt vnita.

521 Hic omitto argumenta circuli, & rotæ & similia: tum quia æqualiter vtramque sententiam opprimunt; tum quia potius ad Mathematicos, quam ad Philosophos attinent, & tractent fabrilia fabri; tum quia ob eorum ingentem difficultatem, non cum brevitate, cui consulimus, compatiuntur. Vide Auctores fuisse illa tractantes.

SECTIO III.

Alia argumenta de Velocitate.

522 Aristotelici sic evertere intendunt Zenonis sententiā probantes inde sequi, non posse dari vnum motū velociorem alio. Probant sic: moveatur testudo, & aquila per dimidiam horam, aquila non acquireret plus spatij, quam testudo; nam hæc in singulis instantibus tēporis acquireret singula puncta spatij, & aquila nequit etiam nisi vnum punctum spatij acquirere in quolibet temporis instanti, cum non possit transire ad secundum punctum, quin prius adquireret primum: ergo aquila non plus spatij acquireret in dimidia hora, quam testudo; quod à nemine concedendum.

523 Difficile quidem argumentum, sed æque ab omnibus respōdendum; quia licet in qualibet hora, seu quadrante dentur infinitæ partes, ac instantia temporis, & in quolibet spatio infinitæ partes, ac puncta; si testudo, & aquila moveantur simul per vnum quadrante horæ, testudo in qualibet parte proportionali temporis adquiret partem proportionalem spatij & in instanti punctum spatij. Aquila vero in qualibet parte proportionali temporis tantum adquirere poterit vnam partem proportionalem spatij & in instanti punctum spatij; & sic aquila & testudo idem spatium adquirent, si eodem tempore moveantur, cum in quavis parte, partem & in quovis instanti punctum spatij percurrant: Et sic partes motus aquilæ non possunt comprimi inter se magis, quam partes motus testitudinis. Nec dicas, quod aquila in quavis parte temporis adquiret maiorem partem spatij, quā testudo; quia eam, quā vocas maiorem, ita adquiret ut successive non omnes eius partes percurrat, nec duas simul, quāvis minimas, adquirat; quod idem præstat testudo.

524 Si dicas, quod eo motus est velocior, quo minores habet morulas, & tardior quo plures habet, & primum habere motum aquilæ & secundum, motum testitudinis. Contra: demus manum ita velociter moveri, ut in dimidia hora leucam percurrat, eodem tempore percurrit Sol plusquam centum quinquaginta mille leucas, & sic eodem tempore, quo manus adquiret vnum punctum spatij, necesse est adquirat Cælum centum quinquaginta mille puncta spatij: unde post quoduis instans, quo manus adquiret vnum punctum spatij, debet quiescere per centum quinquaginta mille instantia, quæ consumit Sol in acquirendis punctis spatij, quæ esset magna quies, & oculis perceptibilis, quod cum experientia pugnat. Similiter in motu rotæ, in eodem instanti moventur partes eccentricæ, ac concentricæ, & illæ velocius moventur, cum plus percurrant spatij; & in istis nequeunt dari morulæ; aliter vel rota flecteretur, vel discontinuaretur.

SECTIO V. Zenonis sententia proponitur, & probatur.

525 Sententia Zenonis est: continuum componi ex solis punctis indivisibilibus finitis. Probatur hæc sententia primo, quia non potest continuum infinitis partibus constare; si enim Deus omnia indivisibilia, quibus hæ partes uniuntur, corrumpere, nihil ibi maneret divisibile, seu compositum; quia hoc essentialiter dicit unio-

nem

nem; ergo quæ manerent, essent indivisibilia & sic ex illis de facto componitur continuum.

526 Dices, de essentia continui est esse divisibile in semper divisibilia, & sic non possunt indivisibilia ita separari, ut partes maneat sine illis. Sed hoc est petitio principij; argumentum enim probat, continuum non dividi in semper divisibilia, & dicis Deum non posse separare omnia indivisibilia à partibus, quia cōtinuum dividitur in semper divisibilia, quod est reddere conclusionem pro ratione.

527 Deinde, partes & indivisibilia ita sunt in continuo, ut hæc ab illis realiter distinguantur, & sic poterit Deus cessare a conservatione illarum, quin cesset à conservatione indivisibilium.

Sed estò primum implicet, tamen Deus cognoscit omnia indivisibilia, realiter à partibus distincta. Vel ergo partes illas, quas Deus ita cognoscit, videt esse indivisibiles, vel divisibiles? Si primum, hoc intendo. Secundum dici nequit, quia cum Deus eas cognoscat realiter distinctas ab omnibus indivisibilibus, nequit illas cognoscere ut ex eis compositas & sic nec ut divisibiles.

528 Rursus. Si continuum componeretur ex infinitis partibus & punctis, cum quodvis eorum sit impenetratum cum alio, occuparet diversum locum & sic cōtinuum haberet infinitam extensionem ob infinita puncta. Si dicas non habere infinitam, quia illæ partes proportionales sūt indeterminatæ & inclusæ in ipsis indeterminatis. Contra, quia licet illæ includantur in aliquotis, quævis illarum est in diverso loco ac alia; & sic si sunt infinitæ, infinitam component extensionem.

SECTIO VI. *Probatur eadem sententia in successivis.*

529 Suppono primo, in motu esse quasdam partes simul existentes, & quasdam successivas. Tempus vero ex his ultimis coalescit. Hoc supposito, probō tempus non posse constare partibus successivis in infinitum divisibilibus, sed ex solis instantibus componi.

530 Primo sic: Vel id, quod immediate succedit post hoc instans est divisibile divisione successiva, vel indivisibile? Si secundum, habeo intentum. Si primum. Vel habet omnes suas partes simul immediate post hoc instans, vel omnes successive, vnam post aliam. Si primum, est indivisibile quoad successionem, & sic non constituit partes temporis, sed instans. Si secundum, omnes sunt ultimo divi-

sa,

ſæ; quia ſi quando eſt vna pars, iam nulla alia coeſiſtit cum illa, non poterit illa in plures partes dividi.

531 Dices 1. poſt inſtans ſuccedere partes non exiſtentes ſecū- dum ſe totas, ſed ſucceſſivè per aliquid ſui. Sed contra. Illud ali- quid ſui, per quod exiſtunt, vel eſt indiviſibile, & ſic inſtans; vel divi- ſibile & ſic, vel habet omnes ſuas partes ſimul, & erit duratio in- ſtantanea; vel ſucceſſive & erunt vltimo diviſæ & ſic reddit argu- mentum.

532 Dices 2. partes temporis eſſe præteritum, vel futurum; Ra- tione autem inſtantis, quod inter illas mediat, dici exiſtere. Sed cō- tra. Vel pars præterita habuit exiſtentiam aliquam ante inſtans & futura illam habebit poſt illud, & ſi ita eſt, exiſtent ratione ſui. Vel nullam, niſi per ipſum inſtans; & ſic, cum iſtud exiſtit, neque vna eſt præterita, nec alia futura: pro inſtanti enim in quo datur exiſtentia alicuius rei, talis res non dicitur præterita nec futura.

SECTIO VII.

Explicatur continui compoſitio in ſententia Zenonis.

533 Continuum componitur ex ſolis indiviſibilibus finitis, ita inter ſe diſpoſitis, vt ex duobus punctis vnitis, reſultet linea; ex dua- bus lineis vnitis ſuperficies, & ex tribus lineis vnitis reſultat cor- pus; quia omnes iſtæ requiruntur ad profunditatem, quæ eſt de cor- poris eſſentia, & conſtitutione

534 Ex his, linea eſt diviſibilis ſecundum longitudinem, non quoad latitudinem & profunditatem; quia nec eſt lata, nec profun- da. Superficies ſecundum longitudinem, & latitudinem tantum; corpus vero ſecundum longitudinem, latitudinem, & profundi- tatem.

535 Vnio continui eſt modus penetrabilis cum punctis; non ta- men debet penetrari cum vtroque puncto, quod coniungit, ſed cum illo, quod Deus determinet.

536 Vniones punctorum materiæ primæ non recipiuntur, nec inhxrent vni puncto vt ſubiecto inhxſionis, ſed creantur, vt dixi. Vniones vero punctorum quantitatis vel alterius formæ, quæ reci- pitur in ſubiecto, recipiuntur in punctis materiæ primæ; in quibus recipiuntur puncta quantitatis cum ipſis penetrata.

537 Continua ſucceſſiva, alia ſunt tantum ſucceſſiva inferi, ſe.

semel tamen producta perseverant simul, sic productio caloris fit per successionem, tamen gradus caloris producti sunt permanentes.

538 Alia vero ita fiunt successive, ut prior pars non perseveret, adveniente secunda, sed statim effluat ut partes motus localis. Hæ non continuantur per veram unionem, sed per immediatam successionem; quia non potest dari unio duorum, nisi ambo simul existant.

SECTIO VIII.

Explanatur difficultas de velocitate motus iuxta sententiam Zenonis.

539 Noto primo, mobile corporeum non posse per motum localem acquirere præsentiam in spatio, cui non est approximatum: Non tamen requiritur, quod in hoc instanti applicetur, sed sufficit quod immediatè ante fuerit applicatum. Noto secundo, ut mobile secundum se totum acquirat præsentiam in spatio sibi proximo, non esse necessarium, quod præcesserit immediate applicatum secundum omnes suas partes, sed sufficit, quod aliqua fuerit illi immediate applicata: Maior enim approximatio requiritur in agente, ut agat, quam in mobili, ut acquirat præsentiam; & tamen ut illud agat, secundum omnes suas partes, sufficit quod secundum aliquam sit applicatum passo.

540 Ex his, quod motus sit tardus, consistit in eo quod mobile in primo instanti adquirat primum punctum spatij, & in secundo secundum &c. Si autem in primo instanti tertium punctum mobilis transeat ad primum punctum spatij, & in secundo ad tertium, & in tertio ad quintum, & sic de reliquis, iam motus non erit ita tardus, ac præcedens; quia in quovis instanti acquirit mobile duo puncta simul, & hoc provenit à maiori impulsu illi impresso à movente.

541 Ex his: si impulsus magnus imprimatur mobili quatuor punctorum, v.g. transibit primum punctum mobilis immediate ad occupandum primum punctum spatij denuo adquirèdi; quin prius fiat præsens alijs tribus punctis spatij, quæ occupabant secundum, tertium, & primum punctum ipsius mobilis. Sufficit enim quod illis fuerit applicatum mediate. Vnde hic motus
erit velocissimus.

(1)

SECTIO IX.

Quomodo defendendus Aristoteles ab argument. Sect. 5.

542 In continuo successivo non sunt concedendæ partes, quæ de facto sint priores & posteriores in infinitum; sed tantum partes si bi succedentes, quæ sint virtualiter infinitæ, taliter ut motus sit simultaneus transitus ad partem aliquotam spatij, sive magnam, sive parvam pro varietate impulsus; quæ pars re vera est formaliter instantanea.

543 Ex his ad argumentum primum factum Sect. 5. Respondetur non esse petitionem principij; quia ibi assignatur continui definitio tradita ab Aristotele, & ab Scolasticis admittitur; qua posita, necesse est Deum non posse separare à partibus omnia indivisibilia.

544 Ad secundum dico, quod partes possunt comparari cum indivisibilibus, quæ in se continent, à quibus non differunt adæquate, sed tanquam includens ab incluso; & cum indivisibilibus, per quæ continuantur cum alijs partibus à se distinctis, & ab his distinguuntur adæquate, & ideo possunt ab eis actu separari. Sic videtur quædam indivisibilia distincta adæquate à partibus, alia vero solum inadæquate distincta.

545 Ad secundum ibi adductum dico, partes proportionales infinitas non constituere extensionem simpliciter infinitam; quia sunt indeterminatæ; & licet singulæ diversum locum occupent, ita ut non possint penetrari, si quævis post aliam successively percurratur; quia tamen sunt inclusa in partibus finitis, possunt percurreri ratione partium.

546 Continuum vero ex infinitis indivisibilibus, esset infinite extensum, quia quodlibet indivisibile additum reliquis redderet continuum determinate maius; quod non præstarent partes proportionales. Et hæc est ratio disparitatis.

547 Corpus sphericum positum supra planum, illud tangit in puncto; Quando vero sphericum movetur, pars istius tangit partem plani; taliter ut nulla possit assignari pars ita minima, quæ adæquate secundum se totam tangat illud, sed tantum inadæquate secundum aliquid sui. Idem dicendum est de motibus successivis.

(†)

DISPUTATIO XIX.

De terminis magnitudinis & parvitatatis, ac de inceptione, & desitione rerum.

HÆC facilia in sententia Zenonis: Dicam tamen quid in sententia Aristotelis.

SECTIO I.

An viventia habeant terminos magnitudinis & parvitatatis.

548 Termini magnitudinis & parvitatatis dicuntur illi, quos transire non potest res, cuius sunt termini. Vterque terminus est duplex. Alius extrinsecus, alius intrinsecus. Intrinsecus magnitudinis est illa quantitas, in qua res ita potest conservari, ut in maiori non possit. Intrinsecus parvitatatis est illa quantitas, in qua res ita conservatur, ut in minori nequeat, & ista dicitur *minimum quod sic*, illa vero *maximum quod sic*.

549 Terminus extrinsecus magnitudinis est ea quantitas, quam non potest res attingere, licet quamlibet minorem possit; & hæc dicitur, *minimum quod non*, quia earum quantitarum, ad quas res in magnitudine nequit pervenire, hæc est minima. Terminus extrinsecus parvitatatis est ea quantitas, in qua, ratione parvitatatis, non potest conservari res, bene tamen in quavis maiori. Hæc dicitur *maximum quod non*, quia earum quantitarum, in quibus res nequit conservari, ratione parvitatatis, est maxima.

550 Viventia, iuxta omnes, in prima sui generatione petunt terminos aliquos, tam magnitudinis, quam parvitatatis; quia experientia constat nullum unquam hominem natum fuisse formica minorem, nec ingenti saxo maiorem. Idem cum proportionem est in reliquis animantibus & viventibus.

551 De terminis parvitatatis, ratione suadetur. Quia viventia eas habent operationes, ad quas determinata exigunt organa & instrumenta, sine quibus eas exercere non possunt. Potest tamen esse tam parva quantitas, ut in ea nequeant tot instrumenta compingi, & sic requiritur quantitas determinata maior.

552 Deinde debent habere terminos magnitudinis; tum quia viventia ex natura rei formari debent intra uterum matrem, à quo capi non possunt in maiori & maiori magnitudine, ut constat.

Tum etiam, quia omnia membra opem sibi mutuo ferunt ad exercendas suas operationes, quam ferre non possent, si propter nimiam longitudinem, multum distarent inter se.

Quæritur nunc: an hi termini sint intrinseci, vel extrinseci? In sententia Zenonis facile componitur, quia eo quod sint determinati, determinati erunt tam intrinseci, quam extrinseci, cum omnia, ex quibus conflatur continuum, sint determinata,

553 In sententia Aristotelis non possunt hi duo termini coniungi: Ponamus enim vivens non posse produci in vlna, & quod possit produci in qualibet quantitate minori. In hoc casu nulla potest determinari quantitas intra vlnam, quæ sit terminus intrinsecus magnitudinis; quia vivens potest produci in quavis parte intra vlnam; & quavis intra illam assignata, restant infinitæ partes supra assignatam, usque ad complementum vlnæ. Solum ergo requirit intrinsecos: quia ut dixi, requirit vivens terminum. Cum autem, ut ex supradictis patet, nequeat assignari in hac sententia terminus extrinsecus, recurrendum est ad intrinsecos.

SECTIO II.

An non viventia habeant terminos magnitudinis, & parvitat.

554 Certum est, non viventia non habere terminos magnitudinis, quatenus est ex se; nam licet de facto terminum habeant, tamen si igni (& idem est de alijs) applicaretur pabulum ultra cælum: sine termino cresceret.

555 Ratio est, quia cum singulæ partes non egeant mutua operum, ut proprias efficiant operationes, sed quælibet, si sint certæ magnitudinis, possint se ipsis suas functiones facere, non est necessarium, quod non multum inter se distent. Dices. Magnes, adamas & similia nequeunt crescere instar montis. Fateor: hoc tamen non provenit ratione formæ eorum, sed ex limitatione naturæ, quæ non habet virtutem ut eorum formis tribuat speciales qualitates quas exigunt, ut crescant.

556 Similiter neque habent terminos parvitat, quia ignis in quavis minima quantitate potest operari ex natura rei, cum habeat virtutem intrinsecam ut comburatur: ergo & conservari. Ex his, omnis forma substantialis perit dispositiones determinatas, quoad intensionem, ut operetur; non vero quoad extensionem. Similiter ignis

nis in quavis minima quantitate potest operari se solo, loquendo quoad posse virtutis, licet forte non possit, attentis impedimentis extrinsecis.

SECTIO III.

De inceptione, & desitione rerum.

557 In sententia Zenonis, cum continuum constet solis instantibus, quęcunque incipiunt, aut desinunt, id præstant in instanti. Successiva tamen non incipiunt in instanti secundum omnes suas partes, sed in diversis instantibus diversas partes obtinent. Idem omnino est circa desitionem.

558 Permanentia vero, si sint omnino indivisibilia, desinent, aut incipient secundum se tota, in eodem instanti. Si vero sint divisibilia, vel partes eorū sunt talis naturę, ut non possint singulę sine alijs conservari, quales sunt partes aliquę viventis, tunc omnes istę desinent simul in eodem instanti. Vel sunt talis naturę, ut seorsim conservari possint, & in hoc casu aliquando desinūt in pluribus instantibus, sicut successiva, ut calor; aliquando vero in unico. Quando nempe causa corruptiva petit, quod simul pereant secundum se tota.

559 Si vero continuum successivum componatur ex infinitis partibus proportionalibus sibi succedentibus, & per instantia copulatis, est magna in hac re difficultas. Pro qua noto (in hac sententia) inceptiōem aliam esse in instanti, & dicitur inceptio per primum sui esse, quia in eo instanti verificatur: *nunc est res, & immediate antea non erat*. Alia dicitur inceptio in tempore & appellatur inceptio per ultimum sui non esse, verificatur enim: *nunc non est res & immediate post erit*.

560 Similiter modus desinendi, alius est in instanti, & dicitur desinere per primum sui non esse, quia in eo instanti est verum dicere: *nunc primo non est res, & immediate antea erat*. Alius modus dicitur desinendi in tempore, & dicitur desinere per ultimum sui esse, quia in eo instanti est verum dicere: *nunc est res & immediate post non erit*.

561 Noto in sententia Aristotelis, eo quod aliquid incipit, vel desinit in tempore, non est necesse, quod incipiat, vel desinat successive. Bene enim potest tota res simul incipere & desinere in tempore, licet non adæquate, sed inadæquate desinat vel incipiat. Tunc au-

rem res diceretur incipere in tempore, quando singula eius partes incipiunt in singulis partibus temporis. Et idem dicito de definitione.

LIBER SEPTIMVS PHYSICORVM.

POST sex libros de mobili & motu, egit Arist. de motore extrinseco, eiusque requisitis ad movendum idest operandum. Quia tamen Nos plura de Motore 2. & 3. Physic. dedimus, in hoc aliqua de requisitis; reliqua in 8. sequenti dabimus.

DISPUTATIO XX. De propinquitate agentis, & passivi.

SECTIO I. *An naturaliter agens possit agere in distans, quin agat in propinquum. Vide num. 210.*

562 In hac re negative respondeo cum Philosopho & pluribus. Primo quia experientia constat, quod si inter agens & passum, corpus aliquod interponatur incapax actionis agencis, nihil agens producit in passivo. Sic videmus Solem non illuminare cubiculum, si corpore aliquo opacco (quod incapax est recipiendæ lucis) occludatur fenestra. Experimur etiam, colorem, pariete interposito, non videri, non alia de causa, nisi quia non potest in illo producere species intentionales, quas mittit ad potentiam visivam, ut eam determinet ad visionem.

563 Secundo: si agens posset naturaliter agere in distans, quin in propinquum, non esset cur natura tanto opere conaretur vitare vacuum; quia licet hoc daretur, posset terra cœlestes participare influxus.

564 Obijcies: Basiliscus occidit aspectu homines distantes, quin aëri intermedio noceat; magnes atrahit ferrum, quin aërem, aut aliqua corpora intermedia atrahat, & sic de alijs: ergo agens, ut agat in distans non debet, agere in medio. Respondeo in his exemplis qualitatem, quæ producitur in distans, diffundi per totum medium, in quo non causat eos effectus, quia non habet temperamentum proportionatum ad illos patiendos. Quod diffundatur in medio patet, si enim interponeretur paries, illos effectus nullatenus producerent.

LIBER OCTAVVS PHYSICORVM.

Aristoteles agit in hoc libro de primo motore, probatque dari vnum primum motorē, sive vnam r. causam ex illo principio, quod: quidquid movetur ab alio movetur. De r. causa Deo, omnium Creatore, iam egimus supra. Nunc agimus cum Aristotele an Mundus potuerit ab æterno creari.

DISPUTATIO XXI. *De Inceptione Mundi.*

565 Putavit Aristoteles mundum necessario fuisse conditum à Deo ab æterno; iam vero fide sanctum est, incepisse in tempore.

SECTIO I. *An creatura aliqua permanens potuerit esse ab æterno.*

566 Certum est, ad hoc, vt operatio sit libera, non requiri quod agens liberum præcedat tēpore sine tali operatione; libertas enim tantum sistit in eo quod agens operetur cum indifferentia. Deus potuit producere ab æterno creaturam aliquam permanentem, ita D. Thom. 1. par. quæst. 46. art. 2. & alij plurimi.

567 Ratio est, quia non implicat talis productio, nec ex parte Dei, nec ex parte creaturæ. Ex parte Dei non implicat, propter rationē causæ, aut agentis liberi; quia nec de ratione illius, nec istius est, quod tēpore præcedat effectum. Nec repugnat ex parte creaturæ; quia nullum prædicatum datur in ea, oppositum cum æterna duratione; quia cum plurium creatorarum prædicata non opponantur cum æternitate à parte post, nec opponi dicentur cum æternitate à parte antea.

568 Si dicas implicare, quia esset æterna, quod est proprium soli Dei. Respondeo non esse æternam essentialiter, & intrinsece, modo quo est proprium Dei; sed extrinsece, & accidentaliter. Ex his: si Deus ab æterno produceret creaturam, eam produceret & conservaret libere, simpliciter & absolute loquendo: secus ex suppositione, quia cum eam produceret ab æterno, non posset facere, quod non esset in æternitate.

SECTIO II. *An res successiva potuerint esse ab æterno.*

569 Sententia negans est verior: prob. Mobile (& idem est de alijs

alijs successivis) quod ab æterno moveretur, vel transfret de loco, in quo creatum fuit, ad alium in eodem instanti, seu duratione, vel immediate post? Si primum: in eadem duratione esset in eo loco, quia in eo creatum fuit; & non esset, quia illum reliquit, cum transeat ad alium: quod implicat. Si secundum: ergo in eo instanti seu duratione, in qua creatum est, fuit verum dicere: nunc non est motus, & immediate post erit. Et sic motus ad alium locum habuit initium & primum esse, sed post primum instans: ergo non ab æterno.

DISPUTATIO XXII. *De principijs proximis motus localis.*

570 **I**nter principia immediata motus localis, quædam sunt intrinseca mobili, ut gravitas & levitas, quædam illi proveniunt ab extrinseco, ut impulsus. De omnibus agemus.

SECTIO I. *De Gravitate & Levitate.*

571 Gravia & levia moventur in suum centrum per virtutem intrinsecam. Constat experientia, quia si saxum ingens in medio aëre ponatur, & obstacula auferantur, devolvitur in centrum magno impetu.

572 Motus autem ille non provenit immediate à generante. Sæpe enim distat generans, vel destructum est. Nec provenit ab aëre ambiente; hic enim ex se inclinat in motum sursum potius, quam in motum deorsum. Nec provenit ab ipso centro per virtutem attractivam, quia centrum est punctum quoddam imaginarium in quod tendunt gravia, ut in ipso fiant præsentia; hoc autem cum non sit aliquid existens, ut alibi dixi, non potest realiter atrahere corpora gravia. Unde talis motus causari debet immediate ab intrinseca virtute corporis gravis, cum non sit aliud à quo causetur. Idem omnino dico de levi.

573 Gravitas & levitas sunt formæ accidentales realiter distinctæ à substantia corporum gravium, & levium. Ratio 1. quia in hostia consecrata remanet gravitas, nihilo remanente substantiæ panis. Secundo: aqua dum calefit, transit de gravi in levem, perseverante tota substantia aquæ; & sic ab ista debent realiter distingui.

574 Gravia & levia principaliter moventur à sua gravitate, & levitate; quia gravitas est causa adæquata motus deorsum, ut dixi, & sic respondent illi omnes formalitates effectus, atque adeo est causa principalis illius.

575 Vnde moveri ab intrinseco non est proprium solius viventis, sed etiam competit gravibus & levibus. Ex his testimonia Aristotelis, quæ asserunt gravia, & levia moveri à generante, seu à re movente, intelliguntur, moveri à generante quatenus generans dedit illis virtutem & principium determinans ad hunc motum potius quam ad alium.

SECTIO II. *Alia de Gravitate & levitate.*

576 Ex dictis inferitur primo, quod gravitas definitur: *Qualitas ex natura rei debita corporibus ad motum deorsum determinatè eliciendum.* Levitas vero definitur: *Qualitas ex natura rei debita corporibus ad motum sursum determinatè eliciendum.* 2. gravitatem immediate causari à temperamento primarum qualitarum (si sint qualitates secundæ) ut levitas, quæ producitur in aqua calefacta; quæ non ab alio producitur nisi à temperamento qualitarum primarum; (quæ tunc inveniuntur in aqua) caloris videlicet & aliarum.

577 Rogabis. An corpora gravia gravitent, & levia levitent in centro? Respondeo negative: deficit enim finis gravitandi; qui est acquirere centrum: ergo dum sunt in illo, impeditur talis virtus. Idem dico de levitate ob eandem rationem.

578 Quæres: qualis sit causa motus projectorum? Respondeo esse qualitatem quandam à proiiciente impressam corpori proiecto, quæ impulsus appellatur. Probat. Nam nec aër circumstant, nec proiciens potest esse: ergo illa qualitas impulsus. Prob. antec. quia extincto proiiciente, perseverat motus: ergo non potest provenire ab illo. Nec ab aëre circumstante. Prob. quia quis crederet aërem tanto impetu agitate pilam à tormento ereo explosam, ut mœnia labefaceret, & vrbes dilapidet? Præcipuè, cum contra aërem eijcitur? ergo ab impulsu provenit.

579 Obijcies: Si ab hoc impulsu proveniret motus lapidis, non pateretur violentiam: ergo, &c. Prob. quia non esset ab extrinseco, sed ab intrinseco: ergo. Respond. nego ant. & probatio. Nam impulsus extra virtutem & propensionem mobilis est ab extrinseco impressus, quod sufficit ad violentiam; aliter enim calor, quia est intra aquam, non illam violentaret, quod nemo dixit.

SECTIO III. *De Impulſu.*

580 Impulſus eſt qualitas, pertinens ad primam ſpeciem qualitatis, quæ dicitur habitus, ſeu diſpoſitio; & ad ſecundam, quæ eſt potentia, & impotentia. Impulſus poteſt admittere intenſionem & remiſſionem, quod ſatis patet ex experientia, & ex eo quod ſit qualitas, cuius eſſentia eſt intendi, vel remitti.

581 Dicendum eſt impulſum deſinere ex defectu conſervantis, quia licet re vera conſervetur à Deo, conſervatur tamen ad meſuram viſ impulſivæ; ita ut ſi hæc petat durationem motus lapidis per dimidiam horam, concurſus Dei atemperetur ad conſervationem tantum illius per dimidiam horam. Prob. ex paritate cauſæ ſecundæ, quæ poteſt diſponere de concurſu Dei ad quid quid voluerit. Vnde conſtabit, in quo differat impulſus, à gravitate & levitate: ille namque eſt qualitas cito tranſiens: gravitas, & levitas diu permanentes.

582 Impulſus poteſt cauſare motum verſus quamlibet differentiam loci, gravitas vero & levitas verſus vnam tantum: gravitas nempe ſolum deorſum & levitas ſuſum. Et hæc de octo Phificorum libris Ariſtotelis Stagiritæ.

FINIS PHYSICÆ.

DE GENERATIONE, ET CORRUPTIONE.

DISPUTATIO XXIII. &

SECTIO I. *De requisitis ad Generationem.*

583 **N**Ota dari duplex accidens unum, quod est dispositio universalis & communis ut est quantitas, quæ in omni generatione præcedit; & aliud quod est dispositio particularis, ut calor ut octo ad generationem ignis.

584 Sit 1. Conclusio. Quantitas non recipitur in toto composito, sed solum in materia prima. Prob. 1. nã quantitas hominis non potest recipi in forma: ergo in materia: ergo etiam in alijs materijs recipitur; nam omnes sunt eiusdem speciei. Antec. prob. nam animæ rationali quantitas non potest tribuere suam formatem denominationem, ergo illa non est eius subiectum connaturale.

585 Prob. 2. nam quantitas est dispositio ad omnem formam præparans pro ea materiã: ergo in hac debet recipi, siquidem debet formas præcedere, nam nulla dispositio est in illo ad quod disponit, sed in illo, quem disponit ergo, &c.

586 Sit 2. conclusio: Cætera accidentia disponentia ad formã, ut sunt qualitates primæ & secundæ, non recipiuntur in forma, nec in materia, sed in quantitate. Prob. 1. nam calor introductus in hostia consecrata, non in alio potest recipi, nisi in quantitate: ergo quantitas erit semper subiectum reliquarum qualitarum. Prob. 2. cum Recentiore. Etenim, quia primum subiectum est materia, necesse est, ut omnia reliqua accidentia referantur ad eam, media quantitate, in qua recipiantur. Confirmatur nam accidentia manent cū eodem esse post consecrationem, ac ante illam: sed recipiuntur in quantitate: ergo signum est, quod ante illam erant recepta in ea.

587 Dices, quod calor qui producitur in hostia, quando est consecrata, recipitur in quantitate, non vero quando non est. Contra nam eisdem dispositionibus specificis & numericis potest calefieri hostia quæ est consecrata, sicut quæ non est: ergo eodem modo,

&c. Nec dicas, quod illa accidentia non producuntur ab igne, sed in præsencia illius à Deo: quod sit actione superna & indebita. Cōtra nam hæc sunt miracula superflua, ergo, &c. Prob. antec. nam dum in aliquo passo resultant effectus agentis ex applicatione illius, non debent tribui miraculo, dum non constat contrarium: ergo naturaliter illic producit ignis. Imo esset miraculum, si applicato igne pro aliquo tempore, non combureretur hostia consecrata.

588 Argues 1. Anima materialis Leonis dicitur extensa & impenetrabilis cum alio: ergo recipit quantitatem. Resp. retorquens. Anima rationalis dum est in homine, habet etiam esse impenetrabilis cum alio: ergo recipit quantitatem? Falsa consequentia. Resp. 2. talem impenetrabilitatem non habere, quia recipiat quantitatem, sed quia est intime affixa rei recipienti & habenti quantitatem: sicut calor Petri & Pauli sunt impenetrabiles, quia sunt affixi rebus quantis.

589 Argues 2. destructa forma compositi destruitur quantitas, ergo recipitur in ea. Probat. antec. nam aliàs sequeretur, quod haberet firmiorem unionem quantitas, quam forma substantialis. Resp. quod quantitas non permanet, expulsa forma quia habeat firmiorem unionem: sed quia est proprietas materiæ primæ nulum habens contrarium, & sic non potest corrumpi, nec expelli à materia prima, licet forma corrumpatur: nam hæc non caret contrarijs, sicut quantitas.

590 Argues 3. Licet forma substantialis recipiatur in materia media quantitate, non recipitur forma in quantitate: ergo neque reliqua accidentia. Resp. disparitatem esse, quod forma substantialis producit ad constituendum vnum ens per se, quod non faceret cum quantitate, sed cum materia: ergo si hoc non competit reliquis accidentibus, nisi adherere, & hoc obtinent cum quantitate, recipiuntur in ea.

591 Sed interrogabis: Cur quantitas recipiatur in materia, & reliqua accidentia nō sed in quantitate? Resp. id esse, quia quantitas est dispositio communis & prima dispositio materiæ, & sic immediate à fortiori debet recipi in illa, & disponere immediate illam ad alia. Reliqua vero accidentia, licet sint dispositiones materiæ, non sunt primæ, sed disponunt materiam, inveniendū prius quantitatem sitam in materia. & sic recipiuntur, in illo quod prius in

veniunt: Hispanice: *en lo primero que topa, que es la cantidad*, ut ita mediāte ea, affigantur materiæ, quam disponere veniunt, quantitas vero, quia est prima, quæ venit ad materiam, nihil invenit in quo possit, nisi in ea.

592 Adverte accidens petere inherere, ita ut æqualiter petat ad hoc, substantiā, aut accidēs, ut patet in calore hostiæ cōsecratæ.

SECTIO II. *An detur resolutio vsque ad materiam primam.*

593 Sit conclusio. In genito manent accidentia corrupti, & sic non fit exinanitio omnium, nec resolutio & destructio omnium, dempta materia 1. Prob. 1. nam vltima dispositio, ut introducat forma genita, connectitur cum ista: illa præcessit in corrupto, nam fuit dispositio; & manet in genito, quia connectitur cum illo: ergo plura accidentia corrupti sunt in genito. Patet etiā in gradu caloris, qui est vltima dispositio ignis connexa cum eo. Confirm. Nam materia requiritur disposita ante ignem, ergo calida. Nec dicas, quod prærequiritur prioritate naturæ solum. Cōtra. Paulatim disponitur: ergo cum tempore.

594 Prob. 2. Nam attritio peccatoris præcedit ad introductionem Gratiæ Sacramenti & manet post gratiam. Deinde nigredo Etiopis vel Corvi, post mortem manet. Prob. 3. Nam accidentia non subieciuntur in forma, sed in materia, aut quantitate; sed manet materia: ergo etiā accidentia. Totus labor stat in probanda maiori; quam sic probo. Nā in primis dispositiones præcedunt formam genitam in genere causæ materialis; nam dictus calor determinat inceptive materiam, ut sit sub forma ignis & non aquæ: Nā ad formam ignis non solum requiritur, quod præcedat materia, sed materia calida: ergo, &c.

595 Deinde, nam si forma esset subiectum accidentium, esset subiectum illarum qualitarum, quæ essent dispositiones ad illam expellendam, quod nequit audiri. Nulla enim res est causa, nec materialis, suæ ruinæ: ergo forma ligni non recipit calorem disponentem corrumpere illam, introducendo ignem: & sic forma non est subiectum caloris.

596 Nora. Nos hic loqui de illis accidentibus quæ sunt communia omni generationi: aliqua enim sunt proprietates formæ &

con-

concomitantes formam, tam in adventu, quam in fuga; veniente enim forma veniunt, & pereunte pereunt, quam obrem nec est quaestio solum utrum resolvatur quantitas, sed etiam illa alia accidentia.

597 Prob. 4. Conclusio, autoritate Aristotelis, quæ potest de servire ut ratio; dicit enim, facilius converti elementum symbolum quam disymbolum: minus enim est vincendum, quia in simbolo solum una corrumpitur qualitas: ergo alia transijt in aliud, in quod convertitur: ergo non datur resolutio omnium.

598 Prob. 5. Nam si eijcitur sursum canis & moritur in aëre, tunc datur conversio de vivo in mortuum, quin terminetur impulsus adhuc: ergo ille impulsus qui est accidens, fuit assistens dum vivebat & dum mortuus est: ergo. Si dicis non esse eundem impulsus. Contra, nam quæ causa est, tunc invenibilis productiva alterius similis impulsus? Nulla. Ergo. Confit. insuper, nam in homine mortuo manent eadem cicatrices & idem color: ergo.

599 Prob. tandem. Nam si in instanti in quo corrumpitur una forma, destruerentur omnia accidentia; sequeretur, quod non esset tam proclivis materia uni formæ, ac alteri, & sic quod carbonem, quando perdant formam ignis, æqualiter acciperent formam nivis, ac cineris, quod est falsum: ergo manent dispositiones, quæ expulserunt formam antiquam, & vocant nobis, ad quam sunt missæ ab agente.

600 Dices, manere sigilatam materiam à forma expulsa, ut potius introducatur una forma quam alia. Contra: Nam vel hæc sigilatio aut præparatio materiæ, est aliquod accidens actuale, vel non? Si est: ergo iam aliquod accidens corrupti manet in genito: Si non est: ergo nihil manet in materia, per quod potius sit disposita ad hanc quam ad aliam.

SECTIO III. *Argumenta.*

600 Arg. 1. Accidentia intrinsece denominant totum: ergo recipiuntur in illo intrinsece, & non in sola materia. Confit. Nam anima rationalis non denominatur quanta, quia non recipit quantitatem: ergo si formæ materiales denominantur quantæ, recipiunt eam: & sic pereunte forma, omnia pereunt.

601 Resp. 1. Totum etiam hominem denominari genitum, cum tamen generetur sola unio. Respond. 2. dato, quod in toto reci-

cipiantur, non recipi æqualiter; in materia enim recipiuntur, vt in subiecto educationis, in anima, vt subiecto denominationis, quod sufficit, vt intrinsece denominetur ab eis. Sic Verbum intrinsece denominatur vnitum, & est subiectum denominationis vniõis.

602 Ad confirm. Ref. disparitatem esse inter formas materiales & animam rationalem, quod ista est indivisibilis & incapax denominationis quantæ, secus illas, quia sunt divisibiles, & licet non recipiant, possunt tamen admittere denominationes à quantitate.

603 Dubium est. An vltima dispositio ad formam novam dependeat efficienter ab illa, vel dependeat in suo primo esse ab alia forma distincta, vel ab alio agente? Respond. non posse dependere in suo. i. esse à forma ad quam disponit. Prob. sic: nam non potest pendere in suo primo esse ab illo, quod subsequitur ad suum esse; sed ad vltimam dispositionem subsequitur forma, ad quam disponit, ergo non potest habere suum primum esse ab illa. Vide Physicam.

604 Arg. Contra hoc: In primo instanti in quo est forma ignis, est vltima dispositio: ergo in eo illa potest conservare istam: ergo poterit etiam primo producere eam. Aliqui concedunt in primo instanti vltimam dispositionem posset produci à forma, Sed nego de produci, & etiam nego de conservari in i. instanti. quia in illo datur actio agentis, ergo in illo non potest cessare talis actio, ergo nec potest advenire actio formæ, quia vltima dispositio naturaliter nequit duas actiones totales terminare.

DISPUTATIO XXIII.

De Generatione vt sic.

SECTIO I. Quid sit generatio in communi, & eius terminus.

605 **A** Ristoteles. tripliciter eam definivit. i. Mutatio de non ente ad ens. 2. Mutatio totius in totum, nullo sensibili manente. 3. Mutatio à substantia in potentia ad substantiam in actu. Hæ tres definitiones coincidunt in vnam. Displicerent omnes, si Aristoteles loqueretur de omni generatione. Non autem loquitur nisi de generatione vt mutatio est. Nam generatio quæ fit de novo, v.g. Cælorum, non fuit mutatio, nam non præcessit carentia, nec privatio formæ: ergo. Insuper, si generatio reproducatur, adhuc erit

erit vere generatio, & non erit transitus de non habere formam ad habere illam, nam esset eadem forma: ergo.

606 Alij dicunt sic defini generationem substantialem: *Productio substantia dependenter à causa materiali*. Contra. 1. nam accidens potest produci actione eductiva. Sed hæc actio esset generatio, & non esset productio substantiæ, sed accidentis: ergo, &c. Item 2. nam etiam substantia potest produci actione accidentali; sed hæc actio esset generatio & non esset substantialis, licet esset productio substantiæ dependenter à causa materiali: ergo ruit definitio.

607 Sic ergo conclusio. Generatio substantialis creata est: *productio substantialis termini dependenter à subiecto*. Prob. per particulam *productio*, conuenit cum generatione Verbi. Per particulam à *subiecto*, differt ab illa; & per particulam *substantialis*, differt ab accidentali. Nota duplicem esse terminum generationis; vnus est *quo* & alter *quod*. *Quo* est ipsa generatio, aut vnio partium compositi. Terminus *quod* vnus dicitur partialis, & alter totalis. Totalis est totum resultans ex partibus, quarum vna est genita, vt inter hominis corpus & animam vnio. Terminus *quod* partialis est vna ex partibus genitis, vt anima bruti quæ non inproprie vt vnio est pars, sed est pars & proprie genita.

608 Adhuc dividitur terminus *quod* generationis in vnum, qui est terminus *qui* genitus, & alium, qui est terminus *qui* communicatus. Primus est pars essentialis, quæ est genita, vt forma bruti. Secundus est illa pars, quæ vnitur alteri media vnione quæ est generatio, vt anima rationalis materiæ, quæ media generatione vniatur ad constituendum hominem generatum & materialem.

609 Dubiū nunc est. An generatio substantialis distinguatur ab alteratione, seu actione qua producitur vltima dispositio ad formam? Resp. affirmative. Probat. Nā nō potest vna actio aut generatio deservire ad duas res, quarum vna est prior alia, & vna dependet ab alia; sed alteratio est prior generatione substantiali, & generatio substantialis dependet ab ea: ergo non potest eadem formalissima actio tendere in eas, nec esse eadem generatio. Item nam diuinitus potest esse generatio absque alteratione, & è contra alteratio quin resultet generatio: ergo distinguuntur. Item. Nam generatio est via (loquor de substantiali) ad substantiam tanquam
ter-

terminum connaturalem; alteratio est via ad accidens, nempe ad ultimam dispositionem, ut ad terminum connaturalem: ergo distinguuntur.

SECTIO II. *Aliqua dubia.*

610 Primum, quid sit corruptio substantialis? Respondeo esse destructionem, alicuius termini dependentis à subiecto per actionem substantialem. Probat, nam debet esse opposita generationi: ergo si hæc est actio substantialis dependens à subiecto, illa erit defectus talis actionis.

611 Secundum, quomodo intelligendum est quod ait Aristoteles, nempe generationem unius esse corruptionem alterius? An scilicet sint idem, an quod semper concomitantur, an, quod una sit causa efficiens, aut formalis alterius?

612 Dico non debere intelligi in sensu identico, nam in effectio-
ne coeli fuit generatio, & non corruptio alterius: sed in concomitante & causali. In concomitante, nam omnis generatio (loquor de illa quæ est mutatio) fert secum corruptionem alterius, ita ut non reperiatur una sine altera. In sensu causali, nam licet generatio & corruptio se concomitentur, sed tamen generatio est natura prior, & causa corruptionis; nam quia unum generatur, ideo aliud corrumpitur, non vero è contra.

613 Sed nota, quod quando dicitur generationem unius formæ esse corruptionem alterius. Per ly *alterius* non semper intelligitur, alterius formæ, sed alterius quod corruptibile sit, quod aliquando est sola unio ut in homine, & ubi forma incorruptibilis sit.

614 Dubium 3. est an dentur duæ actiones positivæ realiter distinctæ, una, media qua totum generetur, alia, media qua corrumpatur? Respondeo negativè: nam non requiritur actio ut corrumpatur, quia corrupti unam rem, nihil aliud est quam destrui talem rem, quæ dependebat à subiecto: sed hoc est cessare actionem qua res fuit producta: ergo ad hoc non requiritur nova actio positiva.

615 Vnde licet non dentur duæ actiones, dantur duæ mutationes, una negativa quæ est transitus ligni, v. g. de ligno ad non lignum, alia positiva de non igne ad ignem.

616 Dubium 4. utrum corruptio per se intendatur à natura: id est ab agente naturaliter & necessario operante. Resp. negativè. Probat, nam agens naturale necessarium, quando producit, solum inten-

dit producere sibi simile:ergo non intendit per se corrumpere aliam formam,licet in re corrumptat per accidens. Confirmatur,nam ignis æqualiter produceret ignem in materia ligni,si nō inveniret formam ligni,ac si inveniret,immo velocius introduceret, nam non haberet contrarium quod vinceret,aut expelleret.

SECTIO III. *Quid sit Generatio viventium?*

617 Sic definitur rectè: *origo viventis à vivente à principio coniuncto in similitudinem naturæ.* Per particulam *origo* convenit cū omni actione productiva. Per particulam *viventis à vivente* differt à generatione,qua generantur vermes in cadavere: & per istas particulas patet,causas viventis non solum debere cōcurrere passivæ ad generationem alterius,nempè ministrando materiam, sed passivæ & activæ etiam;qua parte excluditur à generatione vitali generatio Hevæ:nam Adamus non habuit concursum activum, sed passivum solum, præstando materiam.

618 Per has etiam particulas excluduntur generationes partium quæ augentur in viventi,& etiam generationes capillorum, vnguium, &c.nam harum productio non est *origo viventis à viventi*, sed origo unius partis viventis ab alia parte, quod non sufficit ad generationem de qua loquimur;alias enim homo esset pater capillorum,& sui ipsius.

619 *Ly à principio coniuncto*,nō requirit coniunctionem localem, sed quandam consubstantialitatem, vel coniunctionem alicuius partis generantis,receptam in genito,vt in Patre Divino, natura quam communicat genito,& in homine semen cum natura generica,aut specifica;Et licet in generatione plantæ mediet semen,non est generatio vitalis:in primis quia ipsum semen non est pars substantialis viventis,aut seminantis,nec est viventis à vivente;nam vivens generans aliud, vt propriè generet,debet esse constitutive vivens,vñ & aliud,quamobrem plures ponunt in *ly à principio coniuncto* particulam *positivo*.

620 Ex quo infertur Dæmones incubos non generare, quando semen hominum transportant in vterum mulieris, sed homo cuius est semen,dicitur quod generat;illi enim solum applicat activa passivis. Infertur etiam, quod solum dicitur propriè generari pullos ab illis à vibis,quæ generantur oba,non ab illis quæ fovant oba, ita vt Perdi-

ces noscunt in eam matrem, & tunc pergunt, & desinunt fovendam, si non est vera mater, ut ait Ieremias, perdix fovet quæ non peperit.

621 Particula in similitudinem naturæ requirit, ut generans conetur, & per se intendat suam numericam aut specificam naturam infundere in genito; si tamen per accidens eveniat, quod solum conveniant in natura generica, ut ex Læna, & Pardo Leopardus; & mulus ex asina & equo, hoc est præter intentionem agentis, per se vero semper generans vitaliter intendit suam naturam specificam dare.

622 Arguunt 1. Nostra definitio convenit processioni quæ Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio: ergo est genitus, quod est hæreticum. Resp. negan. antec. nam licet processio Spiritus S. sit cum similitudine naturæ, non vero in similitudinem naturæ; nā licet procedens sit identicè similis, non tamen est similis ex vi formali processions.

623 Arguunt 2. ex nostra sententia sequitur generationem pediculorum ab homine esse vitalem, & esse Patrem eorum. Respondeo negando sequelam, nam non procedunt ab homine propt. specialiter vivente, siquidem æque, aut potius producantur in cadavere, aut homine mortuo quam in vivo: item procedunt ab excrementitia materia, & non à principio coniuncto cum ipso generante.

624 Dividitur generatio in unam, quæ est anomala, & in aliam, quæ est analoga aut univoca. Prima est quæ non servat morem communem, & regularē, quæ exigit natura, id est, absque semine, aut aliter &c. ut generatio Hevæ ex parte Adami, & illæ quæ fiunt cōcursu Demonis incubi. Analoga vero est quælibet ex illis, quæ nunc dantur.

SECTIO IV. De causis Generationis viventium.

625 Materia ex qua generatur homo vitaliter, solet dici Græce sperma, & Latine semen, quod definitur ita: Corpus humidum, & calidum ad perfectam animalis generationem. Causa materialis seminis est alimentum ultimum, nam ex eo fit. Causa efficiens sunt testes, qui elaborant illud; causa finalis est generatio animalis, nam gratia illius datur & producitur.

626 Sit conclusio, foeminae emittunt verum semen, & adive concurrunt ad generationem, non per humorem aqueum similem virili semini, sed per verū & realē. Prob. 1. Ex Anothomica arte constat foeminas habere eadem instrumenta ad efficiendum, & emittendum semen, ac viri: ergo &c.

627 Nec obest quod Salomon Sapientia secundo ait, se fuisse

formatum in utero in sanguine, & semine virili: ergo femina solum ponit sanguinem. Respondetur enim ex Cornelio à Lapide, semen mulieris habere colorem sanguineum, & ideo comprehendi nomine sanguinis.

628 Sed dices: ex eo quod in homine dentur mamillæ, nempe eadem instrumenta ad efficiendum lac, ac in femina, non sequitur dari in homine lac: ergo nec ex eo quod dentur eadem instrumenta, &c. Respondeo in homine dari mamillas ad ornatum, & fortitudinem, & non cum eisdem organis; at feminis instrumenta feminis ad quod aliud munus possunt deservire, nisi ad elaborandum semen? Vel 2. Respondeo negando antecedens, nam in Brasilia sæpè omnes homines tantum lac habent, ut suos infantes creent suis mamillis. Ita alii Auctores.

629 Arg. 2. Beata Virgo fuit Mater Christi sicut aliæ, excepto, concursu viri; sed non emisit semen, alias amisisset, integritatè virginitalis, sicut vir (qui licet non concurrat mulier, si emittit semen, perdit suam integritatem:) ergo nec aliæ feminae emittent semen. Min. probatur. 2. Nam Ecclesia ait de Christo *procedens homo sine semine*: ergo.

630 Resp. nego mai. Nam Ecclesiæ dictum intelligendum est sic, *procedens sine semine*, id est, sine semine extraneo, & virili. Ad primam autem min. probationem. Resp. nõ sequi amisisse integritatem, nam repudiavit virgo omnes congressus viri, & hoc semen fuit positum in loco convenienti ab Spiritu Sancto obuberrante, ut absque aliqua talis seminis decissione & absque delectatione carnali fieret hæc generatio in ipso semine virgineo, sicut ab alijs asseritur de sanguine eius, nec vir amittit virginitalitatem per emissionem seminis solam, sed per illam libidinosè, & voluntariè factam, quod non potuit dari in Christi conceptione.

631 Arguunt 3 ergo Mulier se sola potest naturaliter generare absque mixtione seminis virilis; siquidem habet eadem instrumenta, potentiam & qualitates. Resp. negando sequelam, nam homo & femina sunt causæ subordinatæ; quamobrem una nihil potest sine alia producere, quia essentialiter mutuo petuntur attemperatæ duæ ad generationem; semen enim vel non est eiusdè speciei, vel earundè qualitarum, femineum cum virili, & sic non supplebit femineum; licet enim sanguis sit in utroque idem specificè, facultates generativæ, & organa distinguuntur specie (vel saltim in qualitatibus requisitis) licet animæ non distinguantur in specie.

632 Nec obest similitudo mulierum in facie & voce cum spadonibus, ut non emittant illæ verum semen, sicut nec istitum quia sicut similitudo non probat sterilitatem, sicut in spadonibus, ita nec seminis defectum; tum quia etiam aliqui viri fecundi sunt similes mulieribus, & sic similitudo non probat. Nec quod mulieres coitus non debilitet, probat defectum seminis; nam id provenit quia mulier recipit intra se, & vir extra se.

633 Infero quod utrumque semē secundum partem humidiorē concurrerit palse, & secundum calidiorē, & spirituosiorē active. Patet in tritico in quo datur quædam particula mixta, in qua residet vis activa germinandi, quæ corrupta, non amplius germinat. Vnde formicæ, ut non germinet amplius, corrodunt eam.

634 Dubitabis. An semen sit causa principalis productiva animæ bruti? Resp. negative. Primo, quia semen non vivit, ut in Libris de Anima videbimus; & si viveret, ex eo quod fuisset decissum, moreretur; ergo non potest esse causa principalis formæ bruti, quæ vivēs est; siquidem omnis causa debet esse aut perfectior, aut æque perfecta, ac effectus. Vnde causa principalis est Pater influens medio semine ut virtute instrumentali.

SECTIO V. De formatione fœtus.

635 Difficultas est, quæ partes corporis prius efformentur? Quidam aiunt prius efformari medullam spiritualem, quæ est sicut carina in navi. Alij iecur, & hoc probat Empedocles experientia: narrat enim se vidisse quandam genituram, quæ efformari incipiebat, & vidit solummodo iecur, quin perciperet alias partes. Etiam narrat Aristoteles, se experientia vidisse, quod illud, quod formari incipiebat, erat cor, quamobrem ait cor prius efformari.

636 Affero tamen, quod licet aliquando contingat, quod una pars efformetur ante aliam, non introducitur anima in una parte antequam in alia; sed simul introducitur in omnibus partibus præcipuis. Probatur, nam tales partes ita connectuntur inter se, ut quælibet indigeat altera ad suas operationes, & conservationem. Confirmatur, nam si homini auferatur caput, aut cor, aut iecur, statim moritur; si ergo una non potest conservari sine alia, postquam sunt extra uterū, nec intra: ergo simul omnes partes, quæ sunt principales viventis efformantur, vel saltem simul informantur.

637. Dices: potest contingere quod antequam efformentur istae partes principales viventis, efformetur una pars ex non præcipuis: ergo hæc pars debet informari ab anima, nam non potest naturaliter esse sine forma. Nego anteced. quia illa pars iam habet formam embryonis aut aliam; nam non ex eo quod sit efformata, debet esse informata, siquidem deficeret tunc illi ultima dispositio, aut conditio, quæ est consortium aliarum partium principalium à quibus pender.

638. Sed dubitabis, quot dies transeant à die conceptionis, usque ad diem, qua anima rationalis vnitur materiæ foetus? Pauciores sunt in homine, nam cum fiat ex semine calidiori, & robustiori, brevius disponitur eius materia ad animam quam in muliere. Sed quot dies transeunt?

639. Theologi dicunt quod in viris 40. in foeminis 80. Fudatur in illo Levitici, quod mulier pariens foeminam, purificetur octoginta diebus, si virum, quadraginta; ex quo inferunt hos dies purificationis correspondere diebus animationis.

640. Medici concedunt 40. dies foeminis, dicunt vero viros animari 3. die suæ conceptionis. Sed omisis Medicis, adhæreo Theologis; nam securius est istorum fundamentum. Circa gestionem prolis, experientia docet, quod partus magis naturalis contingit nono mense ut patet in partu B. Virginis. Quidam aiunt posse contingere partum foelicissimum intra quintum, aut sextum mensem, & probant à paritate alicuius terræ, quæ ita est foecunda ut intra unum annum bis fructum reddat.

641. Etiam septimo mense ferè sunt partus foelicissimi, ut experientia docet, neutiquam vero octavo mense; & ratio quam Medici assignant est, quia qui nascitur octavo mense, conatus fuit nasci septimo mense, & quia non potuit, manet defatigatus infans ab impetu dispositionum, quæ instabant ut nasceretur septimo mense, & ideo omnes moriuntur.

642. Sed vide, queso, in Cornelio à Lapide plura scitu digna ad caput Sapientiae secundum 3. 2. ubi plura de tempore partuum. In quo loco Salomon satis insinuat, se fuisse in ventre matris decem mensibus, & hic partus est perfectior iuxta aliquos, quia foetus iam animatus debet esse in ventre novem mensibus, sicut fuit Christus Dominus, organizatus in iustis per Spiritus Sancti operationem, quæ dispensatio temporis in alijs non fuit.

Sed

643 Sed quæres, quanam est causa monstruorum? Monstrū est peccatum nature aberrantis à communi semita. A multis solet provenire causis. Primo ex coitu animalium distinctorum in specie, & ideo monstra solent habere caput unius animalis, & pedes alterius distincti in specie, ut caput tauri & pedes hominis. 2. propter abundantiam, vel parvitatem materiæ, ex qua fit generatio. 3. à comixtione variorum seminum. 4. ex imaginatione. 5. ex causis extrinsecis, scilicet vel à Dæmone, vel à Deo, &c. 6. ex anticipatione aut nimia prolongatione temporis, in quò vltualiter paritur.

DISPUTATIO XXV. De Nutritione.

644 **P**ostquam egimus de generatione, agendum est de alijs Actionibus quæ subsequuntur ad illam.

SECTIO I. In quo stet Nutritio & quomodo fiat.

645 Nutritio propriè solum reperitur in substantijs viventibus & definitur sic: *Conversio substantialis alimenti in substantiam alim.* sed dubium est, in qua actione stet formaliter. Suppono præcedere plures actiones alterativas ante nutritionem. Prima fit in ore ubi conturuntur cibi saliva mixti, quæ apud Galenum habet magnam virtutem alterandi cibum. Postea ab ore deferuntur cibi ad stomachum, ubi à calore naturali secundo alterantur, & fit prima coctio; ubi separata magna parte excrementitia, manet alia pars expurgata liquida & alba, quam vocant Medici chilum.

646 Ex stomacho traitur chilus ad iecur, cuius calore fit 3. alteratio & 2. coctio, ubi magis depurata illa massa seu chilus transit in formam sanguinis, in qua massa sanguinaria relucet etiam alij tres humores, nempe, melancholia, quæ descendit ad splen, cholera, quæ ponitur in felle, pituita seu flegma quæ divagatur per omnes venas.

647 Postquam sanguis iam est expurgatus, ponitur in vena cava quæ diversis ramis, & venis terminatur, quæ venæ dicuntur capillares quia minutissimæ, & diffunditur per totum corpus, ubi datur tertia coctio, & disponitur illa materia, quæ per corpus divagatur, quæ disposita additur ad omnes partes corporis. Sed nota quod cor præcisse separat duas portiones sanguinis, unam partem sibi, quam convertit in spiritus vitales, & aliam subtiliorem, quam mittit in cerebrum, ex qua generantur spiritus animales.

Sit

648 Sic prima conclusio: nutritio hominis stat in vnione animæ rationalis cum materia alimenti, quod convertitur, & in vnione eiusdem materiæ alimenti cum materia præexistente in ipso homine. Prob. nam deficiente qualibet ex his vnionibus, deficit nutritio; nam si anima huius hominis vnitur materiæ lapidis, non augebitur talis homo, si materia lapidis non vnatur cum materia hominis: ergo nutritio hominis stat in his duabus vnionibus formæ ad materiam, & materiæ ad materiam præexistentem.

649 Sit secunda conclusio: nutritio in alijs viventibus stat in aggeneratione novæ partis formæ materialis ex materia alimenti, quæ aggeneratio vnit talem partem formæ cum materia alimenti, & consistit in vnione illius formæ, quæ producitur, cum forma præexistenti, & vnione partis materiæ alimenti cum parte materiæ præexistentis. Itaque in tali nutritione nempe viventium non rationalium, datur triplex vnio, vna essentialis, qua vnitur pars formæ quæ producitur cum sua materia nova, alia sunt integrales, nempe vnio partis formæ præexistentis, & vnio partis materiæ ad materiam præexistentem.

650 Probat, nam nutritio in viventibus materialibus, est augmentatio substantiæ: ergo ex hac parte debet esse vnio continuatiua partialis formæ advenientis cum partiali forma præexistente. Est etiã nutritio conversio alimenti in substantiã viventis; sed hæc dicit productionem novæ partis formæ cum materia alimenti: ergo nutritio distincti ab homine consistet in duplici vnione continuatiua, vna materiæ novæ ad materiã antiquã, & alia formæ novæ ad formam antecedentem. Et in productione essentiali partis formæ, quæ est vnio essentialis ad materiam.

651 Sed dubitabis: an nutritio distinguatur essentialiter & in specie à prima generatione. Resp. affirmativè. Probat, nam prima generatio solum dicit essentialiter productionem formæ in materia; sed hoc totum dicit nutritio, & præterea vnionem formæ productæ cum alia parte formæ, & vnionem materiæ novæ alimenti cum materia præexistente: ergo distinguitur nutritio per hos conceptus à prima generatione.

SECTIO II. *Aliqua dubia.*

652 Dubium 1. est, an nutritio fiat in stanti, an successivè? Resp. nō in instanti converti totam materiam alimenti in substantiam viventem, sed successivè. Probat, nam non implicat quod aliqua pars ali-

men-

menti propinquius adhæreat calori cordis quam alia: ergo citius convertetur in vivens. Sicut citius convertetur in ignem lignum, immediatius, & propinquius applicatum igni, quam distans ab illo. Probat. 2. nam si paulatim & successive lignum crematur, ita ut prius ignefiant partes exteriores ligni quam interiores, cur non alimentum debet converti ita ut secundum partes exteriores prius resolvatur, si quidem magis eis communicatur agens, nempe calor naturalis?

653 Dubium 2. est, an hæc successio conversiva sit continua? Resp. negativè nã materia alimēti tēpore indiget ut disponatur ad formam aliti: ergo tunc cessat & interruptur nutritio dum durat preparare illam materiam.

654 Dubiū 3. an sit necessaria nutritio viventi corporeo ut conservetur? Resp. affirmativè. Probatur: nam calor naturalis est agens necessarium: ergo semper consumit aliquam partem humidi radicalis, exsicando partes humidiores, & crassiores viventis: ergo indiget vivens restauratione aliarum partium loco illarum, quas deperdit: ergo sumptione alimenti ut nutriatur.

655 Dubium 4. quæ partes viventis nutriantur? Resp. omnes, licet magis continuo sit caro quæ nutritur. Probatur, nam cum totum minuitur, minuantur omnes partes: ergo cum nutritur, etiam omnes nutriuntur. 2. nam in omnibus partibus reperitur calor, qui agit contra humidum radicale: ergo debent recuperari ab omnibus partibus viventis partes deperditæ: ergo debent ad hoc nutrir.

656 Nota vero ex Aristotele, quod licet omnes partes hominis nutriantur, non nutriuntur toto tempore suæ vitæ, ossa præcipuè (intelligitur secundum longitudinē) sed usque ad terminū 22. annorum, ut ait Hypocrates; & ut alij usque ad 25. experimur enim non semper hominem crescere.

SECTIO II. De Alimento.

657 Dubium 5. est, quod alimentum sit, quo nutriuntur vivētia? Resp. esse duplex alimentum, vnum proximum, & aliud remotū. Proximum est, quod immediatè convertitur in substantiam viventis. Remotum est quod prius convertitur in aliquam substantiam, & postea perdit eam, & convertitur in viventem substantiam.

658 Dico 1. cum Medicis, alimentum proximum viventis est sanguis, ita Aristoteles; licet sanguis aliquando alteretur, & diversimodè

secundum diversitatem partium, quæ aluntur; & sic ossa nutriuntur medullis, & aliæ partes alijs humoribus.

659 Dico 2. quod sapor nec alia accidentia Eucharistica nō possunt nutrire, aut esse alimentum remotum secundum se. Probat. nam nutritio est conversio substantiæ alimenti in substantiam viventis; cum ergo sapor, nec alia accidentia sint substantia, hinc est, quod nō poterunt nutrire, licet possint alterare cerebrum, aut confortare stomachum.

660 Dico 3. viventia posse nutriri elementis, ut patet in serpentibus. *Terram comedes cunctis diebus vita tua.* Tum etiam flores eradicati à terra & positi in aqua, fiunt maiores, & crescunt: ergo nutriuntur aqua.

DISPUTATIO XXVI. *Quid & quotuplex sit conversio.*

SECTIO I. *Definitur.*

661 **C**onversio definitur: transitus unius rei positivæ in aliam positivam incompatibilem cum illa, aliquo communi manente. Dixi, unius rei positivæ in aliam, nam termini à quo, & ad quem, debent esse positivi; & ideo transitus aëris de tenebroso in lucidum, conversio non est. Dixi incompatibilem, nam si est compatibilis, non erit conversio, ut transitus de calido in album. Denique dixi aliquo communi manente; nam si nihil manet de re antecedenti, non erit conversio, sed annihilatio. Debet ergo aliquid cōmune manere, siue hoc sit substantia, ut accidit in conversione naturali ligni, v.g. in ignem, ubi remanet materia prima; siue sit accidens, ut in conversione panis in corpus Christi.

662 Totuplex est conversio quotuplex suis terminus. Si enim transeat de una forma ad aliam, est conversio formalis; si ab una substantia ad aliam, substantialis; ita ut si transeat tota substantia, dicatur transubstantiatio, sicut si transeant omnia accidentia, transaccidentatio.

663 Sed nota quod non omnis conversio est generatio, nam destructa forma ligni, patet Deus non generare, sed creare formam ignis in illa materia, & unionem etiam, & tunc dabitur conversio, & non generatio. Nec omnis generatio est conversio, nam si materia esset sine ulla forma, posset Deus generare formam, & tunc non con-

verteretur, nam non transiret de termino positivo ad alium.

664 Dubitabis: an terminus positivus à quo debeat destrui, ut vere sit conversio? Resp. affirmative, & probatur: nam ideo Ecclesia indiget converti in corpus Christi panem, quia substantia panis destruitur.

665 Nota dum datur recessio termini, v.g. anime, destructa unione animi separati non converti in formam cadavericam, sed homo est qui convertitur in cadaver.

666 Arguunt 1. ut detur conversio non requiritur quod terminus ad quem ita producat, ut antea non existeret: ergo nec requiritur ut terminus à quo ita destruat, ut desinat esse postea in rerum natura. Resp. quod sicut terminus ad quem non requiritur primo produci, sed sufficit de novo pendere à subiecto conversionis, sic in termino à quo non requiritur omnino destrui, sed sufficit quod ex vi actionis conversivæ desinat dependere à tali subiecto; sive hoc fiat destruendo unionem cum illo, sive destruendo terminum quantum est ex parte illius actionis conversivæ, licet aliunde ex vi alterius actionis à parte rei existat.

667 Arguunt 2. ex hoc sequitur Christum Dominum converti in ossa, aut sanguinem: patet, nam species consecrata, quando corrumpuntur, transiunt de amittere Christum ad admittere ossa, aut sanguinem hominis: ergo si ob hoc lignum convertitur in ignem, ita etiam Christus convertetur in sanguinem.

668 Resp. in tali transitu terminum à quo, qui est Christus, & ad quem, qui est ossa, non esse incompatibiles ex natura rei & physicè, sed solum moraliter, & ex decreto Dei de non conservando corpus, nisi quandiu durat species; & hoc non sufficit ad veram conversionem. Adde, quod ille transitus non fit ex eo, quod actio, agat in corpus Christi per se ipsam.

SECTIO II. *Alia difficultas proponitur de termino ad quem.*

669 Sic conclusio: terminus ad quem conversionis debet de novo produci, modo quo diximus quod terminus à quo illius debet deficere, utpote si terminus à quo non requiritur quod corrumpatur omnimodè, nisi corrumpatur secundum unionem qua dependebat ab illo subiecto, quod desinit; sic terminus ad quem requireretur quod producat, non omnimodè, aut primo, sed secundum unionem qua

pendeat à subiecto quod accipit de novo, sive producat, sive non producat de novo.

670 Nota etiam, recessum termini à quo debere procedere præcisse propter accessum termini ad quem, nam hæc est incompatibilitas quam requirit conversio; & ideo Christus non convertitur in vermes, aut in hominem; nam licet corruptis speciebus recedit, non præcisse recedit, propter accessum vermium, aut hominis, sed quia ita Deus decrevit aut disposuit.

671 Nec dicas, alimentum hominis ideo non dicitur converti in animam, quia anima non producat, sed accedit per præsentiam novam illi parti materiæ alimenti: ergo terminus ad quem debet produci.

672 Resp. quod propriè potest dici converti, nam materia alimentum transit de amittere suam formam ad accipere animam, quæ illi de novo per veram actionem sive productivam, sive replicativam applicatur, & vere unitur & resultat homo: ergo de materia alimenti vere dicitur converti, aut potius de toto, licet non de anima.

673 Arguunt, Ecclesia colligit esse conversionem ex eo quod verba Eucharistiæ sint vera: sed essent vera, licet illic non reproduceretur Christus: qui est terminus ad quem: ergo, probat. min. nam ideo sunt vera, quia dicunt *hoc est corpus*. Respond. 1. Si aliqua unio physica produceretur, concederem totum, Sed quia non produci-

tur. 674 Resp. 2. quod non essent vera, nã non conformarentur cum positione corporis Christi proportionata iuxta finem conversionis requisitum. Ea enim verba non solum dicunt *hoc est*, ut generaliter est in lapide, mensa, &c. Sed *hoc est corpus*, &c. speciali modo, id est, per productionem specialem in illis speciebus: ergo non essent vera verba; nam licet illic esset corpus Christi, non ex fine aut modo, quo significant esse, & sic non conformarentur cum obiecto & essent falsa. Insto insuper argum. nam verba etiam essent vera, etsi non destrueretur substantia panis, si poneretur Christus, & hoc non obstanti destruitur: ergo &c.

675 Arg. 2. per reproductionem præcisse non potest in re dici, quod Christus specialiter existit in hostia: ergo requiritur aliqua unio, modus, aut præsentia: ergo posita hac præsentia, aut producta hac unione dabitur conversio. Resp. disting. requiritur aliqua præsentia,

modus, aut unio, tanquam quid primum ad conceptum conversionis, negotium tanquam quid secundarium, & concomitans necessario concedo: sicut ut res producat, requiritur productio presentia, non ita ut presentia sit primum conceptus productionis rei, sed quid subsequens. Maneat ergo conversionem esse destructionem termini à quo & productionem termini ad quem modo dicto.

SECTIO III. De Augmentatione.

676 Non agitur hic de augmentatione prout convenit accidentibus, in quibus etiam fieri potest additio, sed de illa quae convenit substantiae tam viventi quam non. Quae sic definitur. *Motus sive transitus à minori ad maiorem substantiam*: & diminutio, quae augmentationi opponitur sic definitur; *motus aut transitus de maiori ad minorem substantiam*.

677 Dubium est, in qua actione consistat formaliter augmentatio. Nota requiri ad augmentationem, v.g. formae leonis plures actiones. Prima actio quae requiritur est alteratio, qua materia prima preparatur ad accipiendam novam partem formae. Secunda requiritur actio, qua producat illa pars formae introducenda. Tertia actio qua producat unio inter partem formae praesistentis, cum parte formae adveniens, à qua continuatur forma differentialis. Quarta est productio unionis inter partem materiae primae praesistentis cum parte novae materiae primae, quae accipit novam partem formae veniens: haec quatuor actiones requiruntur ad augmentationem.

678 Dico ergo: augmentatio non fiat formaliter in productione formae, vel in productione unionis formae cum materia, quae de novo adquiritur. Probatur, quia actio, qua producit unio inter aquam praesistentem, & advenientem est augmentatio; sed talis actio non est productio formae, nec unionis cum forma: ergo augmentatio non fiat in talibus productionibus.

679 Sit conclusio: augmentatio consistit formaliter in actione productiva unionis inter partem substantiae adveniens, & partem praecedentis eiusdem rationis; v.g. quando producit unio inter partem praesistentem materiae primae, cum alia parte adveniente materiae primae vel inter partem praesistentem formae substantialis, cum alia parte adveniente formae substantialis. Debet ergo talis unio esse inter partes eiusdem rationis: & haec est ratio quare licet in una par-

te ligni sit forma ignis, & augeantur magis, & magis partes ligni, nō dabitur augmentatio ignis, præcise quia non datur unio continuativa partis formæ ignis cum alia parte formæ eiusdem speciei, scilicet formæ ignis.

680 Sed nota 1. augmentationem distingui à prima generatione, nam hæc non petit nec requirit ullam partem præexistere, sicut requirit augmentatio. Nota 2. Etiam distingui ab aggeneratione, nam aggeneratio est generatio partis formæ in materia habente iam aliam partem eiusdem formæ, v.g. quando dimidium lignum est cum forma ignis, & aliud dimidium redditur etiam ignitum, tunc aggeneratur forma ignis. Nota 3. in hoc etiam distingui, quod augmentatio est unio continuativa, vel inter unam partem materiæ cum alia, vel inter unam partem formæ cum alia: productio vero quæ est aggeneratio, solum est unio essentialis talis partis formæ cum sua materia.

SECTIO IV.

De corruptione viventium, morte, interitu, & de illius causis, de fame, & siti.

681 Dubium 1. est, a quo proveniat fames, & sitis, & in quo stent? Resp. quinque res concurrere ad famem & sitim: Prima est vacuitas membrorum. Secunda, attractio ipsorum membrorum. Tertia, aliqua divulsio ventriculorum cum aliquo dolore & morfu, orto ex attractione. Quarta, sensatio attractionis causans dolorem in ventriculo. Quinta, appetentia cibi ad levandum ventriculum à tali abstinencia, quæ omnia reperiuntur in siti proportionem servata.

682 Sic ergo definitur fames: *dolor divulsionis ventriculi ex defectu alimenti.* Sitim verò sic defines: *dolor sive sensatio convulsionis ventriculi defectu potus.* Ad quos dolores repellendos appetit homo per famem calidum, & siccum; per sitim frigidum & humidum. Aristoteles definivit famem: *appetitus calidi, & siccæ.* Et sitim: *appetitus frigidi, & humidi.* Hæc vero sunt definitiones in ordine ad causam finalem famis & sitis.

683 Dubium 2. quid sit essentialiter mors? Vt magis percipiatur mors, interest definire vitam ut Aristoteles, nempe: *permanencia animæ vegetantis cum calore,* hæc est descriptio solum vitæ, nam divinitus potest Deus conservare animam in corpore absque calore quare vi-

ta solum explicatur, be^{re} sic: *permanentia animæ vegetantis in corpore*; ac proinde mors vitæ opposita, rectè definitur: *absentia animæ vegetantis à corpore.*

684. Dubium 3. an causa à qua provenit mors sit intrinseca, vel extrinseca. Si à causa intrinseca provenit appellatur naturalis; si à causa extrinseca, violenta. Et mors sequitur, quia contingit quod humidum radicale destruitur: humidum radicale nihil est aliud quam illa primæ partes, quæ fuerunt productæ in generatione viventis. Nunc est dubium 4. an vivens habeat ab intrinseco principium corruptionis, aut ab extrinseco.

685. Sic conclusi: vivens habet ab intrinseco principium corruptionis, quod stat in calore naturali agente contra humidum radicale. Probat. nam si vivens solum corrumpere^{tur} ab extrinseco, sequeretur quod si homo crearetur à Deo in ætate perfectæ, & suspenderet omnes actiones cuiusque agentis extrinseci: sic homo posset perpetuo durare & vivere absque sumptione alimenti, quod repugnat naturæ viventi, si quidem adhuc in statu innocentia^e egebat cibis.

686. Secundo probatur, nam impedita respiratione suffocatur animal ob excessum caloris; sed hic calor provenit à partibus intrinsecis animalis: ergo provenit ab eis mors.

687. Arguunt 1. si calor naturalis ageret contra humidum radicale, ageret contra ipsum animal: ergo etiam contra se, si quidem destructio animali destruitur calor. Secundo, nam mors non esset violenta, si quidem proveniret ab intrinseco, nempe à calore. Tertio, à calor naturalis, est connaturalis dispositio ad conservationem animalis: ergo non potest esse destructivus animalis, si non sumit alimentum quo nutriatur.

688. Resp. ad 1. disting. Ageret contra se, & contra ipsum animal per se & primario nego; per accidens & secundario concedo, nam etiam infirmis contingit ut tantus superveniat calor aliqua in parte viventis, ut ex illa accessione caloris secundario sequatur mors.

689. Ad secundum respondeo, mortem dici violentam & provenire ab extrinseco, quatenus nulla pars agit directè in se ipsam, sed in aliam cui se habet extrinsecè. Ad 3. Resp. calorem naturalem esse dispositionem viventis, respectu partis à qua exigitur in gradu temperato, non vero respectu alterius partis.

SECTIO V. *Alia argumenta, & dubia.*

690 Arguunt 4. Ex hoc sequitur quod idem calor naturalis est conservativus, & destructivus eiusdem animalis. Resp. non esse in conveniens, quod idem calor per se sit conservativus viventis, & per accidens illius destructivus, quod dixit Seneca loquendo de calore naturali: qui me occidit me vivificat.

691 Arguunt 5. Sequeretur corpora calidiora, & corpora quæ magis agitantur, esse minoris vitæ, siquidem habent magis de calore, quod est falsum. Respondeo magis vivere talia corpora calidiora, quia habent humiditatem quasi æream, & magis crassam, quam alia corpora, quæ habent humiditatem aqueam; & sic in cholericis magis conservatur vita, quia minus destruitur humiditas illorum. Hoc patet in pinis, cupressis, olivis, &c. quæ magis conservantur, quia habent hanc humiditatem æream viscosam sive rāsinosam: & cum aliunde cholerici habeant mīorem partem caloris, facilius convertunt in se alimenta; & etiam qui magis agitantur, quia labore, & exercitio plus concoquunt cibum, & expellunt excrementa.

692 Arguunt 6. Sequeretur mortem non esse violentam, sed naturalem. Deinde quod mors proveniens à fame, esset, & non esset naturalis: esset; nam proveniret à calore naturali interno; non esset, quia esset cum dolore, & ait Aristoteles, quod mors naturalis non est cum dolore.

693 Respond. ad hoc, quamlibet mortem formaliter esse violentam, licet aliquando dicatur naturalis illa quæ sit secundum leges naturæ per ultimam resolutionem, & spīrationem caloris; mors autem proveniens à fame est violenta, quatenus non contingit secundum leges naturæ.

694 Arguunt 7. Nullum mixtum putrescit à proprio calore, & temperamento, nisi ab extrinseco producatu nova pars caloris: ergo ita mors. Resp. partes viventis aliquando habere calorem ultra propriam temperamentum, qui calor provenit ab anima, à quo calore aliquando venit mors.

695 Arguunt 8. Licet partes viventis continuo exicentur propter calorem naturalem, non solum calor non debilitatur, sed magis augetur: ergo ruit conclusio. Prob. ant. nam calor magis activus est cum siccitate, quam cum humiditate, ut patet in igne, cuius calor est magis activus, quia siccitati unitus: ergo calor nātivus non minuitur.

mutetur licet agat in humidum radicale.

696 Resp. quod si hoc argumētum valeret, probaret etiam quod forma ignis melius posset introduci in materia cineris, ac in materia ligni, siquidem lignū habet minus de siccitate, quam cinis, hoc autem falsum est, vt experientia probat; & sic dicimus quod ad introductionem formæ ignis, & præcipuè ad flammam ipsius ignis, requiritur aliqualis portio humiditatis, siquidem in tantum permanet flamma in quantum in illa materia ligni non destruitur humiditas.

697 Dubium est, an possit naturaliter contingere, quod aliquod vivens perpetuo conservetur, nisi à causa extrinseca impeditur? Quidam dicunt, hoc non posse fieri ministerio actualium alimentorum, sed ligno vitæ posito in Paradyso, vt ex scriptura constat, *ne forte medat de ligno vitæ, & vivat in æternum.* Alij sentiunt non posse hominem conservari in æternum, & si comederet de ligno vitæ; fructus enim talis ligni, statim ac nutriretur eo homo, debebat corrumpi ergo. Secundo, quia calor hominis debebat alterare illum, vt de alimento transiret ad substantiam nutritam: ergo debilitaretur maxime calore, & sic periret homo.

698 Oppositum tamen est tenendum, militat enim pro eo auctoritas Scripturæ, quam siue necessitate interpretari non licet. Rationibus in contrarium, Resp. fructum id agere virtute superna, & sic nullum esse absurdum. Quamobrem perpetuo potest homo durare si aleretur illo ligno, adiutus virtute superna.

DISPUTATIO XXVII. *Quid sit Alteratio, Intensio, & Remissio.*

SECTIO I. *Definiuntur.*

699 Alteratio sumitur 1. pro qualibet augmentatione substantiali, & accidentali. 2. pro accidentali solum. 3. pro mutatione cuiusvis qualitatis corporeæ. 4. sumitur pro mutatione ad qualitates contrarias, disponentes ad generationem, & corruptionem formarum & iuxta hos sensus possunt intelligi diuersa loca Aristotelis.

700 Definitur ergo Alteratio in hoc ultimo sensu (qui est strictior) ab Aristotele sic: alteratio est *quando manente subiecto sensibili producit in eo qualitas disponens subiectum ad novam formam, & sic non alteratur subiectum qualibet qualitate quæ in eo producat, nisi sit ad disponendum illud ad formam novam, quamobrem non erit alteratio productio lucis in aere.*

S In

701 Intensio cōsistit in eo quod vnus gradus qualitatis eiusdem speciei augeatur in eadem parte subiecti per vnionem, & sic solet definiri intensio: *additio vnus gradus qualitatis ad alium eiusdem speciei in eadē parte subiecti*. Vnde non sufficit in eodem loco, sed requiritur in eadem parte subiecti.

702 Remissio est contraria intensioni, & definitur sic: *defectio vnionis inter vnum gradum qualitatis & alium*: probatur, nam remissionis definitio debet esse opposita, & contraria intensioni: ergo si illa erat productio vnionis, hæc erit defectio illius in eadem parte subiecti.

SECTIO II. Quomodo fiat intensio.

703 Thomistæ dicunt fieri per maiorem radicationem eiusdem qualitatis in eadem parte subiecti, quæ maior radicatio stat, *encalaminas ad subiecto*, quod quidem fit vel per novam vim informativam advenientem qualitati, vt sentiunt Complutenses, vel per novam explanationem, id est, *desplegamiento*, eiusdem formæ, vt tenet Ioannes à Sāto Thoma.

704 Sed contra, quia ex hoc sequeretur in viro sanctissimo non dari plus de grātia quā in alijs minus sanctis, siquidem per vos in intensione nihil de qualitate additur de novo. Tum etiam nam homo iustus non mereretur augmentum gratiæ per bona opera (quod est contra Tridentinum;) non enim potest dari augmentum gratiæ, vbi nil de gratia additur. Tum denique, quia forma substantialis semel vnita materiæ, non potest magis in illa radicari, alias intendere-tur: ergo nec accidentalis. Si enim substantialis communicatur materiæ tota & totaliter, cur non & accidentalis?

705 Assero ergo intensiōnem consistere formaliter in additione, seu vnione gradus ad gradum in eadem parte subiecti. Et probatur Extensio qualitatis vt v. g. lucis in aere, stat in additione lucis ad lucem in diversa parte subiecti: ergo & eius intensio stabit in additione lucis ad lucem in eadem parte subiecti.

706 Argues: essentia rerum stant in indivisibili; atqui si calor cresceret per intensiōnem adquirendo plus de calore, cresceret sua essentia: ergo. Nego minorem; licet enim detur ibi plus de calore, non datur plus de essentia, seu de prædicatis essentialibus; nam hæc habent num erum certum, qui nec augeri, nec minui potest.

SECTIO III. *An isti gradus sint similes in perfectione?*

707 Affirmo; nam illi primi gradus qui producantur in varijs subiectis, sunt similes in perfectione; atqui si colligerentur, & ponerentur in vnico subiecto, ibi daretur calor intensus: nam calor ille plus calefaceret, quam antea, quādo solum erat vnicus gradus in illo subiecto: ergo &c.

708 Possibilis est tamen qualitas intensa per gradus disimiles; nā ex eo quod Deus produceret plures gradus caloris, qui essent disimiles, & postea eos vniiret in eadē parte subiecti, daretur additio vnus gradus ad alium: ergo intensio: ergo de possibili potest diuinitus fieri intensio per gradus disimiles, & inæquales.

SECTIO III. *Argumentis respondetur.*

709 Obijcies 1. calidum vt quatuor applicatum alteri calido vt quatuor, agit in illud, siquidem illud conservat; sed non potest agere in illud, nisi producendo calorem: ergo si non intendit illum, proveniret quia calor quem producit non est perfectior præexistente; & sic intensio debet fieri per additionem gradus perfectioris ad præ-existentem. Resp. conservare illud, non quidem aliquid in illud positive influendo, sed illud à contrarijs defendendo, & sic calidum vt quatuor in aliud vt quatuor nullum caloris gradum producit.

710 Obijcies 2. qualitas intensa vt octo est perfectior qualitate extensa vt octo: ergo quia habet gradus perfectiores. Confirmatur, quia si tres Beati viderent Deum, quilibet visione clara vt duo, & daretur alter qui videret Deum visione clara vt sex, perfectius iste videret Deum quam illi, licet inter tres haberent sex gradus dispersos: ergo intensio fit per gradus inæquales. Resp. ad primum talem qualitatem esse perfectiorem, non entitative, sed intensive, quatenus fortius potest agere, & resistere contrarijs quam qualitas extensa; nā de illa verificatur quod virtus vnita fortior est se ipsa dispersa. Ad secundum resp. quod si illæ claritates vt duo coniungerentur in vnico actu constituerent vnā visionem intensam vt sex, & tam claram, & perfectam ac alter qui in se sex habet.

711 Obijcies 3. si gradus essent similes, nullus esset primus, secundus, octavus, &c. Resp. distinguendo: nullus esset primus, secundus & octavus secundum se & essentialiter, concedo; respectu ad alios

antecedentes & consequentes, nego: sicut in numero octavo unitatū nulla est prima nec secunda secundum se, sed sunt tales in ordine ad unitates antecedentes vel consequentes.

712 Obijcies 4. si gradus intensiōis essent aequales in perfectione, sequeretur quod primus gradus caloris non expelleret potius octavum gradum frigiditatis quam septimum, vel alios; sed primus gradus caloris solum expellit octavum frigiditatis, & non alium: ergo sunt dissimiles. Resp. distinguendo min. expellit octavum & non alios, quia determinatur ad hanc expulsionem à Deo, concedo: quia ex natura sua petat potius expulsionem istius gradus in individuo, quam alterius, nego. Explicatur hoc in vase omnimode pleno cum solis decem guttis aquæ: ad hoc ut agentia naturalia introducant aliam guttam aquæ, requiritur quod extrahatur à vase vna ex decē guttis præexistentibus, non tamen requiritur quod debeat extrahi, hæc potius quam alia, sed qualibet extracta, introducitur de novo alia.

713 Obijcies 5. sequeretur quod simile posset agere in sibi simile. Probatur, nam ex eo quod dentur duo calida ut sex, non est ratio quare vnum calidum ut sex non possit producere calorem ut septem in alio subiecto calido ut sex, nam septimus gradus caloris non est apud nos perfectior substantialiter quam quartus, vel quintus; sed sex gradus caloris possunt producere quartum vel quintum gradum: ergo etiam septimum, & sic agens naturale posset agere in sibi simile, quod est falsum.

714 Resp. quod agentia naturalia intendunt assimilare sibi passum, & cum subiectum calidum ut sex, ita sit simile alteri subiecto eque calido, hinc est quod non posset producere in illud, septimum gradum caloris, alias vnum calidum ut sex posset totum mundum calefacere.

SECTIO V. *Aliqua dubia solvuntur.*

715 Dubium primum est, an quilibet gradus qualitatis possit producere alium similem? Resp. negative, & probatur, quia ille alius posset producere alium, & ille alium, & sic in infinitum, quin aliquis cessaret à producere alium. Dices, impediri ab agente contrario. Contra: ergo vnus gradus lucis qui non habet contrarium, produceret alium similem, & ille alium, & iste alium, &c. quod est contra experientiam.

716 Dubium secundum est, in quo stet formaliter intensio? Resp. ex dictis de augmentatione & nutritione, stare formaliter in vnione qua vnitur vnus gradus qualitaris cum alio in eadem parte subiecti. Probatur nam ex eo quod ista detur, vel auferatur, datur, vel auferetur intensio: ergo formaliter stat in illa.

717 Dubium tertium est, quæ res sint capaces intensiois? Resp. solas qualitates, non vero substantias, nec quantitatem. Probatur, ex Aristotele asserente: substantiam non recipere magis & minus: ergo, &c. Ait etiam substantiam, gradus suscipere non posse; sed hæc requiruntur ad intensioem: ergo &c, idem militat circa quantitatem.

718 Dubium quartum est, an intensio fiat in instanti, vel in tempore? Resp. aliquando fieri in instanti, & aliquando in tempore. Probatur 1. pars, nam cum Sol nascitur, in eo instanti intèditur aëris lux. Idem quando aperitur fenestra, & intrat Sol. 2. pars probatur, nam ignis applicatus aquæ, vel subiecto resistenti, non potest producere in instanti calorem intensum: ergo successivè.

DISPUTATIO XXVIII. *De proportionem inter agens, & patiens.*

SECTIO I. *Vtrum simile agat in sibi simile?*

719 Sit conclusio 1. Simile non potest agere in sibi simile. Apud Aristot. hæc conclusio est principium notum. Probat. nam si simile posset agere in sibi simile, maxime producendo aliquem gradum caloris supra calorem æque intensum, ac est ipsum agens, nempe calidum vt sex producere in alio calido vt sex septimum gradum caloris; sed hoc non potest, nam si posset producere calidum vt sex calorem vt septem, etiam posset vt octo, & sic iam quodlibet calidum vt sex posset producere dispositiones ad formam ignis, quod est absurdum: ergo, &c.

720 Confirmatur in luce, nam licet vna lucerna possit producere in loco sibi immediato quatuor gradus lucis, tamen illi quatuor non possent alios quatuor, & illi alios, &c. alias vnica lucerna aerem totius vniversi inundaret luce: ergo si vna qualitas non potest producere qualitatem æque intensam ac est illa, minus poterit producere aliam novam supra se.

721 Dices: posse simile agere in simile ratione densitatis. Contra, nā semper verificatur, & in densis, & in raris, quod qualitas agens

esset magis robusta & activa, quam aliud simile in quo agebat. Dices 2. quod licet simile non possit agere in sibi simile ratione densitatis, potest tamen ratione multitudinis agentium, v.g. si detur vnum corpus calidum vt quatuor, & circumdetur multis alijs corporibus calidis vt quatuor, tunc multitudo talium agentium similium potest producere in illo corpore, quod ambitur, calorem vt quinque.

722 Sed contra, quia si hoc esset verum, sequeretur quod posito aliquo minimo corpore in aqua frigida vt septem, quod tale corpus posset congelari, non congelata aqua; & quod forma talis corporis posset destrui, & produci in illius materia forma aquæ. Probatur prima sequela, nam vna pars aquæ frigide vt septem posset producere frigiditatem vt quinque, & adiuncta cum alia parte, posset producere frigiditatem vt sex: ergo advenientibus alijs, & alijs partibus, posset producere frigiditatem vt septem, & vt octo, & sic illud corpus congelaretur non congelata aqua.

723 Secunda sequela patet ex prima: nam eo precise quod producerentur octo gradus frigiditatis, deberet introduci in tali materia forma, quæ necessario sequitur ad illos gradus; & cum talis forma sit forma aquæ, deberet introduci forma aquæ, quod est tam falsum, quantum ostendunt experientia: ergo agens non potest agere in sibi simile vlllo modo.

724 Obijcies 1. experientia patet, quod vas æreum plenum vino frig. sit in puteo, magis quam ipsa aqua putei; sed talis frigiditas est ab illa aqua: ergo frigiditas aquæ potest producere aliam frigiditatem se maiorem, & agere in sibi simile. 2. Flamma maior ignis destruit minorem: ergo agens ratione multitudinis potest agere in sibi simile. Resp. vas æreum magis in frigiditate in puteo, quàm sit ipsa aqua putei, sed hoc provenit à forma substantiæ ipsius vasis, & à natura permixtionis exalationis calidæ exuentis à terra. Ad 2. resp. flammâ maiorem destruire minorem, non quia agat in illam, sed quia consumit, & devorat illius pabulum.

725 Obijcies 3. vinum habens vnum gradum caloris, si intret in stomachum habens alium gradum caloris, calefacit illud plus. Resp. vinum esse agens equivocum; non enim calefacit vt formaliter calidum; & ratione caloris quem formaliter habet, sed vt virtualiter calidum; nam licet nullum gradum caloris haberet, adhuc calefaceret. Vnde conclusio nostra intelligenda est de agentibus univocis. Multitudo ergo agentium solum iuvat ad promptius operandum, sed non ad intensius.

SECTIO II. *Varia dubia.*

726 Dubitabis 1. a quo proveniat intensio facta per antiperistasis. *Antiperistasis* est nomen Græcum, Latine significans idem ac *circumobfessio* agentis à suo contrario, per quam augetur vis obfessiva; sic aque puteorum frigidiores sunt æstate, & hyeme calidiores, quæ major caliditas nequit provenire à frigore circumdante, neque ab ipsa aqua. 1. ergo quaritur a quo proveniat.

727 Galenus asseruit per antiperistasis nullam produci qualitatem, nec intensiōem veram & realem, sed solum apparentem, ita ut aqua tempore æstatis sentiat magis frigida, non quia ipsa sit magis frigida, sed quia manus in illo tempore est magis calida. Sed contra, nam eadem manus tangens aliam aquam communem, & illam subterraneam, sentit differentiam inter hanc & illam: ergo hoc non potest reduci ad solam dispositionem manus, quæ unica & eadem est, sed ad diversam dispositionem aquæ.

728 Resp. ergo provenire calorem in aqua puteorum tempore hyemis ab exalationibus calidis, quæ producuntur à sole æstivo tempore in cavernis terræ, quæ exalationes impediuntur à frigore hyemali constipante & comprimente poros superficiales terræ, ne exeant foras, immo profundius intrant fugiendo à suo contrario. Tempore æstatis tales exalationes subtilizantur, & apertis terræ poris per calorem æstivalem foras erumpunt, & aqua magis frigeſcit producendo in se nativam frigiditatem.

729 Dubitabis 2. quæ sit causa intensiōis per reflexionem, nempe quando radij Solis feriunt speculum, quæ sit causa, quare producatur intensior lux, & calor, & istæ qualitates reflectant versus Solem, idem transit quando reflectit in aliquo pariete.

730 Resp. quod causa quæ semper concurrit ad productionem illius qualitatis reflexæ, est illa eadem causa, quæ produxit qualitatem in corpore resistente. 1. Quia talis productio dicitur reflexa: ergo quia agens producit qualitatem in resistente, quasi reflectit ad produendam illam in medio. 2. quia talis qualitas non excedit virtutem & capacitatem ipsius causæ producentis in corpore resistente, suas qualitates, ergo concurrit ad illam qualitatem reflexam. Nō tamē negamus quod etiam concurrat aliquando tanquam causa partialis corpus resistens, & aliquando qualitas producta in corpore resistente, quando nempe talis qualitas est intensa, & corpus resistens est capax talis productionis.

731 Obijcies. Si causa maioris intensiōis esset eadem quæ producit qualitatem in corpore resistente, sequeretur quod talis causa deberet producere intensiorem effectum in loco sibi coniuncto, quā in loco distant, sed hoc est falsum, ut constat experientia: ergo etiam erit falsum quod talis intensio proveniat à causa producente qualitatem in corpore resistente.

732 Resp. distinguendo maiorem, si essent dispositiones & requisita ad producendum talem effectum, concedo: si non essent, nego. Et concessa minori, nego consequentiam, quia ignis producit aliquando aliquem ignem in stupa aliquantulum distant, & non producit illū in medio, & sol etiam producit in terra aurum, & dispositiones ad illud, & non in aere medio, quod provenit ex diversis prærequisitis ad talem actionem ut agens sit proxime capax.

SECTIO III. De reactione, & passione.

733 Commune est inter Philosophos quod agens agendo reparatur, v. g. agens calidum applicatum alteri frigidum, taliter operatur quod licet calefaciat frigidum, etiam frigeat à frigido, ut patet in manibus inter se applicatis quando una est calida, & alia frigida, in quo casu actio qua operatur agens debilius, dicitur reactio, sicut passio qua patitur patiens debilius, dicitur absolute passio, & passio qua patitur agens fortius, dicitur repassio.

734 Sed est advertendum, quod reactio non potest fieri in generatione: & ratio est, quia ex eo quod agens agat in passum actione generativa, v. g. ignis in lignum, sequitur passum nempe lignū amplius agere in ignem, siquidem in instanti in quo est forma ignis in materia ligni iam non est lignum. His positis.

735 Probat. nunc quod agens agendo reparatur. 1. ex Arist. qui hæc habet: omne agens à passio reparatur, ut quod pellit, pellitur, quod calefacit, refrigeratur. 2. Probat. experientijs, nam aqua frigida mixta cum alia calida temperatur ab illa taliter quod frigida calefit, & calida frigeat, & tota aqua manet tepida; glacies apprehensa manu liquefit, & manus frigeat, & alijs experientijs pœne infinitis.

736 3. Probat. ratione, nam si agens agendo non repateretur, non posset aliter fieri mixtio, siquidem in mixto debent a temperari inter se elementa. Deinde quia agens naturale debite applicatum passio debet operari, sed duo agentia contraria applicantur debite: ergo quodlibet agat in aliud.

Sed

737 Sed obijciēs: ex nostra sententia sequeretur, quod vñ subiectum naturaliter loquendo, moveretur simul duobus motibus contrarijs, quod est impossibile. Probatur sequela, nam si ignis, & aqua sint in loco propinquo, aut contiguo, & medietat aliqua pars aeris, ignis vt ageret in aquam, calefaceret aerem, & aqua vt ageret in ignem, frigeraceret eundem aerem: ergo aer simul moveretur duobus motibus contrarijs.

738 Resp. quod licet aer in tali casu reciperet calorem ab igne, & frigiditatem ab aqua, non reciperet calorem, & frigiditatem in eodem instanti; sed in vno instāti reciperet quod dimanaret ab agente fortiori, & postea in alio instanti qualitatem ab agente debiliori, & sic quod nunquam sequeretur, quod simul moveretur duplici motu contrario. Replicab. cum Maffrio contra hanc solutionem. 1. quia ex ea sequitur destructio quæstionis; siquidem quæstio est, an agens agendo, idest in instanti in quo agit, repatiatur.

739 2. Quia si in tali casu vnum agens agit prius in aliud, quam aliud in istud, signum est quod illud aliud habet superioritatem respectu huius (vt nos etiam fatemur) sed in instanti sequenti non deperdit agens fortius aliquam virtutem, nec agēs debilius acquirit aliam, immo potius contingit, è contra, nempe quod agens fortius sit fortius, & agens debilius sit magis debile; ergo si in primo instanti agens fortius operabatur in alio, & non pariebatur ab ipso, etiam in secundo, & in alijs instantibus; & si sic non datur actio & repassio in eodem instanti, nec dabitur in diversis.

740 Resp. ad replicam. 1. non sequi destructionem quæstionis; nam ex eo quod qualitates sint inter se contrariæ, cum non possint simul existere in eodem subiecto, nec poterunt simul recipi in illo duobus motibus contrarijs vt rectè probat argumentum. Ad 2. resp. concessa maiori, negando minor. quia licet agens fortius absolute loquendo, & secundum se totum, sit fortius, non tamen est fortius secundum quemlibet gradum in particulari respectu totius agentis debilioris; & sic totum agens debilius destruit in agente fortiori aliquem gradum, respectu cuius, tale agens debilius est fortius, licet non sit fortius respectu totius agentis contrarij absolute.

741 Sed quæres an agens semper repatiatur agendo? Resp.

ne-

negative, quia ad hoc ut agens repatiatur, requiritur quod passum postquam patitur à tali agente, maneat cum virtute ad producendum aliquid contrarium tali agenti; sed potest evenire casus, in quo contingat quod passum non habeat virtutem producendi aliquid contrarium agenti, à quo recipit aliquid; nam si alieno igni applicetur stupra calida ut septem, in tali casu, calor ignis agit in stupram calidam ut septem, & frigidam ut unum; sed post talem actionem non manet aliquid in materia stupra quod possit producere aliquid contrarium igni: ergo licet fere semper agens agendo repatiatur, non tamen semper, ut patet in hoc exemplari aducto.

DISPUTATIO XXIX. De Raro, & Denso.

SECTIO I. De Constitutivo raritatis, & densitatis.

742 Communiter definitur rarum: quod sub magnis dimensionibus parum habet materia. Et hac ratione lac est rarum quando ebullit, nam est parum latis sub magnis dimensionibus quas occupat; & quando infrigidatur, habet multum latis sub parvis dimensionibus. Nunc est dubium in quo stet essentialiter raritas & densitas?

743 Suppono, in corporibus poros dari, qui consistunt in quibusdam parvis foraminibus, quæ ex eo quod aperiantur, dicitur quod aperiuntur pori, taliter quod per illos ingrediantur minutissima corpuscula, sive aeris, sive alterius corporis distincti.

744 Prima sententia, tenet rarefactionem stare in apertione pororum, & ingressu corpusculorum. Sed contra, nam si stante apertione pororum, impediret Deus ingressum corpusculorum, daretur rarum, nam adhuc daretur parum materia sub magnis dimensionibus: ergo licet ad apertionem pororum, sequatur ingressus corpusculorum, ne detur vacuum, tamen talis ingressus non erit de essentia rarefactionis. Ideoque.

745 Secunda sententia defendit rarefactionem essentialiter stare in sola apertione pororum. Sed contra, nam potest dari apertio pororum absque rarefactione, ut patet, si Deus aperiret poros aquæ, & illos repletet corpusculis eiusdem speciei ac aqua, ut v.g. quibusdam indivisibilibus aquæ continuatis, & unitis

ris cum ipsis partibus porosis ; tunc enim non daretur parum materiæ aquæ sub magnis dimensionibus, sed multum materiæ: ergo non stat in sola apertione.

746 Quare sit nostra conclusio: rarefactio essentialiter stat in apertione pororum, & simul in carentia ingressus corpusculorum eiusdem speciei. Vnde partim stat in positivo nempe apertione pororum, & partim in aliquo negativo, nempe in prædicta carentia. Dixi *carentia corpusculorum eiusdem speciei*, nam ingressus corpusculorū diversæ speciei nec obest, nec prodest ad rarefactionem: at vero ingressus eiusdem speciei, adeo impedit raritatem, ut si ingrediantur, etiam si aliunde egrediantur alia diversæ speciei, divinitus penetrata cum illis, non dabitur rarefactio, nam non dabitur parum materiæ.

747 Probatur ergo conclusio: nam stante apertione, & prædicta carentia, omni alio secluso, datur rarefactio, & qualibet ex illis deficiente, deficit rarefactio: ergo consistit essentialiter in utraque. Probatur 2. per id corpus rarefit, per quod habet magnam dimensionem, & parum materiæ; sed magnam dimensionem, seu dilatationem partium habet per apertionem pororum, & parum materiæ, per carere corpusculis, seu alijs portionibus suæ speciei: ergo apertio & carentia concurrunt ad rarefaciendum corpus, una dilatando partes, & alia parvificando materiam: quæ quidem parvificatio fit, non quidem per ablationem materiæ, sed per non additionem.

748 Ex dictis colligi potest, condensationem stare in compressione partium, quin dicat ingressum corpusculorum eiusdem speciei; nam talis ingressus licet tollat rarefactum, non tamen dat condensationem: hæc enim datur posita compressione, & aufertur ablata compressione.

SECTIO II. *Argumenta.*

749 Arguitur 1. rarum est parum materiæ sub magnis dimensionibus; sed aqua non plus occupat de spatio post apertionem, & ingressum corpusculorum, quam antea: ergo per talem apertionem non fit rara. Distinguo maiorem: rarum est parum materiæ propriæ, concedo; propriæ simul cum aliena, quæ tota reputatur moraliter unica materia, nego. Vnde in aqua rarefacta parum datur materiæ propriæ, sed tamen plus occupat de spatio
sump.

sumpta simul cum materia aliena quæ illi additur, & hoc modo intelligenda est definitio Aristotelis.

750 Arguitur 2. quando aer ingreditur in aquam, rarefit aqua: ergo quando ingreditur in folles, & ventrem, isti rarefient. Nego consequentiam, nā non datur apertio pororum, sed intrat aer in follem tanquam in quoddam vas, non vero intrat per partes porosas, sicut in aqua.

751 Arguitur 3. omne corpus sublunare habens partes, habet poros, & est capax raritatis: ergo corpuscula quæ possunt ingredi in tales poros, etiam habebunt suos poros, intra quos possint ingredi alia corpuscula, & hæc alios, & sic in infinitum. Resp. corpusculum non vniri cum partibus porosis totaliter, sed cum vnis vnitur, & cum alijs non vnitur, & sic remanet ibi discontinuatio, seu foramina inter illa extrema non vnita; quæ foramina seu pori sunt replebiles per alia corpuscula, & inter hæc corpuscula & partes cum quibus non vniuntur, remanent alij pori replebiles per alia, & sic in infinitum; neque in hoc est inconueniens, sicut neque in eo, quod supra vnum liquorem adderetur alter, & alter vsque in infinitum, & vsque dum adessent liquores addendi.

752 Arguitur 4. corpus rarefit per discontinuationem partium? Atqui non est maior ratio, cur discontinuentur, vnæ potius quam aliarum: ergo omnes discontinuantur & aperiuntur, ac proinde rarefit corpus quantum rarefactibile est. Resp. experientia constare, quod partes paulatim discontinuantur, & rarefunt, & non simul, vt patet in oleo quod quidem quanto magis calefit, tanto magis rarefit. Ratio autem cur vnæ partes potius quam aliarum discontinuentur, est, quia vnis intensius applicatur virtus rarefactiva. Sic ignis non destruit simul omnes partes aquæ, sed illas quibus intensius applicatur.

753 Arguitur vltimo: contingit quod vas plenum aqua, si hæc congelatur, rumpitur ad impediendum vacuum; sed eo precise, quod condensatio fieret per compressionem pororum, erat superfluum, siquidem poterat impedi à corpusculis aeris antea existentibus in poris aquæ: ergo nec raritas consistit in apertione pororum modo quo diximus, nec densitas consistit in compressionem eorum.

754 Resp. sequi quod vas rumpitur; nego tamen precise rumpi ad impediendum vacuum, siquidem aliquando contingit quod

quod licet vas hoc non elandatur, rumpitur eodem modo si cōgeleretur aqua in eo posita: rumpitur ergo ob nimiam frigiditatē, quia ex eo quod partes aquæ congelentur, etiam comprimuntur partes illius vasis, & ex ista compressione partium vasis, sequitur quod aliquando ipsum vas rumpatur; quod confirmatur ex eo quod vas non rumpitur tam facile, licet in eo congeletur oleum, quia oleum non recipit in se tam intensam frigiditatē, ac recipiat vas ab aqua.

DISPUTATIO XXX. ET VLTIMA. De Elementis.

755 Dupliciter solet sumi elementum. 1. late & valde improprie, nempe pro principio intrinseco cuiuslibet rei, aut parte essentiali constituyente. 2. sumitur magis proprie, quatenus solum convenit quibusdam corporibus, quorum quodlibet præcipue exigit unam ex primis qualitatibus, ut aer, ignis, aqua, terra, &c. Quæstio est de elementis in hac acceptione.

SECTIO I. Quid sit elementum.

756 Affero sic rectè definiri: *corpus, sive ens naturale duas primas qualitates exigens tantummodo.* Dicitur, *corpus aut ens naturale*, ad denotandum quod omne elementum est compositum ex materia & forma, quod patet ex eo quod unum elementum convertitur substantialiter in aliud; quod non posset fieri si non daretur subiectum commune, nempe materia; & cū aliunde ignis producat calorem, & hoc non possit tribui materiæ, hinc est quod tribui debet formæ: ergo &c. Illæ particulæ nempe *exigere tantum duas qualitates*, faciunt distinguere elementa à mixtis, quia mixta non duas tantum, sed quatuor exigunt.

757 Sed dubitabis 1. utrum primæ qualitates sint quid positivum? Resp. affirmative, siquidem nulla est ratio cur potius dicamus quod frigiditas est privatio caloris, quam è contra, neque quod siccitas privatio humiditatis, quam è contra: ergo omnes istæ qualitates sunt positivæ. Tum etiam, nam manus frigida infrigidat aliam manum; sed una privatio & negatio non potest aliam producere privationem, nec negationem: ergo non stat frigiditas in carentia caloris: idem de alijs.

Confirmatur, nam gravitas non est privatio levitatis, nec al-

bedo nigredinis; nec naturale est carentia supernaturalis: ergo nec frigus privatio aut carentia caloris, &c.

758 Dubitabis 2. in quo consistat essentia primæ qualitatis in communi, & cuiuslibet primæ qualitatis in particulari? Ad primum respondeo, quod qualitas in communi sic solet definiti: *quæ neque ex se, neque ex alijs, neque ex mutuo fiunt, sed ex ipsis oriuntur cætera*. Vnde primæ particulæ non debent ita intelligi nēpe quod nulla ex primis qualitatibus producat ab alia prima qualitate, neque à secūda; quia certum est quod vnus calor producit ab alio calore, & etiam est valde probabile quod lux producit calorem. Solum denotant ergo illæ particulæ, *quæ neque, &c.* quod primæ qualitates non resultant ex mixtione aliarum qualitatū; & per illa verba, *sed ex ipsis oriuntur cætera*, denotatur quod reliquæ omnes qualitates distinctæ à primis fiunt ex permixtione primarum qualitatū, & hæc est ratio quare apellantur ab omnibus qualitates secundæ, quæ à primis causantur.

759 Resp. ad secundam partem dubij, essentiam qualitatis primæ nempe calidi in particulari esse quod ait Aristoteles, nempe quod congregat ea quæ sunt eiusdem generis; quod patet in igne quando liquefacit aliqua metalla, in quo casu congregat quodlibet seorsim ab alio, licet per accidens contingat quod quando calor rarefacit aquam, cōgregetur aer cum aqua, licet non sit eiusdem generis.

760 Frigidum sic definitur: *quod congregat, tã quæ sunt eiusdem, ac diversi generis*. Humidum explicatur sic, *quod diffile continetur terminis proprijs, facile vero terminis alienis*. Vt patet in aere, qui difficile servat propriam humiditatem, & facile admittit siccitatem. Siccum sic declaratur: *quod facile continetur proprijs terminis, difficile vero alienis*, vt patet in terra, quæ facile servat siccitatem, & difficile humiditatem. Sed istæ definitiones solum sunt quædam explicationes primarum qualitatū.

SECTIO II. Quæ qualitates convenient singulis elementis?

761 Procedit difficultas de quolibet elemento in suo esse connaturali; & sic cum communi sententia. Affero 1. ignis est calidus in sumo, & siccus prope sumum & in gradu excellenti. 1. pars, à nemine dubitatur. Et qui dubitet, ait Mastrius, quod po-

natur in medio ignis, vsque dum adueniat ad esse summum; esse siccum modo quo dixi, communiter Aristoteles, & alij defendunt, aut pro certo supponunt.

762. Assero 2. Terra est sicca in sumo, & frigida prope summum. De siccitate probatur: nam Deus in eius creatione vocavit illam aridam: ergo est sicca in sumo. Probatur 2. ex Aristotele aiente: in terra plus siccus est quam frigidi, in aqua magis frigidi quam humidi, in aere, magis humidi quam calidi, in igne magis calidi quam siccus. Vnde licet terra humectetur, absente corpore quo humectatur se reducit ad suam pristinam siccitatem. Esse prope summum frigidam, probatur: nam terra in loco distantia à suis superficiebus quo radij solis non possunt pervenire, est valde frigida: ergo est prope summum frigida. Deinde, quia ignis propter calorem quem habet, est valde levis, sed terra est valde gravis: ergo sicut calor constituit levitatem, ita frigiditas constituit gravitatem: ergo erit prope summum frigida.

763. Assero 3. aqua est prope summum humida, & in sumo frigida. Probatur esse in sumo frigidam ex Aristotele aiente: nullum elementum ita exigere frigiditatem ut aqua, ita ut cum à contrarijs removeretur, reddatur ad suam pristinam frigiditatem. Probatur etiam esse prope summum humidam: nam aqua est elementum quod magis oponitur igni: ergo si illud est in sumo calidum & prope summum siccum, istud erit in sumo frigidam, & prope summum humidum.

764. Assero 4. aer est sume humidus, & prope summum calidus. Probatur 1. ex Aristotele supra iam relato. Deinde nam effectus formalis humiditatis solet esse reddere subiectum fluidum, & liquidum: ergo cum nulla res sit magis fluida, & liquida quam aer, erit in sumo humidus: quod sit prope summum calidus probatur, quia frigiditas aggravat, calor vero levitat: ergo cum aer sit valde levis, erit valde calidus.

765. Maneat ergo ignem esse in sumo calidum, & prope summum siccum; aquam esse in sumo frigidam, & prope summum humidam; terram esse in sumo siccam, & frigidam prope summum; aerem esse in sumo humidum, & prope summum calidum.

766. Sed obijcies 1. magis exiccat ignis quam terra: ergo ignis erit siccus in sumo, & non terra. Resp. distinguendo antecedens: magis exiccat per se, nego, per accidens: & quia medio calore expellit vapores humidos, concedo: & nego consequens. Vnde
nul-

nullum elementum est quod exiccer per se loquendo plus quā terra, & sic est sicca in summo.

767 Obijcies 2. ignis est sume calidus, & prope sumum ficus, & ideo est sume levis inter cetera elementa: ergo illud elementum quod sit sume grave, erit sume frigidum; sed terra est elementum, quod magis inter alia gravitat: ergo est sume frigida. Resp. quod licet frigiditas conducatur valde ad gravitatem, sola frigiditas non est cōstitutivum gravitatis; quod patet, quia aer est sume frigidus in sententia contraria, & tamen non gravitat tantum quantum ipsa terra & aqua: ergo gravitas licet sumatur à frigiditate, etiam sumetur ab alijs qualitativis, & sic terra licet habeat solum hoc, non erit frigidior alijs.

768 Obijcies 3. si aqua esset sume frigida, à semetipsa gelaretur; sed hoc non ita est, nam gelatur vel ab aere, vel ab hyeme &c. ergo non est sume frigida. 2. nam aqua in frigidatur à nive: ergo frigidior erit nix quam aqua; ergo non est frigida in fumo. 3. quia difficilius separatur ab aqua humiditas, quam frigiditas: ergo potius aqua est sume humida quam sume frigida. 4. nam loca maritima sunt calidiora quam non maritima: ergo aqua non est magis frigida, quam terra.

769 Resp. negando antecedens, nam non solum est frigiditas causa congelationis, sed siccitas, ut patet in sale apostrofito supra nivem, qui glaciatur nivem. Ad 2. Resp. distinguendo consequens, frigidior est nix quam aqua, si aqua non est impura, nego, si aqua est impura, ut est quæ reperitur apud nos, concedo; quia si poneretur absque alijs mixturis non in frigidaretur à nive.

770 Ad 3. concesso antecedenti, nego consequens, quia licet frigiditas minus agat, tamen frigiditas resistit magis quam illa. Ad 4. concesso antecedenti nego consequens, quia terræ maritimæ propter suam humiditatem parum conservant nivem, & glaciæ, bene vero loca alia terrestria propter siccitatem quam habent.

SECTIO III.

An & quomodo possit unum elementum transire in aliud.

771 Ad quod suppono aliud esse symbolum, aliud disymbolum. Primum dicitur quod convenit cum alio in vna qualitate ut aqua & aer, qui conveniunt in humiditate; aqua & terra in
fri-

frigiditate, terra & ignis in siccitate, aer & ignis in calore. Elementum disymbolum est, quod in nulla convenit qualitate cū alio, vt ignis, & aqua, quæ disconveniunt in omnibus qualitatibus, & etiam aer & terra.

Sit conclusio: quodlibet elementum immediatè potest transire in aliud, facilius vero fit conversio inter symbola.

772 Probatur conclusio in symbolis, nam aer convertitur in ignem, dum accenditur flamma, & aer in aquam, vt patet in subterraneis. Probatur in disymbolis, nam si in aliquem fornacem eiiciatur gutta aquæ, tunc ignis ex natura sua petit conuertere aquam in ignem, nam petit generare sibi simile; & licet aliquādo generetur aer vel aliud, hoc non erit ex exigentia ignis, sed de per accidens.

773 Diximus tamen cum Aristotele facilius converti duo symbola quam duo disymbola, quia ad conversionem symbolorum solum requiritur quod destruatür vna qualitas, in qua opponuntur; at vero vt disymbolum cōvertatur in aliud disymbolum, requiritur quod destruantur duæ qualitates contrariæ, & duæ producantur, quod est difficilius.

774 Obijcies i. si vnum disymbolum transiret in aliud disymbolum, daretur transitus de extremo ad extremum, quin sit per medium; sed hoc est falsum: ergo &c. Minor probatur nam potest ignis producere simul in materia aquæ omnes qualitates necessarias ad formam ignis: ergo prius introduceret quatuor gradus caloris & quatuor siccitatis: ergo in illo tunc erūt in illa materia quatuor qualitates: ergo generabitur tunc forma mixti.

775 Resp. i. quod si hoc argumentū intendit probare quod regulariter vnum elementum non convertitur immediate in aliud licet sit symbolum, vel disymbolum, concedemus. Si autem intendat probare quod non potest contingere conversio immediata, quam nos admittimus, Resp. distinguendo maiorem: quādo extrema non petunt dispositiones ad medium, cōcedo; quādo petunt, nego; & distinguo minorem eodem modo, & nego consequ. quia etiam fit transitus in aere de tenebroso in lucidum quæ sunt extrema, quin hoc fiat per medium, scilicet mediante aliqua qualitate distincta à luce. Ad prob. minoris conceditur Antecedens communiter loquendo; nego tamen quod aliquādo non possit contingere quod ignis vno instanti producat

cat vltimas dispositiones vt transeat illa materia à formâ aque in formam ignis.

776 Obijcies 2. tam facile possunt duæ qualitates superare alias duas contrarias, ac vna superare aliam contrariam: ergo tam facile destruentur duæ contrariæ ab alijs duabus, ac vna ab alia: ergo tam facile convertentur symbola elementa, ac disymbola. Resp. distinguendo antecedens: si solum operentur duæ qualitates contrariæ contra alias duas contrarias, vel vnâ contraria contra aliam contrariam concedo; si operetur etiâ substantia in qua subiectantur talia accidentia, nego: cumque substantia elementi symboli pugnet contra vnâ solam qualitatē, & substantia disymboli contra duas, promptius vincitur resistentia symboli, quam disymboli.

777 Obijcies 3. facilius convertitur aqua in ignem, quam terra in ignem; sed aqua est elementum disymbolum igni, & terra symbolum: ergo facilius convertitur elementum disymbolum, quam symbolum. Distin. cons. si cetera sunt paria, nego; si cetera sint imparia, concedo; aqua enim ideo convertitur citius in ignem quam terra, quia aqua habet minus materiæ quàm terra, taliter quod si ponerentur in portione æquali, citius converteretur terra in ignem, quam ipsa aqua.

SECTIO IV. De loco Elementorum.

778 Affero 1. contra aliquos dari elementum ignis supra aerem. Probat, nam ignis flamma ascendit sursum: ergo signū est quod quærit centrum supra. Confirmatur à paritate centri corporis gravis, quod arguitur esse infra, nam omne corpus graue semotis impedimentis illuc descendit: vnde centrum ignis erit concabū Lunæ, qui est locus superior respectu loci cuiuslibet alterius elementi.

779 Obijcies 1. si ignis esset supra aerem, videretur à nobis, sicut videtur ignis à longe existens, & astrorum lux. 2. quia Cœli & aer vicinus, illius ardore incenderentur. 3. quia vel aleretur pabulo, vel non? Si primum, incenderentur cœli; si secundum: ergo destrueretur, quia experimur ignem deficiente pabulo perire. 4. quia corpora cœlestia quando infrigidāt nos, etiam infrigidarent ignem illum intermedium.

780 Resp. ad primum: ignem in sua sphaera non videri propter

ter illius subtilitatē magnā, sicut neque videtur aer; lux astrorum videtur propter maiorem eorum densitatem, & spiritudinem. Ad secundum dico, aerem non inflammari, quia influentijs astrorum, quę sunt valde efficaces, impeditur ne descendat calor; & etiam quia obstant aeris humiditas, & frigiditas vaporum qui sunt in media regione aeris. Nec coeli incenduntur, tum propter resistantiam suarū formarum, tum etiam quia astrorum influentię id impediunt. Ad 3. dico, ignem in sua sphaera conservari sine pabulo, quia est sine contrarijs, secus de igne qui est inter nos. Ad 4. dico corpora coelestia influere in nos producendo in igne intermedio aliquem gradum, vel humiditatis, vel frigiditatis ut ait Ovicdo, vel alium effectum distinctę speciei.

¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷ ¹³²⁸ ¹³²⁹ ¹³³⁰ ¹³³¹ ¹³³² ¹³³³ ¹³³⁴ ¹³³⁵ ¹³³⁶ ¹³³⁷ ¹³³⁸ ¹³³⁹ ¹³⁴⁰ ¹³⁴¹ ¹³⁴² ¹³⁴³ ¹³⁴⁴ ¹³⁴⁵ ¹³⁴⁶ ¹³⁴⁷ ¹³⁴⁸ ¹³⁴⁹ ¹³⁵⁰ ¹³⁵¹ ¹³⁵² ¹³⁵³ ¹³⁵⁴ ¹³⁵⁵ ¹³⁵⁶ ¹³⁵⁷ ¹³⁵⁸ ¹³⁵⁹ ¹³⁶⁰ ¹³⁶¹ ¹³⁶² ¹³⁶³ ¹³⁶⁴ ¹³⁶⁵ ¹³⁶⁶ ¹³⁶⁷ ¹³⁶⁸ ¹³⁶⁹ ¹³⁷⁰ ¹³⁷¹ ¹³⁷² ¹³⁷³ ¹³⁷⁴ ¹³⁷⁵ ¹³⁷⁶ ¹³⁷⁷ ¹³⁷⁸ ¹³⁷⁹ ¹³⁸⁰ ¹³⁸¹ ¹³⁸² ¹³⁸³ ¹³⁸⁴ ¹³⁸⁵ ¹³⁸⁶ ¹³⁸⁷ ¹³⁸⁸ ¹³⁸⁹ ¹³⁹⁰ ¹³⁹¹ ¹³⁹² ¹³⁹³

requiritur forma mixti resultans, & materia primæ corporum quæ miscenda sunt. Vnde vt detur mixtio de qua hic loquimur, non sufficit quod vnum desinat esse, vt contingit in augmentatione & generatione, sed requiritur quod illa omnia, quæ miscentur corrumpantur.

783 Sic definiuit Aristoteles mixtionem: *miscibilium alteratorum vnio*: dicitur *vnio* & continuatio formæ quod est idem, vt non solum intelligatur quod ad mixtionem sufficit vnio materiae eorum corporum quæ miscentur, sed quod etiam requiritur vnio & continuatio formæ, ita vt sit vna & eadem forma in duabus materijs eorum, quæ miscentur. Particula *miscibilium*: ponitur ad denotandas entitates quæ miscentur: & particula *alteratorum*: etiam denotat, quod illa quæ mixcentur debent prius alterari. Clarius tamen magis, explicat Rubius mixtionem sic: mutatio substantians ad formam mixti ex miscibilibus congregatis, & per mutuam alterationem dispositis, atque corruptis, quæ virtualiter vniuntur, & continentur.

Sed dubiū est an quando miscentur elementa ex quibus resultat mixtum in ipso mixto maneant actu, & formaliter formæ elementorum? Resp. non manere actu, & formaliter, sed virtualiter quatenus manent qualitates, formarum elementorum filix. Non vero manent in gradu intenso, sed in remisso. Probatur ex Aristotele aiente quod formæ elementorum non manent in mixto formaliter, sed tantumquam in virtute.

784 Probatur ratione, quia mixta distinguuntur ab elementis in eo quod quodlibet mixtum exigit quatuor primas qualitates, non vero quodlibet elementum: ergo cum virtus accidentalis elementorum consistat in quatuor primis qualitatibus, in mixtis erunt elementa virtualiter, non virtute substantiali sed accidentali.

785 Arguunt 1. formæ elementorum non manent formaliter in mixto: ergo mixtum solum continet vnā formam, sicut elementum: ergo erit corpus simplex sicut elementum. Secundo quia in combustionem ligni experimur quod accenditur flamma quæ est ignis, & segregantur cineres, quæ sunt terrei, & exalatur fumus, qui est vapor aereus, & exit humor aqueus: ergo mixtum resolvitur in elementa, & sic manent formaliter in illo. 3. per collisionem duorum truncorum lauri exit ignis ab illa mixtione aut fricatione corporum: ergo quia erat antea in illis. 4. quia licet in cadavere maneant aliquæ qualitates hominis, non dicitur manere hominem: ergo licet in mixto manent

neant aliquæ qualitates elementorum, non dicendum est ideo manere elementa.

786 Ad 1. Resp. mixtum non dici tale, quia habeat plusquã unam formam substantialem, sed quia habet quatuor primas qualitates à distinctione elementi. Ad secundum respõdeo quod in eo tunc de novo producitur forma ignis, quæ est forma elementalis, & etiam producitur aliæ formæ, quæ sunt forma mixti distincti, licet habeant aliquam similitudinem cum terra, aqua & aere. Ad 3. respondeo, quod per collisionem duorum lignorum lauri, generatur de novo forma ignis à Cælo, vel à Deo, attentis dispositionibus productis in illis corporibus medio impulsu & collisione, vel generatur forma ab ipsis corporibus collisionis. Ad 4. resp. quod admixtum requiritur collectio aliorum & permanentia virtualis, quod non reperitur quando homo corrumpitur, & convertitur in cadaver.

SECTIO VI. De gravitate & levitate.

787 Dubium est an formæ quibus redditur res gravis, vel levis, sint distinctæ à substantia.

Sit conclusio. Gravitās & levitas distinguuntur realiter à subiecto gravi vel levi. Probatur, nam gravitas & levitas intenduntur, & remittuntur; Sed subiectum non: ergo distinguuntur. Secundo, nam aqua calida est levior quã aqua frigida; Sed subiectum manet idem: ergo. 3. nam apud aliquos, vapores aquæ servant substantiam aquæ, sed vapores ascendunt quin habeant gravitatem: ergo gravitas non est ipsum subiectum.

788 Dices, gravitatem hominis idempticari cum anima rationali, nã hæc habet virtutē producendi impulsu deorsum, sicut habet virtutem producendi sensationes materiales. Contra, nam etiam Angelus habet virtutem producendi impulsu deorsum, & non est idem cum gravitate. Deinde nam licet homo aliquis idempticaretur cum pluribus animabus rationalibus, non amplius gravitaret ac si cum una: ergo non idempticatur gravitas cum anima.

789 Sed objicies, non datur à quo dimanet gravitas hominis: nam non à materia, hæc enim est indifferens ad gravem vel levem, ut patet in materia aeris. Deinde non ab anima, quia secundum se non est gravis: ergo non est aquo oriatur, & sic idem-
ti-

rificatur cum substantia. Resp. talem qualitatem gravitatis vel dimanare a permixtione quatuor primarum qualitarum, ut patet in mixtis; vel a permixtione qualitarum quas exigunt elementa, vel consistere in ipsis qualitatibus. Ratio est, quia ut tenet communior & probabilior sententia, gravitas terræ distinguitur specie à gravitate aquæ; siquidem illa exigit locum infimum, ista locum supra terram; sicut levitas ignis exigit locum superiorem omnibus elementis, & levitas aeris locum immediatum igni: ergo cum exigant diversa loca, etiam erunt diversæ gravitates & levitates in specie, & sic potest dici quod gravitas & levitas consistunt in ipsis qualitatibus permixtis; siquidem diximus cū Aristotele, quod elementa solum exigunt duas qualitates, & cum petant gravitatem & levitatem, debemus asserere, quod in elementis est idempræfata realiter gravitas & levitas cum duabus qualitatibus primis.

SECTIO VII. *Aliqua dubia solvuntur.*

790. Dubium 1. est an aliquod mixtum graviter magis quam elementa gravia. Resp. affirmative, quia cæteris paribus, magis gravitat plumum, & aurum, quam terra & aqua; siquidem si esset locus ad descensum centri terræ, & ponerentur plumbum & terra in æquali distantia, citius perveniret plumbum quam terra: ergo certum est quod aliqua mixta gravitant magis quam elementa gravia.

791. Dubitabis 2. an aer, & ignis gravitent, vel levitent in propriis locis? Resp. 1. nec gravitare, nec levitare in propriis locis. Probatur, quia ignis, & aer non conantur descendere à propriis locis, nec conantur ascendere ad loca superiora, nempe ad spacium imaginarium, siquidem iam sunt in suo connaturali loco: ergo ignis, & aqua nec gravitant nec levitant quando sunt in suis propriis locis.

792. Resp. 2. ignem & aerem levitare dum sunt in alienis locis: hæc conclusio patet experientia, & insuper nam ignis, & aer dum sunt infra corpora gravia, conantur impellere alia corpora impediencia ascensum ad suum locum, sicut corpora gravia dum sunt supra levia, conantur impellere corpora impediencia descensum ad suum locum: ergo sicut corpora gravia

gravitant in alieno loco, ita corpora levia levitant in alieno loco.

793 Dubium ultimum est an aqua & terra gravitent in suis proprijs locis? Resp. negative : & probatur, nam in tantum res gravitant, in quantum existunt in loco superiori improprio illis, & patiuntur violentiam, taliter quod quantum est ex se aut quatenus est ex se, conentur descendere ad locum naturalem, & proprium; sed quando res existunt in suo proprio loco, non existunt in loco superiori improprio nec patiuntur violentiam: ergo nec gravitant, dum existunt in tali loco.

794 Confirmatur experientijs, nam cum quis natat in imo maris, non sentit gravitatem aquæ existentis supra se ipsum: ergo ideo talis aqua non gravitat, quia existit in suo proprio loco.

795 Dices: quando natans conatur elevare aliquam partem interiorem aquæ, sentit difficultatem ad elevandam illam portionem aquæ: ergo signum est quod elementa gravia adhuc gravitant in suo proprio loco. Resp. quod difficultas illa, quæ experimur ad elevandam illam portionem aquæ, non provenit ex eo quod talis portio aquæ gravitet, sed quia ad hoc ut elevetur illa portio aquæ, debent separari & disiungi inter se aliæ partes superiores aquæ, quæ partes impediunt quatenus est ex se, talem separationem.

FINIS TRACTATVS DE GE- NERATIONE.

TRACTATVS DE ANIMA.

796 **T**Ractatus de Anima nobilior est inter ceteros Philosophicos, vtpote de ente nobiliori tractans. Cuius obiectum est compositum constans anima vt forma, & corpore siue materia organica: quod totum est principium operationum vitalium. Et licet aliqui sæpe hunc tractatum incipiant ab speculatione animæ in communi: Nos tamen à communioribus incipientes, prius agemus de vivente vt sic communi ad omnia principia vitaliter operantia, & postea de anima, viventis forma in communi, & in particulari tractabimus.

DISPUTATIO XXXI.

De Vivente.

SECTIO I. *Quid sit.*

797 *Exacta viventis definitio multum vexat Doctorum ingenia, vt scilicet primum conceptum viventis explicet, & omni viventi conveniat. Omisissis ergo diversis Authorum definitionibus, à nobis tenenda est communis explicatio, quod movetur ab intrinseco, vel quod habet ab intrinseco perfectionem natura sua intrinsecam, ita quod non sit vivens quod non movetur ab intrinseco per motum intrinsecum. Hæc explicatio est Divi Thomæ: quam licet hic non omnes sub iisdem terminis admitant, hac tamen fere omnes in diversis materijs vtuntur ad explicandam diversitatem operationum vitalium, à non vitalibus.*

798 *Per ly, quod movetur non intelligitur à D. Thoma motus strictè sumptus quem definiit Arist. 3. Physic. sed motus late sumptus, prout idem sonat ac operatio; non quidem operatio pure physica, sed præscindens à physica, & intentionali; vt sic comprehendat modum operandi omnium viventium, tam intellectualium, quam non intellectualium. Comprehenditur ergo operatio intellectus, & voluntatis, adhuc divina; nam licet hæc in re non oriatur à principio, tamen se habet vt actus, & operatio intentionalis, saltem penes nostros conceptus.*

799 *Per ly ab intrinseco denotatur quod motus, seu operatio ita sit ab imò principij, quod per suam naturam exigit in-*
ti-

timilitatem ad dandam denominationem ; taliter quod si daret eam, licet per possibile aut impossibile non haberet intimitatem, sed ab extrinseco applicaretur, talis motus seu operatio argueretur non esse vitalis. Ideo Deus non dicitur vivere per æternitatem, & infinitudinem, non quia hæ perfectiones nõ sint ei intrinsicæ, sed quia licet per impossibile eas ab extrinseco haberet, eodem modo denominaretur. Cognitio vero dicitur operatio vitalis, quia si ab extrinseco proveniret, non denominaret cognoscentem.

800 Patet hoc in vnione Verbi ad Humanitatem, per quam Verbum denominat eam intrinsecè terminatam, eodem modo ac reliquæ humanitates denominantur à proprijs subsistentijs, quæ ab ipsis oriuntur vt proprietates; & tamen si cognitio Verbi vniatur Humanitati, non denominabit eam cognoscentem, aut vitaliter operantem, non alia ratione nisi quia denominatio subsistentis non essentialiter requirit, quod sua forma seu terminus denominans sit ab immo subiecti, benè verò cognitio. Patebit hoc amplius ex solutione argumentorum.

801 Obijcies 1. vivens est quod movetur &c. ergo Deus qui propriè non movetur, non erit vivens; sicut nõ est homo qui propriè non est animal rationale. Resp. disting. anteced. vivens est quod movetur motu strictè sumpto, nego; motu latè sumpto. Concedo anteced. & nego conseq. Quia iam Deus habet motum, seu operationem latè sumptam; & vivens diximus quod præscindit à motu strictè, & latè sumpto (sicut etiam intelligere cõmune Deo, & creaturis præscindit à simplicitate, seu compositione actus primi, & secundi) definitio verò hominis non præscindit ab animali rationali, strictè aut latè sumpto, sed requirit propriè animal rationale.

802 Obijcies 2. corpus grave movetur ab intrinseco in cẽtrum, & tamen non vivit; ergo. Resp. disting. movetur ab intrinseco per se intrinseco, nego; per accidens intrinseco, concedo. Nam eodem modo fertur in centrum si ab agente extrinseco impellatur, ac si moveatur à se. Resp. 2. quod motus corporis gravis non est à se sibi, sed sui in centrum, & quasi ad extra: vivens autem debet producere motum à se sibi, scilicet sibi adquirere, vt in se solo maneat.

803 Instabis: Proprietates dimanant ab intrinseco essentiæ, & ipsi essentiæ; & tamen talis dimanatio non est vitalis; ergo. Resp.

disting. ita ut per se requiratur talis dimanatio, nego: per acci-
dens, concedo: ut patet, nā eodē modo frigescit aqua, & denomi-
natur frigida per frigiditatem quam habet ab agente extrinse-
co, ac per eam quam sibi ipsa producit: ergo per se non requi-
rit quod frigiditas oriatur ab ipsa aqua.

804. Obijcies 3. Pars quæ acquiritur per nutritionem, po-
tuit haberi in prima productione ab agente extrinseco; ergo nō
petit esse ab intrinseco subiecti. Resp. distin. pars eadem quoad
entitatem, concedo: quod actionem, & denominationem, nego.
Si autem haberetur in prima productione ab agente extrinse-
co, non nutrirer, nec denominaret nutritum, sed augeter per mo-
dum additamenti comproducti.

805. Obijcies 4. Ignis lichni, seu candelæ mouetur ab intrin-
seco, siquidem augetur per intus sumptionem; & tamen non vi-
vit: ergo. Resp. 1. nego absolutè anteced. quia solum augetur per
iuxta positionem. Resp. 2. disting. augetur per intus sumptionem
taliter quod per se requirat huiusmodi actionem, nego; quia ig-
nis eodem modo augetur per iuxta positionem: per accidens,
sub distinguo: modo non speciali vitalium, concedo: modo pro-
prio vitalium, nego. Nam pabulum quo augetur ignis candelæ,
v. g. non præcisse atrahitur ab ipso igne, sed ipsum pabulum iā
informatum calore se approximat ipsi igni, tanquam centro in
quod fertur, ratione caloris accepti; unde attractio non tam stat
in ipso igne, quam in pabulo ipso; quod iam affectum qualitati-
bus ignis, se approximat ipsi igni.

SECTIO II. De vivente in actu 1. & 2.

806. Duo in suo conceptu adequato dicitur vivens: & princi-
pium motus seu operationis, quod vocatur actus primus; & ip-
sam operationē vitalem quæ vocatur actus secundus, & est ipsa
vita. Vivens aliud dicitur physicū, aliud intentionale: istud est, cu-
ius operatio est intentionalis, v. g. per intellectum, scilicet, & vo-
luntatem, ut Deus, Angelus, & homo: illud est quod se auget per
intus sumptionem, v. g. Nutribile & plantæ in sua nutritione; di-
citur *physicum* quia exercetur per operationes entitativas: nam
vivens intentionale etiam est physicè vivens, propterea *physicè* so-
nat idem ac *verè*, & *realiter*, sed non dicitur vivens *vita* phy-
sica modo dicto.

Quam-

807 Quamvis Deus non habeat actum primum intelligendi, & volendi (de quo in Theologia) potest tamen dici vivens in omni actu atione perfectissimum, non quod habeat operationem dimanantem à principio, sed perfectionem ipsam principij, & operationis per purissimam identitatem: erit ergo vivens in actu primo, & secundo, non secundum imperfectionem actus 1. & 2. sed secundum id quod est perfectio in utroque. Angelus & homo absque aliqua limitatione possunt dici habere actum primum & secundum vivendi, quia uterque habet rationem principij & operationis. Idem de sensitivis, & vegetativis.

808 Circa actum primum hominis, assero quod Potentiæ in intellectiva, volitiva, sensitiva, appetitiva, &c. sunt vitales in actu 1. Ratio est quia eorum actus secundi sunt vitales immanentes. Potentiæ vero generativa ex suo genere non est talis, nam eius actio est transiens, non vitalis: ad summum erit præsuppositivæ. Potentiæ loco motiva potest dici vitalis suppositivæ; non verò formaliter; quia eius operatio, scilicet motus localis, non perit ex se formaliter provenire ab intrinseco, quia eius terminus, scilicet præsentia, eodem modo acquiritur licet motus sit extrinsecus.

809 Assero 2. species impressa, & habitus, & si quæ alia requirantur ex parte actus 1. intellectus, & voluntatis, non sunt formaliter vitalia adhuc in actu 1. Ratio est, quia vel non producant actum vitalem; vel si producant, non ut principium, sed ut principij virtus; erunt ergo vitales ut *quo* in actu 1. non vero ut quod: insuper species impressa se habet ex parte obiecti, & tanquam ab extrinseco. Erunt ergo hæc omnia ad summum vitalia reductive, non verò formaliter.

810 Circa actum 2. Assero quod intellectio, volitio, sensitio, &c. sunt vitales in actu 2. Pater quia sunt operationes ab intrinseco & immanentes, quod requiritur, & sufficit. Ratio verò, quæ est operatio potentiæ loco motivæ, non est formaliter vitalis, propter dicta supra. Insuper nec actio præparativa alimentii ad nutritionem; quia non est immanens; nam cum precedat actionem productivam unionis alimenti cum vivente, non est idem efficiens, & recipiens; efficiens enim est anima, recipiens verò materia alimentii, quæ nondum est pars viventis.

SECTIO III. *Quæ participant rationem vitæ.*

811 Triplex datur gradus vitæ, intellectivus, scilicet, sensi-

tivus, & vegetativus. Primum participant Deus, & Angelus: secundum Bruta; tertium plantæ, & omnes tres homo. De Deo patet; nam ipse de se dicit *vivo ego*: sed non est alia perfectior vita quam intellectiva: ergo hanc participat Deus. De Angelo etiam patet; nā producit & recipit suas intellectiones, & volitiones, quæ sunt operationes immanentes; nihil ergo amplius requiritur ut vivat. Bruta similiter eliciunt, & recipiunt sensationes; vident enim, & audiunt, dolent, exclamant, &c. quæ non præstant plantæ, nec alia non viventia.

812 Circa plantas est specialis difficultas: an scilicet augeantur per intus sumptionem; & dato quod augeantur, debeant dici viventes. Affero ergo quod plantæ se nutriunt per intus sumptionem: patet, nam atrahunt alimentum per poros, non minus qua caro, nervi, & ossa in homine. Insuper quia non solum inducant suam formam in alimentum quod atrahunt, sed etiam intendunt sibi copulare. Debent ergo nomine *viventis* gaudere, nam sic eas vocant D. Augustinus, & Thomas, & in questione de nomine multum probat autoritas.

813 Hominem vivere nihil magis notum. Cognoscit enim sicut Angelus, sentit sicut bruta, & se nutrit sicut plantæ. Sed præcipua difficultas est, secundum quas corporis partes vivat, seu informetur anima. Suppono quod vivit secundum partes præcipuas, carnem scilicet, ossa, hepar, &c. & queritur nunc, an secundum sanguinem, humores, lac, &c.

814 Affero 2. quod homo non vivit secundum sanguinem, hoc est, quod sanguis non animatur. Probatur 1. ex Arist. dicente, sanguinem esse membrum animalis in potentia: ergo actu non animatur. 2. quia sanguis est alimentum, quod convertitur in vivens: ergo in conversione recipit formam viventis, quam non habebat. 3. Omnes partes animatæ sunt continuæ; sanguis autem, utpote fluidus non continuatur cum corpore. 4. quia non augeatur per intus sumptionem, sed crescit per iuxta positionem. 5. quia sanguis sponte foras erumpit, & una pars integralis requirit separari ab alia.

815 Obijcies 1. Verbum Divinum assumpsit sanguinem: ergo animatur: Nego consequ. quia sicut assumpsit materiam primam, potuit & sanguinem inanimatum. 2. sanguis est pars animalis: ergo animatur. Distinguo anteced. pars essentialis aut integralis, nego, pars alimentalis, sive necessaria ad nutritionem, concedo, & nego consequ.

816 3. Ex Trident. ex vi Verborum ponitur sanguis in specie vini; & in specie panis per concomitantiam: ergo connectuntur caro, & sanguis ad integrandum corpus. Disting. anteced. ex vi naturalis connexionis tanquam partis integralis, nego; tãquam partis necessariæ à natura ordinatæ, concedo anteced. & nego conseq. Quod autem sanguis non sit pars integralis, patet; nam poneretur ex vi Verborum cum ponitur corpus & partes integrantes ipsum.

817 Affero 3. semen non animatur. 1. quia sponte foras erumpit. 2. quia est excrementum, & non pars integralis. 3. quia non continuatur cum vivente. Et licet semen dicatur pars substantiæ, sed est pars excrementitia, utilis tamen ad generationem. Ex his infero alios tres humores, scilicet pituitam, flavam vilem, & atram vilem non animari.

DISPUTATIO XXXII. *De Anima in communi eiusque potentijs.*

SECTIO I. *Definitur, & explicantur eius munera.*

818 Anima sic definitur: *Actus primus corporis physici organici potentia vitam habentis.* Dicitur *Actus*, completivus quidem, & informans, non vero activus, *Primus*, non verò secundus vt accidentia. *Corporis*, idest, materiæ primæ, nude omni forma substantiali. *Physici*, idest, materiæ naturalis, & non artificialis. *Organici*, idest, cum organizatione accidentali. *Potentia vitam habentis*, idest, quod talis materia sit apta ad recipiendam ipsam vitam, five animam.

819 Triplex est anima (vt iam explicui in triplici gradu vitæ) vegetativa tantum, vt in plantis; sensitiva, & vegetativa, vt in brutis; vegetativa, sensitiva, & rationalis simul, vt in homine. Anima ergo hominis vtpote nobilior, & superior, continet gradus inferiorum, non solum eminenter, sed etiam formaliter.

820 Queritur, vtrum Anima sit actus informans, vel solum assitens? Actus assitens est, qui non habet vnionem cum subiecto; informans verò qui subiecto per vnionem copulatur. Affero quod anima est actus informans. Probat de materiali: nã anima materialis est formaeducta de potentia materiæ; sed omniseductio est vnio formæeductæ cum materia: ergo.

De

821 De anima rationali patet: tum ex Concilijs id definiē-
tibus: tum etiam ratione: quia in generatione hominis produci-
tur unio inter materiam, & animam; nam nihil aliud potest esse
terminus generationis, cum materia & anima utpote creatæ, nō
possint generari: ergo sola unio: ergo media hac informat ani-
ma.

822 Dices, anima rationalis, utpote spiritualis, est impropor-
tionata enti materiali. Disting. Est improporcionata in esse
entis, concedo: in esse accomodationis, nego. Dices 2. *Unū quod-
que recipitur ad modum recipientis*; sed subiectum recipiens nē-
pe materia, est extensum, non autem anima: ergo. Resp. quod
anima non recipitur in hæsiue, & propriè, de qua receptione est
proloquium. insuper est extensa virtualiter, licet non formaliter.

SECTIO II.

Utrum potentia distinguantur realiter ab Anima.

823 De utraque anima procedit difficultas scilicet de ma-
teriali & spirituali: nam sicut hæc habet suas potentias, scilicet
intellectum & voluntatem; ita illa suos sensus, & potentias ma-
teriales: quidquid ergo dicamus de potentijs animæ spiritualis,
intelligetur etiam suo modo de potentijs materialibus.

824 Affero contra communem Thomistarum senten. quod
potentia non distinguuntur realiter ab anima. Probatur 1. &
specialiter de rationali: nā potentia volitiva vult & amat obie-
ctum: ergo debet habere cognitionem illius; nam *nil volitū, quin
præcognitum*: sed si distinguatur ab intellectu, non habebit cog-
nitionem: ergo non distinguitur, ergo nec ab anima.

825 Dices, sufficere quod intellectus cognoscat, & iam per
sympatiam movebitur voluntas: contra, nam motio voluntatis
nō est pure physica ut appetitus innati, sed affectiva intentio-
nalis, quæ requirit expressionem obiecti in ipsa potentia quæ
mouetur: Contra. 2. nam sympatia stat in similitudine qualitātū:
ergo si hæc aliquid efficit, efficiet etiam ut voluntas intelligat,
& intellectus amet: sed hoc non: ergo nil.

826 Prob. 2. nam ut distinguatur ab anima, nō sufficit quod
hæc ad varios actus intelligendi & amandi sit indifferens: ergo.
Prob. min. nā intellectus est indifferens ad iudiciū, vel discursū;

voluntas ad amorē, vel odium: ergo deberent etiam in intellectu & voluntate multiplicari potentia. Dices, intellectum determinari per speciem, & per intellectum voluntatem. Sed cur non etiam ipsa anima determinabitur per speciem, & erit intellectus? Et per actum proprium determinabitur ad amandum, & erit voluntas?

827. Prob. 13. nā si a liquid probaret distinctionē potentiā, maximē diversitas munerum & officiorum animā: sed hæc non probat: ergo. Prob. min. ad hominem contra Thomistas; nam per illos idem habitus sufficit ad actus specie diversos: ergo potius eadem anima, quæ est vniuersalior, & est potentia. Confirm. nam anima nimis attenta ad vnum actum, non exercet alios, vt patet in Extaticis, qui non exercent operationes sensitivas: ergo quia omnes actus procedunt immediatē ab eadem anima.

828. Prob. tandem: quia si distinguerentur, maximē quia anima est substantia, & hæc non est operativa; sed substantia est operativa, vt vidimus in Physicis: ergo. Insuper quia anima est immediatē vivens, sed hoc debet esse operarium: ergo anima immediatē est operativa.

829. Obijcies 1. si anima per se eliceret volitionem, non esset libera; quia quod per se rei convenit, necessario convenit. Retorq. argum. ergo nec ipsa voluntas erit libera, quia etiam per se debet elicere volitionem. Disting. ergo probationem: quod convenit per se ex natura sua determinata, est necessarium, concedo; quod convenit per se, hoc est, immediatē sed cum indifferentiā, nego antec. & conseq.

830. Obijcies 2. Anima quæ est in capite, est eadem quæ in pede: ergo si anima capitis discurret, pes etiam discurret. Retorq. argum. anima pedis est eadem ac capitis: ergo si in capite datur intellectus, etiam dabitur in pede. Resp. nunc, quod anima pedis discurret, sed non in pede, nec prout in pede: nam eadē anima prout diversis dispositionibus seu organis applicata, diversas elicit operationes. Et sic in homine eadem anima gerit officia vegetativā, sensitivā, & rationalis.

SECTIO III. De Potentia passiva Animæ.

831. Sic conclusio: Anima etiam recipit immediatē actus spirituales. Ratio est, quia per eos vivit, & denominatur cognoscens;

cens; sed cognoscens est concretum ex subiecto, & cognitione: ergo. Sensatio verò materialis quâvis recipiatur in anima bruti, quæ est subiectum proportionatum; non verò in anima hominis, sed in eius materia. Ratio est, quia dependet à materia tanquam à subiecto: alias si sola anima esset causa materialis, & efficiens eius, poterit separata sentire.

832 Vnitur autem talis sensatio intrinsecè animæ tanquã termino, vt possit intrinsecè denominare animam sentientem. Possibilis tamen est sensatio recepta in anima; sed hanc nō denominabit materialem, sed habentem sensationem materialem.

833 Sit 2. conclusio: Possibilis est anima realiter distincta à suis potentijs: quia non sequitur contradictio. Anima tamen actualis realiter non differt; quia nō est necessitas distinctionis, nam non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate. Immo nec ex parte modi differt ab omnibus potentijs simul sumptis, quia idem & eodem modo connotant. Quælibet tamen potentia seorsim sumpta ab alia & ab anima, differt ex parte modi, quia habet diversa connotata. Sic loquimur de ipsis, & earum specificativo, tanquam si essent realiter diuersæ, cum tamen solum formaliter distinguantur.

DISPUTATIO XXXIII. De Anima materiali.

SECTIO I. De eius compositione.

834 Suppono Animam materialem habere partes essentialis metaphysicas, scilicet, genus, & differentiam, nã habet essentialiam, & definitionem sicut reliqua entia. Difficultas ergo est de partibus integralibus.

835 Sit conclusio: Anima materialis, tam brutorum perfectiorum, quam imperfectiorum, habet partes integrales, & est divisibilis. Prob. nam tota educitur ex potentia materiæ, & pars ex parte materiæ, non tota ex qualibet parte: ergo etiam tota recipitur in tota materia, & pars in parte, & ita dividitur & extenditur ad divisionem materiæ.

836 2. Prob. per nutritionem informatur nova pars materiæ: sed non per animam præexistentem, nam deberet iterum educi: ergo per partem animæ quæ educitur de novo: tum etiam quia si duas partes informaret, esset in duplici loco, quod repugnat

nat enti materiali. Nec dicas, in nutritione non educi de novo animam præexistentem, sed ad materiã novam terminative vñiri. Nam monstruosum est quod eadem anima vnas partes informet in hæfive, & alias terminative, cum pro omnium animatione æqualis sit ratio.

837 Obijcies I. D. Augustinũ dicentẽ: *cuiuslibet anima bruti est tota in toto & tota in qualibet parte.* Resp. quod S. Thomas concordat D. August. cum Arist. dicens, quod est tota totalitate essentia, non totalitate integritatis, aut virtutis. Obijcies 2. abscissa vna parte animalis, statim deficit ei motus: ergo ipsam non comitatur partialis forma, sed manet in toto; alias cur forma periret si erat propria partis abscissæ? Resp. quod sæpe durant aliquo tempore motus partis abscissæ, qui sunt signa partialis animæ: at si postea perit illa partialis anima, est quia deficit ei finis ultra quam exigit cum alijs partibus; ut patet in vna gutta aquæ, quæ corumpitur separata ab alijs.

838 Quæres an hæ partes animæ materialis sint homogeneæ, & similes? Resp. affirmative contra plures. Nam licet quælibet exerceat operationes diversas, non determinatur à se, sed ab organis. Et pars quæ informat carnem, potuit os nervum, oculum, aurem, &c. 2. nam partes diversæ speciei non possunt continuari: ergo. Cor sim. à paritate graduum intensiōis, qui communiter asseruntur esse eiusdem speciei, propter hanc rationem

SECTIO II. *An potentia materialis possit percipere spiritum.*

839 Resp. negative, & probo: quia obiectum spirituale est extra spheram potentia materialis, sed nulla potentia potest extrahi à sua sphaera: ergo. Patet. Nam ideo oculus nequit audire, nec aures videre, quia obiectum vnius est extra spheram alterius: ergo pariter de omni potentia materiali respectu spiritus. Sphæra dicitur ratio formalis specificativa potentia, v.g. respectu oculi lucidum coloratum, sub qua ratione attingit potentia suum obiectum materiale speciali modo tendendi.

840 Dices, intellectus saltem divinitus elevatus potest videre Deum: ergo & oculus corporeus elevatus etiam videbit spiritum. Nego conseq. nam Deus est verum, & sic non est extra spheram, sed extra proportionẽ; spiritus autẽ est etiã extra spheram oculi corporei. Vnde potentia materialis elevata, ad sum-

num poterit producere actum qui attingat spiritum, sed producat solum mere physicè, & non vitaliter perceptive; quia ad primum sufficit quodlibet ens, ad secundum autem requiritur esse de eadem sphaera.

841 Obijcies 1. nil est in intellectu quin prius fuerit in sensu; sed in intellectu datur cognitio Angeli: ergo & in sensu. Resp. obiecta materialia sensata prius esse in sensu; insensata vero, spiritualia & superna non, nisi ad summum occasionaliter per species rerum materialium.

842 Obijcies 2. ignis materialis inferni torquet Demone[m] spirituales: ergo potentia materialis potest attingere spiritum. Omissis variis solutionibus. Resp. quod ignis solum producit qualitatem spirituale[m] torquentem, hanc autem producere potest quodlibet ens; vel qualitatem alligantem demone[m] ad ignem; quin in hoc se habeat ignis ut agens speciale, sed ut quodlibet. Notari ergo debet discrimen inter *producere*, & *percipere*; quod primum non requirit ens speciei determinatæ, sed quodlibet productivum sufficit ad quodlibet producibile. *Percipere* autem est opus determinatæ potentiae vitaliter operantis, & hoc modo non potest tendere, nisi in obiectum suae sphaerae; at praecisse producere non habet sphaeram, & ideo potest fieri divinitus à quolibet.

SECTIO III. De potentijs materialibus externis, & internis

843 Potentiae materiales vitales sensitivae sunt in duplici differentia; aliae externae, quas vocamus sensus corporeos; aliae internae quas vocamus sensum communem, & appetitum sensitivum: utrasque igitur in hac sectione explicabimus; & prius de externis, quae communiter numerantur Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, & Tactus. Visus est: *Potentia intentionaliter perceptive lucis, & coloris*. Color sine luce non potest videri: bene tamen lux sine colore. Lux ex Arist. est: *qualitas terminativa conspiciendi*; vel si mavis: *qualitas constituens corpus diaphanum*. Color ex Arist. est: *quod movet actum conspiciendi*: Visus indiget speciebus, quia obiectum est distans, de quibus infra.

844 Auditus est: *Potentia intentionaliter perceptive soni*. Sonus est: *qualitas resultans ex collisione duorum corporum*. Eius subiectum est aer, & aqua (quia sentiuntur lapides ruentes infra il-

illam) & terra. Carer speciebus; quia eius obiectum, nempe sonus, est præsens; alias sicut & color, poterit sonus sentiri absens, & tam cito. Echo est sonus reflexus ab aëre verberato.

845 Olfactus est: *Potentia intentionaliter perceptiva odoris.* Odor non est substantia exhalata, sed qualitas secunda orta ex primis, prædenominante calore, & siccitate. Non sentitur medijs speciebus; quia non sentitur, nisi præsens; alias tam cito sentiretur, quam color.

Gustus est: *Potentia intentionaliter perceptiva saporis.* Sapor est qualitas secunda, facta in humido, aqueo, sicco, terrestri, decoquente calore. Non sentitur medijs speciebus, sed per se ipsum.

846 Tactus est: *Potentia intentionaliter percipiens qualitates tangibiles;* nempe quatuor primas, & duritiem, molliem, asperitatem, suavitatem, dolorem, voluptatem, & impulsus. Vis tactiva est diffusa per totum corpus. Eius organum est caro, & præcipue nervus. Carer speciebus; quia non sentitur nisi qualitas præsens, tam quæ est in ipsa potentia tactiva, quam quæ est in subiecto extrinseco quod tangit. Divinitus potest fieri sensitio de obiecto non existente; vel conservando Deus speciem sine obiecto, vel concurrendo loco speciei.

847 Præter sensus externos datur unus internus communis qui definitur *Potentia materialis intentionaliter r perceptiva obiecti sub ratione communi sensibilis.* Probat. quia bruta recordantur obiecti præteriti, sed sensus externus solum percipit obiectum præsens; ergo per sensum distinctum recordantur. Residet in cerebro, & habet species, quia percipit obiectum absens. Eius species producuntur per sensationes externas, & pervenientes ad sensum communem, simul cum illo produciunt actum qui dicitur phantasma; qui iterum relinquit alias species ad cognitionem memorativam.

848 Ad hanc potentiam cognoscitivam sequitur alia, quæ est appetitiva, & vocatur appetitus sensitivus. Definitur: *Potentia intentionaliter impulsiva ad bonum delectabile.* Residet in cerebro, ut possit illuminari à phantasmate. Dividitur in concupiscibilem, quæ inclinatur ad bonum delectabile; & irascibilem, quæ fugit malum, illi oppositum. Quatenus inclinatur in bonum delectabile prohibitum, dicitur fomes peccati.

849 Dubitabis an aliqua animalia in aliquibus sensibus exterminis excedant hominem? Difficultas est in modo operandi, nā in substantia certum est quod sunt perfectiores sensus humani, utpote cum anima identificati. Aliqui affirmant ex communi illo carmine:

*Nos Aper auditu, Lins visu, Simia gustu,
Vultur odoratu præcedit, Aranea tactu.*

Resp. tamen isto carmine plus celebrari ista animalia Poëticè, quam Philosophicè. Quare dico hominem præcedere omnia animalia: quia bonitas horum sensuum pendet ex bonitate temperamenti, istud autem excellentius homini, quam brutis competit, substantialiterque saltem est melius, licet non in perspicacia sumpta ab organis.

SECTIO III.

An dentur species impressæ.

Species impressa dicitur qualitas quædam ab objecto missa ad potentiam, media qua completur & determinatur potentia, ut unū potius quā aliud objectū percipiat; dicitur impressa quia imprimitur potentia quasi virtus objecti (ad differentiationem cognitionis, quæ est expressio) & dicitur vicaria objecti, quia concurrit vice illius,

850 Affirmo cum communi sententia, & probo 1. Quia omne agens debet esse approximatum passio, illi proportionatum, & determinatum ad illud: ergo potentia intentionalis, quæ est distans ab objecto circa quod operatur, debet illud trahere ad se; cumque sit potentia intentionaliter operativa, debet trahere illud, non in esse physico, sed intentionali; alias non erit proportionata virtus: sed solum per speciem impressam potest trahi intentionaliter: ergo.

851 2. Quia potentia est indifferens ad plura objecta, etiam præsentia, nec apparet aliud à quo possit determinari, nisi species. 3. Quia oculus clarius percipit objectum proximum quā remotum: ergo aliquid est in medio quod perveniens ad oculum movet ad clariorem visionem: immo in eadem distantia clarius videtur medijs perspicillis, quam sine illis; quod non potest aliunde provenire, nisi ab aliquo ex objecto procedente, & per medium ad oculum perveniente, quod speciem appellamus. Hinc perspicilla aculeata multiplicant objecta, quia multipli-

can-

cantur species. Post speculum etiam videtur obiectum, non in se: ergo in sua specie.

852 4. Si inter oculum, & obiectum ponatur corpus opacum, non videtur obiectum: ergo quia hoc trāsmittebat aliquid ad potentiam, necessarium ad visionem. 5. Ex communi prologo *ex obiecto, & potentia paritur notitia*; sed non potest cognitio ab obiecto per se procedere; tum quia sæpè est distans; tum etiam quia debet proportionari in esse intentionali, quod non potest fieri nisi per speciem: ergo media illa concurrat obiectum.

853 Tandem, quia sicut potentia generativa tendit ad multiplicandam speciem per productionem alterius individui physici in eadem natura simili, sic in esse intentionali expressivo potentię intentionales tendunt ad efficiendum alterum obiectum intentionaliter; ad hoc autem prærequiritur similitudo intentionalis per modum virtutis ex parte obiecti, quæ non potest esse alia, nisi species impressa: ergo hæc datur.

854 Obijcies 1. species impressa debet esse accidens; ergo non potest representare obiectum quod sit substantia, quia representans, & representatum debet esse similia. Retorqueo argumentum in specie expressa, scilicet cognitione, quæ etiam est accidens, & potest attingere, & representare substantiam. Resp. igitur quod iam est similis in esse virtuali intentionali, vel potius ipsum obiectum in esse intentionali, licet non entitativo.

855 Obijcies 2. species non videntur: ergo nec reddunt obiectum visibile. Transeat anteced. & nego cōseq. quia etiam per cognitionem cognoscitur obiectum, & non semper cognitio ipsa reflexè cognoscitur, nam non omnis cognitio est reflexa. Dixi transeat, sed potest negari antec. quia in speculo, & in aqua quod videtur est species.

SECTIO V. De Habitibus.

856 Habitus naturalis communiter definitur: *qualitas facili-
tans potentiam ad operandum actus similes illis à quibus gigni-
tur. Qualitas, stabilis* scilicet, in quo differt à dispositione facile
movili à subiecto. *Facilitans*, ut differat à prima specie impres-
sa, quæ per se non faciliat, licet iuvet ad actum; & ut differat
etiam

etiam ab habitibus supernis, qui simpliciter dant posse operari: à quibus etiam differt per ly *ad actus similes, à quibus gignitur*, quia habitus infusi non gignuntur ex actibus. Dari hanc facilitatem, experientia est certum; in quo autem consistat non est tam notum.

857 Affero cum communi sent. quod habitus communiter non differunt ab speciebus impressis intensis ipsarum potentialium. Prob. quia non sunt multiplicandę entitates sine necessitate; sed nulla est ad distinguendum habitus ab speciebus: ergo. Patet, nam sicut species remissa sufficit ad præcisse operandum, intensa etiam ad faciliter operandum: facilitas enim in eo stat, quod potētia promptius, & expeditius prorumpat in actū, hoc autem habet per species intensas. Nam ubi plures dantur species vnius obiecti quam alterius, naturale est vt potius illud obiectum cognoscatur, cuius plures sunt species, quia ex pluribus facilius est vnā occurrere potētiæ.

858 Hoc sic communiter explicatur de speciebus impressis, quas sæpè recipit potētia ab eodem obiecto, quæ sæpius repetitæ, dicuntur qualitas intensa. Aliqui tamen ponunt habitum, non in speciebus obiectorum, sed in speciebus quæ generantur in potētia ab eisdem actibus quos elicit, quod magis verum apparet, & magis conforme definitioni traditæ.

858 Obijcies 1. sæpè datur species, & non datur habitus: ergo habitus non est species. Disting. anteced. species intensa, nego; non intensa, conced. antec. & nego consequ. Obijcies 2. species præcedit actum: habitus sequitur ab actu, vtpote ab eo genitus: ergo non est species. Resp. disting. antec. species non intensa præcedit actum, concedo; intensa, subdistinguo: præcedit aliquem actum, scilicet illum quem debet gignere, concedo (sic autem etiam habitus præcedit actum) præcedit omnem actum, nego; nam non præcedit actus, à quibus fuit genita, & hoc etiā habet habitus.

DISPUTATIO XXXIII. De Anima Rationali, eiusque potentijs.

SECTIO I. Explicatur natura, & conditio anime rationalis.

859 Suppono vt de fide animam rationalem esse spiritua-
lem, & immortalem, vt optimè ex Scriptura, & Concilio Late-

rancens inferret, & probat N. Bonæ Spei ad hunc locum. Difficultas ergo est de compositione animæ rationalis: an scilicet ex eo quod spiritualis sit, repugnet illi habere partes integrales: an vero adhuc integraliter sit indivisibilis, & unde hoc habeat; nam partes essentielles metaphysicas, scilicet, genus, & differentiam, iam supponimus habere, sicut reliqua entia.

860 Communis sententia est, quod anima rationalis est indivisibilis, quia est spiritualis: quod sic probatur: quia omne ens corporeum, prout distinctum à spiritu, dicit ordinem ad materiam; hæc autem quæ etiā est corporea, intelligitur talis per ordinem ad quantitatem: cum enim quantitas dicat ex suo conceptu impenetrabilitatem, seu extensibilitatem partium, hinc est quod dicit distinctionem partium: unde quantitas ipsa se habet ut terminus in ordine ad quem mensuratur corporeitas ipsius materiæ, utpote connaturalis ipsi; & ipsa materia quantæ, est mensura reliquarum rerum corporearum: ut scilicet ea censeantur corporea, quæ dicunt connaturalem ordinem ad materiam quantam.

861 Cum ergo id quod dicit ordinem ad quantitatem, seu ad materiam quantam, dicat ordinem seu exigentiam ad impenetrabilitatem, seu extensionem, omne id debet habere partes, & per consequens debet esse divisibile; erit ergo indivisibile, quod non dicit ordinem ad quantitatem, nec ad materiam quantam, & hoc solum habet ens spirituale, & sic ens spirituale debet esse indivisibile. Alij explicant ens spirituale, per exigentiā replicationis; scilicet, per exigere esse totum in toto, & totum in qualibet parte: quæ quidem explicatio etiā includit indivisibilitatem; nam ideo tale ens exigit replicationem, quia est indivisibile, nam cum indivisibile nequeat communicari per partes, eo ipso quod exigit communicari pluribus partibus subiecti, vel loci, debet esse totum in toto, & totum in qualibet parte. Maneat ergo quod quocumque ex his modis explicetur ens spirituale, debet esse indivisibile, & sic anima rationalis ex eo quod sit spiritualis, erit indivisibilis.

862 Inferes. Ergo punctum indivisibile quantitatis erit spirituale. Nego consequentiam: nam punctum, vel est continuativum, ut admittunt componentes continuum ex partibus proportionalibus, & punctis continuativis; & tunc ordinatur ad partes extensas quantitatis: vel est compositivum, ut admittunt qui

qui continuum componunt ex punctis; & tunc erit extensum, & impenetrabile ut quo, licet non ut quod. Vel resp. quod punctum non exigit replicationem; immo quia est impenetrabile, exigit esse, extra alterius locum.

862 Inferes 2. Ergo anima rationalis non est spiritualis; patet nam dicit ordinem ad materiam quantam, siquidem cum illa componit totum. Respond: nego sequelam: & ad probationem dico, quod anima rationalis non dicit ad materiam ordinem dependentiam in esse, & operari, quod est proprium rei corporeae: non in esse, quia non educitur ex illa, nec in illa præcontinebatur; nec in operari, quia sine materia perfectissime operatur in statu separationis; nec pendet in conservari, alias separata destrueretur, & non esset immortalis; forma autem quæ est corporea pendet à materia in produci, in conservari, & operari.

863 Addo insuper quod licet possit dari ens spirituale, quod constet partibus, non tamen habet eas de facto anima rationalis: quod sic probo: nam abscissa una parte hominis, brachio, v.g. vel periret pars animæ qua informabatur, vel non? Si primum: ergo anima non est immortalis, quod est absurdum: si secundum: vel illa pars animæ regrederetur in corpus: quod nequit fieri absque miraculo, cum repugnet duplex anima in eodem corpore: vel migraret in Cælum, si esset abscissa in gratia; vel in infernum, si in peccato, quod non est minus absurdum. Ne ergo hæc dicantur, dicendum est animam rationalem esse indivisibilem.

SECTIO II. De intellectu, & intellectuione.

864 Intellectus est *Potentia spiritualis intentionaliter expressiva obiecti sub ratione veri*. Eius obiectum materiale est ens; formale verò veritas: nam licet noscat mendacia, noscit tamen ut vera mendacia. Dependet à phantasmate in cognoscendo, saltem pro hoc statu: immo quod primo cognoscit sunt singularia, quia phantasma sola singularia percipit. Intellectus agens & patiens solum ex parte modi differunt; nam idem intellectus, quatenus producit species ex phantasmate, dicitur agens, & quatenus per ipsas producit cognitionem, patiens.

865 Quatenus præcisse cognoscit, dicitur Intellectus, quatenus cognoscit obiecta iam cognita, per species memorativas, di-

citur Memoria: vnde intellectus & memoria est eadem potentia realiter, licet illam secundum diversos modos cognoscendi, vocemus diverso nomine. Actus memorativus directe attingit cognitionem præteritam, à qua fuit relicta species memorativa, & indirecte obiectum, licet magis attendat ad obiectum; sicut qui videt imaginem patris mortui, magis attendit ad patrem quam ad imaginem. Excitatio specierum est nobis ignotum quomodo fiat. Forre sit à Deo vt Auctore naturæ.

866 Diximus, quod intellectus attingit omne ens sub ratione veri, contra quod potest obijci: quod non solum attingit sub ratione veri, sed etiam sub ratione boni, & sub quacunque alia formalitate; patet, nam intellectus omnia cognoscit, non solum materialia, sed etiam formalia: nam intellectus proponit voluntati bonum sub ratione boni; quia cum ipsa sit potentia cæca, debet illuminari ab intellectu: ergo illuminatio debet esse de ratione boni, vt boni: patet nam nequit voluntas amare aliquid medium in ordine ad finem, quin intellectus proponat illi conducentiam medij ad finem: ergo intellectus proponit: ergo attingit intellectus: sed hæc conducentia medij ad finem est bonum sub ratione boni: ergo intellectus attingit bonum sub ratione boni. Insuper, quia intellectus cognoscit quod lucidum coloratum, vt tale, specificat potentiam visivam: ergo intellectus attingit lucidum coloratum vt tale.

867 Respondeo, quod datur duplex ratio formalis: vna quæ dicitur ratio formalis *sub qua*; alia quæ dicitur ratio formalis *qua*. Illa est media qua potentia tendit in suum obiectum, quin ipsa ratio formalis exprimat; est id, ob quod tendit potentia, non in quod tendit potentia; quæ specificat potentiam, & dat diversam lineam ipsi actui. Ratio verò formalis *qua* non est id, medio quo tendit potentia, sed in quod tendit potentia, quod exprimitur per actum, & dat ipsi speciem athonam, non vero diversificat lineam. Hoc igitur posito: intellectus habet præ ratione *sub qua* verum vt verum; at vero bonum, vt bonum, & alia specificativa aliarum potentiarum, solum sunt ratio formalis *qua* cognita, & expressata, à qua non specificatur intellectus.

868 Circa 2. Intellectio non est qualitas per actionem distinctam producta, sed per se ipsam, sicut modus. 1. Quia sine necessitate non debet dari actio distincta; nam quando forma est

determinata ad hoc ut procedat ab hoc agente, per se ipsam producit, v.g. modus; sed intellectio est determinata ut procedat à solo intellectu: ergo. 2. Quia intellectio per se ipsam est representatio obiecti sine forma distincta, & respicit obiectum; sed etiam per se ipsam representat obiectum intellectui: ergo sine actione distincta.

869 Dico 2. Si intellectio producat actione distincta, solum consistet in qualitate producta; quia hæc sola est representatio obiecti: sicut calor consistit in qualitate, & non in actione. Concretum tamen intelligens dicit intellectionem, intellectum, & actionem immanentem: hæc autem actio, siue sit stricta de Prædicamento actionis, siue lata, quæ dicitur grammatical, à termino ipso indistincta, sufficit ad denominationem vitaliter operantis.

SECTIO III. De veritate actuum intellectus.

870 Non loquimur de veritate transcendentali, quæ convenit omni enti, sed de veritate formali, quæ convenit actibus intellectus, scilicet iudicativis, qui dicuntur Propositiones. Actus igitur esse verum, est esse conformem suo obiecto, scilicet, quod obiectum ita se habeat in se, & à parte rei, sicut representatur per actum; v.g. in hoc: *paries est albus*, cuius veritas in eo stat, quod sit albus paries à parte rei, sicut representatur per actum. Duplex ergo datur relatio in actibus; una transcendentalis ad obiectum, prout proponitur; alia Prædicamentalis, ad obiectum prout in se est. Prima est essentialis omni actui, secunda non est essentialis per se & ex suo genere, sed per accidens, & ratione obiecti, vel principij. Aliquando potest necessario convenire. v. g. in actibus supernis.

871 Tripliciter dicuntur actus veri: Methaphysicè, Physicè, & contingenter. Ille actus dicitur Methaphysicè verus, cuius obiectum ita indefectibiliter se habet prout representatur per actum, ut nequeat adhuc divinitus aliter se habere; v. g. *Deus est Trinus & unus*; quia cum essentialiter Deus sit Trinus & unus, per quemcumque actum hoc representetur, erit necessario & Methaphysicè verus. Potest etiam actus dici Methaphysicè verus ratione principij; scilicet, cum provenit à principio, cui essentialiter sit cognoscere semper obiecta ut sunt in se: huiusmodi
sunt

sūt actus provenientes specialiter à Deo, per se, vel per habitū; qui necessario oriuntur veri, quia oriuntur à principio cui essentialē est cognoscere semper per actus veros quodcumque cognoscat.

872 Actus physicē verus dicitur ille, cuius obiecto non est essentialē se habere, sicut repræsentatur per actum; est tamen naturaliter necessarium, taliter, quod absque miraculo non possit obiectum aliter se habere, nisi prout repræsentatur per actum, v.g. hic *qualitas inhaeret subiecto*, qui attenta naturali connexionē, nequit non esse verus, quia naturaliter necessarium est quod qualitas inhaereat: essentialiter tamen non est verus, quia saltem divinitus potest falsificari; ut patet in Eucharistia. Potest etiam dici actus physicē verus ratione principij, scilicet cum eius subiecto (attento naturali ordine) debetur principium quo semper tendat in actus veros (ut cōmuniter dicitur de Angelo respectu naturalium) cum tamen divinitus possit negari ei tale principium, seu species, cuius defectu posset prorumpere in actū non verum.

873 Actus contingenter verus ille dicitur, cui omnino contingens est quod conformetur cum obiecto, tam ex parte ipsius obiecti, quam ex parte principij ad actum, v.g. hic: *Petrus sedet*; nam omnino contingens est quod Petrus sedeat tempore designato per actum: Et licet eo tempore sedeat, est etiam contingens quod sic exprimatur per actum, saltem respectu intellectus nostri naturaliter fallibilis; nam adhuc Petro sedente, poterat aliter se habere actus; unde ex parte obiecti, & ex parte principij contingens est, quod conformetur actus cum obiecto, & sic est omnino contingenter verus.

874 Huic accedit actus moraliter verus; & dicitur ille, cuius obiectum Metaphysicē, & physicē potest aliter se habere; prudens tamen ratio suadet quod conformatur cum suo obiecto, v.g. actus quo assero, *Petrum esse Ioannis filium*, quia licet nō nitratur principijs physicē infallibilibus, tamen attentis pluribus circumstantijs, ratio ipsa, & concors multorum opinio suadet actum illum esse verum. Huiusmodi actus regulariter sunt solum contingenter veri; per accidens tamen aliquando reducuntur ad veritatem physicam.

875 Hęc omnia dicta sunt de veritate actuum, sed sub eisdem terminis possunt etiam intelligi de certitudine: nam *certi-*

tudo supra veritatem actus, solum addit firmam intellectus adhesionem ad obiectum, ex vi actus. Vnde actus certus debet præintelligi verus; nam si intellectus per actum non verum adhaereat firmiter obiecto, non ideo habet certitudinem; sed apparentiã, si cum fundamento; & si sine fundamento, tenacitatem.

876 Notandum tandem, quod non est idem, non mentiri, ac proferre actum verum; nam ad non mentiendum sufficit proferre locutionem iuxta conceptum: ut proferatur autem actus verus, requiritur ultra, quod conformetur cum obiecto; vnde potest quis mentiri, & dicere actum verum; & potest non mentiri, & dicere actum falsum.

SECTIO IV. *An propositio vera possit transire in falsam.*

877 Suppono 1. non esse difficultatem de actibus metaphysicè veris, vel ratione obiecti, vel principij; nam hi nunquã possunt falsificari. Suppono 2. non esse idem actum potuisse non oriri verum, ac posse amittere veritatem; nam potest esse contingens quod actus oriatur verus, & tamen non esse contingens quod conservet veritatem: siquidem contingens est quod homo producat, & tamen non est contingens, sed essentialiale, quod sit animal rationale.

878 Suppono 3. quod propositio potest significare prædicatum convenire subiecto in aliquo tempore determinato, v.g. *Petrus nunc currit*; & potest præscindere à tempore determinato, & sic comprehendere omne tempus, v.g. *hæc Homo est animal*, quæ dicitur æternæ veritatis, quia eius prædicatum, præscindendo à tempore determinato, pro omni differentia temporis convenit subiecto. Ut prima propositio sit vera, sufficit quod prædicatum conveniat subiecto pro tempore determinato; ut autem vera sit secunda, debet in omni differentia temporis convenire. Hoc posito.

879 Affero quod nulla propositio potest transire de vera in falsam, nec è contra. Probatur, nam omnis propositio vel significat tempus aliquod determinatum, vel præscindit à tempore: si significat tempus determinatum, rogo: vel pro illo tempore convenit subiectum prædicato, vel non? Si convenit, semper & pro semper est vera: si non convenit, semper & pro semper est falsa. Explicatur in hoc actu: *Petrus currit*, scilicet, in instanti, à; nam

ut hic actus sit verus, sufficit quod Petrus currat pro illo instanti: si autem in sequenti instanti non currit Petrus, & adhuc durat actus, non ideo actus falsificatur; quia actus non significat cursu Petri pro omni instanti durationis ipsiusmet actus, sed solum pro illo instanti, à, & sic cum in illo currat Petrus, semper manet verus actus, licet durante actu non semper currat Petrus.

880 Amplius explicatur ex stylo scribendi Epistolas: nam Epistola scripta Romæ die 31. Augusti v.g. & lecta Cæsar-Augusta die 30. Septembris, non ideo dicitur continere falsum quia dies quo legitur, non sit 31. Augusti; nam supponimus, quod significat diem solum suæ scriptiōis, non omnem diem quo durat, & potest legi: & sic, si dies quo fuit scripta, erat 31. Augusti, semper est vera: si vero non erat 31. Augusti, semper est falsa; nunquam tamen transit de vera in falsam. Idem etiam patet in Prophetijs, quæ adhuc postquam impletæ sunt, manent veræ, licet loquantur de tempore futuro; quia non loquuntur de futuro, quod sit futurum respectu huius præsentis in quo leguntur, sed respectu illius præsentis in quo prædicebantur, & cum respectu illius sint veræ, semper sunt veræ.

881 Si propositio non loquitur de aliquo determinato instanti, sed de tempore præterito, aut futuro præcisiuè, v.g. hæc *Petrus cucurrit*, tunc videndum est, an de aliquo instanti verificetur; nam si de aliquo verificatur semper est vera: licet enim nō cucurrerit Petrus pro omni instanti præteriti temporis, sufficit cucurrisse pro aliquo; siquidem supponitur quod non loquitur de omni, sed de aliquo, scilicet indeterminato; & ut verum, sit quod Petrus cucurrit, sufficit quod aliquando cucurrerit.

882 Si propositio non solum præscindat ab instanti determinato temporis, sed etiam ab omni temporis differentia, v.g. hæc *Homo est animal*, & aliæ quæ dicuntur æternæ veritatis: videndum est, an eius prædicatum conveniat subiecto pro omni differentia tēporis (nam huiusmodi propositiones eo ipso quod præscindunt ab omni differentia temporis, debent in omni tēpore verificari) vel non: si primum, absolutè, & semper est vera: si secundum, absolutè & semper est falsa. Nam propositioni, quæ profertur præscindendo à tempore, non sufficit ut sit vera, quod verificetur in aliqua differentia temporis, sed debet in omni verificari. Ideo hæc: *homo discurrit* si summatur instar æternæ

veritatis præcissa à tēpore est falsa, quia non semper homo discurrit: si autem significet aliquod determinatum tempus, erit vera. Hinc iam facile patet solutio ad argumenta.

883 Obijcies 1. Hæc propositio: *nondum Messias venit* dicta in instanti immediatè antecedenti ad Incarnationem est vera, & in instanti sequenti est falsa; sed est semper eadem propositio, quia non implicat eandem propositionem durare duobus instantibus: ergo transit de vera in falsam. Resp. nego maiorem: nā in ly *nondum venit*, vel intelligitur utrumque instans, nempe illud quod antecedit Incarnationem & illud in quo iam est facta, vel vnum tantum: si utrumque? absolute & semper est falsa, quia negat Incarnationem de instanti in quo iam est, & propositio negativa debet in omni verificari, ut absolute sit vera.

884 Si ly: *nondum venit* intelligitur solum de instanti, in quo nondum est facta Incarnatio, absolute, & semper est vera, licet adhuc perseveret postquam est facta; nam licet iterum proferatur in instanti sequenti, loquitur tamen de obiecto prout in instanti antecedenti, & hoc sufficit ut semper sit vera. Si autem ly *nondum venit* intelligitur solum de instanti, in quo iam est facta Incarnatio, absolute & semper est falsa.

885 Nec dicas, quod eadem propositio potest significare nunc vnum instans, & postea aliud, & sic poterit in vno esse vera, & in alio falsa. Nego enim; nam propositio, quæ semel significat vnum instans, semper illud significat, & ab illo ut obiecto specificatur; quæ autem aliud instans significat, habet diversum specificativum, & sic iam est diversa: sicut visio quæ erat solius Petri ut obiecti, non est eadem accedente Paulo, sed tunc uterque videtur per diversam visionem: sicut ergo vna visio nequit transire in aliam, nec mutare specificativum, sic propositio nequit mutare specificativum nec transire in aliam. Sic facile respondetur omnibus argumentis, quæ communiter fiunt in hac materia.

SECTIO V.

An propositiones de futuro habeant determinatam veritatem.

886 Futurum aliud est necessarium, quod dependet à causis necessarijs, v.g. *Sol lucebit*; aliud contingens, quod dependet à causis liberis, v.g. *Petrus cras peccabit*; & hoc dicitur futurum

contingens absolutum. Aliud est futurum contingens conditionatum, scilicet illud, cuius positio pendet ab aliqua conditione, v.g. *Si Petrus vocetur cras, respondebit*; quia responsio Petri asseritur futura, sub conditione quod vocetur. De futuris ergo contingentibus est difficultas.

887 Assero quod futura contingentia, tam conditionata, quam absoluta, habent determinatam veritatem, aut falsitatem, hoc est, quod qualibet propositio quæ loquitur de futuro, sive absoluto, sive conditionato, est determinatè vera, vel falsa. Probatur 1. de absolutis: nam sæpè Deus revelavit per suos Prophetas peccata futura, & Christus negationem futuram D. Petri, qui actus erant de futuro contingenti, nempe, de operatione libere ponenda; sed hi actus erant determinate veri: ergo.

888 Dices, hæc obiecta habere determinationem à revelatione, non verò alia de quibus non datur revelatio. Contra, nam revelatio non facit determinate verum quod revelat, sed ideo revelat, quia est verum. Contra 2. nam si id ipsum quod dicit Propheta instructus revelatione, dicat aliquis sine illa, dicet eandem veritatem ac Propheta: ergo eius actus erit determinate verus, sicut actus Prophetæ: nam à revelatione solum determinatur Propheta ut dicat, nō ut id quod dicit sit verum: ergo cum verum sit id quod Propheta dicit, à quocumque dicatur, semper erit verum.

889 Dices 2. in non habēte revelationem solum esse actum verum materialiter, & per accidens. Distinguo: materialiter, id est, non habebit motivum per se determinans ad eliciendum actum, sicut habet Propheta, concedo: hoc est, actus eius non conformabitur cum obiecto, sicut conformatur actus Prophetæ, nego. Nec requiritur ut actus sit absolute verus, quod detur motivum per se determinans infallibiliter ad eliciendum actum: quia nostri actus naturales fere nunquam sunt à motivo per se infallibili, & hoc non obstandi, eo ipso quod conformentur cum suo obiecto, dicuntur veri.

890 Probatur 2. nam ex his duabus propositionibus contradictorijs: *Petrus cras peccabit: Petrus cras non peccabit*, vna conformatur cum suo obiecto, & alia non: ergo vna est determinate vera, & alia falsa; quia cras existet vnum ex his duobus, scilicet, aut peccatū, aut eius carentia. Demus quod existet cras peccatum: ergo propositio, quæ hodie affirmat Petrum cras pec-

caturum, determinatè est vera. Confirmatur: cras erit vera hæc: *Petrus hodie peccat*: ergo hodie determinate est vera hæc: *Petrus cras peccabit*: quia hæc hodie affirmat pro die crastina, idem quod alia affirmabit cras.

891 Adaptatur hoc ipsum actibus conditionatis, huic v. g. *Si Petrus vocetur cras, respondebit*: nam vel respondebit Petrus, vel non solum fore est necessarium, quia sunt contradictoria. Demus igitur quod respondebit: ergo ille actus est verus. Patet, nã quando iam respondit propter vocationem, est verum dicere: *Petrus, quia vocatus fuit, respondit*: ergo antequam responderet, erat verum dicere: *si vocetur, respondebit*. Nam hic actus de futuro habet eandem veritatem quam ille qui loquitur de præsentibus: ergo vterque est verus.

892 Dices, propositionem de futuro contingenti ex se nec esse veram, nec falsam, sed dependenter à decreto Dei. Contrarium vel decretum debet antecedere propositionem, vel sequi ipsam, vt. Demus vera sit primum. Ergo propositio de futuro nõ supponens tale decretum, erit falsa; & supponens, erit vera; sed hoc non est habere veritatem formaliter à decreto, sed in ordine ad decretum vt obiectum: patet, nam ideo erit falsus actus asserens contritionem Iudæ futuram, quia ad illam requiritur decretum (quod de illa non supponitur) ergo in hoc actu: *dabitur contritio Iudæ*, imbibitur affirmatio suppositionis decreti, & quia hoc non datur, defectu obiecti cui correspondeat, erit falsa.

893 Sed totum hoc non probat dari propositionem de futuro, quæ nec sit vera, nec falsa: probo, nam ad quamlibet propositionem vel supponitur decretum vel non: si primum, erit vera; si secundum, falsa: ergo requiratur, vel non requiratur decretum, nulla dabitur propositio quæ determinatè non sit vera vel falsa. Idem dico si decretum concipiatur posterius ipsa propositione; nam illa erit vera, ad quam sequatur decretum de suo obiecto; & illa falsa, ad quam non sequatur: ergo cum necesse sit, quod sequatur vel non sequatur decretum, necesse erit quod sit vera vel falsa.

894 Obijcies: Propositio de futuro contingenti est determinatè vera: ergo ab æterno est vera: ergo non libere, sed necessario est vera; quia quæ ab æterno sunt, necessario sunt. Respondo antec. & disting. vltim. conseq. est necessario vera neces-

cessitate absoluta, nego; necessitate ex suppositione, concedo: hoc tamen non officit libertati, quia ex suppositione quod voluntas libere se determinet, asseritur ipsam esse determinandam, & suppositio determinationis non inducit necessitatem determinato.

895 Obijcies 2. ut hæc propositio: *Si Petrus vocetur, respondet* sit vera, debet esse connexio inter vocationem, & responsum; sed si sit connexio, non erit libera responsio: ergo. Prob. min. nam Thomistis obijcitur, quod operatio à prædeterminatione non oritur libera, quia prædeterminatio dicit connexionem cum operatione: ergo pariter hic. Resp. disting. mai. debet esse connexio per modum actus secundi, concedo: per modum actus primi, nego: nam ut verum sit quod ponetur responsio, posita vocatione, sufficit quod sint connexæ in actu secundo, licet vocatio in actu primo sumpta posset componi cum non responsione. Similiter nego min. quia connexio per modum actus secundi non tollit libertatem: & hæc est disparitas pro physica prædeterminatione, nam hanc dicunt se habere ex parte actus primi. Do tamen aliam, nempe, quod prædeterminatio, utpote physica, immutat physicè intrinsece modum operandi; non vero propositio de objecto futuro, quæ extrinsece se habet respectu illius. Vide alia apud Authores hic: & in tractatu de Scientia Dei.

SECTIO VI. *Reliqua de actibus intellectus.*

896 Quæres 1. an in eodem intellectu possint dari simul fides, & evidentia de eodem objecto? Resp. Affirmative, & prob. quia si non possent, maximè, vel quia superfluum, vel quia repugnant; sed neutrum obest: ergo. Non primum; quia per fidem attingitur certius objectum, & per evidentiam clarius: ergo non superfluum. Non secundum; quia oppositio quam habent hi actus, non est in ordine ad subiectum, sed in ordine ad se per modum mere negationis, v. g. quæ reperitur inter albedinem, & dulcedinem (& huius modi alias formas accidentales) quod una nequit esse alia, hæc est oppositio mere negationis; non tamen negat componi cum alia.

897 Dices, fides est assensus in rem non visam: ergo pugnat cum evidentia. Disting. anteced. in rem non visam ex vi actus qui sit ipsa fides, concedo: ex vi alterius actus, nego; nam etiam apprehensio ex se est mera suspensio, & iudicium est de-

terminatio, & tamen licet repugnet, quod iudicium sic sit apprehensio, non repugnant esse simul in eodem intellectu. Letitia etiam, & tristitia possunt esse de eodem obiecto sub diversa ratione, ut patet in infirmo qui tristatur de porione, quia amara, & gaudet de ea, quia proficua ad sanitatem.

898 Quæres 2. an Assensus, & dissensus possit reperiri in eodem intellectu circa idem obiectum? Resp. quod assensus, & dissensus speculative sumpti possunt dari; non vero practice. Primam part. explico, & probō: quia sep̄ in eodem intellectu dantur diversæ rationes, una quæ suadeat existentiam obiecti, alia non existentiam; una bonitatem, alia malitiam, quibus solet homo poni in statu indifferentiæ, seu perplexitatis; sed huiusmodi sunt assensus, & dissensus speculative sumpti, nam quilibet ex his actibus quantum est se allicit intellectum ad suum obiectum: ergo.

899 Secundam part. explico etiam, & probō: nam licet veraque ratio, seu motivum alliciat, quantum ex se est, ad suum obiectum, nequit tamen intellectus simul ferri ad utrumque, quia ferretur in obiectum, & eius carētiā; fugeret simul, & adhereret obiecto; quod adhuc per diversa motiva, nequit practice componi: nam oppositio assensus, & dissensus practice sumpti non se habet præcisè in actibus, sed refunditur in ipsam potentiam; & sicut nequit idem homo valere per sanitatem, & simul esse infirmus per ægitudinem, nequibit etiam adherere obiecto per assensum, & fugere per dissensum.

900 Hinc patet disparitas fidei, & evidentiæ, nam ex his utraque allicit ad idem obiectum, licet per diversam viam, seu motivum; assensus autem, & dissensus non alliciunt ad idem, sed unus ad rei existentiam, & alius ad carentiam existentiæ; & sic explicanda sunt verba dum quæritur, an assensus & dissensus possint versari circa idem obiectum.

DISPUTATIO XXXV. De voluntate.

SECTIO I. De Eius natura & obiecto.

901 **V**oluntas est: *Potentia appetitiva spiritualis*; quia appetitiva, convenit cum appetitu sensitivo; quia spiritualis differt. Differt ab intellectu per modum tendendi in obiectum, quia voluntas quasi per impulsu rapitur in ipsum obiectum:

Autem: intellectus vero ad se trahit obiecta, & secum indentificat in esse intentionali. Obiectum materiale voluntatis est omne ens sub ratione boni; obiectum vero formale ipsa bonitas, ratio ne cuius attingit omne ens; diciturque hæc bonitas ratio formalis *sub qua* non expressata, modo dicto supra num. 867. Bonum ergo est specificativum voluntatis prout cōprehendit honestum, vtile, & delectabile.

902 Quæri tamen potest an possit voluntas ferri in bonum vt bonum, actu fugæ, & in malum, vt malum, actu prosecutionis? Resp. negativè; quia potentia est ordinata ad actus, tanquam suas perfectiones, actus vero non perficit potentiam nisi sub ratione boni: ergo sub hac tantum ratione potest tendere voluntas prosecutivè: patet experientia, nam ea quæ volumus, semper volumus quia bona nobis.

903 Dices, etiam volumus mortem inimico, quia apprehendimus malam ipsi. Distinguo: quia malam ipsi, sistendo in sola malitia, nego: quia ex morte mala inimico resultat nobis aliquod bonum, concedo. Vnde volentes mortem inimico, volumus virtualiter bonum nostrum, estque ipsum odium inimici virtualis amor nostri: Quod autem non possit fugere bonum, vt bonum, patet, nam necessitatur, saltem quoad speciem, vt sequatur bonum si proponitur vt tale, vt videbimus infra agentes de eius liberrate.

904 Obijcies: Peccator odio habet Deum; & tamen Deus est summe bonus: ergo. Resp. disting. Deus est bonus in se, concedo prout repræsentatur peccatori, nego. Nam peccatori Deus vt Index vel vt præcipiens, apparet vt disconveniens; quod sufficit vt eliciat actum odij: nam voluntas non sequitur bonitatem rei prout in se est, sed prout proponitur. Et hinc patet solutio ad similia argumenta.

SECTIO II. Quomodo voluntas pendeat ab intellectu.

905 Voluntas communiter dicitur potentia cæca, quia indiget illuminatione intellectus, vt sequatur suum obiectum: vnde ortum est proloquium illud: *nihil volitum, quin præcognitum*: sed difficultas est, an ipsa cognitio influat cum voluntate in eius actum, vel solum sit conditio ad illum; & an solum naturaliter requiratur cognitio, an etiam essentialiter.

900 Affero quod cognitio non influit cum voluntate physice in eius actum. 1. quia sufficit voluntas sola, posita illuminatione, vt conditione. 2. quia vnus actus voluntatis non influit in alium eiusdem: ergo minus poterit actus alterius potentie. 3. nam actus secundus essentialiter differt ab actu primo, sed influere solum pertinet ad actum primum: ergo non ad cognitionem, quæ est actus secundus. 4. quia cognitio habet modum operandi necessarium: ergo necessitaret voluntatem, si physice cum ea influeret.

907 Obijcies: species impressa physice influit cum intellectu: ergo & cognitio cum voluntate. Nego consequentiam. 1. nã species ex se est actus primus, & poterit influere. 2. nam intellectus est potentia necessaria, cui non repugnat physice determinari ab aliquo quod non sit ipsius potentie; voluntas vero vt pote libera, debet per se solam ponere physice determinationem. Instabis: habitus superni influunt cum voluntate. Fateor, sed subduntur ipsi voluntati: cognitio vero, iam vitaliter in actu secundo prævia, non subderetur voluntati.

908 Affero 2. quod voluntas naturaliter non potest tendere in suum obiectum, nisi præcedat cognitio. 1. ex communi proloquio: *nihil volitum quin præcognitum*. 2. quia voluntas ex se est potentia indifferens ad hanc vel illam bonitatem; immò, & ad amandum, & odio habendum: ergo aliquid requirit, quo posito ipsa se determinet, sed non potest determinari à bonitate pro vt in se (quia sæpè amat obiectum, quod in se non habet bonitatem) ergo à bonitate pro vt cognita: ergo requirit cognitionem.

909 Dices, etiam posita cognitione, manet voluntas indifferens: ergo non petit eam vt se determinet. Distinguo anteced. posita cognitione proponente obiectum vt summe bonum, concedo anted. & nego consequ. nam ideo manet indifferens, quia non proponitur ipsi excessus bonitatis in vna parte præ alia; nã cum ex aliqua parte proponitur excessus bonitatis non manet indifferens, saltem quoad speciem. Vel resp. 2. quod posita cognitione si voluntas manet indifferens, exercebit actum secundum suæ libertatis, nempe velle manere indifferens; deficiente autem cognitione esset indifferens in actu primo, defectu conditionis.

910 Divinitus tamè fortè nõ repugnat dari actus voluntatis sine cognitione. 1. quia id quod solū est conditio, potest divi-

nitus suppleri. 2. quia lapis elevatus potest producere gratiā: ergo melius voluntas amorē. Dices, voluntatem tūc non denominari amantem. Nego, nam tunc tenderet affectivē in obiectum, licet non per determinationem sibi propriam; unde determinatio ad amandum esset à Deo, amor tamen à voluntate. Et ratio est quia cum voluntas sit subiectum capax denominationis amantis, posito amore licet non à sua determinatione, denominaretur amans.

911 Hinc inferes quomodo possit dari volitivum sine cognoscitivo; nam si volitio non potest naturaliter dari sine cognitione: ergo nec volitivum sine cognoscitivo, & si divinitus potest volitio sine cognitione dari, etiam poterit volitivum sine cognoscitivo.

SECTIO III. De Libertate Voluntatis.

912 Potentia libera definitur: quæ possitis omnibus requisitis ad operandum, potest operari, & non operari. Requisita dicuntur ea omnia quæ complent actum primum proximum, scilicet potentia expedita, bonitas obiecti, & cognitio bonitatis: debet ergo potentia libera posse ponere operationem, & non operationem, non quidem utramque simul, sed quamlibet pro suo libito; unde habebit simultatem potentia, licet non potentiam simultatis.

913 Hominem esse præditum libertate constat Fide, est quæ definitum in Tridentino contra Manicheos, & Priscilianistas: paterque ex Genes. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et 15. Ecclesiastici: *Deus constituit hominem in manu consilij sui.* Ratione etiam pater: nam Deus præmiat bona quæ facimus, & punit mala: ergo quia ea possumus facere, & omittere; nam opera necessario facta non sunt digna præmio vel pœna. Quæri tamen potest in qua hominis potentia consistat formaliter libertas.

914 Affero 1. quod libertas nō stat formaliter in intellectu independentē à voluntate. Prob. quia in apprehensione non est liber, cum illam producat media specie necessitare. Nec in iudicio, quia si obiectum apprehenditur ut evidens, iudicatur ut evidens; & si apprehenditur ut probabile, iudicatur ut probabile. Deinde nec in discursu est liber, quia positis præmissis

evidentibus, vel probabilibus, necessario sibi relictus deducet conclusionem evidentem aut probabilem.

915. Obijcies. Libertas probatur ex illo Ecclesiastici: *Deus constituit hominem in manu consilij sui*; sed consilium est actus, intellectus: ergo & libertas. Resp. Scripturam intelligendam, esse de libertate radicaliter, non formaliter: ut si quis interrogatus à quo sit ductus Romam, responderet à lingua non quidem ab ea formaliter, sed ab ea præsuppositivè, interrogando viam. Obij. 2. Libertas dicitur Arbitrium; arbitrium est intellectus, siquidem idem est arbitrari, ac iudicium facere: ergo & libertas. Respondeo similiter, solum esse intelligendum de libertate radicali. Nec nimis attendendū est ad nominis ethimologiam; nam etiam cognitio Beatifica de Deo dicitur *Viso*, cum tamen potentia visiva solum sit oculus corporeus.

916. Afferō 2. Quod libertas formaliter solum stat in voluntate, licet etiam stet radicaliter in intellectu. Est communis, & prob. quia libertas est potentia duplex ad operandum, & non operandum, hæc autem solum stat in voluntate; Patet nam ibi est libertas, ubi est meritum; sed meritum non est formaliter in intellectu (nam licet actibus intellectus fidei correspondeat meritum: non tamen prout formaliter ab intellectu, sed prout diriguntur à pia affectione voluntatis:); ergo in intellectu non est formaliter libertas, sed in sola voluntate. Insuper, quia voluntas tanquam domina, movet alias potentias ad operandum & omittendum; imò, & ipsum intellectum, ut inquireat media ad consecutionem sui finis: ergo. Quod autem etiam stet radicaliter in intellectu, patet; nam duplex potentia in voluntate ad actus oppositos oritur à iudicio indifferenti intellectus proponente convenientiam & disconvenientiam obiecti. Patet etiā ex supradictis.

917. Libertas est duplex: alia quoad exercitiū, & alia quoad speciem. 1. est potentia ad exercendum actum, & non exercendum, v.g. ad amandum, & non amandum, & dicitur libertas contradictionis, quia est ad terminos contradictorios, scilicet, ad amorem, & eius carentiam. 2. est potentia ad exercendum actus diversæ speciei, v.g. potentia ad scribendum, & legendum, quæ sunt operationes diversæ speciei. Quælibet ex his sufficit, ut voluntas operetur liberè; non tamen semper habet utramque libertatem: nam quando bonum proponitur absque aliqua discō-

venientia, et si possit voluntas non ponere exercitium amoris; non tamen potest ponere actum contrarium.

SECTIO IV. De Multiplici actu voluntatis.

918 Actus voluntatis alius est positivus, alius negativus. Negativus est omisio, seu carentia actus. Positivus est, affectio positiva voluntatis in obiectum: & hæc potest fieri per modum prosecutionis, & dicitur amor, vel per modum fugæ, & dicitur odium. Actus prosecutionis alius tendit circa finem, & est intentio, & alius circa media, v. g. electio: qui tendunt circa finem sunt: *simplex amor* de bono secundum se præcisso ab existenti, & possibili: *gaudium*, de bono possessio: *desiderium* de bono futuro: & *spes* de arduè consequibili. Quibus correspondent totidem actus fugæ: *simplex odium* de malo secundum se: *tristitia* de malo præsentis: *timor* de malo futuro, & *desperatio* de malo difficulter vitabili.

919 Actus prosecutionis circa media sunt. *Complacentia* de medijs præcisse ut conducentibus ad finem: *electio*, quæ est volitio efficax unius præ alijs: & *usus* qui est applicatio, seu executio medijs præelecti. Quibus etiam correspondent totidem actus fugæ. *Displicentia* de medijs secundum se: *Reprobatio*, quæ est detestatio unius medijs præ alijs: & *frustratio*, seu impeditio medijs, ne exerceatur ad talem finem.

920 Potest ergo voluntas circa quodlibet obiectum, seu finem exercere 14. actus: 8. circa finem, ex quibus 4. sunt prosecutionis, & 4. fugæ; & 6. circa media, ex quibus 3. sunt prosecutionis, & 3. fugæ. V. g. In tendit voluntas sanitatem, potest de illa habere. 1. amorem secundum se. 2. odium secundum se de morbo illi opposito. 3. illam absentem desiderare. 4. morbum imminuentem timere. 5. salutem difficilem consequi sperare. 6. ob morbum difficilem vitari, desperare. 7. de salute præsentis gaudere. 8. de morbo præsentis tristari.

921 Circa media 9. de scissione venæ, potionis amara, & alijs conducentibus ad sanitatem complacere 10. de lassitudine, virium defectu, &c. impredientibus displicere. 11. scissionem venæ inter alia media præeligere. 12. venarum occultationem, ut scissionem impredientem reprobare. 13. brachium applicare ad scissionem venæ. 14. impedimenta scissionem frustrantia de facto removere.

Præ-

922 Præter hos actus assignat etiam Divus Thomas Consilium, & Imperium: Consilium, quo suadet intellectus voluntati bonitatem medij ad finem, præcedente inquisitione mediorum, & consultatione, collatis ipsis inter se, de præelectione melioris, qua facta sequitur Imperium, scilicet, cum voluntati inclinati ad finem, & expectanti melius medium, suadet intellectus executionem, per *fac hoc*, scilicet: *si quidem finem intendis, & medium utilius expectas, en habes, eia exequere*: unde huiusmodi imperium, cum supponat intentionem, & complacentiam voluntatis, non videtur tollere libertatē. Hæc est Microcosmi Monarchia, seu rationalis gubernatio hominis secundum actus intellectus, & voluntatis.

SECTIO VLTIMA. *De Anima separata.*

923 De sola anima rationali est sermo, nam animæ materiales separatae pereunt; rationalis verò, utpote immortalis, adhuc à corpore separata permanet, imò & nobiliores operationes exercet. Queritur ergo an uterque status, coniunctionis, scilicet, & separationis sit animæ naturalis.

924 Affero quod status coniunctionis est maximè naturalis animæ. Patet, nam anima est actus incompletus ex se ordinatus ad compositionem: est, non actus assitens sed informans, ut constat fide: ergo ipsi est naturalis compositio. Dices: ergo si ex se ordinatur ad componendum cum materia, sapiet materialitatem. Nego consequ. nam non ordinatur ad materiam, tanquam ab ea dependens in fieri, aut conservari, sed tanquam cum ea componens: ordinatio verò ad aliam partem per modum compositionis non ex eo sapit materialitatem; nam substantia Angeli, si ab eius natura distinguitur, ordinatur ad componendum cum illa, aut saltem cognitio Angelica, lumen, seu habitus ordinantur ad intellectum, & neutrum ex his sapit materialitatem.

925 Affero 2. quod status separationis, etsi aliquantulum possit dici violentus, non tamen omnino, nec est supernaturalis. Quod possit dici aliquantulum violentus, patet: nam anima non exigit separari à corpore, immo, quantum est ex se, intendit conservare dispositiones, quibus subsistat unio. 2. pars patet: nam separata elicit nobilissimas operationes intellectus, & voluntatis:

ris: ergo non est omnino violēta. Quod separata non sit in statu supernaturali, patet: nam conservatur ex vi primæ actionis naturalis creativæ, quæ cum non dependeat à materia, semper habet suum naturalem terminū. Quod aliquo modo patet in corpore, quod licet affigatur loco per modum præsentix naturaliter illud affigentem loco, non tamen ex eo quod amittat hūc modum præsentix, amittit actionem sui productivam, quia hæc non pendeat à loco. Dixi *aliquo modo*, quia paritas non tenet in omni.

926 Anima separata fert secum suas potentias tam materiales, quam spirituales, quia omnes supponimus cum ipsa idé-
rificatas: non tamen poterit producere operationes materiales, quia hæc pendent à materia. Fert etiam secum species impressas acquisitas, quia recordatur eorum quæ gessit in vita; non tamē intelligit per se ipsam sine speciebus, cum nec hoc naturæ Angelicę concedatur. O vtinam de hoc statu, felici experientia philosophemur!

FINIS TRACTATVS DE
ANIMA.

TRACTATUS DE COELO, ET ME- THEORIS.

927 **C**OELORVM speculationem aggredimur, postquam de sublunariis philosophati sumus; ut per speculationem inferiorum, pateat ad superiora conscensus. Breviter aliqua tractabimus, ne aliqua quæ philosophica sunt, penitus ignorare videamur. Plura tamen Mathematicis relinquemus, quia Cœlorum speculatio plus pendet à Mathematica observatione, quam à philosophica consideratione.

DISPUTATIO XXXVI. *De Cœlorum natura.*

SECTIO I. *An Cœlum constet materia & forma.*

928 Affero quod Cœlum Empyreum non constet materia & forma, licet constent reliqui Cœli. Prima pars prob. quia non repugnat dari huiusmodi corpus: Deinde in ipso non fiunt mutationes aliqua, quæ indicent dari talem compositionem: ergo non datur. 2. pars constat; quia materia eorū est eiusdem speciei ac sublunarium: nam constat ex Scriptura, præter Empireum, reliquos Cœlos, & Stellæ, factos fuisse ex aqua: ergo constant materia & forma. Insuper quia in reliquis Cœlis præter Empireum dantur mutationes, quas observant Mathematici: ergo.

929 Inferes: ergo erunt corruptibiles. Distingo, id est, exigit corruptionem, nego; quia semper petunt conservare suam formam. Id est, ex se non repugnabunt corruptioni, si adesset agens quod posset illam causare, transeat. Sed nullum est gens naturale quod possit eorum mutare formam, & hoc sufficit ut dicatur naturaliter incorruptibiles.

930 Quæres, an Cœli sint solidi, vel fluidi? Soliditas est durities rei difficile scissilis. Fluiditas verò: mollietas rei facile scissilis. Resp. quod Cœlum Empyreum, Stellæ, & Planetæ sunt solida. Empyreum, quia est præstantius, & immobile; præter concavum

vum civitatis, quod repletur corpore fluido ut possint Beati discurrere. De Stellis, & Planetis, pater: nam videntur; corpora autem pure fluida, non mixta, v.g. aër, & aqua pure elementalis, non habent colorem; tum etiam quia tam rapido motu dissolverentur, sicut dissolvitur gutta aquæ fluida; nec semper conservarent perfectam figuram orbicularem.

931 Cælum Stellarum ex proprio nomine videtur solidum, nam dicitur *Firmamentum*, quod soliditatem indicat. Hunc etiam & reliquos dicitur Christus penetrasse. Ad Hebræ. 4. *Habemus Pontificem qui penetravit Cælos*, penetratio autem non est nisi in corpora solida, nam fluida facile cedunt. Faver etiam illud, Iob 37. *Cæli solidissimi sunt, quasi ære fusi*: quod videtur de omnibus intelligendum.

932 Sed contrarium suadent Recentiores; asserentes Cælos non moveri, sed Planetas, & Stellæ per ipsos, sicut aves per aërem; & ad hunc motum necesse est Cælos esse fluidos, ne Stellæ, & Planetæ in suo motu penetrarentur. Nec admittunt canales, quas adstruit Hurtadus; quia non semper astra eadem via moventur, cum modo supra, modo infra Solem appareant. Sed hæc etiam componunt oppositæ sententiæ Authores, dicentes astra moveri, veluti nodi in tabula; & non omnibus esse idem centrum sui motus, ideo modo supra Solem, modo infra apparent. Hæc probabilia sunt, elige quod volueris.

SECTIO II.

De Cælorum numero, & motu.

933 Commune fuit Antiquorum dogma, Cælos esse plures quam septem, licet non omnes conveniant in determinato numero. Statuebant enim terram, & aquam efficere unum globum, supra quem circulariter diffunditur Aër, supra hunc Ignis elementalis; & ab hoc sursum incipiunt Cœlestes Orbes, contento quolibet circulariter intra alium. 1. Luna. 2. Mercurius. 3. Venus. 4. Sol. 5. Mars. 6. Iupiter. 7. Saturnus. 8. supra hos omnes Cælum Stellarum, quod dicitur *Firmamentum*. 9. supra hoc Cælum cristallinum. 10. Primum movile, & 11. supra omnes Cælum Empyreum, quod est Beatorum sedes: secundu m quem ordinem undecim Cœli numerantur.

934 Alij præter septem Planerarum Orbes, solum admittebant Cælum Stellarum, quod etiam vocabant Empyreum, &

fic numerabant 8. Alij supra Stellarum Cœlum constituebant Empyreum, & numerabant 9. Omnes tamen conveniebant in assignando 7. pro 7. Planetis. Vnde sæpissimè celebratur Sol ut Planeta 4. medius inter omnes, & veluti regia sede inter omnes gaudens, ut omnibus lucem distribuat.

935 Communis tamen Recentiorum opinio solum tres Cœlos admittit. Primum Aëreum supra mundum. Secundum Æthereum per quod moventur Astra; quod etiam vocant Cœlum Stellarum. Tertium Empyreum, quod est Beatorum Sedes. Quod probant 1. ex illo Pauli ad Corinth. 12. *Raptus fui usque ad tertium Cœlum, & ibi vidi arcana Dei*: quæ autem arcana videret Apostolus in Cœlo Veneris, si hoc esset tertium? 2. Quia diversi Planetarum motus salvantur, ex eo quod Cœlum Stellarum sit fluidum, & per illud Planeta, huc, atque illuc discurrant. Alia hi; Alia illi; Nobis hæc tantum insinuasse sufficiat.

936 Circa motum Cœlorum: senserunt aliqui à se ipsis moveri, quia censebant Cœlos animari. Sed si de anima rationali loquatur, damnata est hæc sententia. Alij dixerunt non moveri à se, sed ab Angelis, quos vocant Intelligentias motrices. Sed Recentiorum opinio, quam curiosè explicat Eusebius Nieremberg, tenet Cœlos non moveri, sed Astra per ipsos: itaque non moveri ab intelligentijs, sed à se ipsis, veluti à aqua, ignis, lapis, & alia inanimata in suum cœtrum. Si enim aqua per naturalem motum, tendit innate in suum centrum, cur huiusmodi motus circularis repugnabit Astris? Addit insuper, quod Astris potest designari quarta species animæ, scilicet anima purè locomotiva de hoc latè apud ipsum. Nobis quidem hæc omnia satis apparent probabilia.

937 Sol, & Luna moventur circulariter supra terram; vnde cum terra media est inter Solem, & Lunam, sequitur Ecclipsis Lunæ; quia terræ interpositione impeditur Luna accipere lucē à Sole: cum verò Luna media est inter Solē, & terram, sequitur Ecclipsis Solis; quia Luna ex se est corpus opacum, & posita inter Solem & terram, obstat ne totus Sol lucidus appareat.

SECTIO III.

De influxu Cœlorum, & Astrorum.

931 Cœlos sive Astra in hæc inferiora influere, constat experientia, nam Sol omnia fovet suo calore & luce: producit cū

terra metallum, cum arbore fructum, cum homine hominem, iuxta illud: *Sol & homo generant hominem*. Non autem hæc omnia operatur Sol, seu quodcumque aliud Planeta influens; velut principalis aut Specialis causa: solum enim influit medijs qualitatibus communibus, quæ iuxta recipientis diversitatē, ad diversos effectus conducunt. Vnde idem Solis calor de alba ceram, & denigrat faciem; nivem liquefacit, & lutum comprimit; ob diversitatem temperamenti materiæ cui adiungitur.

939 Effectus naturales non omnes, nec simpliciter pendent à Cælorum seu Astrorum motu, adhuc secundum quod ab eorum influxu participant; quia etiam immota poterāt in hæc inferiora influere. Pendēt tamē aliqui effectus per se, & simpliciter à motu Planetarū: nā discretio diei, & noctis, temporū diversitas scilicet, hyemis, veris, &c. per se pendent à Planetarum motu; nā dū videtur Sol, est dies; & dū non videtur nox: vbi proximior calefacit, est ver; & vbi remotior, hyems. Eccipsis Solis & Lunæ potest prævideri antequam fiat, observato motu Lunæ, & occurrentia vtriusque, quia ad hoc sufficit scire viam eorum motus, & tempus, quo regulariter movetur, & ex eo inferitur occurfus.

940 Influxus Cælorum solum per se tendunt ad entia corporea ad quorum temperamentum iuvant; non tamen in animā hominis spirituales: ideoque licet aliquid de corporum temperamento per influxum Astrorum præsciri possit; non tamen aliquid de spiritualibus hominis operationibus; quia hæc per se, & immediatē non subduntur Astrorum influxui. Ad summum aliquid suspicari poterit de naturalibus inclinationibus, ob dependentiam animæ à corpore, sed de his adhuc nihil certē potest affirmari. Eos autem qui de futuris contingentibus à libera voluntate pendentibus, aliquid, vt certum affirmant, vt superstitiosos damnat Ecclesia.

DISPUTATIO XXXVII.

De Meteoris.

941 Meteora dicuntur quædam mixta inanimata frequenter visa, licet non satis cognita, quæ suspendunt intellectum, & rapiunt in admirationem; & inde dicuntur Meteora à *Metheos* quod Græcè est idem ac sublimē, & elevatum, & à *logos* quod est ratio. Vnde *Meteorologica* est scientia de rebus sublimibus.

SECTIO I. De causis Metheororum.

942 Causa efficiens Metheororum sunt influxus Astrorum, & Constellationum, & inter Astra præcipuè septem Planetæ. *Primus* Planeta supra Mundum est Luna, quæ in circuitu habet leucâs 186. Minor terra 36. vicibus. Quando eius cornua respiciunt ad Orientem, est crescens: quando ad Occidentem, est decrecens; à qua varij procedunt effectus. A Luna causantur dies critici, sic dicti à verbo *cerno*; eo quod in eis bonitas vel malitia morbi discernatur. Suum cursum conficit in 28. diebus. Distat à terra 39117. leucis. Eius dies Feria secunda.

943 Planeta *secundus* est Mercurius; cuius circuitus est 50. leucarum. Eius dies Feria 4. distat à terra 75360. Est omniū Planetarum minimus. Ex se nec bonus, nec malus, sed à vicinitate. Inluit in ingenia hominum; hoc est, in temperamentum ad illa. *Tertius* est Venus; cuius circuitus est 198. leuc. Distat à terra 198772. Est Stella Matutina, post Lunam lucidior. Eius dies est Feria 6. Inluit in luxuriam.

944 *Quartus* est Sol, cuius circuitus est 1295000. leuc. Maior terra 1606. vicibus, à qua distat 1336690. leuc. Eius dies est Dominica. Ab eo fiunt temporum vicissitudines, Equinoctia, Solstitia, Dies, & Annus, & ab eo Mundus gubernatur, tanquam à Patre viventium. Inluit in honores & dignitates. *Quintus* est Mars, cuius circuitus est 15000. Bis maior terra 3 à qua distat 1449724. Eius dies Feria 3. Inluit vigorem ad arma. *Sextus* est Iupiter; cuius circuitus est 662500. leuc. Maior terra 96. vicibus. Eius dies Feria 5. Inluit in pacem & devotionem. *Septimus* est Saturnus; cuius circuitus 642500. leuc. Maior terra 91. à qua distat 17154631. leuc. Eius dies Sabbatum. Inluit in persecutiones.

945 Cælum stellatum continet 26979539. leucas. Cælum Empyreum per 53960364. A terra vsque ad centrum, seu infernum sunt mille leucæ; à nobis vsque ad Antipodas 2000. præter hos Planetas, noscuntur in Cælo 1120.

946 Causam materialem Metheororum, ait Arist. esse materiam remotam, aquam, scilicet, & terram: ex quibus procedit materia proxima, quæ est calor & exhalatio: ex quibus omnia Metheora gignuntur. Vapor est: *fumus*, seu *halitus calidus*, & humidus ex aqua procedens ad modum fumi evaporati ex olla.

Vapor natura sua frigidus est (licet per accidens caleſcat , vt aqua) ex quo ſiūt nebulae , pluviae , &c. Conveniunt vapor , & exhalatio , quia vterque eſt fumus , & calidus. Differunt tamen , quia exhalatio eſt calidior , & rariſſima ; vapor verò denſior , & frigidior : Illa procedit à ſicca terra ; hic verò ab aqua , vel terra madefacta.

947 Cauſa formalis Metheorum eſt forma , quam imprimunt influxus Aſtrorum in vaporem , & exhalationem. Cauſa verò finalis eſt conſumptio vaporis , & exhalationis propter ſalutem viventium. Metheora gignuntur in terra , aqua , & præcipuè in aëre. Aëris tres ſunt Regiones : Infima in qua radiorum Solis reflexio terminatur : Suprema , quæ eſt illa pars aëris contigua igni , vel concavo Lunæ ; nam vt dixit D. Auguſt. *in cacumine montis Olympi aer eſt calidiſſimus , & ſiccus* , ita , vt aſcendentes portent ſecum ſpongas madefactas. Media Regio datur inter infimam , & ſupremam.

948 Ex his tribus Regionibus ſuprema eſt valdè calida ob vicinitatem cum Sole , vel igne : Infima eſt etiam calida ob reflectionem radiorum Solis : Media autem eſt frigidiffima , tum quia ad illam non perveniunt reſſiones radiorum Solis , tum etiam , quia cum circumobſeſſa ſit à calore ſupremæ , & infimæ , frigus illius per Antiperiſtaſim augetur. Ideo in vere eſt intenſus frigus , ita vt aqua in grandinem congeletur ; non tamen in hyeme ; quia tunc , cum infima Regio ſit frigida , frigus mediæ Regionis non obſidetur , nec per anteperiſtaſim invaleſcit , ſed eſt minus.

SECTIO II.

De Cometis, Metheoris ignitis , & Ventis.

949 Cometa , inter omnia Metheora mirabilior eſt : tū quia raro apparet ; tum quia eſt nobis præſagium ſucceſſuum. Eſt ergo Cometa : copioſa exhalatio calida , & ſicca , craſſa , pinguis , & viſcoſa ; cuius partes conglutinantur , tranſeuntes per Regionē frigidam aëris. Figura Cometæ eſt triplex , ob triplicem modum quo ſpargantur eius radii per modum crinium : aliquando per modum comæ , & dicitur Comatus ; aliquando per modum barbæ , & dicitur Barbatus ; & aliquando per modum caudæ , & poteſt etiam dici Caudatus. Stella quæ duxit Magos , non fuit Metheorologicus Cometa , ſed nova quædā Metheori ſpecies magni.

ni splendoris, virtute Dei, & ministerio Angeli formata, & ab eo mota.

950 Alia sunt Metheora ignita in hac tertia Regione aëris, quæ appellantur varijs nominibus, iuxta varietatem raritatis figuræ. Alia dicuntur Sydera errantia quæ sunt: exhalatio parva, & rara, quæ accensa per vnam partem, extenditur flamma per totam exhalationem successive, sicut lucerna. Alia sunt exhalationes, quæ manentes in hac vltima Regione aëris, ab eius frigore nocturno obsessæ, per antiperistasis accenduntur, quia inrenditur earum calor. Quæ exhalationes, cum referunt figuram pyramidalem, & immobiles manent, dicuntur ignis perpendicularis: si referant figuram lanceæ, dicuntur lancea.

951 Nautæ etiam sæpè vident duos tales ignes, & sæpè vnum ambulare, aut sedere super carchesium navis. Quando Antiqui videbant duos, felix tempus augurabantur: ideo duos Deos appellabant, dictos *Castor*, & *Pollux*. Quando verò vnus solus ignis apparebat, infelix tempus prænuñciabant: ideo appellabant illum *Helena*.

952 Fulgur est ipsa exhalatio, quæ accensa in collisione nubis, cito transit. Fulmen est, exhalatio calida & magna, forti impulsu à nube repulsa. Si inquiras, cur fulmina non cadant motu recto, sed circulari? Resp. ideo esse, quia fulmen est ignis, & petit sursum levare, estque ei violentum cadere.

953 Ventorum noticia inter omnes rationes Physicas est difficilima. Arist. docet, ventum esse exhalationes siccas, & calidas, quæ eleuantur à calore syderum. De numero, & varietate ventorum disputant Astrologi, & Mathematici. Affero tamen, præcipuos esse quatuor à 4. partibus Mundi. Ab Oriente, qui dicitur levans, vel *Lesse*, ab Occidente, qui dicitur *O este*; à Septentrione, qui dicitur *Transmōtana*; à Meridie, qui dicitur *Abrego*. Præter hos dantur alij interpositi diversis nominibus vocati.

SECTIO III.

De Nube, Pluvia, Nive, Nebula, & Grandine, Iride, Rore, Pruina, Glacie, Melle, & alijs.

954 Nubes est: Vapor condensatus in media Regione aeris. Vapor namque à calore Astrorum à corporibus aqueis, & hu-

mi-

midis elevatus, à frigore mediæ Regionis condensatur, & concrefcit. Pluvia est: *Nubes resoluta in aquam*. Nam nubes à calore Astrorum facile liquefit, & dissolvitur. Nix est: *Nubes à nimio frigore congelata, & in fragmenta dirissa, antequam in aquam convertatur: vnde fragmenta nubis gelatæ, iam dispositæ ad plu-
biam, est nix.*

955 Grando est: *Pluvia in acre, per quem descendit, gelata*. Nam contingit aërem medium esse frigidissimum, & condensat guttas aquæ descendentes. Nebula, seu caligo est: *Vapor crassus ex locis humidis spiratus*, qui propter suam crassitiem non potest sursum elevari, & propter defectum intensioris caloris; sed manet in aëre terræ vicino; postea verò, adveniente calore dici, resolvitur, & elevatur.

956 Iris, vocatus S. Ioannis arcus, & Methéororum fulgentius; signum fœderis inter Deum, & Mundum, ne iterum destruantur vt per Diluvium. Signum etiam naturale serenitatis, hoc modo fit: Nubes disposita, vt dissolvatur in imbrem partim lucida, & partim opacca, figuræ concavæ: si opponitur radijs Solis à parte opacca, reflectuntur radij Solis in partem lucidam, ad modum quo æs speculi reflectit in speculum. Vnde Iris sic definitur: *est multitudo colorum ex reflexione radiorum Solis in nube imbriferâ, oppacâ, concavâ, & Soli oppositâ*, itaque non est verus color, sed apparens.

957 Ros est: *Vapor parvus & subtilis, virtute Astrorum, aliquantulum elevatus*, sed quia calor elevans est debilis, manet vicinus terræ, & condensatur à frigore noctis serenæ; convertitur que in guttulas aquæ, quæ dicitur ros. Pruina est: *Vapor parvus & subtilis virtute caloris elevatus, sed à nimio frigore noctis gelatus*. Solumque differt Rore, quia hic convertitur in aquam; pruina verò gelatur quasi in nivem. Ros contingit tempore veris; Pruina verò in Hyeme; quia tunc frigus est intensius, potens gelare vaporem. Glaties est: *Aqua congelata, & dura*. Vnde licet in statu naturali sit summe frigida, & ideo densissima, poris carens; non tam est gelata nec dura.

958 Mel fit ex eodem vapore, quo fit Ros, & definitur: vapor subtilis aliquantulum pinguis, & viscosus, permixtus cum subtilibus exhalationibus terreis, qui elevatus virtute Astrorū, à medico calore liquefit, & fit quasi dulcis, & suavis, & diffunditur super herbas, flores, folia, vestes, immo, & capillos dormien-

mientium in agro. Sæpè est noxius, & sæpè est optimus. Saccharum artificiosum fit ex medullis arundinum eductis, & igne excoquente sūt spissæ & albæ. Circa saccharum naturale ait Arist. fieri in ipsis arundinibus. Est lacryma quædam, seu sudor ex arundine quasi sudante exiens, qui crescit vsque ad magnitudinē avellanæ. Manna fit ex eodem vapore ac ros; est enim vapor elevatus, & permixtus cum exhalationibus subtilibus terreis; & effunditur super ramos, herbas, lapidem, terram, &c.

SECTIO IV. De Maris fluxu, & reflexu, & de fluminibus.

959 Quinque sunt præcipua Maria: Oceanum, Mediterraneum, Rubrum, Persicum, & Baspium. Rubrum sic dicitur, quia eius aqua apparet rubra ob copiam arenæ rubræ. Reliæis alijs modis dicendi, Afferro, causam fluxus, & refluxus maris esse occultam Lunæ influentiam; quæ rebus humidis dominatur. Dices, plura maria, & flumina non fluunt, nec refluent, quibus etiā dominatur Luna. Fateor, sed est quia non sunt subiecta disposita: nam vna ex dispositionibus ad fluxum, est crassities, & densitas aquæ; & inter omnia maria, sola aqua Oceani est crassior, ideo hæc præcipuè fluit, & refluit.

960 Circa originem fluminum, & fontium: Censet Arist. oriri ex aqua pluviali, in cavitatibus terræ recepta. Alij tradunt generari ex vaporibus terræ in eius cavitatibus inclusis. Communis tamen, & vera sententia est, aquam fluminum, & fontium oriri à mari per venas, & meatus terræ. Cui favet illud Scripturæ: *Ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant.* Ideoque mare non redundat, licet magna excipiat flumina.

SECTIO VLTIMA.

De Terremotu, & generatione methallorum.

961 Suppono terram esse globum in circuitu habentem leucas 7500. Ex diametro verò à nobis, vsque ad Antipodas, linea recta, sunt 2385. In cuius medio, & centro est infernus. Quatuor sunt Partes Mundi. Prima Pars est *Asia*, quæ continet Bithiniā, Frigiam, Galatiam, Cappadociam, duplicem Armeniam, & Arabiam, Mesopotamiam, Albaniam, Ciprum, Persiam, Scythiam, Chi-

Chinam, Iaponem, Phaniciam, Palestinam, Iudæam, & alias Provincias. Pars 2. est *Africa*, quæ continet totam Mauritaniam, Ægyptum, Thebaidem, Æthiopiam, Meridionalem, Regnum Amazonarum, & alias Provincias.

962. Pars 3. est *Europa*, quæ continet Hispaniam Italianam, Galliam, Flandriam, Angliam, duplicem Alemaniam, Pannoniam, Norvegiam, Macedoniam, Epirum, Daciam, Cretam, & alias Provincias. Pars 4. est *America*, cui tria tantum Regna nota sunt, nempe, Novus Mundus, Regna Piru, Mexico, & Brasil. Hæc tamen tria sola plus continent, quam tres alię partes mundi. Plura etiam sunt Regna ignota.

963. Duo sunt Poli Mundi: Articum, Stella dicta *El Norte*: & Antarcticum Stella dicta *El Sur*: terra ergo quæ iacet sub his Polis est frigidissima, & ideo à multis dicitur inhabitabilis; quia Sol semper est valde distans ab illis. Terra autem quæ iacet sub Zona Torrida, idest, sub linea Eccliptica, per quam Sol semper discurrit, est calidissima, quia radij Solis directe semper feriunt illam.

964. Circa Terremotus, Afferro, eorum causam esse exhalationes spirituosas, subtiles, & calidas; quæ in terræ cavitatibus inclusæ, à frigore terræ oblesæ, per antiperistasis fortificantur, & exitum querentes, huc, & illuc discutunt, donec foras erumpunt. Et sicut exhalatio fulminis rumpit nubem, sic ista exhalatio rumpit terram, & facit eam tremere, & hic tremor dicitur Terremotus.

965. Circa generationem methallorum, Afferro cum Arist. materiam esse vaporem humidum, & terreum, in terra inclusum; qui propter frigiditatem, & siccitatem, terræ condensatur, & gelatur. Talis ergo vapor gelatus est methallum, sicut vapor gelatus à frigore aeris est ros. Horum causa efficiens sunt Astra: Sol cum suo lumine liquefaciens vapores, & alia Astra cum frigore gelantia illos. Ex diuersa tamen Permixtione vaporis cum exhalationibus terreis, variæ oriuntur species methallorû; præcipua tamen sunt septem, nempe Aurum, Argentum, Ferrum, Plumbum, Argentum vivum, *As*, & Stannum. Huic vsque de Meteoris.

FINIS OPERIS.

INDEX

QVÆST. PHYSICÆ, ET ALIORVM

Librorum. Indicem autem Logicum quere in
fine Logicæ.

Disputatio 1. De obiecto Philosophiæ.	Pagina 1.
Disput. 2. De Principijs entis naturalis.	p. 2.
Sectio 1. Aliqua notantur.	p. 2.
Sec. 2. Quot sint principia entis naturalis in facto esse.	p. 3.
Sect. 3. De principijs entis naturalis in fieri.	p. 4.
Sect. 4. Satis fit obiectionibus contrarijs.	p. 6.
Disput. 3. De Materia 1.	p. 7.
Sect. 1. Quid sit.	p. 7.
Sec. 2. Quare Materia 1. potius sit subiectum quam for- ma.	p. 9.
Sect. 3. An materia 1. sit subiectum per aliquid à se di- stinctum.	p. 10.
Sect. 4. An materia 1. sit pura potentia.	p. 11.
Sect. 5. De appetitu materiæ primæ, ad formas.	p. 12.
Sect. 6. Argumenta contraria solvuntur.	p. 13.
Sect. 7. Quomodo dependeat materia prima, à forma.	p. 15.
Sect. 8. De distinctione specifica, & numerica mate- riæ.	p. 17.
Sect. 9. Aliquæ difficultates deciduntur.	p. 18.
Disput. 4. De forma substantiali.	p. 19.
Sect. 1. An detur, & quid sit.	p. 19.
Sec. 2. De modo quo formæ substantiales producuntur.	p. 20.
Sect. 3. An eadem materia possit simul naturaliter habere plures formas.	p. 21.
Disput. 5. De unione.	p. 24.
Sect. 1. An sit idem cum extremis?	p. 24.
Sect. 2. An actio eductiva formæ sit unio cum mate- ria.	p. 25.
Disput. 6. De privatione.	p. 26.
Sect. 1. In quo stent carentiæ	p. 26.
	Sec.

I N D E X P H Y S.

Sect. 2. <i>Quædam dubia examinantur.</i>	p. 28.
Disput. 7. <i>De toto.</i>	p. 30.
Sect. 1. <i>An totum distinguatur à partibus, & unione?</i>	p. 30.
Sect. 2. <i>Argumenta proponuntur contra dicta.</i>	p. 31.
Sec. 3. <i>Aliqua dubia solvuntur.</i>	p. 33.
Disput. 8. <i>De natura, & arte.</i>	p. 34.
Sect. 1. <i>Quid sit natura, & quibus conveniat.</i>	p. 34.
Sect. 2. <i>De motu violento, & an possit Deus violentare creaturas?</i>	p. 35.
Sect. 3. <i>De Arte.</i>	p. 36.
Disput. 9. <i>De causa in communi.</i>	p. 37.
Sect. 1. <i>Quid sit.</i>	p. 37.
Sect. 2. <i>De causa in actu primo, & in actu secundo.</i>	p. 38.
Sect. 3. <i>De prioritatem inter causam, & effectum, & de existentia, quam requirit causa.</i>	p. 40.
Sect. 4. <i>De approximatione inter agens, & passum ad operandum.</i>	p. 41.
Sect. 5. <i>An due cause possint se ad invicem causare.</i>	p. 42.
Sect. 6. <i>An una res possit se ipsam reproducere.</i>	p. 44.
Sect. 7. <i>An idem effectus possit simul produci à pluribus causis totalibus.</i>	p. 45.
Sect. 8. <i>An omnipotentia connectatur cum possibilibus.</i>	p. 46.
Sect. 9. <i>Argumenta contraria solvuntur.</i>	p. 48.
Sect. 10. <i>Aliqua dubia resolvuntur.</i>	p. 49.
Disput. 10. <i>De causa efficienti.</i>	p. 51.
Sect. 1. <i>Quid, & quotuplex sit illa.</i>	p. 51.
Sect. 2. <i>An causa producat aliquid, & quomodo.</i>	p. 52.
Sect. 3. <i>Quid sit causa totalis, & partialis, principalis, & instrumentalis.</i>	p. 54.
Sect. 4. <i>De potentia obedientiali.</i>	p. 56.
Disput. 11. <i>De causa efficienti increata.</i>	p. 58.
Sect. 1. <i>An causa prima, concurrat immediate cum secundis.</i>	p. 58.
	Sec.

INDEX QVÆST.

Sect. 2. An causa prima, & secunda eadem actione producant effectum.	p. 59.
Sect. 3. An detur physica prædeterminatio.	p. 60.
Sect. 4. Ad argumenta contraria respondetur.	p. 63.
Sect. 5. An Deus determinet quoad individuum causas secundas.	p. 64.
Disput. 12. De causa materiali.	p. 66.
Sect. 1. De eius effectū, & causalitate.	p. 66.
Sect. 2. De causa formali, eius effectū, & causalitate	p. 68.
Sect. 3. Aliqua de effectū secundario negativo.	p. 69.
Sect. 4. An introductio unius formæ sit prior expul- sione alterius.	p. 70.
Disput. 13. De causa finali, & exemplari.	p. 72.
Sect. 1. Quid sit causa finalis.	p. 72.
Sect. 2. De ratione causandi finis, eius effectū, & actio- ne.	p. 73.
Sect. 3. Aliqua dubia deciduntur.	p. 74.
Sect. 4. De causa exemplari.	p. 75.
Sect. 5. De fato, casu, & fortuna.	p. 76.
Disput. 14. De motu, actione, & passione.	p. 77.
Sect. 1. De motu.	p. 77.
Sect. 2. An actio distinguatur ab agente, & termino.	p. 79.
Sect. 3. An actio eductiva realiter distinguatur ab agente, & termino.	p. 81.
Sect. 4. An actio creativa distinguatur ab agente, & termino.	p. 82.
Sect. 5. Alia dubia de actione percurruntur.	p. 83.
Disput. 15. Et Sect. 1. De infinito.	p. 84.
Sect. 2. An poni possit in rerum natura infinitum in actur	p. 85.
Sect. 3. Resolvitur quæstio.	p. 86.
Sect. 4. Solvuntur argumenta.	p. 87.
Disp. 16. Et Sect. 1. De loco reali, & imaginario.	p. 88.
Sect. 2. De spatio imaginario.	p. 89.
	Sect.

I N D E X P H Y S.

Sect. 3. An presentia distinguatur à re presenti.	p. 90.
Sect. 4. Quotuplex sit presentia localis.	p. 91.
Sect. 5. An idem corpus possit esse in duplici loco.	p. 92.
Sect. 6. An corpus in duplici loco existens, habeat necessario eadem accidentia.	p. 95.
Sect. 7. An duplex corpus possit simul esse in eodem loco.	p. 96.
Disp. 17. Et Sect. 1. De vacuo, & centro.	p. 98.
Sect. 2. De centro elementarum, & motu corporum in vacuo.	p. 100.
Disp. 18. Et Sect. 1. De tempore.	p. 101.
Sect. 2. An duratio distinguatur à re durante.	p. 103.
Disput. 19. De continuo.	p. 105.
Sect. 1. Aristotelis sententia, & aliqua notanda.	p. 105.
Sect. 2. Difficultas duplex proponitur.	p. 107.
Sect. 3. Disputantur argumenta philosophica pro sententia Aristotelis.	p. 108.
Sect. 4. Alia argumenta de Velocitate.	p. 109.
Sect. 5. Zenonis sententia proponitur, & probatur.	p. 110.
Sect. 6. Probatur eadem sententia in successivis.	p. 111.
Sect. 7. Explicatur continui compositio in sententia Zenonis.	p. 112.
Sect. 8. Explanatur difficultas de velocitate motus iuxta sententiam Zenonis.	p. 113.
Sect. 9. Quomodo defendendus Aristoteles ab argum.	
Sect. 5.	p. 114.
Disp. 20. De terminis magnitudinis, & parvitat, ac de inceptione, & desitione rerum.	p. 115.
Sect. 1. An viventia habeant terminos magnitudinis, & parvitat.	p. 115.
Sect. 2. An non viventia habeant terminos magnitudinis, & parvitat.	p. 116.
Sect. 3. De inceptione, & desitione rerum.	p. 117.
Disp. 21. De propinquitate agentis, & passi.	p. 118.
	sec.

INDEX QVÆST.

Sect. 1. An naturaliter agens possit agere in distans, quin agat in propinquam. Vide n. 210.	p. 118.
Disp. 22. De inceptiōe Mundi	p. 119.
Sect. 1. An creatura aliqua permanens potuerit esse ab æterno.	p. 119.
Sect. 2. An res successivæ potuerint esse ab æterno.	p. 119.
Disp. 23. De principijs proximis motus localis.	p. 120.
Sect. 1. De gravitate, & Levitate.	p. 120.
Sect. 2. Alia de gravitate, & levitate.	p. 121.
Sect. 3. De impulsu.	p. 122.
Disp. 24. Et Sect. 1. De requisitis ad Generatio- nem.	p. 123.
Sect. 2. An detur resolutio usque ad materiam pri- mam.	p. 125.
Sect. 3. Argumenta.	p. 126.
Disput. 25. De Generatione ut sic.	p. 127.
Sect. 1. Quid sit generatio in communi, & eius termi- nus.	p. 127.
Sect. 2. Aligua dubia.	p. 129.
Sect. 3. Quid sit generatio viventium?	p. 130.
Sect. 4. De causis generationis viventium	p. 131.
Sect. 5. De formatione fœtus.	p. 133.
Disput. 26. De Nutritione.	p. 135.
Sect. 1. In quo stet nutritio, & quomodo fiat.	p. 135.
Sect. 2. Aligua dubia.	p. 136.
Sect. 3. De alimento.	p. 137.
Disput. 27. Quid, & quoruplex sit conversio,	p. 138.
Sect. 1. Definitur.	p. 138.
Sect. 2. Alia difficultas proponitur de termino ad quem.	p. 139.
Sect. 3. De augmentatione.	p. 141.
Sect. 4. De corruptione viventium, morte, interitu, & de illius causis, de fame, & siti.	p. 142.
Sect. 5. Alia argumenta, & dubia.	p. 144.
Dis.	

I N D E X P H Y S.

Disput. 28. <i>Quid sit alteratio, Intensio, & Remissio.</i>	p. 145.
Sect. 1. <i>Definiuntur.</i>	p. 145.
Sect. 2. <i>Quomodo fiat intensio.</i>	p. 146.
Sec. 3. <i>An isti gradus sint similes imperfectione,</i>	p. 147.
Sect. 4. <i>Argumentis respondetur.</i>	p. 147.
Sect. 5. <i>Aliqua dubia solvuntur.</i>	p. 148.
Disput. 29. <i>De proportionem inter agens, & patiens.</i>	p. 149.
Sect. 1. <i>Vtrum simile agat in sibi simile?</i>	p. 149.
Sect. 2. <i>Varia dubia.</i>	p. 151.
Sect. 3. <i>De reactione, & passione.</i>	p. 152.
Disput. 30. <i>De raro, & denso.</i>	p. 154.
Sect. 2. <i>De constitutivo raritatis, & densitatis</i>	p. 154.
Sect. 2. <i>Argumenta.</i>	p. 155.
Disput. 31. & ultima. <i>De elementis.</i>	p. 157.
Sect. 1. <i>Quid sit elementum.</i>	p. 157.
Sec. 2. <i>Quæ qualitates convenient singulis elemen- tis?</i>	p. 158.
Sect. 3. <i>An quomodo possit unum elementum transire in aliud.</i>	p. 160.
Sect. 4. <i>De loco elementorum.</i>	p. 162.
Sect. 5. <i>De mixto, & quomodo maneat elementa in illo.</i>	p. 163.
Sect. 6. <i>De gravitate, & levitate.</i>	p. 165.
Sect. 7. <i>Aliqua dubia solvuntur.</i>	p. 166.
Disput. 32. <i>De vivente.</i>	p. 168.
Sect. 1. <i>Quid sit.</i>	p. 168.
Sect. 2. <i>De vivente in actu 1. & 2.</i>	p. 170.
Sect. 3. <i>Quæ participant rationem vitæ.</i>	p. 171.
Disput. 33. <i>De anima in communi eiusque potentijs.</i>	p. 173.
Sect. 1. <i>Definitur, & explicantur eius munera.</i>	p. 173.
Sect. 2. <i>Vtrum potentiæ distinguantur realiter ab anima.</i>	p. 174.
Sect. 3. <i>De potentia passiva animæ.</i>	p. 175.
Disput. 34. <i>De anima materiali.</i>	p. 176.
Dd	Sec.

INDEX QVÆST.

Seçt. 1. De eius compositione.	p. 176.
Seçt. 2. An potentia materialis possit percipere spiritum.	p. 177.
Seçt. 3. De potentijs materialibus externis, & internis.	p. 178.
Seçt. 4. An dentur species impressæ.	p. 180.
Seçt. 5. De habitibus.	p. 181.
Disput. 35. De anima rationali, eiusque potentijs.	p. 182.
Seçt. 1. Explicatur natura, & conditio animæ rationalis	p. 182.
Seçt. 2. De intellectu, & intellectione.	p. 184.
Seçt. 3. De veritate actuum intellectus.	p. 186.
Seçt. 4. An propositio vera possit transire in falsam	p. 188.
Seçt. 5. An propositiones de futuro habeant determinatam veritatem.	p. 190.
Sec. 6. Reliqua de actibus intellectus	p. 193.
Disput. 36. De voluntate.	p. 194.
Sec. 1. De eius natura, & obiecto.	p. 194.
Sec. 2. Quomodo voluntas pendeat ab intellectu	p. 195.
Sec. 3. De libertate voluntatis.	p. 197.
Sec. 4. De multiplici actu voluntatis.	p. 199.
Sec. ult. De anima separata	p. 200.
Disput. 37. De Cælorum natura.	p. 202.
Sec. 1. An Cælum constet materia, & forma	p. 202.
Sec. 2. De Cælorum numero, & motu.	p. 203.
Sec. 3. De influxu Cælorum, & Astrorum.	p. 204.
Disput. 38. De Meteoris.	p. 205.
Sec. 1. De causis Meteororum.	p. 206.
Sec. 2. De Cometis, Meteoris ignitis, & ventis.	p. 207.
Sec. 3. De Nube, Pluvia, Nive, Nebula, & Grandine, Iride, Rore, Pruina, Glacie, Melle, & alijs.	p. 208.
Sec. 4. De maris fluxu, & refluxu, & de fluminibus.	p. 210.
Sec. ultima. De Terremotu, & generatione methallo- rum.	p. 210. IN-

INDEX PHYSICVS RERV M , ET VERBORVM.

Numerus indicat Marginalem.

- A**ctio eductiva, an sit unio formæ cum materia? 131. An distinguatur ab agere, & termino? à n. 367. 375. Quid de actione creativa? à n. 387. An omnis actio sit intrinseca termino? 388. A quo specificetur actio? 390.
- Actus intellectus, vide *Intellectus, Veritas*.
- Alimentum, vide *Nutritio*.
- Alteratio quid sit? 700. Eius variae acceptiones, 699.
- Anima quid? 818. Quotuplex? 819. Est actus informans, 820. Nō distinguitur realiter à potētijs, 824. Recipit immediatē suos actus, 831. Quæ materialis est partes habet integrales, 835. Homogeneas, & similes, 838.
- Anima rationalis natura, à nu. 859. Eius potentia intellectiva, à n. 864. Vide *Intellectus, Intellectio*. De voluntate à n. 901. Vide *Voluntas*. De Anima separata, à n. 923.
- Appetitus materiæ ad formas, vide *Materia*.
- Ars est Habitus recta cum ratione factivus, 186. Solum concurrir moraliter directivè, 187. Artefacti forma, à n. 190.
- Augmentatio quid? 676. In qua actione consistat? à n. 677.
- Carentia, vide *Privatio*.
- Causa in communi quid? à num. 192. Quid dicat in actu primo proximo? 199. 200. In actu 2. constituitur per causalitatem, 201. Prior est natura suo effectu, 204. Nequit causare quin existat, 208. Excipe causam finalem, 206. Ut operetur naturaliter in distans aliquid debet diffundere per medium, 211. Secus divinitus, 213. An duæ causæ possint se ad invicem causare? à n. 215. An & una res se ipsam reproducere? 221. Idem effectus potest produci divinit? à multiplici causa totali, 226 non verò naturaliter, 227. Vide *Omnipotentia*.
- Causa efficiens quid, & quotuplex, à n. 248. Una substantia immediatè producit aliam, 253. An & accidentia influant partialiter cum substantia? 258. Causa prima, & secunda eadem actione effectum produciunt, 278. Vide *Deus, Physica premotio*.
- Causa materialis quid? 308. Eius causalitas, 313. Propriè est causalitas, 309.

INDEX PHYSICVS. CMI

- Causa** formalis, eiusque causalitas, à nu. 314. Eius effectus secundarius, nempe expulsio, 320. An introductio forme sit prior expulsionem alterius, à n. 327.
- Causa** finalis est, id cuius gratia aliquid fit, 333. Proprie convenit ratio finis fini *enī, & quī*. Ratio cauſandi finaliter, 337. Causalitas cauſe n̄ialis, 340. Moraliter tantum influat in effectus, 341. Quenam hi ſint? 339. Quenam, operentur propter finem? à n. 342.
- Causa** exemplaris, à n. 346. Cogitatio ſpeculativa non eſt exemplar, 348. Cur nec practica? 350. Solum ſit cauſa exemplaris in obiecto, quod Artifex intendit imitari, 351.
- Cœlorum** natura, 928. An ſint ſolidi, an fluidi? 930. Cœlorum numerus, à n. 933. Motus 936. Influxus Cœlorum & Aſtrorum à n. 931. Cometa quid? 949.
- Compositum** ex materia, & forma ſpiritali non repugnat, 169. Nec corpus carens compositione partium, 172.
- Continuum** aliud permanens, aliud ſucceſſivum, 504. Eius partes vniuntur media vnione ſuperaddita, 505. Neceſſe eſt, quod in eo dentur indiſiſibilia terminatiua, 507. Quenam dicantur partes aliquotæ? 508. Quenam proportionales? 509. An hę ſint infinite ſimpliciter? 516. Argumenta pro ſententia Ariſtotelis, 518. Quę militent pro ſententia Zenonis, à n. 525. Quomodo cum ea componatur velocitas, & tarditas motus? 539.
- Converſio** quid & quotuplex? à nu. 661. An terminus à quo in ea debeat deſtrui? 664. An & terminus ad quem de novo produci? 669.
- Corruptio** viventium à n. 81. eius cauſæ, 684. 685.
- Creatura** permanens an potuerit eſſe ab æterno? 566. An & ſucceſſiva? 569.
- Deus** immediatè concurret cum creaturis ad earum operationes, 273. Eadem adione, quā creatura, 278. An prædeterminet cauſas ſecundas ad operandum? 283. Num determinet quoad indiuiduū à n. 297. Vim poteſt inferre creaturis, 182.
- Duratio**, vide *Tempus*.
- Elementum** eſt ens naturale duas exigens primas qualitates, 756. Quę qualitates ſingulis elementis conueniant? 761. An & quomodo vnum elementum poſſit tranſire in aliud? 771. De elemento rum loco, à n. 778. Quomodo maneat elementa in mixto? 781.
- Exigentia** an ſit connexio, 242. An omnis ordo tranſcendentalis ſit exigentia? 241.
- Fatum**, caſus, & fortuna, 353.

RERUM, ET VERBORUM.

Fœtus efformatio accuratè descripta, à n. 635.

Forma substantialis quid? 102. Non est tota quidditas cōpositi, 103.

Quæ sublimares sunt, produciuntur dependenter à materia, 105.

Quæ materialis sunt possunt diuinitus creari, 107. Et anima rationalis educi, 108. Nequeant esse naturaliter plures formæ substantiales in eadem materia, 112. Benè verò diuinitus, 113.

Fulgur quid? 952.

Generatio quas dispositiones requirat, à n. 583. Accidentia quæ ad illam disponunt recipiuntur in quantitate, 586. Quantitas verò in sola materia prima, 584. Ingenito manent accidentia corrupti, 593. Vltima dispositio ad formam non potest pendere in suo primo esse ab illa, 603.

Generatio in communi quid? 607. Eius terminus. Ibidem. An generatio substantialis distinguatur ab alteratione, seu actione, qua produciuntur vltima dispositio ad formam? 609.

Gravitas, & levitas quid? 576. An gravia gravitent, & levia levitent in centro? 577. Per virtutem inherenscam moventur in illud, 571. A quo talis motus proveniat? 572. Formæ, quibus redditur res gravis aut levis distinguuntur realiter à subiecto gravi vel levi, 787.

An aër, vel ignis gravitent in proprijs locis? 791. Quid de aqua, & terra? 793.

Habitus quid? 856. An differant ab specie impressa? 857. In quo differat à dispositione? 856.

Inceptio, & desinitio rerum, à n. 557.

Infinittum est, cuius aliquid semper est extra, 394. Aliud est infinitum simpliciter, aliud secundum quid, 395. An possit dari infinitum in actu? à n. 399.

Intellectus est potentia spiritalis expressiva obiecti sub ratione veri, 864. Intellectus agens & pasciens solum differunt ex parte modi, ibidem. In quo sensu dicatur memoria? 865.

An in eodem intellectu possint esse simul fides & evidentia de eodẽ obiecto? 896. An assensus & dissensus? 898.

Intellectio non produciuntur per actionem à se distinctam, 868. Si per eam produceretur in sola qualitate producta consisteret, 869. Veritas actuum intellectus, vide *Veritas*.

Intensio, vide *Qualitas*.

Libertas, vide *Voluntas*.

Locus realis & imaginarius, à n. 420. An ab illo, & à corpore presentia distinguatur presentia localis? 435. 438. Effectus formalis presentia

sen-

INDEX PHYSICVS.

sentia, 456. Qua ratione differant præsentia definitiva, & circumscripiva? 442. Idem corpus potest esse circumscripivè in duplici loco, à n. 446. An corpus bilocatum deberet habere eadem accidentia? 455. An duplex corpus possit esse simul in eodem loco? à n. 460.

Maris fluxus, & refluxus, 959.

Materia prima quid? à n. 45. Cur potius sit subiectum quam forma? à n. 56. An sit pura potentia? à nu. 63. Eius appetitus ad formas, 70. Magis appetit formam perfectiorem, quam alias, 75. Divinitus potest existere absque omni forma, 92. Non vere naturaliter, 83. Materie sublunares solo numero distinguuntur, 90. Divinitus potest educi, 99. Eius proprietates, 96.

Mel ex quo fiat? 958. Methallorum causæ, 964. Metheora quæ dicantur, 941. Eorum causæ, à nu. 942. Vbi curiosa de septem Planetis. Metheora in particulari, à n. 949. Ignita, ibidem, & n. 950.

Mixtum quid? 783. Tripliciter sumitur, 781. An in mixtione elementorum maneat ipsa elementa? 783. Versus *Sed dubium est.*

Motus violentus, 181. An Deus possit vim creaturis inferre? 182. Motus, qui est actio, quid? 458. Alius est instantaneus, alius successivus 363. Vtrique convenit propriè ratio motus, 364.

Natura quid sit, & quibus coveniat? 175. Sufficit quod sit principium passivum, 178. Materie, & formæ convenit ratio naturæ, 177.

Nutritio est conversio alimenti in substantiam aliti, 645. Quomodo fiat? Ibidem, & in sequet. In quo stet nutritio hominis? 648. In quo nutritio aliorum vivèrium? 649. An fiat in instanti, an successivè? 652. An sit necessaria viventi corporeo, ut conservetur? 654. Quæ partes viventis nutrantur? 655. Aliqua viventia possunt nutriri elementis, 660.

Omnipotentia dicit ordinem transcendentelem ad creaturas possibiles, 231. Non verò connexionem essentialem, 232.

Ordo transcendentalis an sit exigentia? 241. An connexio? 231. 234.

Physicæ obiectum materiale, & formale, à n. 1. Non est simplex qualitas, 4. Distinguitur ab alijs scientijs, 5. Partim est practica, partim speculativa, 7.

Pluvia nubis, nix grando, ros, pruina, glacies, quid? à n. 954.

Possibilia transcendentaliter referuntur ad Deum, & cum ipso essentialiter connectuntur, 244.

Potentia obedièntialis quid? 265. Datur in qualibet creatura ad quoscunque effectus producendos, 266.

RERVM, ET VERBORVM.

- Potentia an realiter distinguantur ab anima? 823. An potentia materialis possit percipere spiritum? 839. Potentia materiales tantum internæ, quam externæ, earumque actus & obiecta, à n. 843.
- Prædeterminatio physica superflua est in causis necessarijs, 284. Et in non necessarijs nociva libertatis, à n. 286.
- Præsentia an distinguatur à re præsentis? 435. An sit modus? 438. Quotplex sit præsentia? 441. Vide *Locus*.
- Principium quid? 8. Principia entis naturalis in facto esse, 15. inferiori, 24.
- Privatio, seu carentia, à n. 138. Quæ aptitudo requiratur ad privationem? 139. Non omnis privatio distinguitur essentialiter à negatione, 141. Datur carentiæ extra subiectam 147. Non datur privatio privationis, nec carentia carentiæ, 148.
- Propinquitas requisita inter agens, & passum, à n. 562. Vide *Causa*.
- Qualitatum intensio fit additione gradus ad gradum, 705. Gradus hi similes sunt in perfectione, 707. Possibilis est qualitas intensæ per gradus dissimilares, 708. Fit satis oppositis, à n. 709. Quæ qualitates conveniant singulis elementis? 761. Intensio per Antiperista si quomodo fiat? 726.
- Quædam sit causa intensiois per reflexionem? 729.
- Quantitas in sola materia prima recipitur, 584. Cætera accidentia quæ ad introductionem formæ disponunt, recipiuntur in quantitate, 586.
- Rarum, & densum quid? à nu. 742. Raritas non stat in apertione pororum, & ingressione corpusculorum, 744. Sed in apertione pororum, & carentia ingressiois corpusculorum eiusdem speciei, 746. Solvuntur opposita, à n. 749.
- Reactio, & repulsio, à n. 733. Commune illud, quod agens agendo repatitur, explicatur, ibidem, & præsertim à n. 735. An semper agens repatiatur agendo? 741.
- Remissio stat in definitione unionis inter unum gradum qualitatis ad alium, 702.
- Roris natura, & causa, 957.
- Simile an agat in simile? à n. 719.
- Spatium imaginarium quid? 430. Fingunt, qui asserunt esse ens rationis, 431. An Deus sit in spacijs imaginarijs, & extra Cælum? 434. Vide *Locus*, *Præsentia*.
- Speciei impressæ existentia suaderetur, à n. 850. Eius munera, 851. Speciei intensæ non differunt ab habitibus? 857.

INDEX PHYSICVS

- Substantia creata immediatè influat in aliam, 253. Vide *Causa*. An elevari possit ad creandum? 391.
- Tempus reale quid? 484. An idem numero motus qui constituit diè hodiernum, possit constituere crastinum? 486. Tempus imaginarium declaratur, à n. 489. Duratio quid sit, & an distinguatur à re durante? à n. 492.
- Termini magnitudinis, & paruitatis, à n. 548.
- Terremotus quid? 961. Vbi de partibus mundi.
- Totum non distinguitur à partibus simul sumptis, 156. A partibus seorsim sumptis distinguitur inadæquatè, 158. Non repugnat totum ex materia, & forma spiritali, 169. Nec corpus omnino simplex, 172.
- Vacuum quid? 469. Cur non detur in natura? 470. Quà virtute moveantur corpora ad illud impediendum? 472. An possit Angelus illud causari? 477. An possit moveri corpus in vacuo? 480.
- Veritas actuum intellectus, à n. 870. An propositio vera possit transire in falsam? à n. 877. An propositiones de futuro habeant determinatam veritatem? 886.
- Vivens est quod movetur ab intrinseco? 797. An & quomodo moveri Deo conveniat? 801. Cur gravia, quæ ab intrinseco moventur, non vivant? 802. Cur nec essentia producendo suas proprietates? 803.
- Vivens in actu 1. & 2. à n. 806. Quæ participant rationem vitæ? à num. 811.
- Voluntatis natura, & obiectum, à n. 901. Quà ratione pendeat ab intellectu? à n. 905. Illuminativè tantum actus intellectus ad actus voluntatis concurrunt, 906. Libertas quid? 912. Radicaliter tantum stat in intellectu, 916. Libertas quoad exercitium, & quoad speciem, 917. Multiplex voluntatis actus, à n. 918.

FINIS TOTIVS OPERIS.

